

STARI PISCI HRVATSKI

Knjiga 31

UREDIO

Akad. NIKOLA MAJNARIĆ

A

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

MARKO MARULIĆ

DAVIDIAS

PIREDIO

JOSIP BADAČIĆ

Z A G R E B

1 9 5 4

MARULIĆEVA DAVIDIJADA

I. O rukopisu Davidijade. O tome, da je Marulić napisao velik spjev u četrnaest pjevanja (knjiga) pod naslovom »Davidias«, koji su spjev Marulićevi suvremenici poređivali s Vergilovom *Eneidom*, znala je odavna naša nauka. Saznala je ona to najautentičnije iz vlastoručna pjesnikova popisa knjiga njegove knjižnice, koji je nađen kao prilog njegovoj oporuci od 14. srpnja 1521. g.¹ Jednako je pouzdano vrelo za to pitanje i Marulićev životopis iz pera njegova užega zemljaka i pjesnika Franje Božićevića Natalisa, koji u popisu Marulićevih djela naročito ističe i spjev »Davidias« u četrnaest pjevanja.² Štaviše, u pjesničkoj ostavštini Božićevićevoj nađen je i značajan epigram u čast toga Marulićeva djela, pisan u klasičnim latinskim distihovima, a pod naslovom »*In laudem Davidiados Marulianae*«:

*»Aeneis in toto memorabitur orbe perennis
tolleturque tuum nomen in astra Maro.
Tetrica maeonio vivet dictamine semper
Thebais: aeternum Statius inde viget.
Nec minus has inter Davidias alma nitebit
et si non primus, Marce, secundus eris«*

Iz toga dakle epigrama saznajemo, da je Božićević, koji je i sam bio dobar latinista i pjesnik, stavio Marulića, upravo zbog njegove Davidijade, odmah iza Vergila, a prije Stacija. Sjetimo li se pak, da je u

¹ Rački Franjo, Oporuka Marka Marulića. »Starine« XXV, Zagreb 1892, str. 158 (»Eiusdem multa alia quae nondum sunt impressa«). – Isp. i Kolendić Petar: Marulićeva oporuka. Split 1924, str. 31.

² Milić Vinko, Prigodom proslave četiristogodišnjice hrvatskoga umjetnog pjesništva začetnikom vlastelinom Markom Marulom 1501–1901. Drugo izd. Split 1902, str. 8. – Isp. popravke Miroslava Markovića »Istrica Thebais« u časopisu »Živa Antika«, Skopje 1953; god. III, t. 1–2, p. 268–269.

Srednjem vijeku, a i u doba humanizma Vergilova slava zasjenjivala u neku ruku čak i Homerovu slavu, onda se nada je sam od sebe zaključak o značajnosti Marulićeve latinske poezije, napose Davidijade,³ u očima njegovih suvremenika i pjesnika. Utoliko se teže osjećao, osobito u našim književnim krugovima, gubitak toga djela, za koje se mislilo da je propalo za vrijeme neke epidemije (kuge) u pjesnikovu rodnom gradu.⁴

Međutim godine 1901. obradovala je našu književnu javnost vijest, ponajprije u »Vijencu«,⁵ da je dio Davidijade pronađen u Splitu, u arhivu splitske obitelji Alberti. Nalaz je ubrzo potvrđen i publikacijom nadenoga prvoga pjevanja Davidijade u *Gradi za povijest književnosti hrvatske*⁶ u obradi Milivoja Šrepela. Kako se znalo, da djelo ima četrnaest pjevanja (knjiga), moralo se zaključivati, da je taj splitski nalaz samo prva četrnaestina čitavoga Marulićeva spjeva, pa se tragalo na mjestu prvoga nalaza za ostalim dijelovima spjeva, ali bez uspjeha.

Prekretnicu u ovom pitanju označuje bibliografski podatak, objavljen godine 1924. u 28. svesku firentinskoga izdanja *Inventari dei manoscritti delle Biblioteche d'Italia*, a gdje je po prvi put signaliziran među drugim rukopisnim kodeksima i rukopis Davidijade ovim riječima: »Marulo M. Davidias. Eiusdem initium latinae versionis Divinae comoediae. Cart. sec. XV–XVI. cc 156«. ⁷ Prema tome zabilježen je tu ne samo rukopis naše Davidijade, nego i Marulićev latinski prijevod početka Danteove »Božanske komedije«.

Važan bibliografski podatak spomenutoga firentinskog izdanja izmakao je, čini se, pažnji naše nauke, pa je, eto, trebalo gotovo tri decenije, da na temelju toga podatka talijanski učenjak Carlo Dionisotti⁸

³ U prijevodu Nikole Šopa Božićevićev epigram glasi:

POHVALA MARULIĆEVOJ DAVIDIJADI
FRANA BOŽIĆEVIĆA

*Slava Eneide vječna na svijetu će ovome biti
Virgilu, imena tvog letjet će zvijezdama glas.
Bojovna živjet će trajno Tebaida u meonskoj riječi,
Zbog nje Stacije sved ostati slavom će jak.
Marko, uz njih i tvoja će blistati Davidijada,
Po njoj si, ako li ne prvi, al' drugi si bar.*

⁴ Šrepel Milivoj, Prvo pjevanje Davideide. »Grada za povijest književnosti Hrvatske«, knj. IV, Zagreb 1904, str. 186.

⁵ »Vijenac«, Zagreb 1901, str. 847 i dalje.

⁶ Šrepel M., o. c., p. 187–215. (vv. 1–1088).

⁷ *Inventari dei manoscritti delle Biblioteche d'Italia*. Opera fondata da Giuseppe Mazzatinti (e continuata da Albano Sorbelli). Firenze, Olschi, 1924, Vol. XXVIII, pag. 118.

⁸ Dionisotti Carlo, Marco Marulo traduttore di Dante. »Miscellanea di scritti di bibliographia ed erudizione in memoria di Luigi Ferrari. Firenze, ed. Olschi, 1952, pp. 233–242.

ponovo, a ovaj put i s uspjehom, svrati pažnju naše nauke na taj rukopis Marulićeve Davidijade, koji se čuva u arhivu Nacionalne biblioteke u Torinu na sign. G-VI/40.

C. Dionisotti se, pišući o tom turinskom kodeksu, zanimao u prvome redu za Marulića kao prevodioca Danteove »Komedije«, dok se na Davijadu osvrnuo samo usput, poprativši taj svoj nalaz nizom sažetih pripomena i domišljanja.

Da bih se pobliže upoznao s tim rukopisom stoljećima traženoga Marulićeva djela, iskoristio sam priliku prošle godine, nalazeći se na studijskom boravku u Italiji, tako da sam dao u Torinu – susretljivošću direktorice Nacionalne biblioteke dra. Luise Norfi – snimiti na mikrofilmu cijeli rukopisni kodeks te biblioteke na sign. G-VI-40, kako bih ga imao u cijelosti pri ruci pri daljem proučavanju u domovini.

Pri prvom upoznavanju kodeksa mogao sam odmah utvrditi ove njegove spoljašnje pojedinosti: rukopisni kodeks G-VI-40, koji ima ukupno 156 listova (posljednji list je prazan) u velikom osminkom formatu (izvana 227×158 mm, iznutra 215×145 mm), pisan je, prema svim paleografskim značajkama (pismo, papir) u prvoj četvrtini XVI. stoljeća, dakle u doba zreloga Marulićeva stvaranja književnoga. Na listovima 1–152 nalazi se tekst svih četrnaest pjevanja Davidijade (sa završnim pjesnikovim komentarom), a na posljednjim listovima 153–155 Marulićev latinski prijevod (u heksametrima) Danteove »Božanske komedije«. Posljednji je list (156) prazan. Davidijada je uvedena pjesnikovom posvetnom poslanicom (II. 1r–2r) kardinalu Dominiku Grimaniju, a završava opsežnim tropologijskim objašnjenjem pjesničkoga karaktera i značenja Davidijade i njenih glavnih pjesničkih likova (II. 137r–152 v). Svako je pjevanje (liber) uvedeno sažetim sadržajem (argumentum) toga pjevanja u prozi (kao i u »Juditi«), s navodom odnosnih mjesta iz Biblije (Knjiga kraljeva I–III), odakle je uzeta građa za to pjevanje. Ukupno ima spjev *Davidijada* 6750 heksametara. Rukopis je u polukožu uvezan, na više mjesta vlagom oštećen do nečitljivosti. Prema informaciji, koju mi je dala direktorica turinske Nacionalne biblioteke, rukopis je oštećen vodom godine 1904. pri gašenju požara buknulog u toj biblioteci. Prilikom korićenja rukopisa, gornji su rubovi duboko obrezani, pa su tako na većini listova nestale oznake listova, a isto tako i t. zv. žive glave, koje su bile ubilježene na tome gornjem rubu. Dade se jedno i drugo konstatirati na temelju preostalih oznaka (folijâ i živih glava) na gornjim rubovima rukopisa. Prema sačuvanim oznakama folijâ rekonstruirana je u našem tekstu folijacija cijeloga teksta.

Na hrptu rukopisa nalazi se natpis »M. Maruli Davidias. Biblioteca Nazionale di Torino. M S G VI 40«.

Na gornjem rubu prve stranice (iznad početka posvete spjeva kardinalu Grimaniju) nalazi se precrtana zabilješka: »Andreae, Francisci et amicorum«.

Taj zapis pisan je nekom drugom rukom i označuje, po mome mišljenju, imena nekadašnjih vlasnika toga rukopisa i to Andrije Albertija, Franje Božićevića i njihovih prijatelja, t. j. tadašnjega Marulićevoga prijateljskoga kruga splitskih humanista. Porodice splitskih Albertija i Božićevića bile su, kako je poznato, prisna prijateljska veza Marulićeva. Franjo Božićević (de Natalis) humanistički je pjesnik latinista, a njegovu odanost autoru »Davidijade« poznajemo iz niza njegovih latinskih pjesama (»Marco Marulo in valle surda commoranti Francisci Natalis epistola«, »Ad Marcum Marulum De obitu Valerii eius fratris Francisci Natalis elegia«, »In laudem Davidiados Marulianae«, »Ad Statuarium Marci Maruli effigiem formare procurantem Francisci Natalis epigramma«, »Epitaphium Marci Maruli per Franciscum Natalem«, »Aliud epitaphium Marci Maruli per eundem«).

Jednak je odnos prijateljske odanosti Marka Marulića prema Franji Božićeviću vidljiv iz Marulićevih pjesničkih uzvrata na Franjine pjesničke evokacije, kako to dokazuje nekoliko Marulićevih pjesama (»Francisco Natali Marci Maruli in valle surda commorantis responsio«, »Francisco Natali Marci Maruli responsio«).⁹ Vjerojatno je zato, da se ime *Franciscus* na spomenutoj rubnoj zabilješci odnosi na Franju Božićevića.

Slično se može reći i za prvo ime u spomenutoj rubnoj zabilješci: za Andriju. Sva je naime prilika, da je taj *Andrija* – otac Nikole Albertija, suvremenoga splitskoga humanističkoga pjesnika, koji se spominje u Marulićevoj oporuci kao oporučni svjedok (»Actum, lectum et publicatum fuit (Testamentum) ...presentibus...Marco Natali... Nicolao de Albertis quondam domini *Andreae* ...«¹⁰).

Prema tome se može pouzdano zaključivati, da je gornja zabilješka na rukopisu oznaka nekadašnjih vlasnika rukopisa »Davideis«, i to kruga splitskih humanista iz porodice Alberti i Božićević, suvremenika i prijatelja Marulićevih.

Kako se rukopis *Davidijade* kasnije našao s onu stranu Jadrana, zasad se nije dalo utvrditi. Moguća su za to samo nagađanja. A za jedno manje ili više uvjerljivo nagađanje mogle bi nam kao relevantna indicija poslužiti i ove pojedinosti: rukopis, koji je staloženo pisan, bilježeći poput stroja na svakoj strani po 26 heksametara, mjestimice je stvarno popravljan, upravo dotjerivan, tako da ti popravci odaju pjesničku, odnosno autorsku ruku. Takvih popravaka ima – često su to sasvim neznatne varijante pojedinih riječi – napose u prvoj polovini spjeva, kako smo to označili bilježenjem varijanata u bilješkama ispod teksta spjeva. Ima i dotjerivanja čitavoga stiha, kao na pr. na l. 31 r., gdje je stih »usus ait: quid me contemnis perfida phalanx« – popravljen tekstacijom »usus ait: quid me, gens perfida, temnis«. Tko je vršio takve stvarne popravke?

⁹ Milić Vinko, l. c.

¹⁰ Rački Franjo, o. c., »Starine«, XXV, p. 157.

Najvjerojatnije je, da je to izvršio sâm pjesnik, spremajući taj rukopisni primjerak *Davidijade* – možda za štampu, negdje u Italiji. Poznato je naime, da su djela Marulićeva, napose moralistička, u prvim desetljećima XVI. st. štampana i prešampavana u mnogim izdanjima,¹¹ a ponajčešće u Italiji, pa je vjerojatno Marulić namjeravao pod svoje stare dane, kad je to golemo djelo završio, predati ga u štampu u Italiji.

Uživajući tako visok međunarodni književni i filozofski ugled, prirodno je, da je Marulić u tom latinističko-humanističkom svijetu mogao naći i nakladnika za svoje najzrelije pjesničko djelo, *Davidijadu*. Možda je upravo na tome putu, tražeći izdavača, – sâm Marulić ili kasniji vlasnici rukopisa – dospio taj rukopis *Davidijade* u Italiju. A moglo je to biti negdje potkraj drugoga decenija XVI. stoljeća, sudeći po posveti *Davidijade* kardinalu Domeniku Grimaniju, akvilejskom patrijarhu.¹² To, što *Davidijada* ipak nije štampana, bit će kriva, po svoj prilici, opozicija tadašnjih crkvenih krugova protiv preslobodnih pjesničkih koncepcija Marulićevih u tumačenju niza alegorizacija (na pr. griješni David – alegorijski preteča Krista!). Potvrdu za takvo domišljanje možemo nazrijeti u pjesnikovoj posveti *Davidijade* kardinalu Grimaniju, gdje se Marulić pouzdaje u kardinalov autoritet, pomoću kojega će se s prijezirom suzbiti zanovijetanja kritičara i podrugivanja zavidnika: »Quod opus, si sanctitati tuae placuerit, facile criticorum ronchos invidorumque subsanationes contemnemus vel potius in illas incidere minime verebimur, quoniam quidem tanta est tua unius apud omnes autoritas.« (*Davidias*, 1 v.).

Međutim, pokazalo se, da je Marulićevo pouzdanje u Grimanija bilo pretjerano, pa tako je djelo ostalo u rukopisu i u – Italiji.

Turinski rukopis Marulićeve »*Davidijade*« pjesnikov je autograf. Utvrdio sam to poređivanjem turinskoga rukopisa s Marulićevim autografskim djelom »*Collecta*« sačuvanim u Biblioteca Nazionale Centrale u Rimu, u rukopisnom kodeksu pod signaturom »2651 Mss Gesuitici

¹¹ *Zbornik* Marka Marulića 1450–1950. Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu, 1950, str. 319–331. – Jakić T., Pabirci k bibliografiji djela Marka Marulića. »Riječka revija«, god. II (1953), str. 86–88.

¹² *Dionisotti* Carlo, l. c. pag. 241.: »Poiche il Marulo si rivolge al Grimani comme a vescovo portuense e patriarca di Aquileia, la dedica si pone fra il 20 gennaio 1517 in cui egli trasferì il patriarcato di Aquileia al nipote Marino Grimani. Del patriarcato il Cardinale Domenico era titolare fin dal 1497, e come patriarca di Aquileia era universalmente noto: perciò mentre fermo resta per la dedica del Marulo il termine *postquem* del vescovato portuense, quello *antequem* dovrà essere usato con cautela: non è, mi sembra, da escludere a priori che il Marulo abbia potuto per alcun tempo ignorare l'avvenuto trasferimento in famiglia del patriarcato di Aquileia. La sequenza delle altre opere latine del Marulo, stampate fra il 1516 e il 1519, e così serrata, da non lasciar adito in apparenza all'ipotesi che in questo stesso giro d'anni posso collocarsi anche la composizione del *Davidias*. Ma, guardar bene, di opere si tratta, la composizione delle qualli, anche dell'ultima pubblicata, deve essere probabilmente riportata al decennio 1506–1516«.

522.«, gdje je taj rukopis katalogiziran ovako: »Codex chart. in folio oblongo. Constat foliis scriptis 405«.

Na taj Marulićev autografski rukopis skrenuo je moju pažnju Šišićev članak »*Nepoznato Marulićevo djelo*« u Jugoslavenskoj knjizi,¹³ u kojemu je Šišić prvi upozorio na taj Marulićev autograf, opisao ga i ocijenio. »Glavna mu vrijednost stoji u tom – kaže u tom članku Šišić – da je to *autograf* i da nam pokazuje načitanost Marulićevu, dakle da je znatan prinos poznavanju i ocjeni njegove inteligencije.«

To opsežno kompilatorsko djelo Marulićevo s bogatim izzacima iz različitih antiknih pisaca (na 405 listova u veličini 31 × 11 cm) nosi na naslovnom listu ovaj natpis: »*Multa et varia ex diuresis auctoribus collecta, que maxime imitatione digna uidebantur in hoc opere reponenda [manu propria] diligenter curavi.* M[arcus] M[arulus] P[atricius] S[palatensis].«

Tekst gornjega natpisa restaurirao sam na oštećenom mjestu, između riječi *reponenda* i *diligenter*, umetkom [manu propria] na temelju suvremena pripisa na istom listu s jednakim naslovnim tekstom, a gdje su na tom mjestu jasno čitljive gornje dvije riječi *manu propria*. Osim toga, i u katalogu rukopisa Nacionalne biblioteke označen je taj Marulićev rukopis kao autograf.

Na osnovu tih činjenica pristupio sam poređivanju našega turinskoga rukopisa »Davidijade« s ovim rimskim Marulićevim autografom djela »Collecta« i ustanovio na prvi pogled, da su oba rukopisa, i turinski i rimski, pisani istom rukom, t. j. Marulićevom. Priloženi snimci jednoga i drugoga rukopisa ilustriraju tu činjenicu i zorno.

I turinski, kao i rimski Marulićev autograf pisani su pomno, rukom staložena čovjeka, i da nije turinski rukopis kasnije (1904) vlagom oštećen, bio bi u cijelosti dosta čitak. Ovako je trebalo za očitavanje mnogih mjesta velikih napora, a neka su mjesta dotle vodom isprana, da su postala sasvim nečitljiva. Poneka od tih, uostalom, malobrojnih mjesta, koja su se otela oku naših paleografskih stručnjaka, pokušao je restaurirati Nikola Šop, poznati naš prevodilac latinskoga stiha i poznavalac Marulićeve latinske poezije. Restaurirani dijelovi pojedinih stihova stavljeni su svagda u uglastu zgradu.

U vezi s turinskim tekstom Davidijade valja nam odmah reći koju i o poznatom *splitskom* rukopisu prvoga pjevanja *Davidijade*, što ga je 1901. g. pronašao u arhivu splitske obitelji Alberti Milivoj Šrepel, a zatim i objavio cijeli tekst u Građi za povijest književnosti hrvatske,¹⁴ označivši taj tekst početnim pjevanjem Marulićeve Davidijade. Kako se međutim sada pokazalo, nema taj tekst ničega zajedničkoga – osim biblijske teme – s turinskim tekstom Davidijade. No podrobnije i obraz-

¹³ Šišić Ferdo: *Nepoznato Marulićevo djelo*. »Jugoslavenska Njiva«, VII, broj 1, str. 40–41. Zagreb 1923.

¹⁴ *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. IV, Zagreb 1904, str. 187–215.

loženije bit će o tome riječ nešto kasnije. U ovoj ću prilici samo ukratko opisati splitski rukopis *Davidide*: splitski rukopis, u veličini 20×13 cm, pisan je lijepim, sitnim, ali čitkim slovima, na 38 strana (prosječno 28 heksametara na strani), a ukupno 1088 stihova. Sačuvan je dobro, tvrdo kartoniran, a čuva se u knjižnici Arheološkoga muzeja u Splitu. Prema spoljašnjim znakovima papira i pisma (s pokratama) valja i ovaj rukopis smjestiti približno u isto vrijeme ili nešto kasnije od turinskoga rukopisa Davidijade.

Spomenuo sam, da je Davidijada po uzoru sličnih djela Srednjega vijeka uvedena posvetom kardinalu Grimaniju. U vezi s time postavlja se pitanje, da li je bilo ličnih veza između Marulića i toga katoličkog i političkog velikodostojanstvenika početka XVI. stoljeća i kakve su one bile. Određen odgovor na to pitanje daje nam životopis Marulićev, što ga je napisao Franjo Božićević pod natpisom »Vita Marci Maruli Spalatensis«, i u kojemu on, nabrojajući najviđenije Marulićeve prijatelje za života, spominje na prvom mjestu kardinala Dominika Grimanija, s kojim ga je vezalo uglavnom uzajamno poštovanje – bez ličnoga poznavanja – dvaju istaknutih muževa svoga vremena.

»Triplici genere amicitiae, dum esset in humanis, usus est: primum genus est horum, qui licet absentes, et non noti, fama tamen nuntia, incredibilem de laudatis operibus illius habuerunt opinionem, neque tamen optima spe, quam de eo conceperant, sunt destituti. Hi erant viri clarissimi, in meliori fortuna collocati, videlicet Dominicus Grimanus miseratione divina Episcopus Portuensis, Cardinalis Divi Marci, Reverendissimus Petrus Berislavus Vesprimiensis Episcopus, Croatiae banus inclytus.«¹⁵

Kardinal Domenico Grimani bio je toliko visoka i moćna ličnost svoga vremena, da su njemu mnogi viđeni ljudi pera posvećivali svoje književne radove i inu pažnju: zna se, da je on stajao u bliskoj vezi i s takvim glasovitim ljudima svog vremena, kao što su Erazmo Roterdamski, Pico de Mirandolla, Politiano i slični. Prema podacima, što mi ih je pružio sveuč. prof. dr. M. Brlek¹⁶ (Rim), bio je Grimani u vezi i s Andrijom Kornerom, nadbiskupom splitskim, zatim s Ivanom Stafilićem (STAFILEO), šibenskim biskupom, kojemu je oporučno ostavio Bellinijevu sliku sv. Jeronima. Eto, na tom i takvom putu došlo je, vjerojatno, i do Marulićeve posvete Davidijade kardinalu Grimaniju.

Samo je djelo, prema Dionisottijevu mišljenju,¹⁷ plod Marulićeva stvaranja u zreloj dobi, negdje u deceniju između 1506–1516. Obrazlaže to svoje mišljenje podacima iz posvetne poslanice, koja je upućena

¹⁵ Milić Vinko, l. c. p. 8.

¹⁶ Na temelju podataka knjige Pio Paschini, Domenico Grimani, card. di San Marco (+ 1523), Roma 1943, VIII + 160 (ed. »Raccolta di Studi e Testi a cura di A. S. e G. de Luca, vol. 4).

¹⁷ Dionisotti C., l. c. p. 241–242.

kardinalu Grimaniju kao biskupu i patrijarhi akvilejskom (»a vescovo portuense e patriarca di Aquileia«), a to bi moralo biti prije 20. siječnja 1517., kad je Domenico Grimani prenio akvilejski patrijarhat na svoga nećaka Marina Grimanija. No moglo je to biti i kasnije, misli Dionisotti, jer Marulić nije mogao biti pravovremeno upućen o svim ličnim i položajnim promjenama u obitelji Grimani.

Izlaganja talijanskog učenjaka o vremenu nastanka Davidijade, mislim, valjalo bi u cijelosti prihvatiti. Istina, tematski je, kao biblijski motiv, *Davidijada* povezana s *Juditom*, koja je napisana u samome početku prvoga decenija XVI. stoljeća, pa je vjerojatno, da se naš pjesnik istovremeno i na istome vrelu inspirirao za obje teme, to jest na Bibliji, junačkim likovima biblijske kronike o Juditi, odnosno o Davidu. Međutim, kako je on pisao Juditu »harvatskim« jezikom, koji mu je kao materinski jezik bio prirodan, bio je on ranije oboružan za pjesnički rad na materinjem jeziku, za svoj hrvatski spjev »Judit«, negoli za pisanje na kasnije naučenom tuđem jeziku, za latinsku *Davidijadu*. Jer u *Davidijadi* je Marulić savršen latinski versifikator, a to je savršenstvo mogao postići tek u svoje zrelo stvaralačko doba, usvojivši u potpunosti rječnik i versifikatorsku tehniku svojih uzora Vergila, Horacija i Stacija. A kolika je povezanost poetičke fakture u *Juditi* i *Davidijadi*, vidjet ćemo, kad bude napose riječ o Marulićevoj poetici, koja u *Davidijadi* odaje, u odnosu prema Juditi, dalji, usavršeniji stupanj razvitka.

Što se tiče naše priredbe teksta Davidijade, treba da spomenem ovo: cijeli je tekst donesen prema mikrofilmskoj snimci turinskoga kodeksa G-VI-40. Nadene pokrate u rukopisu razriješene su u našem tekstu, kako bi time tekst postao pristupačniji što širem krugu čitača, a ujedno da bi se uklonile grafičke teškoće pri reprodukciji pokrata. Sačuvana je i interpunkcija izvornoga rukopisa, da bi i time editio princeps Davidijade što vjernije odrazila sâm izvornik. Neznatno odstupanje od toga pravila nametnulo se samo u slučajevima, gdje je Marulićeva točka u očevidnoj službi naše dvotočke (:) ili točke i zareza (;), pa je u takvim prilikama ta funkcionalna distinkcija Marulićeve točke u našem tekstu – u korist lakšega čitanja – obilježena upotrebom tih naših savremenih razgodaka (dviju točaka i točke sa zarezom). Svi su ostali interpunkcijski znakovi Marulićevi ostali nedinuti.

Pri očitavanju mikrofilmske snimke rukopisa bili su mi od stručne pomoći asistenti Historijskoga instituta Jugoslavenske akademije u Zagrebu, J. Stipčević i M. Šamšalović.

Međutim, dio teksta, koji je uslijed oštećenosti vlagom postao na mikrofilmu nečitljiv, pročitao je dobrim dijelom dr. Mijo Brlek, sveuč. profesor u Rimu, na temelju izvornoga turinskog kodeksa i time bitno

doprinio potpunosti našega teksta. Svoj trojici, a napose prof. Brleku, neka bude za ukazanu uslugu i ovom prilikom izrečena usrdna zahvalnost.

No ako je, i pored te naše akribije, ostalo po koje mjesto nedočitano ili se potkrala po koja netočna lekcija u tekstu, valja krivnju za to svesti više na mjestimične nesavladive teškoće rukopisnoga teksta, negoli ne zdušno nastojanje očitaca, da bi se i takve teškoće savladale do kraja.

II. Tema i sadržaj Davidijade. Tema religioznoga spjeva *Davidijade* počiva u cijelosti na poznatoj biblijskoj kronici o Davidu, kralju izraelskom, koji je vladao oko 1070–1010 prije n. e., a koja je kronika zabilježena u Starom zavjetu, u Knjizi kraljeva (I–III). Komponirajući svoj religiozni spjev, Marulić se gotovo u cijelosti oslonio na narativni tok biblijske kronike, kako se ona razvija u trim Knjigama kraljeva. To, međutim, ne znači, da je on tu kroniku samo prepjevao: naprotiv, on je biblijsku građu pjesnički samostalno oblikovao, tako da je pojedine biblijske momente u toj kronici umjetnički ekstenzivnije razrađivao, a drugima bi smanjivao – opsegom i obradom – značenje sve do potpunog ispuštanja nekih pojedinosti, koje nisu išle u njegov osnovni kompozicijski plan. Ukratko: on je komponirao svoj spjev na bazi biblijske građe, ali s tendencijom, da iz te građe stvori umjetničko i idejno djelo – religioznu epopeju o kralju Davidu kao praocu Kristovu.

Davidijada je religiozni spjev u četrnaest pjevanja, s uvodom (posvetnom poslanicom kardinalu Grimaniju) i pogovorom pod natpisom »Tropologica Davidiados expositio«. Posvetna poslanica, upućena kao devotni pjesnički gest kardinalu Grimaniju, uobičajena je pjesnička i učenjačka manira srednjovjekovnih pisaca, kojom oni ukazuju svoju osobnu pažnju sad ovome, sad onome prijateljskom ili drugom, obično visoko postavljenom licu. Ne čini, eto, u tome izuzetka ni naša *Davidijada*.

Izuzetkom se, međutim, može smatrati vrsta opsežnoga i veoma zanimljivoga pogovora, kojim je naš pjesnik popratio svoj spjev (»Tropologica Davidiados expositio«) i u kojemu gotovo skolastičkom pomnošću otkriva umjetnički smisao kako svoga pjesničkoga djela u njegovoj osnovnoj intenciji, tako i karaktera te postupaka pojedinih likova *Davidijade*. Odatle naime doznajemo, da je spjev *Davidijada* u stvari pjesnička alegorija, u kojoj, počevši od glavnoga junaka toga spjeva (kralja Davida i Saula), pa do posljednjega epizodiste *Davidijade* – sve ima svoj posebni alegorijsko-simbolički smisao, da bi tako, na pozadini te i takve umjetničke koncepcije obrađene biblijske kronike o kralju Davidu, što uvjerljivije zazvučala u predsmrtnoj pjesmi kraljevoj zaključna mistična pointa spjeva, sadržana u misteriju pojave Krista i kršćanstva (»Davidis de Christo vaticinium« i »Christi mysterium«, lib. XIV, v. 222 et sequ.).

Potanji je sadržaj spjeva (libb. I–XIV) ovaj:

Pjevanje I. (vv. 1–495. – Knjiga kraljeva I, gl. 13, 15–17).

Prorok Samuel okrivlja kralja Saula zbog neposlušnosti prema bogu i proriče, da će bog prenijeti na drugoga kraljevsku vlast nad Izraelom. Tu odluku božju saznaje kralj ponovo, kad se ogriješi o poslušnost bogu time, što ne kažnjava smrću nevjernog Agaga, kralja Amalečana, a njegov narod prokletstvom, nego iz računa pošteđuje kralja Agaga i dopušta svojoj vojsci pljačku Amalečana i njihova blaga. Prorok Samuel, ukorivši kralja Saula zbog te sebičnosti i neposlušnosti njegove, sam izvršuje nalog gospodnji i pred Saulom sasiječe dovedenog Agaga. Odbacivši tako kralja Saula, bog daje proroku Samuelu zapovijed, da izvrši pomazanje Davida, sina Isajeva, za budućega kralja izraelskoga. Kralj Saul, pavši u nemilost božju, postaje sve nemirniji i razgnjevljeniji: da bi se umirio, dolazi mu, na kraljev poziv, božji pomazanik David, e da bi ga kao vrstan plesač i svirač na citari razvedrio plesom i svirkom. To Davidu i polazi za rukom, pa ga kralj Saul imenuje i svojim štitonošom i oružarom. Kad se zaoštre neprijateljstva između Izraelaca i Filistejaca (Palestinaca), polazi u boj, na Saulovoj strani, i mladi, junački David. Suočen u izazvanom dvoboju s Filistejskim ratnim prvakom i orijašem Golijatom, skromni David hrabro prihvaća izazov i kamenom iz pračke ubija Golijata, izvojevavši time i pobjedu Izraelaca nad Filistejcima.

Pjevanje II. (vv. 1–530. – Knjiga kraljeva I, gl. 18–19).

Između Davida i Jonate, sina Saulova, sklapa se potajno i vjerno prijateljstvo. David, omilio na dvoru kralja Saula, napose nakon pobjede Izraelaca nad Filistejcima (zaslugom junačkoga Davida) postaje vojskovođom u vojsci kralja Saula. Kad, međutim, omiljelost vojskovođe Davida zauzima velike razmjere i u vojsci, a na štetu ugleda samoga kralja Saula, postaje to zazorno kralju Saulu, te on naumi da ukloni sebi s puta Davida – ubojstvom. Međutim Saul tu svoju odluku krije; štaviše, on hini prema Davidu svoju zahvalnost zbog njegova junaštva u pobjedonosnom sukobu s Filistejcima, i u znak te svoje zahvalnosti daje mu za ženu svoju kćer Miholu. Kad Saul ipak oda svojoj družini svoju namjeru, da ubije Davida, javlja to Davidu njegov vjeran prijatelj Jonata, sin Saulov, preporučujući Davidu oprez. Međutim, uto izbija i opet ratni sukob s Filistejcima, u kojemu David ponovo osvjetla lice sebi i Izraelcima svojim junaštvom, pa ga, i opet u znak priznanja, u duši pomiluje kralj Saul. No to ne traje dugo: Saul ponovo usplamti gnjevom protiv Davida tako, da se David spasava bijegom i sakrivanjem. Kad ga Saul, progoneći ga u stopu, opkoli svojim ljudima u njegovoj kući, spasava Davida pronicljivost žene mu Mihole, Saulove kćeri, koja mu omogućuje bijeg kroz prozor opsjednute kuće. Ukorena od oca, što je njezinom pomoću utekao David, Mihola se lukavo ispričava, da joj se David zaprijetio ubijstvom, ako mu spriječi bijeg, pa da je zato morala njemu popustiti.

Pjevanje III. (vv. 1–529. – Knjiga kraljeva I, gl. 19–21).

David, bježeći pred Saulom, nalazi utočište u kući proroka Samuela u Ramati. Saul sazna je za njegovo utočište i upućuje se s vojnicima u prorokovu kuću u Ramatu. No stigavši u Ramatu, gdje su se u taj čas u prorokovoj kući pjevale uznosite proročke pjesme, pada i on sam, Saul, a zatim i njegova pratnja u jednaki proročki i vjerski zanos pjevanjem nabožnih pjesama, tako da on ne može izvršiti svoju zlu nakanu prema Davidu. David pak, uvidjevši opasnost po svoj život, traži sebi, u dogovoru s Jonatom, novo utočište. Saulovo neprijateljstvo prema Davidu dolazi ponovo do jakog izražaja na kraljevskoj gozbi, kojoj, u bojazni za svoj život i u dogovoru s Jonatom, David nije pristupio. Kad se zbog te Davidove neposlušnosti Saul razbjesnio i traži za taj postupak Davidov opravdanje od svoga prisutnog sina i Davidova prijatelja Jonate, ispričava vjerni Jonata uvjerljivo Davidov izostanak, ali razbješnjeli Saul ne prihvaća nikakve isprike, već se nabacuje ubojitom sulicom na vlastitoga sina zbog njegova prijateljavanja s Davidom. David je, međutim, pobjegao u Nob, do svećenika Ahimeleha, koji mu poklanja kao junaku mač i bojnu opremu Golijatovu. Odavle bježi David, da bi zameo za sobom trag, u Geteju, ka kralju Ahisu, gdje se spasava fingiranim ludilom. – Slijedeće je njegovo skrovište – spilja Odola, gdje oko sebe sakuplja mnogo svojih privrženika. Prorok Gad ga opominje, da se odavle skloni u zemlju Judu. Tu mu se pridružuje Abjatar, sin svećenika Ahimeleha, kojega je, na zapovijed Saulovu, ubio zajedno s ostalim svećenicima Noba, Doeg Idumejac. David prima Abjatara u svoju pratnju kao odana prijatelja i suborca protiv Saula.

Pjevanje IV. (vv. 1–496. – Knjiga kraljeva I, gl. 23–24).

Filistejci opsjedaju grad Keilu (Ceila), ali David sa svojom ratničkom pratnjom oslobađa grad. Kad međutim Saul sazna je za njegovo borište i ponovo ga progoni, nalazi David sa svojim ljudima novo utočište u Zifu. No u Zifu doživljuje izdajstvo, a zatim i opsadu Saulove vojske. Spasava ga od pogibije vijest, dojavljena Saulu, da su u njegovo, Saulovo, kraljevstvo nakon odlaska Davidova iz Izraela, ponovo provalili Filistejci (Palestinci). Zbog toga Saul prekida dalju opsadu i vraća se kući s vojskom na obranu zemlje. – David se nato otpučuje u Engadi, a onda u nekoj špilji nalazi sebi i svojim ljudima pouzdano skrovište. Kad mimo tu špilju prolazi Saul s vojskom, progoneći sakrivenog Davida, pruža se Davidu prilika, da iz busije iz dubine špilje ubije Saula (pri njegovu vršenju nužde u toj istoj špilji), ali on od toga odustaje dokazujući time, da on nije Šaulov neprijatelj. Saul, doznajući to, ublažuje svoj gnjev prema Davidu. – Kad prorok Samuel, naklonjen Davidu, umire, povlači se David u pustinju Faran. Davidovi ratnici, saznajući, da u blizini te pustine živi bogati gazda Nabal, čije su blago od pljačke oni često zaštitili svojim životima, pokušavaju da budu nagrađeni darovima bogatoga Nabala. Kad im to ne uspijeva

milom, odluče da se silom domognu Nabalova blaga, ali ih u tom sprečava mudra Nabalova žena Abigajla, koja predusreće Davidove osvetnike s bogatim darovima tobože u ime Nabalove kuće.

Pjevanje V. (vv. 1–490. – Knjiga kraljeva I, gl. 25–28).

Abigajla, predavši darove Davidovoj pratnji, vraća se kući i nalazi svoga muža Nabala u pijanom stanju, zajedno s družinom. Zbog toga ona njega napada, a i obnevoli. Kad Nabal umre, uzima obudovjelu Abigajlu David sebi za ženu, pored Ahinoje, koja je bila njegova prva žena. Saul pak prodaje Miholu, kćer svoju, Faltiju. Na brdu Hahilu, gdje dolazi do opsjedanja Zifejaca, koji su izdali Davida, nalaze se utaboreni Saulovi ratnici zajedno s kraljem Saulom. David, upoznavši položaj svojih protivnika, došulja se noću do Saulova šatora i odnosi nezamijećen Saulovo koplje i štit. Kad je Saul došao do spoznaje, da ga je tom zgodom mogao David krišom i ubiti, ali se on, David, tom prilikom nije okoristio, ponovo stječe povjerenje u Davida. No David je i dalje na oprezu: on bježi u Palestinu, zemlju Filistejaca, da bi se sklonio kod Ahisa, kralja Geteje. Nastani se u Sikelegu. Njegovi ljudi, međutim, pljačkaju okolišna plemena Getejaca, opravdavajući svoje postupke time, da njihovu zemlju pljačkaju Izraelite. Kad Filistejci sakupljaju vojsku protiv Saula, obuzima Saula strah, te on ograđuje svoj ratni logor ogradom od kolaca. Da bi saznao, kakva mu se sudbina sprema predviđenim ratovanjem, polazi Saul noću preodjeven do vračare Fitonise. Međutim se on namjeri na proroka Samuela, koji mu ne proriče ništa dobra. To ga toliko shrva, da prestaje uzimati hranu. Kad se ipak malo ohrabri i nešto pojede, otpućuje se noću u Ca.

Pjevanje VI. (vv. 1–479. – Knjiga kraljeva I, gl. 29–31; II, gl. I).

Filistejci, pod vodstvom kralja Ahisa, nalaze se pred ratnim sukobom sa Saulom, kraljem Izraelaca; Ahis kralj Getejaca, kao i njegovi vojskovođe, nemaju povjerenja u Davida, koji se sa svojim hebrejskim ratnicima sklonio kod Filistejaca, pa ga zato upućuju, da se vrati u svoju zemlju, dok se Filistejci otpravljaju na vojni pohod u gorske predjele Jezraela, gdje su se utaborili Izraelci pod vodstvom Saulovim. – David se vraća u grad Sikeleg, koji su Amalečani opustošili i razorili, te pritom odvezli sa sobom Davidove žene i djecu. Da bi oslobodio zarobljene članove svoje obitelji, daje se David u potjeru za Amalečanima, praćen sa šest stotina boraca. Taj pohod uspijeva Davidu i on oslobađa svoje žene i djecu, a s njima i oteti plijen, pa se onda opet vraća u Sikeleg. – U sukobu između Filistejaca i Izraelićana u brdima Gelboe pobjeđuju Filistejci predvođeni kraljem Ahisom, tako da u bici pogiba i sam kralj Saul, a s njime i njegovi sinovi. Pogiba i Jonata, Saulov sin, a vjeran prijatelj Davidov. Filistejci nakon pobjede zauzimaju mnoge gradove, dok stanovnici grada Jabesa pokapaju Saula i njegovu djecu. – Kad David u Sikelegu doznaje o smrti Saulovoj, Jonatinoj i drugih, on se

duboko ražali za poginulima. Od čemera on daje poubijati i glasnike, koji su te porazne vijesti donijeli, upućujući u isto doba svoju kletvu kobnoj gori Gelboe, mjestu pogibije izraelske vojske.

Pjevanje VII. (vv. 1–489. – Knjiga kraljeva II, gl. 2–5).

David polazi u judejski grad Hebron, da bi tamo vladao nad plemenom Judeje. Tamo ga i pomazuju za kralja Judeje. Stanovnicima grada Jabesa zahvaljuje po svojim poslanicima, što su pokopali Saula i njegovu djecu. Međutim, nad ostalim plemenima u Izraelu vladao je Izboset, Saulov sin, koji je ostao živ nakon pogibije ostalih sinova Saulovih u bici na gori Gelboe i vladao nad Izraelom dvije godine, dok se David održao na vlasti u judejskom Hebronu sedam godina i šest mjeseci. Za to vrijeme dolazilo je do trenja između vojskovođa jednoga i drugoga kralja, a i do otvorene borbe između ratnika Izbosetovih, pod vodstvom vojskovođe Abnera, i Davidovih, pod vodstvom vojskovođe Joaba. U žestokom boju potuku ljudi Davidovi Abnerove Izraelce; nakon toga se vraća Davidov vojskovođa Joab sa svojim ljudima u Hebron. – Abner, uviđajući pogubnost uzajamnog istrebljivanja Izraelaca, nuda Davidu pomirbu, koju David prima uz uvjet, da mu Izboset vrati Miholu. Međutim Izboset, u dogovoru s Abnerom, vraća Miholu Faltiju, u Hebronu se Davidu rađaju sinovi. Na nagovor Abnera prima Izrael Davida za kralja, nakon čega dolazi do oštre borbe između vojskovođa Abnera i Joaba, u kojoj borbi Joab prijevarno ubija Abnera. Za vrijeme sna ubijaju sinovi Benjaminovca Remona kralja Izboseta, sina Saulova, i donose njegovu glavu Davidu u Hebron. Međutim David ih daje poubijati (zbog toga, što su digli ruku na božjega pomazanika), a Izbosetovu glavu daje sahraniti u Hebronu, u Abnerovu grobu. – Nakon toga sastaju se sva izraelska plemena u Hebronu i pozdravljaju kralja Davida kao svoga zajedničkog vladara. David se nato otpuće u Jeruzalem, protjeruje odande Jebuseje, a onda naoružava tvrđavu Sion.

Pjevanje VIII. (vv. 1–495. – Knjiga kraljeva II, gl. 5–8).

Hiram, kralj Tira, šalje kralju Davidu građu za gradnju kraljevske palače. David, kraljujući, dovodi k sebi nove žene. U bici kod Rafidima pobjeđuje Filistejce. Kad oni i po drugi put navale na njegovu vojsku, on ih redom poubija. – Tada David vraća i zavjetni kovčeg, koji se dotad nalazio kod Filistejaca. Kad je zavjetni kovčeg pri prijevozu bio u opasnosti da se prevrne, dotakao ga se Oza, upravljač kolima, pa je zato morao umrijeti. David je nato zapovijedio, da kovčeg odnesu u kuću Obededoma iz Geta, da bi ga odanle kasnije prenijeli u grad. Za vrijeme prenošenja kovčega kralj je David plesao i svirao, a to mu je zamjerila Mihola. Zbog toga je Mihola ostala nerotkinjom. – Međutim gospodnja milost jenjava prema Davidu: kad se on sprema da gradi kraljevski hram i palaču, poručuje mu bog po proroku Natanu, da on ne gradi sebi hram, nego svome sinu. – Redaju se zatim nove borbe kralja

Davida s Filistejcima, s Moabićanima, s kraljem Adadozerom od Sobe, i sa Sircima. U tim bitkama prati kralja Davida ratna sreća tako, da mu Thou, kralj Emata, čestita na pobjedama, napose na pobjedi nad kraljem Adadozerom. U tim bojevima, u kojima je vojsku vodio Joab, on je pokorio i opustošio Idumeju.

Pjevanje IX. (vv. 1-467. – Knjiga kraljeva II, gl. 9-12).

David kao pobjednik stavlja na raspolaganje Jonatinom sinu Mifibosetu, invalidu od rođenja, djedovska polja i poziva ga da bude stalan gost njegova kraljevskoga doma i stola. Dobivena zemljišta obrađivat će mu, prema kraljevoj zapovijedi, sluga Siba sa svojim sinovima. – Anon kralj Amonaca, koji osramoćuje poslanike Davidove time, što im je dao odrezati svakome polovinu brade, navuče na se i na svoje Amonce mržnju i neprijateljstvo Davidovo. Zato Joab, Davidov vojskovođa, pobiye njegove sprovodnike Sirce, a isto tako razbija kralj David Adadozerove Sirce, a s njima ubija i Adadozerova vojskovođu Sobaha. – Nato se Joab otpuće na pustošenje zemalja Amonaca i opsjeda Rabu. David pak, bacivši oko na lijepu Betsabu (kod Marulića – Bersaba), ženu Urijevu, svojata je nasilno za sebe i opterećuje vanbračnom trudnoćom. Da bi se riješio Betsabina muža, Urije, traži od svoga vojskovođe Joaba, da Uriju svrsta u prve borbene redove. Kad tako lijepa Betsaba obudovi – jer joj muž pada u borbi – postaje ona Davidovom ženom. – No prorok Natan, nadahnut bogom, ne odobrava taj grijeh Davidov, nego ga oštro optužuje zbog počinjena nedjela. David se u srcu kaje, ali bog ne prima njegova kajanja, nego učini, da Davidov sin, rođen od Betsabe, oboli i umre. Ipak David živeći dalje s Betsabom, dobiva nakon kazne (smrt djeteta) i pokajanja sina Salomona, začetog s Betsabom nakon Urijine smrti. Nakon toga polazi on na osvajanja, zajedno sa svojim vojskovođom Joabom, te oni zauzimaju grad Rabat i donose sa sobom bogat plijen.

Pjevanje X. (vv. 1-529. – Knjiga kraljeva II, gl. 13-15).

Amnon, Davidov sin, zaljubljuje se u svoju sestru Tamaru i izvršuje nad njom nedopuštenu obljubu. To razgnjevi njihova brata Apsaloma, a i kralj David teško podnosi tu obiteljsku sramotu. I zato pri prvoj prilici, na obiteljskoj gozbi kod Apsaloma, daje Apsalom ubiti svoga griješnog brata Amnona (zbog obeščašćenja sestre). – Nato se Apsalom udaljuje u Gesur. – Joab, vojskovođa Davidov, isposluje kod Davida, pomoću neke lukave žene Tekuanke, milost za Apsaloma, ubojicu brata svojega Amnona: Apsalom se vraća u Jeruzalem, ali se dvije godine, ožalošćen nikome ne pokazuje na oči, pa ni ocu, kralju Davidu. Da bi se taj odnos prekratio, posreduje Joab s uspjehom kod Davida, te otac prima Apsaloma i s njim se izljubi u pomirbi. – Međutim Apsalom napušta Jeruzalem i odlazi u Hebron te tamo snuje zavjeru protiv kralja Davida. Kad to David saznaje, bježi iz Jeruzalema i plaćući stiže na

Maslinsku goru. S Apsalomovim se pobunjenicima našao i bivši Davidov savjetnik Ahitofel. David pak nalazi sebi novoga pouzdanika u osobi Husaja Arihijanina, kog upućuje u Jeruzalem, da tamo vrši Davidove naloge.

Pjevanje XI. (vv. 1–429. – Knjiga kraljeva II, gl. 16–17).

Siba, Mifibosetov sluga, donosi Davidu darove, optužujući istodobno svoga gospodara Mifiboseta, da je krenuo vjerom i izdao Davida, a u korist Apsaloma. David ponovo bježi i tražeći utočište pred progonom Apsalomovim, stiže u Bahurim. Tu nailazi na kletve i psovke Semeja, sina Gerina, protivnika Davidova. Apsalom, ulazeći u Jeruzalem, prima Husaja, koji je upućen u Jeruzalem, da daje krive savjete Apsalomu i njegovim doglavicima. I tako na poticaj savjetnika Ahitofela Apsalom, koji je ubio oskrvritelja svoje sestre, počinja sam u Jeruzalemu, u kući svog oca Davida, obiteljsko oskrvnuće posluživši se kraljevim (očevim) inočama (suložnicama). Budući da je Apsalom taj grijeh izvršio na savjet Ahitofelov, to Ahitofel, svijestan svoje savjetničke pogreške, izvrši samoubojstvo vješanjem.

Pjevanje XII. (vv. 1–464. – Knjiga kraljeva II, gl. 19–21).

David se, svladavši pobunjenike, vraća u Jeruzalem. Tamo ga radosno dočekuju, a među prvima – pleme Jude. Semej, koji se na kralja Davida oborio grdnjama pri Davidovu dolasku (na bijegu pred Apsalomom) u Bahurim, sada moli kralja Davida za oproštenje. Izlazi Davidu ususret i Siba sa svojim sinovima. Mefiboset također dolazi kralju i tuži se na slugu Sibu, našto kralj zapovijeda, da se dobra Mefibosetova, koja obrađuje Siba sa sinovima, porazdijele među njima. Kad Berzelaj od Galaada, koji je prehranjivao progonjenoga kralja Davida, bude pozvan da dođe na dvor kralju Davidu na doživotno uzdržavanje, otklanja on taj častan poziv i umjesto sebe šalje kraljeva sina Hamama. Ostala izraelska plemena, želeći istaći svoju odanost kralju Davidu, zamjeraju plemenu Judeje, što je to pleme izašlo bez njih na pozdrav i poklon kralju Davidu. – Uto dolazi do nove pobune: Seba, sin Bohrijeva, Benjaminovac, ustaje protiv Davida, pozivajući i druge Izraelce da napuste Davida. Kraljev vojskovođa Joab daje se u potjeru za Seбом i stiže ga u gradu Abeli, gdje građani odmetniku Sebi odsijeku glavu i izruče je Joabu, kako ne bi Joabova vojska razorila grad Abelu, domagajući se Sebe. David međutim znajući za Apsalomovo obećanje njegovih, Davidovih, suložnica u Jeruzalemu, napušta sve te žene smjestivši ih i opskrblivši svih deset na posebnome mjestu, ne podržavajući dalje s njima nikakva odnosa. – U Izraelu zavlada trogodišnji glad, jer Saulovu kuću tereti krvna krivnja zbog zločinačkog ubijanja Gabaonovaca. Za odmazdu traže Gabaonovci od kralja Davida, da im izruči iz obitelji Saulove sedam sinova. Kralj David udovoljava tome zahtjevu Gabaonovaca, a oni ih dadu sve povješati. Majka Saulovih sinova,

Resfa, čuva njihova mrtva tijela. David pak prenosi iz zemlje Jabita kosti Saulove i Jonatine u zemlju Benjaminovaca – i tada prestaje glad u Izraelu. Uto dolazi ponovo do ratnog čarkanja s Filistejcima, u kome pogibaju na obim stranama mnogi junaci, a među njima i Samin sin Jonata, koji je imao dvadeset i četiri prsta.

Pjevanje XIII. (vv. 1–431. – Knjiga kraljeva II, gl. 22–23).

Kralj David, pobjednik nad svim svojim neprijateljima, zahvaljuje bogu uznositom pjesmom za sva ukazana mu dobročinstva. – Na samrti pjeva psalme, u kojima proriče misterij Kristova došašća na svijet. Posljednju pjesmu završava katalogom najznačajnijih junaka u Izraelu. – Da bi omjerio svoju vojničku moć, naređuje David svome vojskovođi, da obavi u čitavom Izraelu i Judi popis svih muškaraca sposobnih za oružje. Kako se tim uznošenjem sile David ogriješio o poniznost i poslušnost bogu, mora da iskusi kaznu: predložene su tri nevolje, koje bi imale u svrhu kažnjavanja stići njegovu zemlju. On odabire kugu, koja nakon toga nemilice harači Izraelom. Da bi bogu ugodio i uklonio od svoje zemlje njegov gnjev, podiže David, na poziv proroka Gada, žrtveni oltar na gumnu Jebuzeina Areune i doprinosi žrtve paljenice. Na to prestaje haraćenje kuge. – Nastupa kraljeva starost i iznemoglost: Davidu ponestaje tjelesne topline. Da bi ga ogrijali i time održali na životu, traže mu dvorjanici po Izraelu mladu djevojku, koja bi mu, spavajući s njime, vratila izgublenu toplinu. Takvu djevojku nalaze u lijepoj Abisagi iz Sunama. Međutim, ni to nije više moglo pomoći ostarjelom kralju.

Pjevanje XIV. (vv. 1–427. – Knjiga kraljeva III, glava 1–3).

Davidov sin Adonije teži za kraljevskom čašću u Izraelu. Betsaba, Davidova žena, koja mu je rodila sina Salomona, žali se Davidu, što dopušta Adoniju, da gaji želje za kraljevstvom, i to s razloga, jer je kralj obećao, da će ga na kraljevskom prijestolju naslijediti njihov sin Salomon. Nakon toga zapovijeda kralj David, da se za kralja Izraela pomaže i uznesu na prijestolje Salomon, sin Davida i Betsabe. To natjera u strah sve Adonijeve pristaše, te se oni razbježe. – Kralj David pjeva svoju predsmrtnu pjesmu, proričući otajstva Kristova i misterij budućega Kristova došašća na svijet. Kad kralj umire, pokapaju ga na gori Sion, nakon njegova vladanja od četrdeset godina. – Na kraju pjevanja (vv. 401–427) pjesnik izjavljuje, da nije bio ničijim književnim učnikom: on se u svom djelu nadahnjivao isključivo Svetim duhom, kojemu jedinome i duguje hvalu za uspjeh svoga rada.

III. Idejnost i poetika Marulićeve Davidijade. 1. *Idejnost.* Davidijada je, kako je već rečeno, religiozno-alegorijski spjev.

Svako lice kao i čitav spjev imaju, prema tropologijskom komentaru Marulićevu, svoje posebno figurativno, upravo alegorijsko značenje:

David mu je alegorijski lik Krista; Saul je simbol židovstva, koje će progoniti Krista; Golijat je đavolska sila, koja će se usprotiviti Davidu, odnosno božanskoj sili Krista. i t. d. Evo kako on to doslovce kaže u svom tropologijskom komentaru: »In omnibus fere Davidem puto personam gerere Christi; Saulem autem Judaeos, qui Christum persequabantur, significare. Tum sub prophetarum dictis factisque contineri utriusque legis auctoritatem«. (Tropologica Davidiados expositio, I).

Kao te glavne junake spjeva, Davida i Saula, tako redom i ostale važne i manje važne likove *Davidijade* opsežno objašnjava naš pjesnik, nalazeći u njima, kao alegorijskim figurama, određene korelate u poznijoj kršćanskoj nauci Kristovoj, tako da dovodi njih i njihove konkretne postupke, dobre i loše, u logičnu vezu s pojedinim događajima i likovima kasnije kršćanske teorije i prakse. Nisu u svim slučajevima nabačene analogije i dovoljno uvjerljive, ali pjesnik se neumorno stara, da nađe za svaki svoj pjesnički lik i njegov postupak adekvatnu alegorijsku vrijednost u poznijoj kršćanskoj stvarnosti ili legendi. Tu se on, može se reći, dosta često poslužuje i ponešto nategnutim tumačenjima značenja, koja pomalo liče na praksu Prokrustove postelje. I završujući taj svoj svojevrtni komentar *Davidijadi* predviđa Marulić mogućnost, da će drugi tražiti i nalaziti i druge alegorijske podudarnosti, pa on to u neku ruku i priželjkuje, ali samo uz uvjet, da takve pronalažene podudarnosti budu svagda u skladu s vjerskim naučanjima. »Si quis huic scripturae magis congrua monstraverit, eius sententiae adhaerere non me pigebit. Interim et mea contentus ero dummodo a religionis nostrae fide nusquam aberretur«. (Tropologica David. exp., završna strana). To mišljenje Marulićevo izrečno dokazuje, kao i duh čitava spjeva, da je autor poznatih moralizatorskih djela »De institutione bene vivendi«, »Evangelistarium«, »De humilitate et gloria Christi«, »Quinquaginta parabola« i dr. – stalno stajao i ostajao na poziciji skolastički koncipiranog moralizma. U tome ne čini, kako vidimo, nikakva izuzetka ni konformistička idejnost njegove Davidijade.

U vezi s netom istaknutom idejnošću Davidijade valja dovoditi u vezu, po svoj prilici i Marulićevo oblikovanje invokacije u Davidijadi. Poznato je naime, da je Marulić kao epik primio mnoge poetičke rekvizite od svojih pjesničkih uzora, naročito od Vergila (upotreba antične mitologije, razvijene poredbe, opisi, metafore i sl.). Preuzeo je on, prirodno, u formalno-tehničkom pogledu i invokaciju, upotrebljavajući je kao i njegovi veliki uzori i predšasnici od Homera do Vergila, uvodeći čitatelje invokacijom u prvom pjevanju djela u razvitak daljega epskog zbivanja. Svi su se njegovi predšasnici, kako je poznato, obraćali u tim invokacijama za pomoć i naklonost svojih tadašnjih božanstava na Olimpu i Helikonu zazivajući uporedo i svih devet muza. Marulić pak, usvajajući pjesnički oblik i duh antike, sadržan u djelima njegovih velikih uzora, odlučno se ograđuje od postupaka svojih predšasnika u

uvodnoj invokaciji, kojom je intonirao čitavo svoje djelo: Marulić naime ne zaziva u toj invokaciji u Davidijadi ni antičke bogove ni muze, nego izravno kršćanskoga boga i njegova svetoga duha. Štaviše, on taj svoj odrešiti stav ističe u završnim stihovima Davidijade uvjeravajući nas, da je njega pri stvaranju Davidijade nadahnjivao isključivo sveti božanski duh, a nipošto neka »rulja od slavljenih devet muza«.

*»Haec mihi cantanti non doctus favit Apollo,
non Helicon, non turba novem celebrata sororum,
sed sacer aetheria delapsus spiritus arce
implevit nostram divino lumine mentem ...«* (XIV, vv. 417–420).

Tako je on oblikovao svoju invokaciju u Davidijadi, u djelu s istaknutom idejnošću doktrinarnoga kršćanstva.

Ogledamo li Marulićev pjesnički postupak pri oblikovanju invokacije u Juditi, zapazit ćemo potpunu podudarnost u oba slučaja: i u Juditi se Marulić upravo nemilo očesao o antičke mitologijske rekvizite, napose o devet muza, zazivajući sebi u pomoć, kao pjesnik Judite, isključivo milost božju.

*»Dike ter hvaljenja presvetoj Juditi,
smina nje stvorenja, hoću govoriti;
zato ću moliti, Bože, tvoju milost,
ne htij mi kratiti u tom punu milost. (I, vv. 1–4).*

A zatim se obara na mitologijske bogove:

*»Udahni duh pravi u mni ljubav tvoja,
da sobom ne travi veće pamet moja,
bludeći ozoja s družbom starih poet,
boge čtova koja, kimi svit beše spet«* (I, vv. 9–12)

Štaviše, on izravno ustaje protiv Apolona i protiv svih devet muza (»tri krat troj«):

*»Da, ti s'nada sve svet, istini bože moj;
Ti daješ slatko pet, vernim si ti pokoj,
a ne skup tri krat troj divička okola,
pridaš joj u broj s kitarom Apola«* (I, vv. 13–16).

Prema tome, tenor obje invokacije u suštini je jednak i bitno odudara svojom kršćanskom tendencijom od ranijih pjesničkih invokacija usmjerenih u pravcu zazivanja mitologijskih božanstava sa vrhova Olimpa i Helikona. Očividno je, da je osnovna kršćanska idejnost obaju djela uvjetovala zbog homogenosti djela, kao umjetničkih realizacija, taj obrat, odnosno usklađivanje invokacija i u Juditi i u Davidijadi.

Ta pak činjenica podudarnosti invokacijske fakture, kao i ponekih drugih zajedničkih pjesničkih rekvizita Davidijade i Judite, o kojima će odmah biti i potanje govoreno, nužno nam nameće uvjerenje, e se latinist Marulić oslanjao kao autor Davidijade na svoja ranija pjesnička iskustva, stečena pri izradi hrvatske Judite. Prema tome bismo mogli Davidijadu smatrati neke vrste univerzalističkom cjepikom (kalemom) nakalamljenom u suštini na hrvatski korijen, na Juditu. Možda bi u tom smislu trebalo tumačiti i neke stilističko-sintaktičke pojave u Marulićevu latinizmu, kao što je na pr. zapaženo gomilanje latinskih glagola u prezentskim oblicima pri živom pripovijedanju, a koja je pojava po duhu bliža našem, negoli latinskom jezičnom izrazu. No u tom pravcu neka kažu svoju pozvaniji istraživači s područja poredbene stilistike, kako bismo možda u književnim spomenicima našega latinizma pronašli i utvrdili specifične elemente našega latinističkoga pjesničkog izraza.

2. *Poetička faktura Davidijade*, ma koliko se kretala utrenicima Aristotelove poetike, protumačene skolastičkom etikom i estetikom (prije Scaligerovih formulacija u XVI. st.), nadmašuje svojim pjesničkim odlikama netom spomenutu stereotipnu idejnost spjeva. Među poetičkim odlikama valja istaći prije svega lijep niz t. zv. razvijenih pjesničkih poredaba, koje odišu pravom i izvornom poezijom Vergilovske snage. Naš je pjesnik, očito, volio – kako se to odrazilo i u »Juditi« – takvu formu pjesničkog izražavanja, ističući značajnije poredbe i u marginama svoga spjeva oznakom »comparatio«. Zajednička značajka tih pjesničkih poredaba jest njihov realizam, slikovitost i dinamika. Splićaninu Maruliću bio je, kao pejzažistu, prirodno, najporučniji ambijenat – more i život na moru. Otuda glavni rekviziti njegovih pjesničkih poredaba: more s njegovim olujnim vjetrovima, s ugroženim lađama, vrijednim ribarima i pomorcima. Taj realistički ambijenat, proživljavao i doživljavao od strane samog pjesnika, dao je i ostavio realistički pečat i njegovu pjesničkom stvaranju u *Davidijadi*.

I dalje: njegove razvijene poredbe krcate su u pravilu slikovitošću morskih pejzaža, a što se poklapa s konstatacijama iznesenim u radu Petra Skoka,¹⁸ kad govori o posebnoj značajki pjesničkoga rada u Marulićevoj *Juditi*, sadržanoj u svojstvu pikturalnosti njegovih poredaba i opisa.

I napokon: njegove poredbe imadu, kao i čitav spjev, u cijelosti dinamičan karakter; vojske se sukobljuju, kraljevi (David, Saul, Ahis i drugi) stalno se i stvarno bore; u poredbama se pomorci i njihove lađe bore s bijesnim valovima i vjetrovima; vukovi nasrću na ljude i sl. Prema tome, osnovni ton realističkog pripovijedanja Biblije prenesen je u dinamičnu obliku i vjerno i u Marulićevu umjetničku realizaciju kronike o Davidu.

¹⁸ Skok Petar, O stilu Marulićeve Judite. »Zbornik u proslavu 500-godišnjice rođenja Marka Marulića 1450–1950«. Izd. Jugoslavenska akademija. Zagreb 1950, str. 177, 185.

Evo nekoliko primjera Marulićevih takozvanih razvijenih pjesničkih poredaba u *Davidijadi*:

Prva veća, razvijena poredba, koju je pisac i na margini označio riječju »comparatio«, nalazi se u I. pjevanju (v. 161–167), gdje naš pjesnik hoće da izrekne svu jačinu razgnjevljenosti kralja Saula, kad mu prorok Samuel, zbog neposlušnosti bogu, proriče konac kraljevanja, te ujedno izvrši pomazanje pastira Davida za budućega kralja Izraela. U Bibliji je to Saulovo duševno stanje sažeto u dvije rečenice: »Spiritus autem Domini recessit a Saul et exagitabat eum spiritus nequam nequam a Domino dixeruntque servi Saul ad eum: ecce spiritus Dei malus exagitat te« (Lib. regum I, cap. 16, vv. 14–15). – Prema Maruliću razdiru Saula bjesomučne furije, koje su poput strašna demona obuzele sve njegove udove. Povaljen od ljutine, srdito on šiba mračnim pogledima oko sebe, dok mu iz usta riga pjena, škrgutajući zubima poput razbješnelog molosijskoga psa, kad iskesi zube na medvjede grdosije:

*»At vero Saulem furiis agitabat amaris
Immanis demon totus infusus in artus,
Ille solo stridens prostatus volvere sese,
Huc illuc visus torvo quoque lumine circum
terrebat stantes et spumas ore vomebat,
Dentibus infrendens rabidus ceu saepe Molossus
In turpes quoties dimmissus ringitur ursos«* (vv. 161–167).

Zornost i realističnost poredbe upućuje nas već ovdje na onu značajku Marulićeva književno-teorijskoga stvaralaštva, koju je prof. P. Skok¹⁹ uvjerljivo utvrdio u svojoj znalačkoj analizi toga i takva postupka u Marulićevoj *Juditi*. Jer slika, što je pjesnik izaziva tom poredbom, puna je slikovitosti (pjena u ustima, režanje psa) i realističke dinamike: tertium comparationis uzet je i ovdje iz realnoga života, upravo iz životinjskoga carstva, koje je Marulićevim poredbama jednako blizu i u *Juditi* i u *Davidijadi*.

Sasvim se istim pjesničkim rekvizitima (»Molossus«, »bisan pas«) služi naš pjesnik i u *Juditi*, kad hoće da ocrtava analogno psihološko stanje Nabukodonosora, kralja Babilonije, kao nezasitna osvajača tuđih zemalja.

*»Kako no kad bludi sobom simo, tamo,
bisan pas meu ljudi, pojti ne umi kamo,
ner se vrti samo te ujisti preži,
onamo, ovamo, ciri se i reži:*

*tako t'ov, ki leži, misleći, sasvima
ništare ne teži, a pokoja nima;
glavom svuda kima i sobom privraća,
posazme očima, da san se odvraća«* (I, 93–100)

¹⁹ Ib. pp. 173–185.

Poseban interes dobiva ta poredba, kad se ima na umu, da je podjednako upotrebljavana – u *prvim pjevanjima* i *Judite* i *Davidijade*, i to u istoj funkciji, da bi ilustrirala jednaka raspoloženja kralja Nabukodonosora (u *Juditi*) i kralja Saula (u *Davidijadi*), te time ujedno intonirala jednakim početnim akordom dalje odvijanje radnje u jednom i drugom spjevu. Prema tome ne samo u likovima epskih protagonista obaju spjevova, Nabukodonosora (*Judita*) i Saula (*Davidijada*), već i u poklapanju njihovih osnovnih raspoloženja, zorno se očituje potpun kompozicijski paralelizam u ekspoziciji obaju spjevova. Da nemamo nikakva drugog oslonca, ta bi nam činjenica dostajala za utvrđivanje istote autora *Judite* i *Davidijade*!

I u slijedećoj razvijenoj poredbi, u kojoj Marulić opisuje živim bojama dvoboj Davida i Golijata, služi se jednakim pjesničkim sredstvima: u prvom redu odvažnim životinjama – molosijskim psom i lavom (David) te grdnim medvjedom (Golijat). Za poređivanje s medvjedom i lavom našao je pjesnik oslonac u samoj Bibliji (Lib. reg. I, cap. XVII, 34–35), gdje se opisuje, dakako suhim kroničarskim pričanjem, kako se David, čuvajući ovce, borio s lavovima i medvjedima. Međutim naš je pjesnik tu poredbu razradio u dvadesetak stihova (pjevanje I, vv. 420–441), evociravši nam živim i punim dinamike slikama nejednaku borbu između Davida i Golijata. Naročitu živost zbivanja postizava naš pjesnik nizanjem prezentskih glagolskih oblika (»latrat, finit, ingenuit, urget, carpit humum ...«), kojima ocrtava ogorčenu borbu odvažnoga molosijskog psa-čuvara i medvjeda. Jednakom slikovitošću poređuje pjesnik borbu istoga psa-čuvara (David) protiv lava (Golijata) (I, v. 432–439).

U drugom pjevanju ne bilježi Marulić nijedne poredbe zabilješkom na margini. Međutim mi nalazimo i u tom pjevanju lijepu poredbu, u kojoj se pjesnik služi svojim omiljelim rekvizitom – lovcem i medvjedom, da bi ocrtao ubitačno Saulovo gonjenje omrznutog mu Davida:

*»Sic gaudet cupidus praedae venator adacto
Inter convalles angusti tramitis urso ...«* (vv. 141–142).

No zato je treće pjevanje *Davidijade* bogato nizom lijepih razvijenih poredaba. Spomenut ću ove: Saulovi vojnici, progoneći Davida, stižu ga u domu proroka Samuela u času, kad se u domu pjevaju uznosite pjesme zahvalnice bogu; fascinirani pjesmom prekidaju progon Davida i sami se priključuju, odbacivši oružje, zboru pobožnih pjevača. Nastupa opća umirenost i u redovima zahuktale vojničke potjere (III, 16–27). Poredba taj proces smirivanja neprijateljski raspoloženih vojnika i njihovo pretvaranje u krotke janjce pjesmom poređuje sa stišavanjem nabujalih voda nakon prestanka oluje, koja je uzбудila te stihijske elemente (III, 28–35). Za tu pjesničku poredbu nema pjesnik

izravne podloge u Bibliji, pa je zato valja kao i većinu ostalih poredaba, smatrati izvornom što se tiče pjesničke invencije.

Prikazujući vjerno prijateljstvo između Davida i Jonate, Saulova sina, u vrijeme ljutih protivština između Davida i Saula, naš pjesnik poređuje dvojicu mladih i požrtvovnih prijatelja klasičnim primjerima prijateljstva zabilježenim u antičnoj mitologijskoj literaturi – prijateljstvom Kastora i Poluksa, te Oresta i Pilada (u Sofoklovoj »Elektri« i Euripidovoj »Ifigeniji«). Marulić pritom ističe, da prijateljstvo između Davida i Jonate čak nadmašuje uzajamnom ljubavlju oba istaknuta antična primjera.

*Non sic Argolicum Pylades delixit Orestem,
Castora non Pollux ...»* (III, vv. 195–196).

Ni za tu poredbu nije imao Marulić druge pobude osim same činjenice prijateljavanja između Davida i Jonate, kako je ono ocrtano u Bibliji (Lib. reg. I, 20).

I dalje: David, bježeći pred Saulom, hoće da se skloni u zemlji kralja getskoga, Ahisa, ali tamo nailazi na neprijateljsko raspoloženje naroda, jer narod u Davidu vidi nekadašnjega miljenika Saulova, koji je bio neprijatelj Getejaca. Sve reži na nj. Pjesnik poređuje položaj Davidov među razgnjevljenim Getejcima s položajem zvijeri zatjerane od pasa u škripac (III, v. 309–317). U Bibliji za takvu poredbu ima naš pjesnik oslonac samo u pripovjedačkoj radnji.

Prikazujući okrutnost, kojom je Doeg Idumejac, na zapovijed kralja Saula, posmicao Amalečanske svećenike zajedno sa samim Amalekom, poređuje pjesnik okrutnog Doega s gladnim vukom, koji se zaletio u mirno stado na paši. Doegovo mrcvarenje nesretnih žrtava poređuje Marulić s vučjim mrcvarenjem pitomoga stada. Da bi slika bila što sugestivnija, gomila on glagolske oblike:

*»... rictus lupus ...
... videns pecudes furit, irruit, urget
Ballantumque gregem mactat manditque cruentes ...* (III, 491–493).

Biblija, međutim, bilježi ukratko samo sâm Doegov pokolj Ahimelekovih svećenika, bez ikakve pjesničke poredbe.

U četvrtom je pjevanju pjesnik zabilježio na margini samo jednu poredbu: David, smrtno ugrožen gonjenjem kralja Saula, spasava se neočekivanim slučajem: u Saulovo kraljevstvo iznenada je provalila neprijateljska vojska, zbog čega je Saul prisiljen obustaviti dalje gonjenje Davida. Pjesnik poređuje taj sretni obrat slikom, kad povoljni vjetar iznenada dune u jedra broda, te on srećno zaplovi željenim pravcem i time izbjegne strahovanu opasnost.

»*Haud secus ac puppes, quae ventis vela secundis
plena dabant ...*« (IV, 163–164).

I taj prizor ima svoj korelat u Juditi, gdje pjesnik poređuje uzbuđeno duševno stanje Ozijino s lađom na uzburkanim valovima, da bi onda istakao suprotno raspoloženje, kad se stiša uzbuđenje do pune smirenosti.

*Ueliku pečal, s plačnima očima,
Ozija ustrhal staše meju njima;
kako ki strašnima vitri zagonjen brod
meu vali mnogima vodi prik slanih vod.*

*Sorta korablji hod, ne, kuda bi hotil,
da dajuć jedrom god, kud jih je duh zavl;
li još se je usilil, kokogod se oprit,
dokla je timun cil, ne hteć o školj udril*« (III, 217–224).

Pa i u zaključnim stihovima Davidijade, gdje pjesnik odaje bogu hvalu, što je sretno stigao na svoj pjesnički cilj, t. j. dovršio svoj spjev, on poređuje sebe s pomorcem, koji se zadovoljno smirio na svom čamcu sretno dovedenom do željena cilja:

»*Illi ego spiritui pro tali munere grates
Semper agam sanctaque simul delatus ab aura
Littus ad optatum subducta puppe quiescam*« (XIV, vv.425–427).

Lijepe i samostalne poredbe našega pjesnika – prvoga mariniste naše lijepe književnosti.

U petom pjevanju opisuje pjesnik raspoloženje u Nabalovoj kući, gdje se svi ukućani od posluge do gospodara Nabala nalaze u pijanom stanju. Pjesnik to stanje poređuje s bezglavošću krda, gdje se riče, rokće, tuli i pleše, da to zaglušuje čovječje uši:

»*Talis ibi per tota ruens triclinia clamor
murmure multiplīci latas repleverunt aedis*« (V, 17–18).

Prizor pijančevanja u *Davidijadi* ima svoj izrazit korelat u *Juditi*, gdje naš pjesnik neobičnom opširnošću opisuje jednaki prizor pijančevanja na Olofernovu dvoru (V, vv. 169–188). Sve se opilo, svi teturaju pijani:

*»Idoše na svoj stan, sobom teturaje,
jerbo ne jedan žban popiše 'spijaje:
redom začinjaje, zdravim obnose,
jednu popijaje, a drugu donose*« (V, vv. 169–172).

A obrazi im plamte, brade lašte:

*»Pojdoše, zanose tud ovim nogami,
sami se nadnose, kimljući glavami;
u obraz jim plami, a na nosu para,
i na brade prami lašćaše se ckvara«* (V, vv. 173–176).

Trbusi im se naduli, uznojili se, oči im se zacaklile:

*»Trbuh kako žara nadmen odstojaše,
rič ku pot opara, jazik prikošaše;
sviste ne saznaše, ctakljahu jim oči,
rugo njimi staše i smih se potoči«* (V, vv. 177–180).

Padaju i valjaju se po tlu, mokre po sebi:

*»Jer niki o ploči udri sobom pad se,
niki se pomoći, niki kara svad se,
niki držat rad se, druga uhitiše,
ter i s drugom zad se oznak uzvrziše«* (V, vv. 181–184).

Pa i povraćaju:

*»A niki rigniše, niki se gnušahu,
a niki ležiše, niki na nj padahu;
a drugih nošahu, stavit ih na odar:
toko se saznahu, koko mrtav tovar«* (V, vv. 185–188).

Prikazujući Nabalovu zastrašenost, kad mu žena Abigajla dozivlje u pamet opasnost, u koju je sebe i kuću doveo odbijanjem Davidovih vojnika, poređuje pisac Nabala s krhkom lađom, koja strepi pred novim olujnim valovima, sjećajući se, kad se spasila od jedva minolog prvog udara. I opet – marinistička poredba!

Lijepa mu je poredba unutrašnje-psihološkoga karaktera (u istom pjevanju), kad opisuje duševno stanje ganjanog Davida, koji je i pored pokazivane lojalnosti prema Saulu, osjećao jasno, da mu i dalje Saul radi o glavi:

»Certus enim fuerat regis non fidere verbis« (V, 223).

To je onda duševno stanje Davidovo pjesnik poredio s oprezom mornara, koji ne smije nikada vjerovati stišanome moru: ono se može iznenada uzbuniti i ugroziti njegovu lađu (V, 226–231). I opet marinist!

Kad Filistejci gomilaju vojsku protiv Saula, koji zatim pogiba na gori Gelboe, poređuje pjesnik to gomilanje vojski navlačenjem na obzorju tmastog oblačja:

*»Humentes veluti nubes, quas undique venti
Aera per vacuum iactantes flatibus urgent«* (V, 344–345).

Pjevanje šesto: kada David dozna za poraz izraelske vojske na brdu Gelboe i za pogibiju Saula i njegovih sinova, on je shrvan beskrajnom boli, uzalud tražeći utjehu u svojoj tuzi. Pjesnik to duševno stanje Davidovo poređuje s čovjekom, koji je smrtno ranjen, pa uzalud traži lijekove svojoj rani.

*»... sic sevolvendo David agebat
Nullo aegram curare valens medicamine mentem«* (VI, 485–486).

Pjevanje sedmo: opisujući zadovoljstvo i obiteljsku sreću u kući kralja Davida, kad mu se rađaju i množe djeca, poređuje to pjesnik krasnom slikom pupanja i rascvjetavanja proljetne bašte (VII, 192–197). Na pozadini sretne obiteljske sredine ističe se kao kontrast propast kuće kralja Saula:

*»Sic Saulis labente domo Davidica virtus
Altius exurgens se supra sydera tollit«* (VII, 198–199).

Prikazujući u osmome pjevanju veličajnost i ljepotu kraljevskih palača i hrama Davidova, poređuje pisac njihovu besprimjernu ljepotu sa sjajem ljepšim od zlata i najsjašnjijih kovina.

*»Non aurum gemmae precium facit, illa sed auro
Multo plus lucis confert, plus addit honoris«* (VIII, 68–69).

I druga poredba u istome pjevanju: u obnovljenim bojevima s Filištejcima Izraelci pod vodstvom Davidovim potuku Filistejce do nogu. Pjesnik poređuje tu pobjedu Davidove vojske s učinkom snažnoga vjetra, koji briše pjenu s površine morskih valova (VIII, 104–108).

U devetom je pjevanju Marulić istakao na margini samo jednu poredbu: potukavši do nogu Sirce brzim naletom, kralj David raspršuje njihovu vojsku bez ostatka. Tu njegovu munjevitu pobjedu poređuje Marulić s udarom groma u krošnjato stablo hrasta, koje munja obara na zemlju.

*». qualiter ilex
Aut quercus frondosa ruit, quum fulminis ignis
Illisus trunco magno stridore revulsam
Sternit humi et totis cogit procumbere ramis«* (IX, 145–148).

I u desetom je pjevanju zabilježio samo jednu razvijenu poredbu: požar, što ga je spremio Apsalom na Joabovoj žetvi, poređuje Marulić – opisujući preletanje gorućih iskara po uzduhu – s preletanjem svietlih mušica (X, 348–349).

U jedanaestom pjevanju zabilježene su na margini dvije poredbe: u prvoj poređuje pjesnik potučenu Apsalomovu vojsku razletanjem pčela, čije je duplje razoreno (XI, 267–269). U drugoj pak poredbi prikazuje pogubnost lošeg savjetovanja, koje prodire brzo i široko kao vode poplavne Nila (XI, 149–150).

Opisujući haranje kuge (pjevanje trinaesto), pjesnik ispoređuje pogibanje ljudskih masa s valjanjem zelene šume, kad pada pod udarcima sjekira:

*»Sternuntur miseri, veluti secata securi
Frondea silva cadit ...«* (XIII, 314–315).

David, potresen vizijom anđela i zastrašen kaznom božjom (kugom), pada ničice na zemlju i moli boga, da otkloni strašnu nevolju od naroda. Pjesnik ga poređuje s mornarom, koji je iznemogao u borbi s burama, pa je napustio i krmu svoga broda:

*»Non secus ac validis qui tempestatibus actus
Dimittit regimen puppis ...«* (XIII, 358–359).

U posljednjem pjevanju bilježi Marulić ovu poredbu: kad kralj David suzbije aspiracije svoga sina Adonija na kraljevsku vlast i osigurava nasljedstvo kraljevsko Salamonu, povlače se naglo s bojišta svi pristaše Adonijevi kao razbita vojska. To raspršivanje Adonijevih pristalica poređuje pjesnik bijegom vojske nakon izgubljene bitke:

*»Non secus atque acies quom bello fracta refugit,
Spargit se campo proiectis ocius armis
Praecipites currunt, illi montana capessunt ...«* (XIV, 178–180).

Pored ovih poredaba istaknutih na margini ima ih još razasutih i neistaknutih na margini u djelu, kao na pr. lijepa poredba u IX. pjevanju (vv. 188–189), kada David neopažano promatra lijepu Abigajlu, Urijinu ženu, gdje se gola pere, poređujući je s Dijanom, ali mi ćemo se ograničiti samo na one, koje je pjesnik – kako je to već istaknuto – napose istakao natpisima na rubovima svoga spjeva.

3. *Opisi*. Posebno mjesto u Marulićevoj poetici zauzimaju i njegovi pjesnički opisi, među kojima se osobito ističu opisi bojeva i ratnih sukoba. Kako je čitav spjev krcat ratnim scenama, razumljivo je, da je Marulić posvetio svu svoju pjesničku umjetnost opisivanju takvih ratnih prizora. Mogli bismo ga zato bez pretjerivanja nazvati ne samo našim prvim, već i najboljim bataljistom.²⁰ Dovoljno je, da se pročitaju su-

²⁰ Jednako lijepih opisa vojske, vojnih pohoda i bitaka ima i u *Juditi*, u kojima nam je pjesnik ostavio na našem jeziku niz lijepih razvijenih poredaba. Tako na pr. pjevanje I, vv. 161–304; III, vv. 131–136; 145–152; VI. vv. 83–100.

gestivni opisi opsade grada Abele (XII, 243 i d.), scena pod nazivom Bombarda (ib. v. 188 i d.), pa onda prizori pod naslovima »Quarta victoria«, »David pugnat cum Palestinis« (XII, 420 i d.).

Ima i drugih opisa, koji bi zaslužili posebnu pažnju, ali ćemo ih u ovoj prilici samo ukratko pobilježiti. Tako na pr. vrlo je lijep opis ljepote Apsalomove pojave (»Absalomis forma«),²¹ u kome pjesnik potanko opisuje tjelesne odlike toga biblijskoga ljepotana. Živi su mu i opisi Mržnje (»Invidia«, XII, v. 216–222), Mira (»Pax«, XIII, v. 1–4), Kuge (»Pestilentia«, XIII, 311 i d.), Gladi (»Fames«, XII, 327–336), Kristova misterija (XIV, 228 i d.), niz Uznositih molitvenih evokacija (kao i u *Juditi!*) i tako dalje. Nadalje valja zabilježiti i pjesnikov smisao za opisivanje pojedinih faza dana i noći. Naročitu je pažnju posvetio opisu Jutra (»Mane«, »Summum mane«, III, v. 149–152, IX, 268–271, V, 244–248), Sutona (»Nox-mane«, V, 483–490), Podneva (»Meridies«, V, v. 1–7, IX, v. 181–182), zatim Večeri (»Vesper«, V, v. 95–97), te napokon Noći (»Nox«, V, v. 377–381). Sličnih opisa ima čitav niz i u *Juditi*.²²

Opisi su mu puni poezije i nerijetko ničim ne zaostaju za sličnim opisima njegovih uzora, napose Vergila.

U okviru razvijenih poredaba i opisa valja napose zabilježiti takozvane kataloge, to jest nabranje i opisivanje pojedinih istaknutih ličnosti, koje se odlikuju bilo ljepotom ili junaštvom u krugu junaka Davidijade. Taj je pjesnički postupak katalogiziranja Marulić preuzeo izravno iz Biblije i prenio ga u svojoj individualnoj pjesničkoj interpretaciji i u »Juditu« i u Davidijadu. U *Juditi* on, u posebnom katalogu, nabraja i opisuje lijepe i hrabre žene,²³ dok u Davidijadi riječima Davidovim nabraja i opisuje najznatnije junake u Izraelu (»Cathalogus robustissimorum«, XIV, v. 75 i d.).

IV. Marulićevi književni učitelji. Marulić je bio, kao i njegovi mnogobrojni pjesnički savremenici, književnim učenikom, u prvom redu, klasičnih latinskih pjesnika – Vergila, Horacija, Ovida i Stacija. To su u neku ruku, već utvrdili i Marulićevi savremenici, a među njima poimence Frano Božićević Natalis, kad citira u poznatom epigramu »U pohvalu

²¹ U *Juditi* primjenjuje jednak postupak pri opisu ljepote Juditine, IV, vv. 81–126.

»Ča veće dim tebi? Paris taku ženu
imil da bi sebi, pustil bi Helenu ...« (IV, vv. 149–150).

²² I u *Juditi* nalazimo na više mjesta jednake opise pojedinih faza dana. Uvijek su ti opisi sažeti i prožeti finom poezijom nastrojenja, prekidajući svježim slikama narativno odvijanje radnje jednako uspješno kao i čestim živim dijalozima, uznositim molitvenim evokacijama i sl. Na pr. I, vv. 109–112; IV, vv. 165–168; VI, vv. 37–40; molitve II, vv. 142–192; III, vv. 61–70; vv. 131–134; IV, vv. 5–72.

²³ *Katalog lijepih žena* dao je u četvrtom pjevanju *Judite*, u stihovima 81–148; katalog *hrabrih žena* dao je u VI. pjevanju, u stihovima 169–280.

Marulićevoj *Davidijadi* Vergila i Stacija, poređujući vrijednost *Davidijade* s Vergilovom *Eneidom* i Stacijeom *Tebaidom*, kao najvećim pjesničkim uzorima latinista sviju vremena. Možemo, dakle, i taj podatak iskoristiti kao putokaz po pjesničkoj radionici i našega Marulića. Utjecaj pjesnika Eneide, Bukolikâ i Georgikâ osjeća se kod Marulića u čitavoj pjesničkoj fakturi *Davidijade*, a isto tako – kako smo to vidjeli – i po upotrebi formalno-poetičkih rekvizita (razvijene poredbe, pjesničke perifraze, metafore, upotreba helenske i rimske mitologije i sl.). Nije to ni čudo, kad se zna, da je Vergil bio stoljećima i stoljećima pravim pjesničkim kumirom srednjovjekovnih i poznijih pjesnika latinista. Nije tome obožavanju Vergila, kako znamo, umakao ni Dante. A nije mu umakao, a ni želio umaći ni naš Marulić. To je i razlog, zašto su već i njegovi savremenici poređivali vrijednost *Davidijade* s Vergilovom *Eneidom*, stavljajući *Davidijadu* uporedo s *Eneidom*, a prije Stacije *Tebaide*.

Tu konstatiranu povezanost *Davidijade* s *Eneidom* potvrđuje na svoj način (indirektno) i književni inventar Marulićev, kako ga nalazimo pobilježena u Marulićevu popisu njegove lične knjižnice (»Repertorium librorum«),²⁴ gdje je zabilježen među pjesnicima u prvome redu repertoar Vergilovih djela ovim riječima: »Virgilius in parvo volumine. Virgilius cum commento. Virgilii bucolica«. A onda na dva mjesta: »Servius super Buccolica et Georgicam«, te pod općim naslovom »Commenta Servius super Buccolica et Georgicam Virgilii«. »Item super Aeneidam«. Prema tome posjedovao je Marulić dva izdanja Vergilovih djela, od kojih je jedno bilo s komentarom Servija Maura *Honorata*.

Marulićeva je knjižnica, kako je to poznato, porazdjeljena njegovim nasljednicima u smislu pjesnikove oporuke, pa se, nažalost, danas ne zna gdje se nalaze – ukoliko su uopće sačuvana – pojedina djela iz njegove dragocjene knjižnice.²⁵ Na području Hrvatske sačuvano je do danas nekoliko primjeraka iz Marulićeve knjižnice, a među njima ima i takvih, koji se spominju u njegovu Popisu i stoje u vezi s njegovim književnim stvaranjem. Tako su na pr. primjerci Vergilovih djela s komentarom Servija M. *Honorata* sačuvani u Dominikanskoj knjižnici u Splitu, ali se ne može unaprećac kazati, da oni potječu upravo iz Marulićeve knjižnice. To vrijedi u pojačanoj mjeri za primjerak istoga djela, čuvanog i danas u Metropolitanskoj knjižnici u Zagrebu.²⁶

Međutim iz Božićevićeva epigrama saznajemo, da je uz bok Vergilu po značenju i pjesničkoj slavi stajao u Marulićevu vijeku i latinski

²⁴ Rački F., l. c. – Kolendić Petar, l. c.

²⁵ Zaninović Antonin: Marulićeve knjige u Dominikanskoj knjižnici u Splitu. »Zbornik Marka Marulića«, Zagreb, Jugosl. akademija, 1950, str. 299–310.

²⁶ Badalić Josip, Inkunabule u NR Hrvatskoj. Zagreb, izd. Jugoslavenska akademija, 1952, str. 201–202.

pjesnik Publius Papinius Statius, pisac nekoć mnogo čitane i slavljene epske pjesme *Thebais*. Pa kad naš Božićević hoće u svome epigramu istaći vrijednost i značenje Marulićeve *Davidijade*, on je omjeruje najvišim dostignućima latinističke poezije, to jest ne samo Vergilovom *Eneidom*, već i Stacijevom *Tebaidom*. Mogli bismo već prema tome zaključivati, da su autoru *Davidijade* jamačno bili književnim uzorima i Vergil i Stacije. A da je naš pjesnik poznavao Stacija, svjedoči Popis njegove knjižnice, u kome je – u struci »Libri gentilium: poetae« – odmah iza Vergilijevih djela naveden i Stacije riječima: »Statii Thebais et Achilleis et Silvae cum commento«. ²⁷ Na području Hrvatske sačuvan je jedan primjerak Stacijevih djela iz god. 1490. (*Thebais*, *Achilleis* i *Sylvae*), i to u Metropolitanskoj knjižnici u Zagrebu. ²⁸ Kako i kada je taj primjerak dospio u tu knjižnicu, te da li on ima veze s rastepenom Marulićevom knjižnicom, danas je dakako teško utvrditi.

Poredimo li i konkretnije Davidijadu s glavnim djelima navedenih Marulićevih književnih uzora, u prvome redu s Vergilovom *Eneidom* i Stacijevom *Tebaidom*, zapažamo na prvi pogled, da između njih ima i nesumnjivih formalno-poetičkih dodira: junački ep, s pozadinom povijesne kronike, kompozicijski je raspoređen u približno jednak broj pjevanja (knjiga). *Eneida* u nedovršenom obliku ima 12 pjevanja (knjiga), pa je kasnije, kako je poznato, Matthaeus Vegius Laudensis pokušao dovršiti to Vergilovo djelo trinaestim pjevanjem. *Tebaida* ima 12 pjevanja (knjiga) s približno jednakim brojem stihova kao *Davidijada*, pa i poetički instrumentarij Marulićeve *Davidijade*, i pored njegove samostalnosti, ima mnogo afinitetskih analogija s pjesničkim rekvizitima autora *Eneide*: marinistički motivi jednako su blizi jednome i drugome u pjesničkim poredbama. A konačno oba su primorci, upravo mediteranci, a usto realiste. Isto tako obojica rado uzajmljuju građu za svoje pjesničke poredbe iz antične mitologije (Jupiter, Dijana, Kastor i Poluks i drugi), pa kao realiste i iz životinjskoga carstva (grabežljivi vuci, medvjedi, psi i dr.), a vežu ih podjednako i obilati bataljistički momenti, koji im se nužno nameću karakterom obrađivane građe krcate postojanim sukobima i borbama. Pa i sam naslov Marulićeve pjevanja »Davidijada« inspiriran je nesumnjivo naslovima glavnih djela njegovih velikih uzora: Ilijada, Odisejada, Ahilejada, Tebaida, a napose Eneida.

No sudeći po Repertoriju Marulićeve knjižnice, gdje pored Vergila, Stacija i Horacija nalazimo i Juvenala, Marcijala, Vegija i Ausonija, ²⁹ valja nam zaključivati, da su i pjesničke tvorevine spomenutih pjesnika pretežito lirika, imale određenog udjela pri izgradnji pjesničkoga izraza Marulićeva.

²⁷ Rački F., I. c. – Kolendić P., I. c.

²⁸ Badalić J., o. c., pag. 187.

²⁹ Isp. Rački F., I. c. – Kolendić P., I. c.

Međutim, za nas će biti od mnogo većega interesa i važnosti činjenica, da su pri pjesničkom izgrađivanju Marulićevu sudjelovali i pisci, odnosno pjesnici naše krvi. Kao hrvatski pjesnik Marulić se poziva, kako je poznato, na naše »začinjavce«, kao latinist Marulić se, istina, ne poziva izravno ni na kojega našega pjesnika, ali ipak, bez obzira na formalnu stranu takva pozivanja, može se govoriti o tome, da je Marulić i kao latinist, imao uzora i u domaćim pjesnicima latinistima. Evo dokaza:

u njegovoj knjižnici, u spomenutom Repertoriju, nalazio se među citiranim latinskim pjesnicima i naš Jakov Bunić, i to njegova poznata epska pjesma »De raptu Cerberi« (u tri knjige), koja je štampana u Rimu kod Stefana Planncka oko godine 1490.³⁰

Prema tome dade se naslućivati, da se Marulić koristio i tim pjesničkim radom svoga užeg zemljaka i suvremenika, Dubrovčanina Jakova Bunića.

No još je bila prisnija veza Marulićeva s poezijom Šibenčanina Jurja Šižgorića, starijega Marulićeva savremenika, pisca knjige pjesama »Elegiae et carmina«, štampane u Veneciji god. 1477. Šižgorić je naime bio u doba pjesničkog izgrađivanja Marulićeva već imenit pjesnik, čitan uvelike diljem humanističkoga svijeta XV. stoljeća, pa je razumljivo, što se i naš Marulić, još kao mladić (»adolescens Dalmata«) opajao njegovom poezijom.

Dokazuje to značajno Marulićevo pismo,³¹ što ga on, kao poklonik Šižgorićeve muze, upućuje pjesniku Šižgoriću, veličajući ga kao glasovita pjesnika, čiji su stihovi pronijeli slavu njegova imena cijelom Italijom (»nonnulla ex metris tuis, quae iam totam pervagantur Italiam«). Štaviše, on u tom pismu izriče i sud o velikoj pjesničkoj vrijednosti Šižgorićeve poezije, proglašujući Šižgorića nesamo najboljim od svih savremenih pjesnika, nego čak i »najsličnijim« takvim pjesničkim prvacima klasične antike, kao što su Ovid, Propertije i Tibul (»Teque non nostrae aetatis modo poetis prefero, sed etiam Nasoni, Propertio, Tibullo simillimum indico«). Pismo je to Marulić pisao Šižgoriću prije godine 1477., jer je to pismo odštampano u Šižgorićevoj knjizi »Elegiae et carmina« godine 1477., kad je Marulić imao 27 godina.

Prema svemu tome dade se s punim pravom zaključivati, da u Marulićeve učitelje latiniste valja ubrajati pored tuđih klasika, i latiniste naše krvi, a poimence Dubrovčanina Jakova Bunića i Šibenčanina Jurja Šižgorića. A to je ujedno i dragocjen dokaz o duhovnoj povezanosti naših latinista XV. i XVI. stoljeća.

No i pored svih tih Marulićevih formalnih ugledanja u svoje uzore, valja njegov spjev Davidijadu smatrati samostalnim i izvornim djelom,

³⁰ Isp. Badalić, Inkunabule p. 79 br. 268.

³¹ *Sisgoreus* G., *Elegiae et carmina*. Venetiis, A. Rotweil, 1477, pp. 3–4.

napose u pogledu idejnosti djela, kojom se značajkom *Davidijada* odlučno odvaja od svih spomenutih djela svojih uzora. No tu odliku *Davidijade* shvaćamo i prihvaćamo samo kao Marulićev tribut svome vremenu: da u vijeku svjetovne renesanse dade svoj umjetnički doprinos renesansnoj kršćanskoj kulturi.

V. Splitski rukopisni ulomak i turinski rukopis Davidijade. Tekstovne razlike između prvoga pjevanja *Davidijade*, kako to pjevanje dolazi do izražaja u splitskom rukopisnom ulomku, i prvoga pjevanja toga spjeva u turinskom rukopisu, osnovne su naravi: splitski i turinski tekstovi nemaju ništa zajedničko. Zajednički bi im bio jedino autor, Marulić, ukoliko bismo bez rezerve prihvatili mišljenje Šrepelovo o Marulićevu autorstvu splitskoga fragmenta. Međutim upravo to posljednje nije nitko, pa ni Šrepel, ni dokazivao, a nekmoli dokazao. Uzelo se tada, nemajući nikakva drugog teksta Davidijade, da je to jedini dotad poznati fragmenat teksta izgubljene Davidijade, pa se prema tome nije ni pokretalo pitanje autorstva toga fragmenta. Pa i Dionisotti, polazeći od teksta splitskoga ulomka, kako ga on nalazi u *Gradi za povijest književnosti hrvatske*,³² gdje je taj ulomak objavljen kao Marulićevo djelo, tretira ga kao verziju turinske *Davidijade*. Međutim je činjenica, da na splitskom ulomku nema nikakva izrazitog ni neizrazitog traga, a još manje dokaza, da je to Marulićevo djelo. Kako je, međutim, sada poznat autentičan tekst čitavoga spjeva u turinskom rukopisu, postavlja se po mome mišljenju samo od sebe pitanje autorstva splitskog ulomka. Razlozi su na dlanu: splitski ulomak nije prije svega Marulićev autograf. I dalje: prvo pjevanje *Davidijade* u splitskom ulomku dvostruko je jače po veličini od ma kojega od četrnaest pjevanja turinske *Davidijade*. Istina, sve su to još samo formalne indikacije, koje ne mogu bez dubljeg obrazloženja zabaciti Marulićeva autorstva i tog ulomka: jer mogao bi to biti i prijepis prve verzije prvog pjevanja *Davidijade*. No izravnoga dokaza ni za to nemam, jer ga rukopis splitskog ulomka ničim ne pruža. Moglo bi se zato i drukčije postaviti pitanje splitskog ulomka: nije li možda autorom njegovim koji od splitskih latinista, Marulićevih savremenika, među kojima je bilo, kako je poznato, više vrsnih latinista i pjesnika, počevši od samoga Božićevića Natalisa. A tema je *Davidijade* bila svim latinistima toga doba podjednako bliska. Međutim ni za takvu tezu nema izravnih dokaza, pa ćemo se pri unošenju pouzdanijega svijetla u ovo pitanje morati da poslužimo posebnom poetičkom analizom samoga spjeva.

Za takvu poetičku analizu može nam poslužiti kao pouzdan oslonac u prvom redu pjesnikova *invokacija*, koju sadržava i splitski i turinski

³² Šrepel M., l. c. pp. 187–215.

tekst prvoga pjevanja Davidijade. Već je istaknuto, da se upravo u tom pjesničkom elementu, u invokaciji, odvajaju Marulićevi spjevovi od jednakoga pjesničkog elementa kod Marulićevih uzora, od Homera i Vergila do Ovida i Stacija: svi spomenuti antički pjesnici, kako je poznato, zazivlju u svojim uobičajenim invokacijama (u uvodnim pjevanjima svojih spjevova) pomoć muza i mitologijskih bogova, dok naš Marulić u svojim invokacijama, u Juditi i Davidijadi, izrijeком odbacuje Apolona i Helikon, kao i svu antično-mitologijsku čeljad s uključenjem i svih devet muza, opredjeljujući se u svojoj pjesničkoj invokaciji za pomoć kršćanskoga boga i njegova svetoga duha. (Isp. Davidias XIV, vv. 417–420; Judita I, vv. 1–16). Tako formulira Marulić i svoju invokaciju u Juditi, a i u turinskoj Davidijadi, izvršujući time, u okviru svoga doba i njegove literature, donekle »revolucionari« obrat u odnosu prema klasičnoj antiki.

A kako stoji stvar s invokacijom u splitskom ulomku Davidijade? Gotovo jednako kao i u Juditi i turinskoj Davidijadi: tu zazivlje pjesnik – u ponešto uvijenom obliku – pomoć Izaijeva potomka, a taj je potomak – preko Izaijeva sina Davida, praoca Kristova, – kršćanski bog odnosno Krist.

*»At tu lessei qui sanguinis Author et Haeres
Bethlemine intacta quondam de Virgine natus ...«* (I, vv. 12–13)

*Qui nunc ipse sedes, placidi leve pondus Olympi,
ad dextram Patris ...«* (I, vv. 19–20)

*Da mihi Iessidem Iessidae carmine magno
et cantu celebrare pari ...* (I, vv. 26–27).

Iz ove se invokacije, kako vidimo, jasno razbira – ma koliko je ona na epski način uvijena genetičkim vezama s Izaijevim rodom – da je zaziv i u splitskom tekstu prvog pjevanja Davidijade upućen Kristu, kršćanskom bogu, ili – kako ga malo kasnije naziva – »Verbum aeternum«. Prema tome bi se onda dalo donekle zaključiti, da se ovdje radi o jednakom invokacijskom obratu, koji smo već utvrdili u izravnijem obliku u jednakim invokacijama Judite i Davidijade. Odatle bi se onda nametao i dalji zaključak, da bi splitski ulomak bio u stvari starija koncepcija prvoga pjevanja Davidijade, pa prema tome dielo istoga pjesnika, kao i Judita i Davidijada. U prilog takvoj tezi govorili bi još poneki poetički elementi, koji se dadu utvrditi u splitskom ulomku, a srodni su donekle jednakim pjesničkim elementima u Juditi i Davidijadi: istovremena upotreba antične i kršćanske mitologije, živost dijaloga, pa zatim poredbe i opisi (nox: vv. 253 i d., »pallida luna« vv. 264, »Invidia«, »Fames«, »palantes nubes«, vv. 391 i d.).

Ima, međutim, još uvjerljivih razloga, koji govore protiv te i takve teze o autorstvu splitskoga ulomka Davidijade.

Prije svega valja istaknuti prigovor općenitoga karaktera: kad bi Marulić bio piscem splitskoga ulomka *Davidijade*, vjerojatno bi se taj njegov prvobitni koncept prvog pjevanja *Davidijade* izrazitije odrazio u njegovu poznijem definitivnom tekstu toga djela. Jer, teško je protumačiti činjenicu, da se od 1085 dobrih stihova splitskoga ulomka nije odrazio a ma baš nijedan stih u poznijem, turinskom tekstu Davidijade. A isto se to može reći i o kozmogoniji, koja je tako snažno odjeknula u splitskom ulomku (vv. 918 i d.), dok su te i takve filozofsko-teologijske digresije u turinskoj *Davidijadi* izostale u cijelosti.

I dalje: ogledamo li pomnije *leksički fond* splitskoga ulomka, pa ga poredimo s rječnikom turinskoga teksta, onda zapažamo, da u splitskom ulomku ima nemalo riječi i imena (Torti et Carnifices! O Cananaea famēs!; incunabula flava; furvus barathri, Stygij Barathri, Idola Camenae; Abramides, Rex Abramidum, Isacides, Colubri, Princeps Erebi; Paulus, Baalus, Balamus, Beorides, Moses, Vrinator i mn. dr.), kojih ne ćemo kasnije ni u jednom slučaju naći u svih 6750 heksametara turinskoga teksta. Čak je i natpis spjeva drukčiji: dok Marulić zove u turinskom tekstu svoj spjev *Davidias*, dotle je pjesnik splitskoga ulomka nazvao svoj spjev »*Davideis*«. Pa i u *poetičkoj fakturi* zapažaju se razlike: pjesnik splitskoga ulomka mnogo je manje sklon upotrebi tropâ i figurâ, napose razvijenih poredaba, negoli pjesnik turinske Davidijade. Značajne Marulićeve razvijene poredbe s »bisnim psom« (Judita) i »molo-sijskim psom« (Davidijada), koje nalazimo u prvim pjevanjima obaju spjevova Marulićevih, nema u splitskom ulomku, iako i pisac splitskoga ulomka opisuje bjesnilo kralja Saula, ali bez poređivanja njegova duševnoga stanja s nečijim drugim. Jedino njegovu mržnju ukratko poređuje s neukrotivom zmijom (»indomitus serpens«, v. 604). Isto je tako relevantna činjenica, da u splitskom ulomku kralj David, pjevajući svoje psalme, odstupa u tim prepjevima biblijskih psalama od heksametarskog metra, služeći se klasičnom alkejskom strofom,³³ dok toga u turinskoj Davidijadi nigdje nema: ona je heksametarski monolit.

I napokon još nešto, što mi se čini u ovom slučaju najvažnije: splitski je ulomak naden, kako svjedoči M. Šrepel (l. c.), u arhivu splitske obitelji Alberti. Poznato je, međutim, da je ta obitelj dala upravo u Marulićevo doba zapaženoga latinistu Nikolu Albertiju, koji je pripadao splitskom pjesničkom krugu prve četvrti XVI. stoljeća. Vidimo ga nesa-mo kao svjedoka u Marulićevoj oporuci, nego i kao pjesnika: na pr. on uvodi posebnim pjesničkim epigramom čitatelje u Božićevićev životopis Marka Marulića.³⁴ Zašto ne bismo, prema tome, smjeli zaključivati,

³³ Grada, l. c. pp. 201–202.

³⁴ Milić V., o. c. p. 4.

da je splitski ulomak Davidijade djelo upravo toga latiniste, Nikole Albertija, u čijemu je obiteljskom arhivu i pronađen? Štaviše, mogli bismo naslućivati čak i to, da je taj ulomak možda plod pjesničkoga natjecanja u kolu splitskih latinista na istu (popularnu) temu, a takva natjecanja u to doba nisu bila rijetkost ni u drugim književnostima toga doba. Prema svemu tome čini nam se prihvatljivom teza, da splitski ulomak »*Davideide*« nije rad pjesnika »*Davidiade*«, nego je to, najvjerojatnije, djelo splitskoga latiniste i Marulićeva savremenika Nikole Albertija.

ZAKLJUČAK

Kad bih na kraju htio sažeti u nekoliko riječi ocjenu *Davidijade* kao umjetničkoga djela, mogao bih gotovo dokraja primijeniti na to najveće Marulićevo beletrističko djelo ocjenu akademika Petra Skoka, što ju je dao o posestrimskom spjevu Marulićevu, o *Juditi*.³⁵ Jer oba glavna umjetnička djela Marulićeva u cijelosti su dvije strane (hrvatska i latinska) jedne te iste medalje, plod jednoga te istoga stvaralačkoga genija. A i vrelo inspiracije za jedno i za drugo djelo počiva u cijelosti na biblijskoj kronici; isto im je tako i motivska pozadina jedna te ista: da i slabiji, oboružani odvažnošću i osjećajem pravice (Judita i David), mogu odoljeti i silnijima, i nasilju (Oloferno, Golijat).

Imajući tu i takvu zajedničku *etičku* podlogu i pozadinu, razumljivo je, da je pjesnik i metodički podjednako pristupio rješavanju svoga umjetničkog zadatka u jednom i u drugom djelu. Kako je on bio i slikar, prirodno je, da se njegov poetski postupak pri obradi odabrane građe, napose u njegovim razvijenim poredbama, amplifikacijama, opisima vojske, gozbe, opsade, opisima doba dana i noći i sl. – odrazio, kako kaže Skok, u slikarskoj vizuelnosti i u naročitoj pikturalnosti prikazivanja.³⁶ U tehničkom i formalno-etičkom pogledu imaju, dakle, oba spjeva jasnih stilskih i kompozicijskih podudarnosti. Pa i oblikovanje građe razvrstano je u oba slučaja simetrički: nasrtaj grube sile (Nabukodonosor, Saul), pobjeda vrline (Judita, David) – odvijaju se u jednakom kompozicijskom slijedu – od epske ekspozicije (u oba slučaja s invokacijom), preko narativnog razvijanja epskog zbivanja, sve onamo do eksplicita (s etičkom katarzom, odnosno mističnom vizijom). U pojedinostima se to očituje, nadalje, u vještom isprepletanju narativnih i deskriptivnih elemenata, od filozofijsko-didaktičnih meditacija do subjektivnih digresija, usvajajući – prema umjetničkoj potrebi datoga momenta – poetske rekvizite sad iz Biblije, sad opet iz klasične antike (mitologija). Tako dolazi do izražaja u njegovu stvaralaštvu svojevrsna

³⁵ Skok P., o. c. p. 236.

³⁶ Ib.

simbioza antičnog i srednjovjekovnog umjetničkog stila, u kojoj naš pjesnik nastoji spojiti, u umjetničkoj sintezi, filozofski uravnoteženu klasičnu antiku sa srednjovjekovnom mistikom.

I na kraju samo još ovo:

A da li bismo, s obzirom na ustanovljenu podudarnost moralističke tematike u Juditi i Davidijadi, smjeli pridavati religioznoj idejnosti, upravo tendencioznosti obaju spjevova, i neko posebno značenje, koje bi odudaralo ili išlo paralelno s tom osnovnom tendencijom? Petar Kasandrić³⁷ misli, da Marulić nije slučajem uzeo iz Biblije kroniku o Juditi, već da je on to učinio promišljeno i u namjeri, da bi na primjeru hrabre Judite pružio svome narodu u njegovoj borbi protiv turskih nasrtaja utjehe u njegovim teškim nevoljama. Staviše, pjesnik je – prema Kasandriću – htio u primjeru slabije, ali hrabre Judite pokazati hrvatskom narodu, kako se i slabiji (Judita = hrvatski narod) može s uspjehom oduprijeti, ako je hrabar i pun vjere u se, silnijem napadaču, Turčinu. Kasandrić to obrazlaže i nekim odstupanjima Marulićevim od biblijskoga teksta, kad mu se to čini potrebnim, da bi uvjerljivije opisao patnje progonjenoga naroda (poimence u molitvenim evokacijama Judite).

Ako takva Kasandrićeva tumačenja vrijede za idejnu, upravo patriot-sku pozadinu Judite, onda to valja, svakako, protegnuti mutatis mutandis i na Juditinu posestrimu, Davidijadu. Razumije se, nije mogao biti dokraja jednak najbliži praktični cilj hrvatske Judite i latinske Davidijade: prva, Judita, bila je očito namijenjena domaćoj čitateljskoj sredini, nevještoj »dijačkom« jeziku; druga pak, latinska Davidijada, bila je očito, kao izvozni proizvod, namijenjena široj, tudoj sredini, svjetskoj humanističkoj republici, i to u svojstvu vapaja krajnje istočno-evropske kulturne periferije humanizma, da bi moćniji kulturno-politički centri te solidarne humanističke republike pružili pomoć kršćanskoj periferiji, ugroženoj od islama. Možda bi se, u vezi s takvim shvaćanjem političko-oportunističke tendencije obaju djela, smjele tumačiti i posvete – u okviru osnovne tendencije Judite i Davidijade: Judita je posvećena visokom domaćem vjerskom autoritetu – »počtovanomu u Isukrstu popu i prmcanciru splitskomu, gospodinu dom Dujmu Balistriću«, dok je »izvozna« Davidijada posvećena visokom izvanjskom crkvenom mogućniku – kardinalu Dominiku Grimaniju. Dozovemo li sebi u pamet, da se to događa u godinama, kad Marulić vapi za pomoću, ma i uzalud, posebnom poslanicom papi Hadrijanu VI. te kuka u svojoj znamenitoj »Molitvi suproti Turkom«, onda takva naslućivanja dobivaju još više na uvjerljivosti i što se tiče specifične, patriotske tendencije i Judite i Davidijade.

³⁷ Marulić M., Judita. Epska pjesma u šest pjevanja. Uredio i protumačio Marcel Kušar. Uvodom popratio Petar Kasandrić. Zagreb, Matica Hrvatska, 1901, str. LVIII.

I na kraju da kažem samo još ovo:

Spomenuto je, da je Davidijada već u stoljeću njena nastanka bila u visokoj cijeni. Šrepel spominje govor Prokulijana, kancelara grada Splita u polovini XVI. stoljeća, u kome se kazuje, »da bismo imali kršćanskog i splitskog Vergila, da nije veći dio Marulićevih pjesama propao za strašne kuge, pa osobito ističe njegovu krasnu *pjesan o Davidu*«. ³⁸

Toj Prokulijanovoj ocjeni Marulićeve pjesničke ličnosti nazivom »kršćanskoga Vergila« valja dati, po mome mišljenju, naročito značenje: u toj se naime Prokulijanovoj ocjeni zasnjeđuje uvjerenje istaknutih Marulićevih suvremenika, da se u pjesničkom radu Marulićevu, a napose u njegovoj *Davidijadi*, najpozitivnije odrazilo nastojanje tadašnjih kršćanskih pjesnika oko obnove kršćanstva (»renovatio christiana«), njegove ideologije i umjetnosti, kako bi obnovljena kršćanska nauka i umjetnost, odnosno Crkva, opterećene srednjevjekovnom inertnošću, pošle putem svoga unutrašnjega preporoda u korak s tendencijama opće svjetovne renesanse toga vijeka. A u toj i takvoj ideologijskoj koncepciji Crkve toga doba svakako je Marulić u očima tadašnjih kršćanskih ideologa i crkvenih stratega mogao i morao biti ocijenjen i nazvan već na temelju svoje Davidijade – te najznačajnije poeme kršćanske renesanse – »kršćanskim Vergilom«.

Tu visoku ocjenu, što ju je, eto, *Davidijada* doživjela već od svojih splitskih suvremenika, poimence od Božićevića Natalisa i Prokulijana, revidirat će, nužno, naše vrijeme i njegove potrebe u skladu s našim gledanjima na zadatke i ciljeve stvaralačke književnosti, pa će tako i *Davidijadu* svrstati s potrebnom pažnjom u našu kulturnu baštinu. Za to nalaz rukopisa *Davidijade* valja ocijeniti kao pozitivan doprinos našoj kulturnoj i književnoj povijesti. A doprinos je to ne samo našem, već i svjetskom književnom latinizmu. Nalaz je *Davidijade* za nas to vredniji, što je taj značajan pjesmotvor XVI. stoljeća plod uma našega čovjeka, koji je, srećom, ujedno utemeljiteljem i naše nacionalne umjetničke književnosti.

³⁸ Šrepel M., l. c. str. 186.

M. MARVLI DELMATAE
DAVIDIAS LIB. I.

DAVIDIS memorare pijs gesta iuncta regis
I nstitutis. quis tunc dignas i crimina uirum
Suppedet? nō cyrenes de uertice rupis
Descendens. lauroq; caput circumdatus Apollo.
Non Nylx nomen furcibus mente lygus.
Pieridiumq; choros. Nā nō ego dicē Teoꝝ
Excidia. Thebasue pmo. nec sparsa cenoce
Theffala romano bellis ciuilibus aera.
Sed exlo cognatū opus. acerrimis sacratū
Mysterijs. quoru qui solus credetis uiror.
Solus magnus deus in iā cōtenda mysterijs.
Cūq; quondā iudex potes opibusq; uiribz
Orebe sub eo residet. non in seia uoce
Religionis erat. ritusq; morūq; sacroꝝ
Edidit monstrare deo. retentibus ipis
Exlo afflatis certissima quēq; prophetis.
Hinc unū celebrare dūc. uirtute cecenta
Cuius cūcta foret coepit. uerūq; polūq;
Qui rogat. & sensus cūctis uisūq; monstrat.
Quos uō gentes alijs populisq; colunt.
Hos nō esse deos. sed genus demonū ipos.
Quoru hōis capti iā pēde femudibus cūnt.
Vix munda suis ueneratē numina uot.
Ergo iudaicę primus moderamina gēis

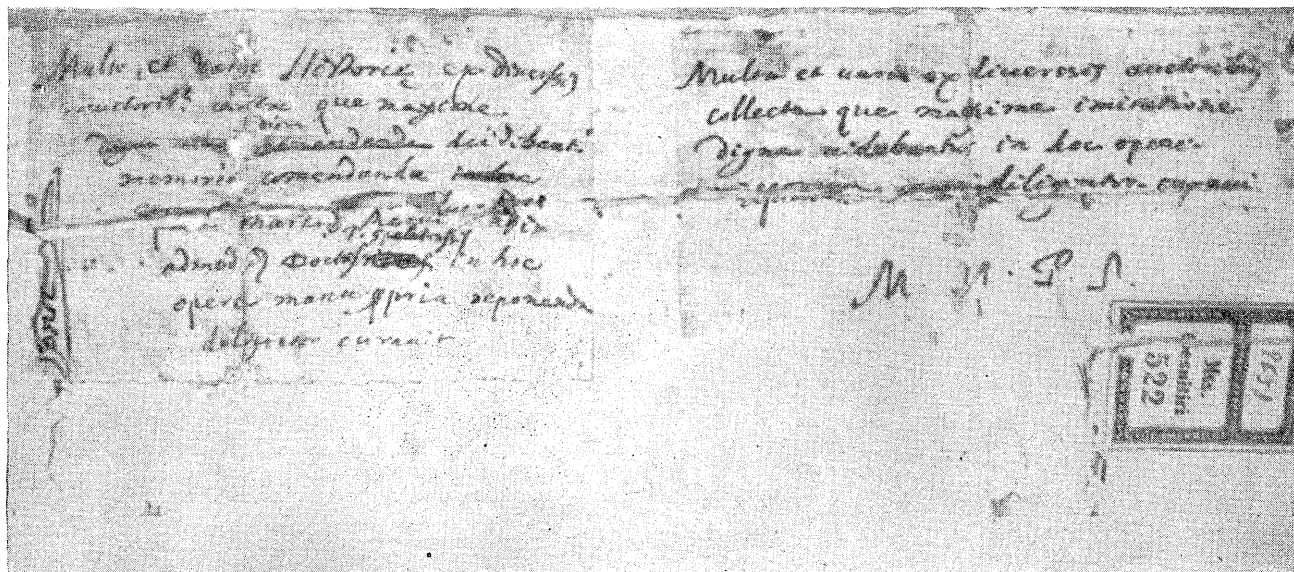
comp agnom. Imctndq sunt de latet ad rura
unus ad optatū subducta puppe quiescent.

FINIS.

Tropologica Davidiadis expositio
ab uxoris fustreumēti historici noui latē
mysteria Apts restituitur dācōs. Omnia illi
contingebat i figurā. Ostendit iō aggre-
dine spū scō adiuuante, breui uerborū
compendio, Davidis res gestas, quas ut po-
tuit meā Poesi cōplexi sumus, quo spe-
rent, quosue typos i se hūc in uiderint
nonnullis. In ceteris bene Davidē puti per-
sonā gerere Chasti. Saulē uero Iudē qui
Chastū psequēbatur significare. Tam i
p̄tēz ductis tactisq contineri utriusq
legis auctoritatem.

1. gēnes p̄ Samuelē p̄tēz requiritur s̄cō
includitq i deū, & David fuerit in
regno. quia Iudē cū angelis nō cōfiteb̄
quos utriusq scripturę redarguit aucto-
rit, Chastus incipit regnare cū Tribu
Iuda. i. cū hīs qui ipm cōfiteb̄ dei filiu
mūdiq dnm ac Saluatōrē. Samuel uero
interpretat̄ audit̄ deū, i fustā cōstit

AGRICOLA. bini mellei i ano.	65
Processus imo arbores i India.	75
Ex una uita suis simulacrum.	141
Natura ligno nulla, et ternior.	142
Agricultura q. m. cultura plus alio.	146
L. Opimus rex. om. generu. libertas.	
Libori uina Dijs ex impus non uita	
nasas esse constituit Huma.	145
Circa Memphis egypti & i Elepha	
side thebaidis nulli arbori dicitur	
folia ne uerbis quid.	157
Flos et pleni ueris indicium.	158
Ex singulis intradits nauigia uita	
ditur in India fieri.	160
Helena necantur arbores.	164
Odore terre odor suauissim).	166
Argues rex i grecia letificare ag	
primus excogitauit.	167
Scia dea a ferendo. Sogesta a feg	
tibus dictam.	177
Ex agris accositi duos Seranus &	
Cincinatus.	
Sopule fundus uilla. arebat: uilla	
Luculli agro.	178
Sarius et minus fere & melius uita.	
Bi colere necessarii opte dicitur.	

Naslovna zabilješka (XVI. st.) na vlastoručnom Marulićevu rukopisu »*Multa et varia ex diversis auctoribus collecta*«
 (Biblioteca Nazionale Centrale, Roma, sign. 2651 Mss. Gesuitici 522)
 s naznakom, da je taj rukopis pisao manu propria M(arcus) M(arulus) P(atricius) S(palatensis)

Davididos Liber I

Bella' nunc fatigae nices, Iugumque potentem,
Aurato qui septa pectus Ithygia quat
Hec olim, et tales, uno maxima munera celi;
Multa prius talis immola Iovimina sacris,
Et tanti et Atanę furijs inbellibus actus,
Multa pugna, et segno; tam longę carceris ira
Ductorem Fortuna sua, nec pulha quicquam.
Est illam virtus tandem indefessa domavit,
Et populos late fudit gentisque rebelles
Ne quisquam nunciet, et magno mihle scias;
Hi bello, hi ipso Trothorum Numine fœsus.
As tu Duci, qui sanguinis tutior, et Heros
Bethlemiz intacta quondam a Virgine natus,
Qui signis, clavis, hasta omnipotentibus armis,
Ipse (sic visum est) potuisti occidere mortem.
Ingentes referens per tartara victa triumphos,
Iam tremuit Princeps Olreth, metuitq; videre
Aetherem amictos nimis tuis honores.
Qui nunc ipse Deos placidi huc condas Olympi,
At neutram latro, et gaudenda Tyrona calas
Frontem ibi quam cinxit nento suffusa rubore
Ipsa fœva, carus, de qua conor undique flores,
Ne propiora humiliter decorant gemma coronam,
Frontem illa inasens revivunt dūc phœnax;
Tu prior i, sanctum dimitte in arca fœvorem,

·M. Marulus adolefcens dalmata

Ignotus ad te litteras seribo: quem et si nunq̃
viderim. amari tamen anteq̃ videris. vultis
hoc quidem tua effecit ingenii: quippe que non
solum eos quos non vidimus: sed etia qui mul
to ante nos fuerit amabiles nos reddūt. Velle
tamen suavissime Georgi Siſgorce: vt me tui
tam studiosum mutuo complecti non fastidires
amore: q̃ si tibi inest par doctrine tue humani
tas. hoc certe quod omnium mihi est gratissi
mum cōsecutus sum: video. n. que tuis in te in
uene acerrimi ingenii ⁊ q̃ potens: etenim nōnulla
ex metris tuis: q̃ iam totam peruagantur Ita
liam incredibilem quandam: et prope singula
rem: et diuinam doctrinam praeferentia ad
nos quoq̃ peruenerunt. In his itaq̃ contem
planti mihi tam artificiosam verboruz compo
sitionem: tam integras: nouasq̃ sententias: q̃
prisca illis: sanctisq̃ vatibus propius accede
ret videtur nemo. Teq̃ non nostre etatis mo
do poetis prefero: sed etiaſ Alſoni: propertio
Tibullo simillimum iudico. hi. n. exactissime
ornatissimeq̃ elegiam scripsisse putantur. Tu
igit iucundissime Georgi Siſgorce sic tibi di
omnia bene verſant facias: vt quemadmoduz
ingenii tui ita māuetudinis: et humanitatis no
men vigeat et celebritas. hoc est talē iam mihi
te prestes. qualem me quoq̃ erga te esse cernis
Et si in hoc nimis forte temerarius ferar: q̃ te
disertissimum iuuenem mea exili oratione allo
qui ausim: conciliandi tui defendar cupiditate.

Vale

Dulce et vatis carmen.

MARCI MARULI DELMATAE

DAVIDIADIS CARMEN

LIBRI QUATTUORDECIM

UNA CUM TROPOLO

GICA DAVIDIA

DIS EXPO

SITIO

NE

SANCTISSIMO CARDINALI EPISCOPO PORTUENSI
PATRIARCHAEQUE AQUILEGIENSI DOMINICO GRIMANO.

1 r. M. MARULUS IN DOMINO SALUTEM.

CUM TE SANCTISSIME GRIMANE CARDINALIS ET OMNIBUS INGENUIS DISCIPLINIS EGREGIE INSTITUTUM AUDIAM ET OFFICII DIGNITATE GENERISQUE CLARITATE IMPRIMIS EMINERE SCIAM ME TIBI DEDITISSIMUM ESSE TUIQUE STUDIOSSIMUM NULLA ALIA RE COMMODIUS APTIUSQUE TESTARI POTUI QUAM UT LITTERARII OPERIS ALIQUID EDEREM TUOQUE NOMINI DEDICAREM. AGGRESSUS SUM ITAQUE REM PLANE VIRIBUS MEIS IMPAREM, SED NON A VIRTUTIBUS TUIS ALIENAM DAVIDIS REGIS GESTA VERSIBUS EXPRESSIS HISTORIAM SECUTUS, QUAM IN SACRIS PROBITAM CODICIBUS VERAM ESSE NON AMBIGO. EAM POETICIS NUMERIS PIERIOQUE LEPORE EXORNARE CONATUS SUM, QUO TIBI TUA GRAVITATE DIGNIUS TUAEQUE SANCTITUDINI DELECTABILIUS MUNUSCULUM OFFERE POSSEM. CETERUM AD HOC PERFICIENDUM MULTA MIHI IMPEDIMENTO ERANT. IAM PRIDEM INTERMISSA CONDENDI CARMINIS CURA HEBRAICORUM NOMINUM LATINAE LINGUAE INUSITATA RELATIO LOCORUM QUOQUE A Nullo PRORSUS GEOGRAPHORUM NOSTRORUM SATIS EXPLANATA VOCABULA. HAS TAMEN OMNES DIFFICULTATES MEUS ERGA SANCTITATEM TUAM AMOR PERVICIT.

1 v. ILLE QUOD INTERMISERAM REVOCAVIT, ILLE ETIAM NOMINA, QUAE PLERUMQUE (UT NOSTI) ABSQUE ULLA CASUUM DECLINATIONE IN LIBRIS DIVINIS PROFERUNTUR DECLINARE ME COMPULIT, UT SERMONIS NOSTRI SENSUS APERTIOR FIERET; ILLE DENIQUE LOCORUM SITUS, QUOS PLENE DISERTEQUE EXPONERE NON POTERAM DIVINARE ME FECIT; APPENDICEM ETIAM OPERI ADIUNXI SOLUTA UTENS ORATIONE, SINGULORUM VOLUMINUM ARGUMENTA, DEMUM HISTORIAE VETERIS CONTEXTUM OSTENDI NOVAE ESSE FIGURAM; QUOD OPUS, SI SANCTITATI TUAE PLACUERIT, FACILE CRITICORUM RONCHOS INVIDORUMQUE SUBSANATIONES CONTEMNEMUS VEL POTIUS IN ILLAS INCIDERE MINIME VEREBIMUR, QUONIAM QUIDEM TANTA EST TUA UNIUS APUD OMNES AUTORITAS, UT QUIDQUID ABS TE PROBATUM NOSCITUR, ID IPSUM VEL ARROGANter IMPROBARE VEL PALAM CARPERE AUDEAT NEMO. SED DICET ALIQUIS, UT QUID *ταυρας αθηναις*, UT QUID LIGNA IN SILVAM PORTAS. QUARE HUIUS QUI SCIENTIARUM OMNIUM ORNAMENTIS AFFLUIT ATQUE ABUNDAT LITTERARIUM MUNUS MITTIS. CUI EGO INGENUE RESPONDEBO TALEM VIRUM TAM ERUDITUM, TAM SANCTUM, TAM IN OMNI LAUDIS GENERE CELEBREM Nullo ALIO MUNERE IUSTIUS CONVENTIUSQUE COLERE POTERAM, QUAM HOC UNO QUO IPSUM PLURIMUM DELECTARI ARBITRATUS SUM. EO VIDELICET

MARCI MARULI

- . 2 r. QUOD (2 r.) NOSTRAM RELIGIONEM SAPIAT QUOD CHRISTUM SONET QUOD A[R]DOREM ILLUM QUO ANIMAE FIDELES REFICIUNTUR FRAGRET. AD HAEC NON ME FUGIEBAT EAM ESSE LITTERATORUM NATURAM, UT QUAMVIS IPSI IN OMNI LIBERALI DOCTRINA POLITISSIMI CULTISSIMIQUE SINT MINUS ETIAM ERUDITORUM OPUSCULA INTERDUM NON INVITI LEGANT. NOS ITAQUE NON ISTA MITTIMUS, UT DOCTIOREM INSTRUAMUS NE PROVERBIO LOCUS DETUR SUS MINERVAM, SED UT DOCTISSIMUM HONORE QUO POSSUMUS PROSEQUAMUR. ABUNDABAT ET DAVID NOSTER QUUM IAM REGNUM ACCEPISSET DIVITIARUM COPIA NEC TAMEN DEDIGNATUS EST A SIBA SERVO MODICI ADMODUM PRECHMUNUSCULA ACCIPERE. ITA SPERO TE QUOQUE, SANCTISSIME CARDINALIS VIRQUE DOCTISSIME, PRO TUA IN OMNES HUMANITATE IN NOSTRO OPERE SUSCIPiendo FACTURUM. QUOD QUUM FECERIS NON ACCIPIES BENEFICIUM SED DABIS. EXIGUUM EST ENIM QUOD TIBI MITTIMUS MULTUM AUTEM QUOD ABS TE POSCIMUS, UT TAMEN DIGNERIS QUOD MITTITUR ACCIPERE MEQUE IN CLIENTULORUM TUORUM NUMERO HABERE. VALE.

ARGUMENTUM

Lib. I.

2 v. REGUM LIB. I. CAP. 13. SAMUEL PROPHETA ARGUIT SAULEM REGEM INOBEDIENTIAE IN DEUM ET REGNUM DE FAMILIA SUA* TRANSFERENDUM PRAEDICIT. XV. ITERUM DENUNTIAT EUM DE REGNO EICIENDUM, QUIA IUSSUS INTERFICERE AMALECHITAS REGI EORUM AGAGO PEPERCERIT, QUI CORAM ADDUCTUM SAMUEL IPSE IN FRUSTRA CONCIDIT. XVI. SAMUEL UNGIT DAVIDEM REGEM FUTURUM. SAUL AGITATUS IMMUNDO SPIRITU DAVIDE CYTHARAM PULSANTE REFOCILATUR. DAVID FIT ARMIGER SAULIS. XVII. GOLIAM INTERIMIT. PALESTENI FUGIUNT.

3 r. M. MARULI DELMATAE DAVIDIAS LIB. I.

<i>Davidis memorare pii gesta inclyta regis Instituo, quis nunc dignas in carmina vires Suppeditet non Cyrrheae de vertice rupis Descendens lauroque caput praecinctus Apollo, Non Nysae numen furiata mente Lyaeus, Pieridumque chorus. Nam non ego dicere Troiae Excidium Thebasve para nec sparsa cruore Thessala Romano bellis civilibus arva, Sed caelo cognatum opus arcanisque sacratum Mysteriis, quorum qui solus crederis autor Solus magni deus mihi iam cantanda ministres. Gens quondam Iudea potens opibusque virisque Orbe sub Eoo residens non inscia verae Religionis erat. Ritus moremque sacrorum Edidicit monstrante deo referentibus ipsis E coelo afflatis certissima quaeque prophetis.</i>	5 10 Judei 15
---	--

* Poeta ipse correxit: eius.

- Hinc unum celebrare deum virtute creata,
Cuius cuncta forent coepit terram que polumque
Qui regat, et sensus cunctis vitamque ministret.*
Quos vero gentes aliae populiue colebant 20
*Hos non esse deos, sed prorsus demonas ipsos,
Quorum homines capti iam pridem fraudibus errant,
Vix numeranda suis venerantes numina votis
Ergo Iudaicae primus moderamina gentis*
- 3 v. *Ciso natus Saul et regni sceptrum tenebat* 25
*Non recto officio nixus nec legibus aequis,
Quum Samuel vates dictis mordacibus illum
Aggrediens et facta deo non grata revolvens
Haec responsa dedit: Quoniam tibi certa Tonantis
Iussa sequi nulli fuerit post talia curae* 30
*Isto te indignum, quo te dignatus honore est
Censuit atque alium regni cui tradat habenas
Iam sibi prospexit successoremque regendo
Constituit populo notum pietate fideque
Quamquam humili de plebe virum. Sed sanguinis omnes* 35
Exuperat tenebras cum lumine virtus.
- Haec effatus abit moestum tristemque relinquit
Iam Saulem ex multa perculsum pectora cura,
At quia continuo tali pro crimine poena
Non inflicta fuit iussus rex perdere gentem* 40
*Ammalechitarum rursum mandata relinquit,
Rursum iussa dei temnens servavit Agagum
Victor commisso captum certamine regem
Illius armentis etiam pecorique pepercit.*
- Ergo dei immemorem res effecere secundae,* 45
*Sed frustra excusat facinus damnante propheta:
Ignovisse viro pietas me compulit, inquit,
Illasas autem pecudes dimittere suasit,
Religio ut sacras stet plurima victima ad[aras].
Falleris, exclamat, Samuel vanoque favore* 50
- 4 r. *Facta iniusta tegis, quoniam non gratior ulla est
Caelicolum regi sacris, quae imponitur aris
Hostia, quam semper studio curaue fidelis
Imperio parcere suo, quod spernere quum sis* 55
*Ausus et ipse tuum de regno tollere nomen
Et Beniaminam sobolem postponere Iudae.
Decreuit Iudae regem de stirpe creare.
Haec ait indignans regemque relinquere verso
Inde parat tergo vetat hoc et abire volentem* 60
Apprendit Saul appresaeque lacinia vestis

	<i>Implicita est digitis, et dum conamine pannus Diverso trahitur geminas distentus utrinque Laxat se in partes; subitum scissura fragorem Increpuit causamque dedit magis apta loquendi Fatidico vati. Sic sic, ait, ipse deum rex, Quem dederat quondam sceptri tibi scindet honorem Impositusque tuo solio dominabitur alter, Te melior multaque super virtute ferendus. Rex metuens commissa palam trepidusque fatetur Submissoque genu divinum numen adorat Ignoscique sibi poscit veniamque precatur. Captivum interea produci mandat Agagum Coram se Samuel fatisque potentibus actus In frustra educto discutit protinus ense Corruit in terram fuso miserando cruore Victima deque suo disectis corpore membris</i>	65	Samuel
4 v.	<i>Ablataque viri forma deforme cadaver Galgala tunc Saulem multa cum plebe tenebat Urbs geminis vicina iugis hac parte Getalum Illa prospiciens viridantem fronde Garisim Illic caede pius vates ubi iussa peregit Iussa verenda dei Ramatae sua tecta petivit Saulis fata dolens, sed caelo venit ab alto Ipse deus verbisque modo, quod dixerat illud Re facturus ait: Samuel fidissime, quod tu Profusus Saulem lachrymis gemis improba cuius Dextra meum toties pravis despexerit ausis Imperium legi meae, qui tendere contra Nil timuit. Populo ne pio dominarier illum Ius tu fasque putas? quin talem comprime luctum Atque haec nostra modo mandata facessere perge. Est Iesseus magni genus alto a sanguine Iudae Intra Bethlemos domus ipsi condita mures, Illa parte manet, quae spectat lampada soli Fulgentem quoties Eoo surgit ab orbe Illo te transfer natorumque agminis unum, Quem placuisse mihi nosces hunc chrismate regis Unge sacro sceptrumque manu da nobile ferre. Haec dicente deo Samuel stetit ore trementi Expavidoque diu postquam sibi reddita mens est Edidit dubio promptas de pectore voces: Magne pater, quid me tam certa pericula vitae</i>	70 75 80 85 90 95 100	Agagus intersit
5 r.	<i>Attentare iubes? Huius si forte negoti Consilium scierit multam Saul actus in iram</i>		

- Protinus, heu, tristi claudet mea lumina Laetho* 105
At tu numen, ait, vitulam cape; pergoque dices
Sacrum ferre deo hac claudes arte superbum,
Quum facies vitula Iesseum ad sacra vocabis,
Ipsum progeniemque omnem tunc protinus illum
Quem tibi monstraro liquido sacrabis olivo, 110
Utque meo praesit populo plebique iubebis.
Tunc demum Samuel pecus atque armenta revisens
De grege, quae visa est magis illi buccula pinguis
Hanc tulit et rapido Bethlemi moenia gressu
Accessit celerans Iesseumque ad sacra vocavit. 115
Cum natis illique simul secreta recludit
Consilia. Ingentes pro tanto munere Iesseus
Grates laetus agit superum dominoque deoque
Et doni autorem proclivo vertice adorat.
Septem aderant iuvenes proceri corporis unus 120
Ante alios Eliab grato praestabilis ore
Recto habitu latisque humeris nigroque capillo
Protensam genitor dextram direxit in illum
Et rogat, an ne ipsum maneant insignia regni?
Respondit Samuel: Stellati rector Olympi 125
Non habitus hominum pensat formaeve decorem,
Namque bonum fragile est oculos quod pascit inani
Obtutum vulgi rudis sermone probatur.
5 v. *Talis enim species venientis damna senectae*
Sentit et indomitae dispendia proxima mortis. 130
Interiora deus rimatur corda sinusque
Ingressus mentis mores metitur et actus:
Non hunc quem monstras deus eligit aut probat ullum
Ex istis, quos tu coram consistere cernis
Nunquid non alius superest tibi filius isto 135
Ex numero? Superest, respondit, pascua curae
Cui sunt et gregibus iunior qui praesit alendis.
Tunc Samuel non ante dapes gustabimus, inquit,
Quam puer huc veniens se nobis offerat ultro.
Iussis ille patris parens et pascua linquens 140
David *Accitus properavit iter seque obtulit ultro*
Insignis forma iuvenis facieque decorus
Locundo aspectu suffusus et ora rubore
Atque manu promptus viridis tamen apta labori
Aetas et dubio virtus matura periclo 145
Armorum ac belli gravibus toracibus artus
Subdendi gladioque latus clypeoque sinistra
Conveniens animique vigor super omnia celsus.

DAVIDIADIS LIB. I.

	<i>Agnovit vates hunc unum ex agmine tanto</i>		
	<i>Esse quidem cui fata dari sublime tribunal</i>	150	
	<i>Israhelitarum regnique insigne iubebant;</i>		
	<i>Nec mora repletum divino chrismate cornu</i>		
	<i>Effudit Davida super plaudente corona</i>		
	<i>Fratrum; iocundo genitog magis astitit ore.</i>		
6 r.	<i>Rege salutato Samuel sua tecta petivit</i>	155	
	<i>Ad Ramataeque Lares passu properante recessit.</i>		
	<i>Ex illo adridere deus dare sydera caelo</i>		
	<i>Dextera Davidi hunc ipsum servare periclis,</i>		
	<i>Hunc animi donare bonis hunc robore notum</i>		
	<i>Corporis et multa locupletem reddere gaza.</i>	160	
	<i>At vero Saulem furii agitabat amaris</i>		
	<i>Immanis demon totos infusus in artus</i>		<i>Saul furii agitatur</i>
	<i>Ille solo stridens prostratus volvere sese</i>		
	<i>Huc illuc visus torvo quoque lumine circum</i>		
	<i>Terrebat stantes et spumas ore vomebat</i>	165	
	<i>Dentibus infrendens ravidus ceu saepe Molossus</i>		<i>comparatio</i>
	<i>In turpes quoties dimmissus ringitur ursos.</i>		
	<i>Quicumque ergo hominum nimis audax mente procaci</i>		
	<i>Despicit aetherei monitus mandataque regis,</i>		
	<i>Hic procul exclusus populi de sorte fidelis</i>	170	
	<i>Spirituum iuris sese sciat esse malorum</i>		
	<i>Nec nisi placato resipiscere posse Tonante</i>		
	<i>Placatus dabit ille feros de pectore motus</i>		
	<i>Pellere tranquillamque admittere corde quietem</i>		
	<i>Et tandem nullas horrescere demonis iras,</i>	175	
	<i>Hunc ubi amicorum pietas miserata laborem</i>		
	<i>Cisidae consulta dedit, quo prorsus iniquum</i>		
	<i>Seu tollat seu forte levet medicamine morbum.</i>		
	<i>Protinus accitus Solymarum venit ad urbem</i>		
	<i>Iesseides David psallens et nablia palma</i>	180	<i>David</i>
6 v.	<i>Solicitans dulci aures modulamine mulcens</i>		
	<i>Attulit et regi dederat, quae munera Iesseus</i>		
	<i>Ipse pater non magna quidem, si respicis illa,</i>		
	<i>Sin hominem magnum testantia forsam amorem</i>		
	<i>Iam Bacchi et Cereris speciebus onustus asellus</i>	185	
	<i>Ducitur in medium simul et pinguissimus haedus</i>		
	<i>Villosae, sed adhuc qui parvulus ubera matris</i>		
	<i>Lambebant niveum suctu sorbente liquorem,</i>		
	<i>Haec oblata sibi placido Saul omnia vultu</i>		
	<i>Accipiens multas egit pro munere grates,</i>	190	
	<i>Sed pro mente magis facilis simul atque benigna</i>		
	<i>Et prompto obsequi optatum quod mittere psaltens</i>		

- Curarit votisque suis nihil inde moratus
Annuerit; post haec Davidis lenia colla
Impubesque genas aplectens oscula libat* 195
*Atque his affatur verbis: Charissime, de te
Multa quidem dudum iuvenesque senesque ferebant;
Aspectus tamen iste tuus tua vivida virtus
Os habitusque simul promittere plura videntur;
Quamque dicta mihi vicit praesentia famam* 200
*Noster eris nostraeque viris numeraberis unus
Militiae nostrum primus comitabere tergum
Arma gerens quoties duri fera previa Martis
Miscere et belli tentare pericla libebit.
Ast etiam positis, quum pax agitabitur armis* 205
Pars (mihi crede) aulae fies non infima nostrae.
- 7 r. *Unum oro cytharae fidibus lenire dolorem
Tende meum, quum me morbi vis dira maligni
Invadens miseros affligere coeperit artus.
Nescio, enim, quae me praessum torpedine multa* 210
*Concutiunt larvae modico tamen intervallo
Respirare sinunt lassisque redire quietem
Permittunt membris, huic tu succure labori,
Si potes, hoc uno cessent ut caetera certe
Officio tibi me vinctum memoremque tenebis.* 215
*Maestate viri iuvenilis territa virtus
Obstupuit mentemque rubor turbavit et ora
Haud multum mansere metus sibi redditus ille
Haec demum responsa dedit: Tua iussa capessam* David
Quem me cumque voles fieri, rex inclyte, talis 220
*Esse volo, tibi me totum do, dedico totum
Insanum sanumque sequar pariterque invabo
Quidquid demum meae vires artesque valebunt
Seu res visa lyram fuerit seu poscere ferrum
Praesto adero nec me segnem timidumve videbis* 225
*Ulla in re quandoque tibi. Post talia dicta
Mens illecta magis Saulis concepit amoris
In iuvenem stimulos et iam fidentius illi
Credere se et vultu magis aspicere faventi.
Ergo illum quoties tristis turbabat Herinis* 230
*Arrepta toties aderat testudine David
Leva tenens capulum digitisque micantibus errans*
- 7 v. *Fila suprema lyrae nunc haec nunc illa premebat,
Dextera sed percurrrens pectine nervos,
Edebat multa variatos arte canores.* 235
Continuo caessere furor decaedere toto

	<i>Corpore pestiliter monstro deformare omnis Compellebatur sanumque relinquere regem. Tanta erat in sonitu mentem mulcente potestas. Cessent Dirceos cytharae modulamine muros</i>	240
	<i>Lactare extructos vatam commenta priorum Rupesque et silvas Rhodopeia plectra secutos. Haec conficta quidem nemo est qui nesciat ... Quisque adeo tota solvit de fronte pudorem</i>	245
	<i>Facta esse, ut dicat atamen impendisse salutem Humanae plus est depulso demone menti. Quis dubitat praestare fidem, quum fingere nolis. Lex divina vetet fecis quum Musa prophanae</i>	250
	<i>Expers porrecto quicquid cratera refundit Hauriat e puris sacrati fluminis undis. Reddita mens fuerat Saulo, quum regia tecta Tres addiere viri cognati sanguinis omnes</i>	255
Aminadab	<i>Aque uno genitore sati, quo natus et ipse est, Sed mage felici postremus germine David Natu inter fratres Heliabus maxime hastam Hastam qua solutus Syagros agitare ferebat.</i>	
8 r.	<i>Post hunc Aminadab lateri succinserat hastam Hisque minor Sammas Melis de pelle faretro Pilosum iaculisque gravem gestabat acutis. Atque arcum dura taxi de stirpe dolatum,</i>	260
	<i>Non incerti ictus, quum resque lucusque petissent. Talibus instructos armis ubi regia Saulis Excepit iuvenes custodum conata turba. Admirata novos habitus nova tela virorum</i>	265
	<i>Unde rogat veniant, aut quid venere petium. Illi haec confessi subeunt penetrare superbum Atque micans auro solis hic praeses eburnis Sederat oebalio pulcher velatus amictu</i>	Rex Saul
	<i>Aurea sceptrum tenens canum caput aurea circum Stabat perstringens oculos fulgore corona Aureas perspicuis torques distincta lapillis A collo pendens pectus decorabat honestum</i>	270
	<i>Circa illum famuli et procerum longo ordine coetus Nobilis astabat, fratres ubi tale tribunal Accessisse datum pariter cervicibus omnes</i>	275
	<i>In terram pronis et aperto vertice adorant: O rex magne, tui sumus, aiunt, fida clientis (Si nescis) Jessei nos pignora Bethlemitae Davidis fratres tibi, quem dimittere iussus</i>	Fratres Davidis ad Saulem
	<i>Ille quidem non parva suae solatia vitae</i>	280

- Paruit aspernans puerum concede parenti,
Nosque loco illius teneas, hoc poscimus omnes,
Hoc genitor Jesseus notis petit omnibus unum
Permitte, ut gregibus praesit robustior aetas*
- 8 v. *Illum bello habilem donec tibi reddet et armis.* 285
- Suspensa rex mente stetit dimitteret unum
Incertus puerum tribus his ad bella receptis
(Bella autem magno fervebant horrida motu)
An ne recusatis solum retineret apud se
Davidem? tanto solum complexus amore est,* 290
- Sed tamen instantis vicit formido pericli,
Proque istis ipsum iam tandem passus abire
Assensit votis pariter fratrumque patrisque
Nondum erat expectus quantum iam corporis ille
Viribus atque animi teneros excesserat annos.* 295
- Nuncius interea regis perfertur ad aures
Hostilem turmam latis descendere campis
Iamque Palestinas acies pallare per omnem
Iudeae regionis humum; mora nulla paratam
Rex Saul ipse suam profudit ab urbe phalangem* 300
- It peditum pilata manus gladioque iuventus
Ancipiti succinta latus, pars ferre sagittas
Ithyreosque arcus, pars molles vertere furchas,
Non molles ut agant saccis stridentidus ictus.
Inde ruunt equitum directis cursibus alae* 305
- Pulvereamque ciet pulsu levis ungula nubem
Has inter medius graditur rex ipse cohortes
Et festinantes moderatur voce maniplos.
Martius hunc sonipes tectum fulgentibus armis*
- 9 r. *Sublimemque vehit terrens hinnitibus auras* 310
- Atque citatorum sinuosa volumina crurum
Alternans et frena ferox spumantia mandens.
Talis Peleum Persis fera bella moventem
Bucefalas vexisse ducem memoratur et Indis,
Talem Neptunus donavit Ariona magno* 315
- Adrasto Argivum (si vera est fama) tyranno.
Advenere locos Socoth et Azetha vocabant,
Quos Terebintea parvo discrimine vallis
Dividit atque humilis montes interiacet altos.
Illa Palestinae coepere cacumina turmae,* 320
- Haec Iudea phalanx positae certamina castris
Parva serunt cursuque levi magis arma lacessunt;
Quam pugnam exercent, quum tandem maximus ille
Ille Gygantei generis sed spuria proles*

DAVIDIADIS LIB. I.

	<i>In medie vallis descendens plana Galias</i>	325
	<i>Horrendo clamore tonat, qui cernere ferro</i>	
	<i>Et conferre manum secum audet colle relicto</i>	
	<i>Devolet, ut medio peragantur proelia campo;</i>	
	<i>Unius iam caede viri, si victor abibit,</i>	
	<i>Iudeae miles populo dominetur utrique.</i>	330
	<i>Rex Saul, oppresso si vicerit hoste Golias,</i>	
	<i>Turba Palestinae concaedat Saulica genti</i>	
	<i>Talia vociferans valido correpta lacerto,</i>	
	<i>Tela quatit torvisque oculis et fronte minatur</i>	
	<i>Corporis huic habitus cubitos, qui mensus in altum</i>	335
9 v.	<i>Bis ternos palmumque simul processerat unum</i>	
	<i>Membraque tam magnae quadrabant, caetera moli</i>	
	<i>Improba crassities laterum tumor altus obesi</i>	
	<i>Ventris, coxa patens longa inter nodia crurum</i>	
	<i>Luxuriansque thoris pectus taurinaque colla</i>	340
	<i>Magni humeri magnaeque humerum ramalia chelae</i>	
	<i>Insignisque pilae caput instar tetrica vultus</i>	
	<i>Effigies oculique truces rictusque ferinus</i>	
	<i>Denique tota viri facies metuenda gravisque</i>	
	<i>Omnibus aspectus, quanvis quoque nulla tulisset</i>	345
	<i>Bellica tela manu certareque vellet inermis;</i>	
	<i>Quanto igitur potuit Saulis magis esse timori</i>	
	<i>Militibus multo armorum munimine fultus</i>	
	<i>Ingentes artus ingens lorica tenebat</i>	
	<i>Cassis athena caput suras et brachia circum</i>	350
	<i>Ferrea terrifico crepitabat murmure lamma,</i>	
	<i>Ferreus et clypeus levo pendeat ab harmo</i>	
	<i>Fulgorem spargens adverso sole micantem</i>	
	<i>Hastam dextra minax digitis complexa trabalem</i>	
	<i>Vibrabat lati conversam cuspide ferri</i>	355
	<i>Israhelitarum, dum singula corpora solus</i>	
	<i>Provocat ad pugnam segnes et voce lacessit</i>	
	<i>Nemo fuit numero ex omni, qui comminus armis</i>	
	<i>Certare et contra voluisset stare Goliam;</i>	
	<i>Magna licet praeses vincenti praemia magnos</i>	360
	<i>Proponat census et summum laudis honorem.</i>	
10 r.	<i>Quippe suos animis postquam languescere vidit,</i>	
	<i>Talibus aggreditur dictis fortissima quondam</i>	
	<i>Pectora divinumque genus Iudea iuventus:</i>	
	<i>Cernitis en quali nos contra tendere probro</i>	365
	<i>Non cessat vocitans audax in praelia Getheus?</i>	
	<i>Nonne estis geniti ex illis, qui regibus istud</i>	

- Erripuere solum. Quis gentes vincere iniquas
Fata dabant. Deus, ipse deus considerare terris
His iubet et timor est inimicae obsistere genti 370
Res et opes vobis et cuncta auferre paratae,
Vasti hominis moles, si terret pervia ferro
Hic quoque membra gerit, multo si robore praestat.
Robustum quinque levis prostravit arena
In media fixum telis elphanta ghetulus. 375
Sit magnus sitque ille potens, dum vestra probatur
Dexteritas agilisque manus solersque cavere
Atque inferre ictus vires industria vincit.
Adsit tamen animus, pavidos fortuna repellit.
Quicumque ex vobis processerit obvius illi 380
Et victum dederit Letho cumulabitur amplis
Divitiis factusque gener mihi liber in omne
Tempus erit nullum pendens aliquando tributum
Ipse genusve suum. Quem non vel talia verba
Vel tam praecipuae mercedis pacta moverent. 385
Muta tamen stant ora virum laudisque favorem
Promissique fidem vicit formido pericli.*
- 10 v. *Fervidus interea iussis parere paternis
Affuit hic David, quid sit cum fratribus actum
Qaesitum missus tunc regia signa secutis 390
Atque ubi conspexit cum telo stare gygantem
Dumque illum nemo praesumit tendere contra
Exultare ferum nec adhuc decedere ab illo
Quo voluit certare loco turbatus in iram.
Exit et ad regem prompto sermone profatur: 395
Psaltes, ante tuus pugilem nunc offero dextrum,
Inclyte rex, ne se iactet temerarius ille
Iam vicisse omnes exclamans nemine victo,
Est animus conferre manu superoque favente
Numine. Getheum sternet mea dextra Goliath 400
Ipse meis, si me permittis sortibus uti.
Obstupuere omnes iuvenili in corpore tantum
Esse animi. Rex ipse oculos defixit in illum
Admirans dubitat, ne sit fiducia maior
Viribus ista suis inconsultusque iuvente 405
Et rationis regens in aperta pericula cursus
Atque ait: O invenum mihi iam charissime, quo te
Nunc tuus ardor agit? Transcendis nisibus autem
Ante pilos certare cupis tyrunculus illa,
Attentare audes veterani militis arma? 410
Haec tibi succurrit, quam praestans viribus illes est,*

- Quam ferro instructus, quam toto corpore magnus*
Immodico moderare animo mentemque ferocem
 11 r. *Refrenans melius florenti consule vitae*
Et patere, ut studeant alii certamina tanta, 415
Dum tibi digna tuo crescet coramine virtus.
Nil iuvenem terrent haec talia dicta magisque
Gliscit amor pugnae remoratus suscitatur ardor
Tentandi penitus maiora incendia belli.
Ac velut audacem venator forte Molossum, 420 *Comparatio*
Quum tenet ille alacer viso se porrigit urso
Ulteriusque ruens retinacula rumpere tentat,
Necdum dimissus latrat furit, ingemit, urget,
Carpit humum nunc huc agilis nunc vertitur illuc.
Haud aliter David torvo spectare Goliam 425
Lumine saepe minax precibus quoque flectere regem
Moliri et magnum vultu praeferre vigorem
Spemque simul vincendi animoso prodere gestu
Dicereque in silvis, saevo quum occurrerit urso
Ausum se praesenti animo consistere contra 430
Atque pedem firmare loco donec venienti,
Inde quod in fulvum gradiens quandoque leonem
Inciderit rictus, qui contra ferret hiantes
Infrendens rapidoque ruens per devia cursu
At se contortum difractis dentibus acri 435
Infixisse illum gemuisse diu, dum spiritus aeger
Non potis obstruso est halitus agitare meatu
 11 v. *Fessa sed inclusa cruciantur viscera vita,*
Donec humi exanimes fugiens dimitteret artus.
Sic praestante deo magni se caede Goliae 440
Iam fore praesenti notum saeculoque futuro.
Atque istud tam turpis, ait, foedique timoris
Dedecus effugiet, quod vobis obiicit hostis;
Quum demum victo vos gloria certa sequetur.
Talibus instanti rex tandem caessit et arma 445
Apta dedit phrameam, ferratum tegmen et hastam
Et nitidam puro galeam clypeumque metallo.
His tamen abiectis abiit Iesseia proles.
Arrepto tamen nodosae stipite quercus,
Funiceas etiam fundae balearis habenas 450
Aptat et e scrupulo ripae propioris acervo
Quinque capit lapides aequati ponderis omnes
Collegitque sinum praestolantemque Goliam
Protinus aggressus fundae vertigine saxi
Coniicit idque volans stridenti turbine fertur. 455

- Tum valide illisum perfracta casside frontem
 Diffindit mediam laethali saucius ictu
 Mugit ut taurus sacras mactatus ad m[ensas]
 Per vultus perque arma fluens miserabilis humo
 Sanguinis admixto coepit manare cerebro,* 460
*Ille labans tereti iam frustra innititur hastae,
 Frustra stare cupit mox praeceps corpore toto
 Labitur in terram tremuit sub pondere tellus,*
 12 r. *Armaque labentis magno sonuere fragore.
 Impiger hinc David prostratos occupat artus* 465
*Accurrens praensaque coma morientis et ense
 Continuo secat immanis fera guttura colli
 Avulsumque caput tollit sublime suisque
 Ostentat victor. Ferit ardua sydera clamor
 Israhelitarum. Trepidae fugere catervae* 470
*Incircumcisae montana per avia plebis
 Insequitur Iudea phalanx pavitantia caedens
 Terga virum longe portas Acharonis adusque
 Getheasque domos hosti loca tuta fugato.
 Qui reliquis potuit caedi superesse cruentae,* 475
*Inde revertentes quum sol proclivus in undis
 Oceani nitidum properare condere currum
 Parsque adversae poli venienti obnoxia nocti
 Inciperet terrae tenui vestirier umbra.*
Invadunt vallos hostilia castra rapinis, 480
*Evacuant spoliisque domos atque oppida complent.
 In summis Solymae suspendunt moenibus urbis
 Triste Palestini populo plaudente Goliae
 Sanguineumque caput sanctae sub tecta tabernae* 485
*Arma tulit David regique dicata superno
 Liquit et ingentes pro palmae munere grates
 Exultans laetumque canens peana peregit:
 En tibi quo fini* perducta est ira superbi,
 Qui sese invictum iactarat viribus ampli*
 12 v. *Corporis et fido armorum munimine fretus* 490
*A pastore iacet tandem superatus inermi
 Atque illi pugnax, quem secum gesserat ensis
 Praebuit oblatas cervices victus et ora.
 Ergo velut tenues vanescit fumus in auras,
 Sic nimis elatae perit improba gloria mentis.* 495

* Poeta ipse correxit: tandem.

ARGUMENTUM

REG. LIB. I. CAP. XVIII. AMICICIA INTER DAVIDEM ET JONATHAN, SAULIS FILIUM. SAUL DAVIDEM PRAEFECIT MILITIBUS. SED QUONIAM PLEBIS CANTIBUS ILLUM SIBI PRAEFERRI AUDIVIT, VOLUIT EUM INTERFICERE. GRATIAM SIMULAT. DESPONDET EI FILIAM MICHOL. XIX. DAVID FUGIENS SAULEM LATENTEM RECONCILIATUR. SUPERAT PALESTINOS. RURSUM FUGIT. DOMI OBSESSUS PER FENESTRAM DEMITTITUR. OBSESSORES A MICHOLA ELUDUNTUR. CORAM PATRE COARGUTA FACTUM EXCUSAT.

Lib. II.

*Ingenti excepit rex Saul Davida favore
Accumulatque bonis. Jonathas quoque regia [proles]
Amplecti hunc unum fraterno coepit amore
Officiis animoque colens super omnia fido
Aequali David studio flagrabat in illum,* 5
*Ne victus summi meritis videretur amici;
Ambos una parens gravido si ventre tulisset
Fudissetque simul partu foecunda gemellos*
13 r. *Haud maiora quidem poterant ostendere amoris
Argumenta pii inter se mentisque benignae.* 10
*Iam primum Jonathas donavit vestibus illum
Purpura, quas Tyrio fervens infecit ahenis,
Quasque Semyramia diversis foemina filis
Pinxit acu domo; tali testatus amorem
Ipse suum meritumque viri, tunc splendida panni* 15
*Gratia virgati ramos eiecit amictus
Et ferrugineas cocco toga tinctorum lacernas
Tegmine sub vili, ne fortia facta laterent
Nobilitasque animi. Gladium quoque caessit eidem,*

- Cuius et argento capulus caelatus et auro* 20
Fulgebat miris vaginam mille figuris,
Exornabat ebur flamenti lora metallo
Intertexta nitent. His gnoscia spicula iungit
Corithosque leves et saevum flexibus arcum.
Haec cuncta ut fuerint multo licitanda triente, 25
Ille tamen sese maioribus undique donis
Praestabat dignum regi parere paratus
Illorum quae iussa sibi nec mole gravari
Nec poterat diri terreri sorte pericli.
Impavidusque animo simul invictusque labore 30
Omne sibi iniunctum praeclaræ munus obibat,
Invidiam poterat laudis superare decore.
Si sibi praelatum post alia facta tulisset
Non ita duro animo Saulis vecordia regis,
 13 v. *Sed nec ferre potest illos nec amare superbus* 35
Quos anteire videt famæ melioris honore.
Exuvias igitur quum David et arma Goliae
Suffixumque caput pilo portare ad urbem
Israhelitarum, tunc undique concita pubes
Obvia procurrens contentaque tympana pulsans 40
Multisonumque movens aedebat cantica sistrum.
Omnia laetitiae de tanto signa triumpho
Pro se quisque dabat, nuptae inuptaeque puellae
Dum festas agitant ad compita nota choreas
Et vario glomerant sinuosa volumina saltu 45
Cantantes dixere: Manus Davidica stravit
Millia bis quinque et Saulis vix dextera mille.
Tunc veluti subita confixus cuspidē cervus
Ingemit et silvas querulis mugitibus implet,
Sic ubi iam tales cantus Saul auribus hausit, 50
Contorquere caput furis accensus et ira
Coepit et en, inquit, quo me sors egit iniqua,
Ut decuplo maior Davidi gloria surgat,
Nostris auspiciis nostro qui militat aere
Quam mihi, qui regno praesum quem maximus unum 55
Spectat honos. Ergo converso cardine rerum
Mancipio dominus famulabitur? Ille sedebit
In regni solio et sceptri potietur honore?
His ardens odiis illi quem semper amavit
Insidiari animo iam tandem coepit acerbo 60
 14 r. *Non culpa ipsius sed vulgi errore pusilli,*
Si tamen est error laudes plausumque dedisse
Illi qui victis victo succurreret hoste

DAVIDIADIS LIB. II.

	<i>Quique sua cunctis peperit virtute salutem.</i>	
	<i>Altera flammiferi iam lampas ardua* solis</i>	65
	<i>Scandebat rapido summum super aethera curru,</i>	
	<i>Sudantesque agitabat equos, quum Saulis ab imo</i>	
	<i>Surgens corde furor totos perfuderat artus.</i>	Saul [irascitur]
	<i>Palluit os, illi coeperunt colla tumere</i>	
	<i>Horrere arrecti crines infrendere dentes,</i>	70
	<i>Scintillare oculi, spumantia labra tremore</i>	
	<i>Quassari adductis fieri frons aspera rugis,</i>	
	<i>Usque adeo formae mens indignata prophanat</i>	
	<i>Effigiem turpesque ferit super ora figuras.</i>	
	<i>Solicitus David cytharam pulsare canoram</i>	75
	<i>Accelerat notasque sono tentare medellas,</i>	
	<i>Non hanc esse putans hominis sed demonis iram.</i>	
	<i>Ille tamen telum (telum nam forte tenebat)</i>	
	<i>Torsit in adversos vultus atque ora sonantis,</i>	
	<i>Sed declinato David bene providus ictu</i>	80
	<i>Proiectaque cheli suspectam deserit aulam</i>	
	<i>Et fugiens odium vitat capitale tyranni.</i>	
	<i>Sed rex cassa videns primae molimina fraudis</i>	
	<i>Inde dolos alios meditans caelare cruentam</i>	
	<i>Nititur invidiam mentitae nomine pacis.</i>	85
	<i>Placatos praefert vultus Davide vocato</i>	
15 v.	<i>Et dextram dextra tangens sic ore profatur:</i>	
	<i>Foedus amicitiae tecum firmare perennis</i>	
	<i>Est animus, David charissime, mitte timorem</i>	
	<i>Nec quicquam dubites tua sit volo sponsa Merobes,</i>	90
	<i>Virgo inter natas forma pulcherrima nostras.</i>	
	<i>Quum dulces de te nobis paritura nepotes</i>	
	<i>Tunc tibi praestantem regali stemmate prolem</i>	
	<i>Perge modo et dignum tam praeclaris hymen</i>	
	<i>Te praestare stude. Primae dux esto cohortis</i>	95
	<i>Atque Palestinos vastator curre per agros</i>	
	<i>Nec pecori nec parce viris prostrasse Goliam</i>	
	<i>Et pepulisse procul nostris a moenibus hostem.</i>	
	<i>Non satis est nisi Marte ferox aliena lates</i>	
	<i>Illorum populans fines invadere regni</i>	100
	<i>Ausi qui dudum fuerant campestria nostri.</i>	
	<i>Calidus ut quondam curvo piscator in hamo...</i>	
	<i>Componit dulces et in aegora porrigit escas</i>	
	<i>Blanditusque cibis unco comprehendit ahenos</i>	
	<i>Et trahit affixum per fila tenacia piscem,</i>	105
	<i>Si non excusso frustretur linea congro,</i>	

* Poeta ipse correxit: fulgida.

- Sic Saul alloquio caelat, quod corde volutat.
 Namque cupit tali Davidem Marte perire
 Polluat ipse suas eius ne sanguine <dextras>* ...
 Tunc humilis David: Qui sim vel qualibus, inquit,* 110
*Intra Bethlemam genitus natalibus urbem
 Ut merear gener esse tuus, clarissime regum.*
- 15 r. *Non mea paupertas generis neque sordida nostri
 Conditio digna est tam celsum scandere limen.
 Vis nocti conferre diem? Vis aequora vasta* 115
*Angusto stipare lacu? Certamina belli
 Non detrecto quidem; quascumque lacessere gentes
 Isseris, ipse tui Davidis primus in illas
 Stringetur gladius. Generosior ista Merobes
 Connubia accipiat; satis est mihi gratia pacis,* 120
*Quam praestas, o rex. Habeo nil charius illa;
 Sic fatur David nec adhuc expertus amoris
 Lascivi stimulos pugnās tractare voluptas
 Illi maior erat. Studiis mens dedita belli
 Non poterat molles Veneris admittere lusus;* 125
*Ergo regalis genialia pacta puellae
 Hadrihel accepit, procerum ditissimus urbis,
 Nobilitate potens, celebrat sponsalia, tedas
 Accendit, fruitur thalamis et amore maritae.
 Mox etiam David bellis invictus ab isto* 130
*Ignē fuit victus coepitque ardere Micholam
 Regis et hanc prolem; cupidis modo nutibus illi
 Et modo blandiri verbis praesente iocari
 Absentem per crebra quidem suspiria cordis
 Quaerere solliciti nullam sentire quietem,* 135
*Donec ad aspectum sese transferret amatae.
 Hoc ubi Cisides persensit, gaudet adeptum
 Implendi se vota modos, quō protinus ipsum*
- 15 v. *Coniuge promissa graviora pericula Martis
 Cogat adire feri celeremque accessere mortem.* 140
*Sic gaudet cupidus praedae venator adacto
 Inter convalles angusti tramitis urso,
 Effugium cui saxa negant obstantia credens
 Usurum se caede ferae, sed dentibus illa* 145
*Infrendens conversa retro impete via,
 Et notas repetens fauces latrone repulso
 Iam loca tuta tenet campoque potitur aperto.
 Frustra igitur sceleris peragendi tempora nactus*

* Poeta ipse correxit: pa ...

	<i>Apta ratus iam se Cisides protinus instat</i>	
	<i>Occultis certare dolis et fraude latenti,</i>	150
	<i>Submittit quosdam simili satis arte peritos,</i>	
	<i>Davidam incautum qui supplantare volentes:</i>	
	<i>Macte, aiunt, virtute tua, fortissime David,</i>	
	<i>Chare nimis regi, tibi nubere namque Micholam</i>	
	<i>Ipsam suam statuit natam, quae saepe petita</i>	155
	<i>Divitibus clarisque procis, tibi traditur uni,</i>	
	<i>Nec dubita multas quod nondum possideas res</i>	
	<i>Non aliud pater ipse sua pro virgine munda</i>	
	<i>Poscit, quam centum invisae praepucia gentis</i>	
[Davidis humilitas]	<i>Arva Palestinosque colit, quae plurima campos</i>	160
	<i>Mercem magna, labor parvus ...* caede</i>	
	<i>Et rediens cupidis amplexibus utere nymphae,</i>	
	<i>Quamquam Davidis laeta est audacia sorte</i>	
16 r.	<i>Hac sibi proposita, non se tamen ille fatetur</i>	
	<i>Esse thoro dignum, quem celsius evehit alta</i>	165
	<i>Maestas quamquo poterit sua tendere virtus.</i>	
	<i>Sed tamen experiar dubii discrimina belli,</i>	
	<i>Inquit, et an ne humiles oculis deus aspicit aequis.</i>	
	<i>Porro quum fuerim satis hoc expertus in illo</i>	
	<i>Qui nostrae iacuit prostratus verbere fundae,</i>	170
	<i>Idem spero deus nec in his me deseret ausis.</i>	
	<i>Exurgens igitur cuneos ad bella coactos</i>	
	<i>Instructamque aciem trahit audax et ruit ultro.</i>	
	<i>Urgebat, quae tarda solet quoque corpora pronis</i>	
	<i>Cogere ad arma animis adamatae forma puellae.</i>	175
	<i>Lata Palaestinae vastat populatibus arva</i>	
	<i>Agminea infesto properans Acharonis ad agrum</i>	
	<i>Castra inimica videt. Tunc firmat signa parumper</i>	
	<i>Hortaturque suos: Socii, confundite, dixit,</i>	
	<i>Vicinus hos etenim, quos contra stare videtis.</i>	180
	<i>Iussit rex superum vestris delerier armis,</i>	
	<i>Qui iubet hic vobis dabit, ut praestare queatis.</i>	
	<i>Tantum animis opus est et iam rata fata sequentur.</i>	
	<i>Dixit et adversos telum contorsit in hostes.</i>	
	<i>Sublato clamore viri curruntque ruuntque.</i>	185
	<i>Quemque suus satis ardor agit missilia primum</i>	
	<i>Huc illuc volitant stricti mox comminus enses</i>	
	<i>Ictibus increpitant; miscentur proelia pulvis</i>	
	<i>Tollitur et tristes operit caligine pugnas</i>	
	<i>Spectantumque oculi tamen aera micantia cernunt,</i>	190
16 v.	<i>Aequo Marte diu certatum, denique lassus</i>	

* Poeta ipse correxit: labor parvus ... est caede.

	<i>Hostilis cuneus iam retro caedere coepit. Hoc magis expavidae sparsaeque insistere turmae Iudeus certat miles. Iam Marte fugatos Opprimere et multos furvo demittere Diti.</i>	195
	<i>Corpora strata iacent campo: servavit ad vitam Paucos versa fuga et velox ad tuta recursus Exultata victrix legio ditata rapina Armorum, pecudum, peregrinae vestis et aeris Atque omnis generis victus. Agit ipse Tonanti</i>	200
	<i>Summas Iesseides grates et numen adorat Illi uni acceptum referens quod vicerit hostem Regalisque memor pacti truncare peremptis Membra pudenda iubet. Rapuerunt ense refecto Bis centum (ut dicunt) cassos tentigine pennas.</i>	205
	<i>Is numerus stratae per gramina rubra cruore Gentis erat, parva colei stipantur in arca, Promissis thalamis donum dotale futuri. Hinc victor David turba comitante suaque Ibat ovans viridi redimitus tempora laudans</i>	210
	<i>Et biugo vectus curru. Peana canebat: Pone sequens miles pulsataque tympana bom[bos] Edebant et silva sonum per inane volutat Atque cavis haustum rimis referebat eundem.</i>	215
17 r.	<i>Ingressus Solymas David praeputia regi Bis centena tulit geminato munere pacti. Exuperans thalamos; miratur tanta tyrannus Acta ducis laetusque sui tot computat hostis Funera, quos sectos licuit sibi cernere testes Ne vero ingratum cuncti fideique malignae Censerent, sponsam iuveni sociare Micholam Connubio statuit stabili. Properatur ad alta Atria, conveniunt matres matrumque mariti Impubes pueri simul et robusta iuventus Et forma insignes viridique aetate puellae Conventus varius, quem latae porticus aulae Vix capit. In solio Cisides celsus eburno Sederat. Ecce autem linquens secreta cubilis Prodiit in medium pulchris ornata Michola Vestibus et reliquo cultu, sed pulchrior ipsa Circa illam pueri, quorum manus altera sponsam, Altera succensae retinebat lumina tedae; Stabat et indutus gemmata veste sacerdos Intectusque caput nivea venerabili mytra Hic Davida prius, pulchram rogat inde Micholam</i>	220 225 230 235

- Si sponsam velit hic? et se velit illa maritum?*
Utque ambos vidit paribus concurrere votis,
Precipit haec eadem ritu firmare iugali.
Dextrae dextra datur, digitis detorta mariti
Gemma novae digitos coepit constringere nuptae, 240
Fulgenti laqueo fidei per saecula colendae
Pignus perpetuum servatus ut annulus esset.
 17 v. *Inde deo precibus porrectis prospera dixit*
Ambobus vota et proli quoque fausta futurae.
Postquam perfecto siluit sermone sacerdos 245
Insequitur lituum stridor clangorque tubarum
Ingenti sonitu concussa est regia tota
Contremuit paries; poterant timuisse ruinam
Ista sacri (ut quondam) si flarent aera Levitae,
Si foret hic priscae Hiericuntis moenia muri 250
Nil aliud poterant aures audire loquentes
Verba magis magno strepitu superata quierant.
Conticuere tubae calamos inflare chora[eos]
Et digito pulsare levi cava cymbala psaltes
Coepit et argutis fidibus resonare lyristes 255
Ac Phrygios cantare modos; nunc tinnit acantans
Nunc tonat ille gravi media modo temperat istos
Voce sonos, agili pulchre quos gutture iungit
Concordans cytharae linguae prolata canor[a]
Arrectae cunctorum aures dulcedine tanta; 260
Et capti stabant animi nil murmuris usque
Nil strepitus, donec finitis cantibus una
Turba favens toto coepit plaudere theatro:
Et si hic animos demulcet musica cantu
Terreni, nostraeque iuvant sic carmina fecis, 265
Angelicum quanto fas nobis credere melos
Esse suave magis mulcens pia corda beat...
Illo, ubi iam nullo clauduntur gaudia fine
 18 r. *Ante dei sublime thronum clarumque tribunal*
Talibus ergo frui tam miris, si libet, odis, 270
Quae sunt perpetuae dulcedinis ista voluptas
Incerta, instabilis, levis, impia, reproba, falax
Spernenda est nobis; non est apprehendere dignus
Immortale bonum, cui sunt mortalia cordi,
Quem male terreni foedant contagia luxus. 275
Propterea vanos vulgaria turba canores,
Dum nimis intentis animis atque auribus haurit,
Dum saltu vario ludit lasciva iuventus
Multimodisque chorum gaudet deducere gyris.

	<i>Interea David tollens ad sydera mentem</i>	280	<i>David [precat.</i>
	<i>Caelicolum regem votis precibusque petebat</i>		
	<i>Coniugii servare fidem servare pudici</i>		
	<i>Iura thori et sancte proprios educere foetus</i>		
	<i>Ipsis ille daret, quos nunc coniunxit in unum,</i>		
	<i>Arceret rixas, suspectum tollere omnem,</i>	285	
	<i>Ambobus vitam vacuum rumore sinistro</i>		
	<i>Cederet et verae virtutis luce nitentem,</i>		
	<i>Scilicet, ut possint dominoque deoque placere,</i>		
	<i>Donec uterque sui cursum perfecerit aevi.</i>		
	<i>At contra Saulem saeva torquere simulas</i>	290	<i>Saul</i>
	<i>Coepit et exurens penitus praecordia livor.</i>		
	<i>Nocte iacens vigilat, negat improba cura quietem</i>		
	<i>Fastiditque die positae convivia mensae</i>		
18 v.	<i>Et renuit gustare dapes festosque hymeneos</i>	295	
	<i>Suspensus celebrat, ridens ridere videtur</i>		
	<i>Invitus tristemque animi velamine laeto</i>		
	<i>Obtegere atque aliquem nutrire in corde dolum.</i>		
	<i>Nam videt in cassum fraudes caessisse malignas</i>		
	<i>Et frustra invisum iuvenem obiectase periclis.</i>		
	<i>Bellorumque minis ipsum magis ergo timere</i>	300	
	<i>Incipit et tacitus secum meditatur iniqua</i>		
	<i>Atque indigna nimis pravae molimina mentis</i>		
	<i>Insontem contra generum disperdere certus</i>		
	<i>Sive per insidias ficti pro tempore amoris</i>		
	<i>Sive palam potius per aperti proelia Martis.</i>	305	
	<i>Nunc hos nunc illos aditus sine fine requirit,</i>		
	<i>Polluat ipse suam cognato ut sanguine dextro</i>		
	<i>Crudelis magis an ne ingratae mentis in illum,</i>		
	<i>Cuius erat sanus cantu, certamine tutus</i>		
	<i>Non satis est certum. Semper tamen irritus omnis</i>	310	
	<i>Contra fata labor fuit et conatus inanis,</i>		
	<i>Ipse igitur magni Davidem rector Olympi</i>		
	<i>Omnibus ereptum servabat ubique periclis</i>		
	<i>Ut manibus veri iam pridem facta prophetae</i>		
	<i>Unctio per tuta et rerum prosperrima posset</i>	315	
	<i>Eventu gaudere suo, quum Saule repulso</i>		
	<i>Susciperet regni sceptrum Iesseia proles.</i>		
	<i>Ergo dum curis Cisides aestuat atris</i>		
	<i>Bella gerens David fines nitatur et hoste</i>		
	<i>Proterit armatus totas quandoque phalanges</i>	320	
19 r.	<i>Infidae gentis Solymarum ad moenia captas</i>		
	<i>Secum victor agit; iam fama et laudibus omnes</i>		
	<i>Et virtute duces anteibat, sed tamen idem</i>		

- Omnibus eximio semper dilectus amore*
Invisus soli post tot benefacta tyranno. 325
Proh miseranda nimis regum non rite regentum
Conditio, dum sceptrā timent amittere, nulli
Parcent; suspectis tunc indignantur amicis
Affectos aliqua quum cernunt laude merentes.
Iam nox atra diem terris dimouerat alnum 330 *Nox*
Humentesque super tendens diffunderat umbras,
Quando Cisides Ionatham reliquosque vocavit
Custodes lateris vulgoque in parte remoto
Alloquitur stantes: Quis tam temerarius, inquit, 335 *Saul in Davidem*
Extat, ut ille meis penitus parere negabat
Imperiū? Iubeo Davidem protinus ipsum
Interimi uestris armis, ne quaerite quare
Ille meus fiet, qui iussa refugerit hostis.
Experiar, servo ne magis servire velitis
An domino? Tales rabidus dabat ore loquellas. 340
Discessit tristis Jonathas moestusque periclo
Illius magno fuerat, cui iunctus amore.
Ergo sollicitus Davidis tecta petivit.
Illi aperit secreta patris metuendaque caedis
Consilia, his ipsum affatus pro tempore dictis: 345
Infensum vites, David charissime, regem *Jonathas*
19 v. *Infestumque tibi, lictoribus ille vocatis* *ad Davidem*
Dat mandata tui, quum Sol illuxerit orbi,
Quo te cunque loco poterunt reperire necandi.
Quare efferre pedem cavens de limine portae 350
Ipsae tuae, totumque diem sub tecta sedeto
Illa parte domus, tutae quae visa latebrae
Esse magis fuerit, donec modo pectora regis
Aspera per blandos tentem mollire precatus.
Illiusque tibi mentem mox ordinem pandam. 355
Interea latens oro incolumem que memento
Conservare tuo nostram sub pectore vitam,
Laesus eris si quo (deus hoc avertat) ab ictu
Effluet ex illo noster quoque vulnere sanguis.
Commixtos animos communeque corpus habemus. 360
Talia dicentem Jonatham complectitur ille,
Oscula dat, summas tali pro munere grates
Laetus agit, non ipse suae discrimina vitae
Sic timet, ut fidi gratatur amore sodalis.
Mox festinatis regales passibus aedes 365
Ingressus Jonathas iam fessa labore metuque
Nocte silente dedit placidae sua membra quieti.

	<i>Atque iacens quali, quum crastina fulserit hora, Mulceat affatu genitoris cogitat iram, Cogitat et somno cura vigilante repugnat.</i>	370	
	<i>Se vagus Eoa nitidum caput extulit unda Exutusque nigros apparuit orbis amictus</i>		
20 r.	<i>Atque suus rebus rediit color obuius ille. Excepit Jonathas venientem tempore regem Ante fores thalami, tunc illum vertice prono, Sicut moris erat, supplex et mitis adorat Atque his alloquitur dictis: Certissima salve, Spesque salusque tui populi, quis quaeso, tuarum Esse potest laudum cupidus magis atque decoris, O rex, prole tua? Quare tibi dicere cogor, Quicquid obesse rear splendori nominis usque, O pater alme, tui communis gloria tecum Communis tua culpa mihi; nunc ergo rogatum Te venio obtestans Davidem perdere velle. Desiste immeritum durove extinguere fato Egregium fidumque tibi; fuit ille decori, Virtuti, famaeque tuae, qui caede Goliath Sustulit, adversas qui fregit Marte phalanges, Armatus quoties confluit victor ad istam Cum spoliis rediit cunctis plaudentibus urbem. Gloria magna tibi est promptos fortesque fovere Semper ad arma viros praesentia numina sentis. Hoc bellante tibi metuunt invadere regni Incolumi hoc fines urbesque lacessere vello Insidiisque tuas; quem si patiari perire, Mutatas vereor revoluta cardine fortes Et conversa retro fata indignata referri. Sic fatur Jonathas et rex placatus in ipsum</i>	375	
	<i>Davidem iurat se nullas deinde nocendi Illi intensurum fraudes, nihil amplius esse, Quod sibi formidet, conspectum horrescere regis Desistat, notos inter numerandus amicos. Laetus ad haec Jonathas grates persolvit et ipsi Talia Davidi gaudens ex ordine pandit. Securus latebris David post terga relictis Regia festino gradiens pede limina scandit Erectosque gradus surgentis ad aethera tecti. Tum Jonatha comitante petit fulgentia Saulis Atria. Rex illum placido satis accipit ore Atque data dextra charum sibi tempore in omni Iam fore promittit promissaque foedere sanxit</i>	380	Jonathas Sau
		385	
		390	
		395	
20 v.		400	
		405	
		410	

	<i>Instabili tamen ista fide, nam dira phrenesis</i>		
	<i>Quem superat penitusque ferae vecordia mentis</i>		
	<i>Proposito facit ille nihil laudabile certo</i>		
	<i>Nunc huc nunc illuc deflectitur actus ab omni</i>	415	
	<i>Vento, vela tamen rapidis dat saepius austris.</i>		
	<i>Rursus ad arma ferox excitus fuderunt hostes</i>		
	<i>Iesseides David victoreque milite cinctus</i>		
	<i>Venit ovans Solyman turbis plaudentibus urbem;</i>		
	<i>Ingreditur laetusque sui subit atria regis.</i>	420	
	<i>Illic forte sedens fessum certamine corpus</i>		
	<i>Dum relevat dextram qua Martia proelia promptus</i>		
	<i>Egerat aut vibrans ense aut hastilia torquens</i>		
	<i>Transtulit ad cytharae modulantia fila sonorae.</i>		
21 r.	<i>Nil vulgare carens, sed certe ut maximus olim</i>	425	<i>David [canit glo-</i>
	<i>Exurgens Abram primo ferus impete gentes</i>		<i>riam maiorum]</i>
	<i>Fuderit in fidas praedamque receperit omnem,</i>		
	<i>Quae fuerat Sodomis cum Lotho ablata nepote,</i>		
	<i>Ut Hiercunteus lituum clangore sacrorum</i>		
	<i>Conciderit murus simul et clamore virorum</i>	430	
	<i>Aspirante deo plebique favente fideli</i>		
	<i>Praeterea Iesus Iudea victor in ora</i>		
	<i>Hostibus ut fuis solis consistere currum</i>		
	<i>Et proferre diem iussit vel quosque fugatos</i>		
	<i>Prosternat caedens oneret vel compede captos,</i>	435	
	<i>Utque idem bello superatis regibus omnem</i>		
	<i>Iudaeae regionis humum possederit utque</i>		
	<i>Israhelitarum tribubus dividerit omnem.</i>		
	<i>Et tamen hac sanctos privarit parte Levitas</i>		
	<i>Consortem caeli quo se sciat esse sacerdos</i>	440	
	<i>Aetheriaeque domus non mundi labilis aulae.</i>		
	<i>Post Iesum Iudas quid bello gesserit et quid</i>		
	<i>Othoniel, quid Aioth Delbora virago Iahelque,</i>		
	<i>Quid fortis Gedeon, quid denique viribus omnes</i>		
	<i>Exuperans Sanson. Saulem quoque coeperat ipsum</i>	445	
	<i>Divino celebrans ad sydera tollere cantu,</i>		
	<i>Ut qui conati fuerant evertere labin</i>		
	<i>Vicit Ammonitas, ut turmas fuderit acres</i>		
	<i>Amalechitarum, quum regem coepit Agagum.</i>		
	<i>Plura etiam dicturus erat, sed parcitus igne</i>	450	
21 v.	<i>Rex Saul invidiae Davidis nomine laudem</i>		
	<i>Ipsae suam vinci cernens exarsit in iras</i>		
	<i>Fervidus et raptum magno conamine pilum</i>		
	<i>Torsit in adversum cantantia pectus at ille</i>		
	<i>In latus acclivo vitavit corpore telum.</i>	455	
	<i>Vitatum paries confixus suscipit hastam</i>		

	<i>Hastaque fixa cavis ferrata cuspidè rimis Compullit extemplo concussa fatiscere saxa. Ipse fuga elapsus non laeso corpore David</i>	
[Fugitivus]	<i>Ad sua tecta petit tenebris defensus opacae Noctis, nam stellas nubes obduxerat atra Splendentemque globum lunae lucere vetabat. Armati ante fores missi sedere manipuli</i>	460
[Insidia]	<i>Ut mane egressum trucidarent;* murmura sensit Ante fores uxor metuensque pericla marito Rettulit. Ille fugam postico fecit aperto Incolumisque abiit, lictores decipit uxor,</i>	465
Michola	<i>Ne subito cursu fugientis terga sequantur. Compingens mappas et linea lintea circum Involvens hominis studuit configere formam. Implicitae effigiant tumidum caput oraque vittae. Hircina horrebant expressi pelle capilli. Grandia si parvis liceat componere tales Oblatae Veneri fuerant a virgine pupae, Excolerent quondam quum reproba numina gentes.</i>	470 475
22 r.	<i>Reclinat lecto simulachrum stragula supra Iniicit et turbae respondit mane roganti Oppressum subito morbo Davida iacere. Illi intro irrumpunt ut iam vel caede iacentem Afficiant recto vel vivum tramite ducant.</i>	480
	<i>Ad Saulem regem elusi commenta lacessum Incusantque dolos et callida verba Micholae, Rem referunt regi; natam Saul inde vocatam Increpitans: tantum ne animi superesse, Michola, Quod nunquam rebar potuit tibi, dixit, ut hostem Per mea securum ludibria sineris ire? Nec regem metuis nec honoras stulta parentem. Illa sub haec lachrymis caute respondit obortis: Heu miseranda meae sortis lugendaque multum Conditio, si iussa patris implere** laboro,</i>	485 490
	<i>Ense viri pereo, sin cui sum iuncta marito Obsequor, infenso pater infert iurgia vultu. Quumque animum premat haec ambustia, nescio quo me Convertam, sed quis prohibet depromere verum? A me dimissum nunquam Davida negabo.</i>	495
	<i>Si mea non veniam pietas, rex magne, meretur Foemineo saltem miserans ignosce favori. Ille minax stricto nuper mihi dixerat serves Quaerentesque dolo fallas, mea dextera Laetho</i>	500

* Poeta ipse correxit: necarent(?). — ** Poeta ipse correxit: complere.

- Te dabit et nostro mittere ad Tartara telo.*
Arma viri evasi quoniam mandata peregi.
 22-v. *Sed falli te forte putas? Animi tibi pandam*
Intima sensa mei seu parcis vera fatenti
Seu minus ignoscis non tam terrore minarum 505
Quam pietate meum studui salvare maritum.
Si non das veniam genitoris malo perire,
Dum pia sim manibus, quam coniux impia dici.
Perdiderim quod fraude virum nil tale merentem,
Opto fida mori potius quam perfida tetram 510
Damnatamque bonis per saecula ducere vitam.
Scito fuisse tuam nunc me quum virgo sedebam
In Laribus verecunda tuis nunc tradita quum sim
Nuptum sponte tua iam certe non tua dicer
Esse, sed illius cuius consortia servo, 515
Cum quo communis thalamus mihi resque domusque.
Ergo tui iuris quum non sim, maxime regum,
Libertam permitte suo servire patrono.
Si tibi et ipse tuos servos cupis esse fideles,
Aut si certa tibi Davidem perdere mens est, 520
Hanc prius hanc animam iubeas excludere ferro
Haud penitus misera me fungi sorte putabo,
Si modo morte mea praecedam fata mariti.
His dictis languere furor mitescere mentis
Coeperat ira recens, tacitus tamen inde recessit 525
Rex Saul alterius subiens penetrare cubilis,
Ut fessam curis mentem requiete foveret.
Ipsa suos repetit festina Michola penates
 23 r. *Suspenso sed adhuc animo meditansque periculum*
Coniugis et dirum patris immanemque furorem. 530

ARGUMENTUM

REG. LIB. 1. CAP. XIX. DAVID FUGIENS VENIT AD SAMUELEM. SATELLITES MISSI, QUUM ILLUC VENISSENT PROPHETABANT. VENIT SAUL, SED ETIAM IPSE PROPHETARE COEPIT, NIHIL EI INFERENS MALI. XX. DAVID FUGIT. CUM IONATHA COLLOCUTUS LATEBRAS PETIT. IN CONVIVIO QUERITUR REGIS. IONATHAS ABSENTIAM EIUS EXCUSANS A PATRE LANCEA IMPETITUR. FUGIT. DAT SIGNUM DAVIDI PATERNI ODII. XXI. DAVID FUGIT NOBEM. AB ACHIMELECH SACERDOTE ACCEPIT PANES ET GLADIUM GOLIAE. PROPECTUS AD ACHIM, GETHEORUM REGEM, CAPITIS PERICULUM INSANIAE SIMULATIONE VITAT. XXII. VENIT AD SPELUNCAM ODOLAM. MULTI IBI AD EUM CONVENIUNT. A GADDO PROPHETA MONITUS VENIT IN TERRAM IUDA. DOHECH IDUMEUS ACCUSATUM A SE ACHIMELECHUM CUM RELIQUIS NOBAE SACERDOTIBUS IUBENTE SAULE INTERIMIT. ABIATHAR ACHIMELECHI FILIUS, FUGIT AD DAVIDEM, A QUO AMICE SUSCIPITUR.

Lib. III.

	<i>Interea Saulem fugiens per devia David</i>	
	<i>Herbidaque ingressus Ramathei pascua ruris</i>	
	<i>Fida subit divi Samuelis tecta prophetae.</i>	
	<i>Extemplo adveniens illum de more salutat.</i>	
23 v.	<i>Mox scelus ingrati capitalemque indicat iram</i>	5
	<i>Erga se regis tectas fraudesque dolosque</i>	
	<i>Insultus etiam manifestaue bella furentis</i>	
	<i>Caedere nequitiae tunc vate iubente tyranni</i>	
	<i>Excessere loco; ruralem deinde propecti</i>	
	<i>Secessum capiunt, ubi vicus nomine Naioth,</i>	10
	<i>Cuius culta suis Jordanis perluit undis</i>	
Samuel David	<i>Atque alit assidua laetos uligine campos.</i>	
	<i>Hic sedem posuere sibi Samuelque propheta</i>	
	<i>Bellatorque simul David vitare volentes</i>	

	<i>Insanamque iram Saulis rabiemque furentem.</i>	15
	<i>Attulit id regi rumor. Tunc protinus ipsum</i>	
	<i>Saul Davidem iubet exquiri* vinctumque referri</i>	
	<i>Adducique sibi telis aut ense necandum.</i>	
	<i>Sed quia mortalis frustra certare potestas</i>	
	<i>Contra fata parat, missae fera turba cohortis,</i>	20
	<i>Ut videre pios vates (mirabile dictu)</i>	
	<i>Dignaque non modicis Samuelis honoribus ora</i>	
	<i>Correpti magno deponunt arma stupore</i>	
	<i>Telaque proiciunt tensisque ad sydera palmis</i>	
	<i>Coeperunt cantu modulato condere laudes</i>	25
	<i>Atque deo grates misso Davide referre</i>	
	<i>Et subita saevos animos pietate domare.</i>	
Comparatio	<i>Sic aliquando poli gelido quum saevit ab axe</i>	
	<i>Horrida tempestas borealibus excita ventis,</i>	
	<i>Dum metuit fragili sulcans unda salsa carina</i>	30
24 r.	<i>Navita, dum trepidus cultor sata laeta perire</i>	
	<i>Grandine mox laedente putat, violenta- quiescunt</i>	
	<i>Flumina, tranquillumque salum caelumque serenum</i>	
	<i>Mutata rerum facie pulsoque pavore</i>	
	<i>Erectas hominum mulcent dulcedine mentes.</i>	35
	<i>At Saul, ut reditum per tempora tarda suorum</i>	
	<i>Per longasque moras duci conspexit eisdem</i>	
	<i>Supplementa recens delecto milite misit.</i>	
	<i>Dum dubitat primus at talia facta patrandi</i>	
	<i>Vel minus audaces, vel iam minus esse fideles,</i>	40
	<i>Sed tamen hos etiam vatum praesentia movit</i>	
	<i>Conspectusque pii Samuelis et ora virorum</i>	
	<i>Plurima cantantum supero praeconia regi;</i>	
	<i>Ergo ipsi pariter cantus dulcedine capti</i>	
	<i>Commendare deum caeli terraeque potentem</i>	45
	<i>Incipiunt clarosque viros pietate fideque</i>	
	<i>Oblati Saulis mandatorumque cruentum**</i>	
	<i>Hoc ubi vulgatum cuneus quoque tertius armis</i>	
	<i>Mittitur instructus validorum Marte virorum.</i>	
	<i>Ventum erat in Naioth, tunc aequae contigit istis</i>	50
	<i>Ac primis posita laudes feritate canebant.</i>	
	<i>Nam sacer e caelo veniens afflaverat omnes</i>	
	<i>Spiritus; hic animos illorum hic temperat artus.</i>	
	<i>Indigne ista ferrens subitam simul actus in oram</i>	
	<i>Cisides mora nulla suam vocat ipse cohortem</i>	55
	<i>Atque anteire parat paribus quoque passibus agmen</i>	

* Poeta ipse correxit: Davidem iubet exquiri nefandum.

** Poeta ipse correxit: cordis in indignos ... quicquam.

- 24 v. *Terga ducis sequitur; pedites equitesque feruntur*
Ordine turbato, cuncti miscentur in unum
Dum celeratur iter. Uelati quum sole calenti 60
Sturnorum nubes superevolat acta sonoris
Vocibus agricolae fructus ne fertilis agri
Laedat, Amyneam rostris carpentibus uvam.
Rex Saul, ut sacrum celeri pede contigit Aioth
Primus sistit equum, primus descendit ab illo, 65
Post regem reliqui (mirum) ruiturus in omnes
Qui mox visis erat, placatur protinus, ipsum
Praesentem mitis Davidem spectat et ipsum
Iam reverenter adit vatem, iam carmina condit
Laudis et ipse deo reiecto nudus amictu 70
Ac velut insanus, Vulgi vox irae per ora
Illa frequens coepit. Cisides numquid et ipse
Intra sanctorum coetum numerandus habetur?
Quisque adeo fera corda viri mollita stupebat.
At vero David quanta inconstantia menti 75
Insita regis erat non inscius inde recessit.
Quumque loco quodam Ionatham reperisset ad illum
Cum gemitu conversus ait: Quo crimine, quaeso,
Qua demum culpa laesi quandoque parentem,
Dic mihi chare tuum? Non cessat flumina montes 80
Omnia sollicita perlustrans querere cura
Hac ut me, miserum privet per vulnera vita?
Sanguinis ergo mei tenet illum tanta cupido?
- 25 r. *Cuius ego toties affeci cladibus hostes.*
Haecine virtuti solvuntur praemia nostrae?
Respondit Ionathas: Quicquid, charissime David, 85 *Jonathas respondet*
Te gravat hoc ipsum nostram solet angere mentem.
Nulla tua in regem fuit unquam iniuria certe,
Sed me teste merens quam maxima praemia virtus.
Invidus est animus quamvis benefeceris illi.
Est tamen impatiens alienae laudis et ipsos 90
Quos anteire videt semper contundere gestit.
Credo autem nostro nihil a genitore parari
Seu magnum id fuerit, seu parvum protinus illud,
Ut mihi non pandat; quare tibi numina iuro
Sancta dei, quicquid moliri coeperit ille, 95
Omne tibi arcanum penitus revelabo paternum.*
Talibus auditis respondit talia David:
Credo equidem, Ionatha, nostrae discrimina vitae
Esse molesta tibi teque affectare salutem

* Poeta ipse correxit: reserabo.

	<i>Non mage chare tuam, quam totis viribus ut me</i>	100
	<i>A cunctis pariter salvum tueare periclis.</i>	
	<i>Sed quia noster amor regi quoque notus habetur,</i>	
	<i>Caelatum te forte volet, tractaverit ultra</i>	
	<i>Siquid triste mihi; sed tu scrutare parentis</i>	
	<i>Mentem quaeso tui; festae venere Calendae</i>	105
	<i>Quum mihi post regem laeta ad convivia sedes</i>	
	<i>(Ut scis) prima datur. Si me quesiverit ille,</i>	
	<i>Dic ad Bethle mos propere petiisse penates.</i>	
25 v.	<i>Te precibus caedente meis, solennia sacra</i>	
	<i>Ut peragam, et solers tribulum consortia praesens.</i>	110
	<i>Interea latebris recubabo tectus in illis,</i>	
	<i>Dum referas responsa mihi. Si mitia fient,</i>	
	<i>Pax erit; at contra subita si bile tumbunt,</i>	
	<i>Mors metuenda quidem nunc uni me tibi totum</i>	
	<i>Atque tuae fidei committo; tu modo cures</i>	115
	<i>Nequando tradar regi sine more curenti</i>	
	<i>Infensoque mihi; non aequo examine verum</i>	
	<i>Iudicat iratus, nescit moderamina mentis</i>	
	<i>Et rationis egens nec amicis parcere novit.</i>	
Jonathas respondet	<i>Tunc Ionathas geminis manibus ad sydera tensis</i>	120
	<i>Testor, ait, divum regem me mente fideli</i>	
	<i>Cuncta relaturum tibi, David, protinus illa,</i>	
	<i>Quae bene vestigans cura studioque sagaci</i>	
	<i>Nosse quidem potero sensus arcana paterni.</i>	
	<i>Sive bonum fuerit, quod norim, sive sinistrum</i>	125
	<i>At siquid simulanter agam, si fallere nitar,</i>	
	<i>Ignifero tunc me truat sub Tartara telo</i>	
	<i>Omnipotens Saulisve sinat decedere dextra.</i>	
	<i>Nil igitur dubites de me, charissime David,</i>	
	<i>Nec de Saule quidem; nullum tam corde latenti</i>	130
	<i>Ducere consilium poterit, quin detegat ore</i>	
	<i>Aut moesto aut hilari; nec prodest fingere verbis</i>	
	<i>Diversum, quando mentem frons indicat ipsa.</i>	
	<i>Tu memor esto tui Jonathae, quum vivere liber</i>	
26 r.	<i>Coeperis absque metu, quum summum culmen honoris</i>	135
	<i>Ascendes populo plaudente faventibus astris.</i>	
	<i>Iesseides animum erexit laetatus amici</i>	
	<i>Ingenti multaque fide et si fata reservant</i>	
	<i>Ulla sibi post haec melioris tempora sortis</i>	
	<i>Digna relaturum se dixit praemia tali</i>	140
	<i>Illius officio. Renovarunt foedus amoris</i>	
	<i>Inter se nullo solvendum tempore, donec</i>	
	<i>Carpere vitales ipsis conceditur auras.</i>	

David

MARCI MARULI

	<i>Nubibus aeris et caelo proxima rupes</i>		<i>Rupes Ezel</i>
	<i>Aspera muricibus multa rimosa caverna</i>	145	
<i>Huius</i>	<i>Stabat, ab Hebreis Ezel tunc nomine dicta.</i>		
	<i>Huius in occulto David se condidit antro</i>		
	<i>Opperiens ibi fida sui responsa sodalis.</i>		
	<i>Crastina Puniceis surgens aurora quadrigis</i>		<i>Mane</i>
	<i>Advexit iam festa novae celeberrima lunae</i>	150	
	<i>Et coepit nitidae diffundere lumina lucis</i>		
	<i>Atque hilari clarere die. Convivia mensis</i>		
	<i>Ecce parant positis; epulas et munera Bacchi</i>		
	<i>Apponunt famuli; iocundo tecta tumultu</i>		
	<i>Tota strepunt. Ipso tunc demum rege sedente</i>	155	
	<i>Ordine servato procures accumbere iussi</i>		
	<i>Quisque suum tenuere locum. Davidica sedes</i>		
	<i>Sola suo sessore vacat. Cur defuit ille</i>		
	<i>Quaerenti regi Jonathas respondit abisse</i>		
	<i>Ad solenne sacrum Bethlemi forte futurum</i>	160	
<i>26 v.</i>	<i>Hoc a se precibus multum obnixaeque rogantem</i>		
	<i>Impetrasse suis atque haec convivio festa</i>		
<i>Saul ad</i>	<i>Absens quum fuerit penitus servare nequisse.</i>		
<i>Jonatham</i>	<i>Tunc rex iratus respexit lumine torvo</i>		
	<i>In Jonatham clamans: Quid me, mea spuria proles,</i>	165	
	<i>Et non vera, tuis vafre vis ludere dictis?</i>		
	<i>Mene latere putas, quantum tu diligis ipsum</i>		
	<i>Ileso natum? Nescis, stupidissime, nescis,</i>		
	<i>Quanto amor exitio tibi sit, quandoque futurus</i>		
	<i>In Davida tuus? Quanta hinc infamia nostro</i>	170	
	<i>Confletur regno, quod adhuc non oppetat ille?</i>		
	<i>Certum est ut pereat, quo salvo saepe salutis</i>		
	<i>Me piget ecce meae, sed nec si vixerit, ulla</i>		
	<i>Spes tibi regnandi post funera nostra relicta est.</i>		
	<i>Vivum plebs sequitur videnti sceptrum que dabunt?</i>	175	
	<i>Et tunc privatis tua vita sub aedibus aevum</i>		
	<i>Exiget infelix, si non extincta recedet.</i>		
	<i>I nunc et talem mentis male compos amicum</i>		
	<i>Abde sinu oblitusque mei defende tuique.</i>		
<i>Jonathae fides</i>	<i>Sic fatur tumidaque minax exaestuat ira.</i>	180	
	<i>Quem rogo suspicio talis non protinus arma</i>		
	<i>Sumere, et adversum quosvis suaderet amicos</i>		
	<i>Bella movere palam? Tacita vel texere fraudes?</i>		
	<i>Absalon expetiit genitorem pellere regno,</i>		
	<i>Seba suum dominum; multos ad vulnera fratrum</i>	185	
	<i>Interitumque patrum dominandi dira cupido</i>		
<i>27 r.</i>	<i>Impulit et patribus iussit disperdere natos.</i>		

	<i>At Ionathas regno antetulit Davidis amorem Obsequioque patris; contempsit quippe pericla Cuncta status vitaeque suae, dum functus amici Officio charum curat servare sodalem.</i>	190	
	<i>Mallebatque mori fidus, quam vivere fallax, Quam fracta regnare fide. Documenta petantur Ex hoc rara viris praesentibus atque futuris. Non sic Argolicum Pylades dilexit Orestem, Castora non Pollux; priscorum fabula vatum Tales nulla refert Ionathae quos aequet amori. Ergo idem pietate sui commotus amici Mox ita submissa respondit voce parenti: Ne saevi, genitor, iam tandem mitior esto, Atque animo perpende tuo, si iustius illum Conservare tibi est, quam perdere. Plura paratum Dicere correpta genitor perterruit hasta Illataque manu furibundus pectora nati Transageret penitus telo festasque profuso Pignoris ipse sui foedaret sanguine mensas, Ni consessorum consurgens turba repente Tam dirum prohibere nefas conata fuisset Supplicibus blandisque patri clamoribus obstans. Invitus tenuit quem iam libraverat ictum.</i>	195	<i>Comparatio</i>
	<i>Rex Saul ille Lares cursu properante paternos Linquens ora metu post se pallentia torsit.</i>	200	<i>Ionathas ad Saulem</i>
27 v.	<i>Atque uno tantum servo comitatus adivit Proxima Davidis latebris loca signaque monstrat Certa fugae, quae se iam dixerat esse daturum, Si tulerit casus. Tenso nam protinus arcu Emisit celerem nervo stridente sagittam. Utque hanc ad dominum referat tellure revulsus Currebat servus, quum rursum cornua curvans Atque aliud iaciens telum sed longius, ipsi Clamavit Ionathas puero: Cito tolle sagittam Ultra te missam collectaque spicula defer. Pelle moras, celera. Servus parere paratus Apportat iacula arcanæ sed conscia vocis Mens tantum Davidis erat Ionathaeque loquentis.</i>	205	<i>Saulis ira</i>
	<i>Cum iaculis arcuque puer dimissus in urbem Nil remoratus abit. Servato tempore David Prosilit ex latebris et ter proclivus adorat. Amplexi inter se lachrymas atque oscula miscent. Insuper haec Ionathas: vade hinc, dulcissime David,</i>	210	
	<i>Vade, ait, atque vale; firmati foedere amoris</i>	215	
		220	
		225	
		230	

	<i>Sis memor et quicquid promisimus ambo vicissim Teste deo nobis nostrisque nepotibus illud Usque ratum maneat nullo violabile saeclo. Post haec digressi, quo visum tutius illo</i>	235	
	<i>David vertit iter. Ionathasque reversus ad urbem Saepe pericla sui secum meditatur amici. Quoque magis metuit magis hoc pia numina vocis</i>		
28 r.	<i>Solicitat, certam absenti poscendo salutem. Urbs antiqua fuit sanctis data Noba Levitis Achimelecus ibi multa pietate sacerdos</i>	240	<i>Noba urbs Levitarum</i>
	<i>Notus erat, venientem qui Davida recepit. Miranti quare sic incommitatus adisset Illas ipse domos, tamen magnus militiai Ductor devicto toties tam nobilis hoste.</i>	245	
	<i>Respondit David suppresso crimine duri Erga se Saulis se rege iubente venire Quaedam secreto speculatum partibus illis. Nec procul inde suos comites residere fatetur.</i>		<i>Achimelech sacerdos</i>
	<i>Utque aliquo victu ieiunos adiuvet illos Orabat, quando ista dedit responsa sacerdos: Non alii, David, mihi sunt hoc tempore panes Praeter sacratos, quibus uti lege vetantur</i>	250	
	<i>Omnes immundi, sed si modo tuque tuique Corpore purgato puraque huc mente venitis, Si modo vos Veneris non turpat foeda voluptas His quoque fas vesci. Tunc David seque suosque</i>	255	
	<i>Affirmat mundos; ex quo sunt urbe profecti Nil gessisse mali, nullis amplexibus usos Foemineis lectumque procul fugisse iugalem.</i>	260	
	<i>Ergo sublato sanctis altaribus orbes Triticeos iussit Davidem ferre sacerdos: Discite, Christicolae, si panes sumere sanctos Non nisi mundatis licuit nisi denique castis,</i>		<i>Panis trinitatis</i>
28 v.	<i>Quanto pura magis mens vobis crimine ab omni Convenit atque animus deposta labe pudicus Sacratas propius quoties acceditis aris Mystica pransuri convivium? Sumitur istic Non simplex panis, non praessi pocula musti, Sed Christus dominus specie velatus utraque,</i>	265	
	<i>Christus homo Christusque deus, lux, gloria, verbum, Aetherique simul virtus et imago parentis, Unicus amborum quos spiritus efficit unum. Ut nihil hoc maius possit vel lingua profari Vel reperire poli se mens super astra ferendo.</i>	270 275	

DAVIDIADIS LIB. III.

David	<i>Praeterea David subiungens Achimeleco Dixit: Caede mihi telum, si forte supersit, Aut gladium namque arma domi suspensa reliqui Festinans; urgebat enim me iussio regis.</i>		
Achimelech	<i>Respondit flamen venerandus ad ista dialis: Non est hic aliud nisi magni mucro Goliae, Quem tu terribili stravisti verbere fundae, In terebintea dum proelia valle lacessit. Ille, inquam mucro, quo tu secuisse gygantis Iam strati valido cervicem diceris ictu.</i>	280	
	<i>Illic nunc etiam madidus iacet ecce cruore Syndone contextus, vicinus vestibis illis, Quas humerale vocant ad sacra litanda dicatas; Illo si sit opus, tibi, David, caedimus illum.</i>	285	
	<i>Iesseides gladium tollens praecingitur ipso</i>	290	
29 r.	<i>Thecaque eductum dextrae libramine quassat, Et neque de Calibum talem venisse caminis Assertit Aethnea nec de fornace Cyclopum. Affuit hic Doeck, Cisidae mulio regis, Aeditus in campis idola colentis Idumes</i>	295	Doeck, Saulis mulio
	<i>Ore ferus, pravusque animo, versutus et astu. Cuncta notat tacitus, memori quae mente reponens Ad regem deferre suum maturat in urbem. Donec agit virga mularum armenta virenti Et clamore tonat terrens et sibilat ore,</i>	300	Davidis fuga
	<i>Ipse fugam David meditatus currit ad Achim, Publica Getheae regionis sceptrum tenentem, Sceptrum inimica piae Solymarum adversae genti. Tunc viso Davide quidem Getheia turba: Hiccine, dixerunt, est David saepe choreis</i>	305	
	<i>Cantatus laetis, quum tota theatra sonarent, Rex Saul armatus bellando corpora Letho Mille dedit, plus ipse decem dux milia David? His ille auditis animo suspensus et haerens Exstitit, ut canibus subito fera cincta lacenis,</i>	310	Comparatio
	<i>Quae quo se referat non invenit, inde cavernam Conspicata cavum festinans irruit antrum Atque illaeso manet, donec frustrata canum vis Compressis abeat latratibus, illa timore Prodeat abiecto et saltus iam tuta pererret.</i>	315	
29 v.	<i>Haud aliter David populo deprensus ab illo Dum timet ad cautas trepidus prolabitur artes. Stultitiam simulat, praesenteque rege furoris Signa repente dedit, delapso corpore terram</i>		
David simulat stultitiam			

	<i>Verberat intorquetque artus, et dentibus oris</i>	320
	<i>Stridet agens spumas nunc huc nunc vertitur illuc,</i>	
	<i>Erectus confusa loqui, modo scindere vestes,</i>	
	<i>Ipse suas pecudum varias modo fingere voces,</i>	
	<i>Ambabus manibus diversos aedere gestus.</i>	
	<i>Diversos pedibus. Quicquid dementia cogit</i>	325
	<i>Desipere insanos, timor hoc Davida coegit</i>	
<i>Achis rex</i>	<i>Inter Getheos Achi spectante tyranno.</i>	
	<i>Talia qui tetrica temnens spectacula fronte:</i>	
	<i>Quid mihi larvatum hunc hominem penetralibus istis</i>	
	<i>Induxistis, ait, quem non resipiscere tota</i>	330
	<i>Phocidos Anticyrae faceret purgamine silva?</i>	
	<i>Non ipsi fratres Pedalirius atque Melampis,</i>	
	<i>Si cuperent ambo medicas adiungere dextras,</i>	
	<i>Num desunt nobis similis ludibria monstrix?</i>	
	<i>Num fatuos tellus homines non germinat ista?</i>	335
	<i>Externos ut opus sit vobis quaerere quorum</i>	
	<i>Contristet miseranda meam lymphatio mentem?</i>	
	<i>Tollite vos tandem nostris ex aeditibus illum.</i>	
	<i>Liber eat quocumque volet, si liber habetur,</i>	
	<i>Quem furor exuperat cuius vesania mentem</i>	340
	<i>Alligat invitamque trahit sua sub iuga morbus.</i>	
	<i>Vix ea fatus erat, cuncti depellere certant</i>	
30 r.	<i>Limine Davidem, sed eundem exire morantem</i>	
	<i>Corruptum manibus sublimen extra atria portant</i>	
	<i>Coenosoque solo effusum spretumque relinquunt.</i>	345
	<i><His ille argutiis*> inimicam fallere gentem</i>	
	<i>Aggressus vitae manifesta pericula fugit.</i>	
	<i>Mons fuit erecto contingens vertice nubes</i>	
	<i>Difficilisque aditu, spelunca notus Odola,</i>	<i>Odola spelunc</i>
	<i>Quae tunc, quum fugeret trepidum Davida recepit.</i>	350
	<i>Hoc ubi vulgatum fraterno mota periclo</i>	<i>Davidem ...</i>
	<i>Fratrum fida manus Bethlema sede relicta</i>	
	<i>Accurrunt et uterque parens simul et domus omnis;</i>	
	<i>Tum, quicumque fuit Iesseae stirpis amicus</i>	
	<i>Aut Saulo infensus vel rebus praessus egenis</i>	355
	<i>Sive alieno etiam contracto debitor aere,</i>	
	<i>Omnes uno animo rupem gratanter Odolam</i>	
	<i>Conscendunt laetique ducem Davida sequuntur.</i>	
	<i>Bellatrix ea turba virum munitaque telis</i>	
	<i>Illum circumstat nec non et praelia poscit;</i>	360
	<i>Illi praesidio sese auxilioque futuram</i>	
	<i>Spondet et illius iussis parere paratam.</i>	

* Poeta ipse correxit: Talibus ille dolis.

	<i>Imperet in medias Saulis licet ire phalanges Et conferta viris armisque irrumpere castra Omne <subituram>* contempta morte periculum. Et tamen hi numerum vixdum complere volebant Centenum (sic fama) quater fiducia vires Vicerat atque animi tanto ductore vigeant.</i>	365	
30 v.	<i>His comitatus adit Masphatae moenia sedis Et Moabitarum tali rogat ore tyrannum: Rex, inimica tibi fugientes venimus arma, Nam Saul ipse tui vastator maximus agri Nos quoque de patriis insontes sedibus egit, Actos insequitur bello mortemque minatur. Nunc fidei committo tuae commendoque nostros Confectos lachrymis et longa aetate parentes; Hic maneant, oro, donec quae fata sequantur Experiar vel quo claudentur fine labores. Hinc exorato per talia verba tyranno Ambos hic pariter matremque patremque reliquit, Ipse in praesidio stetit antri rupis Odolae. Inde tamen vatis servans oracula Gadi Descendit properatque tribus succedere Iudae Monstratos fines comitante cohorte suorum.</i>	370	
Gadus propheta	<i>At postquam saltum directis passibus Areth Ingrediens illa fixit tentoria silva, Extemplo Saulis rumor pervenit ad aures Illic cum tota Davida sedere cohorte. Ipsum autem Saulem campus Ramatheus habebat, Quem nemo argutum ramalibus integit umbris Perspicuique rigant scatebrarum aspigine fontes. Ast illum nec amoena loci mulcere voluptas Evaluit, subitam ne flaret turbidus iram Et contracta suos torreret fronte maniplos</i>	385	
Saltus Areth	<i>Praetentans hostile manu gestuque minaci Usus ait: Quid me contemnas perfida phalanx** Iesseidaeque faves? num vobis partiet agros Arboribusque dabit vel confita vitibus arva? Aut quibus ipse caret flaventia porriget aera? Ille audet nostris veniens considerare terras Et nostrum calcare solum vos clauditis ora Ocia vos agitis muti; quis nunciat hostem Adventare meum? quis mecum signa secutus Obvius ire parat? noster quoque filius illi</i>	390	
Saul			
31 r.		395	
			Saul ad suos
		400	

* Poeta ipse correxit: experturam. — ** Poeta ipse correxit: gens perfida, temnis.

	<i>Blanditur refugitque suo parere parenti,</i>	405	
	<i>Obsequitur servo. Quid tandem, dicite, restat</i>		
	<i>Iam nisi, ut hunc vestrum libeat comprehendere regem?</i>		
	<i>Et manibus vinctis inimicae tradere genti</i>		
	<i>Atque autore meo me prorsus prodere nato?</i>		
	<i>Talia iactanti stimulos superadere Doeck</i>	410	<i>Doch Idumeu ad Saulem</i>
	<i>Coepit Idumeus flammisque adiungere flammis:</i>		
	<i>Quicquid habet fidei tuus, inquit, maxime regum,</i>		
	<i>Quicquid opis Doeck debent tibi cernere Nobae</i>		
	<i>Contigit ecce mihi, quando sacer Achimeleus</i>		
	<i>Consulto aetherio super hunc Davida Tonante</i>	415	
	<i>Grata illi responsa dabat victumque petenti</i>		
	<i>Panibus impense exhibitis obsonia iunxit</i>		
	<i>Armaque porrexit caeso sublata Goliae.</i>		
	<i>Talibus ille igitur donatus rebus abiit.</i>		
	<i>Inde ego discedens celeri pede castra petivi</i>	420	
31 v.	<i>Ut tibi deferrem ne rerum nescius esses.</i>		
	<i>Rex nimis indignans accersere protinus ipsum</i>		
	<i>Pontificem cunctosque iubet, qui sacra litabant</i>		
	<i>Ante aras Nobae; pariter venere vocati.</i>		
	<i>Et rex continuo: Quas ob res, Achimelece,</i>	425	
	<i>Coniurastis, ait, me contra tuque tuique</i>		
	<i>Cum Davide simul? cui victum atque arma dedisti,</i>		
	<i>Pro quo sancta dei placastis numina votis</i>		
	<i>Supplicibus cantuque precum sacrisque litatis.</i>		
	<i>Quum tamen ille meum quaerat pervertere regnum</i>	430	
	<i>Insidiasque paret sumptis et provocet armis.</i>		
	<i>Haec quum terribili fudisset verba profatur</i>		
	<i>Ira recens regis, cuius non protinus ora</i>		
	<i>Inficeret pallor gelidos metus angeret artus</i>		
	<i>Attamen intrepida respondit voce sacerdos.</i>	435	
	<i>Praestabant audacem animam sine crimine mores</i>		
	<i>Mensque dicata deo finique propinqua senectus,</i>		
	<i>O rex, ista quidem Davidis crimina nobis</i>		
	<i>Ignorata latent; quicquid subvenimus illi</i>		
	<i>Officium praestare tibi reputavimus omnes,</i>	440	
	<i>Quum gener esse tuus cunctis sciretur et esset</i>		
	<i>Autor saepe tui superato ex hoste triumphi.</i>		
	<i>Arma cibosque illi dedimus, cui plura dedisse</i>		
	<i>Te patet; erratum iam facto siquid in isto est</i>		
	<i>Errorem prius ipse tuum fatearis oportet.</i>	445	
	<i>Nam cui tu natam dederas nos panibus illum</i>		
32 r.	<i>Iuvimus et primo quem tu dignatus honore es</i>		
	<i>Militiae statuens ductorem huic arma negare</i>		

[Amelechum]
Saul sacerdos
tem Nobae ve-
nire iubet

Achimelech
sacerdos ad
Saulem

	<i>Duximus esse nefas aliquidve optare sinistrum.</i>	
	<i>Si quicquam post hac tibi, rex, deliquerit ille</i>	450
	<i>Nescimus; venia est dignus qui nescius errat,</i>	
	<i>Ignoscas igitur quando est ignoscere dignum.</i>	
	<i>Credidimus generumque tuum turmaeque tuorum</i>	
	<i>Praefectum tibi, rex, ex omni parte fidelem,</i>	
	<i>Acceptum charumque tibi tua iussa secutum</i>	455
	<i>Officiisque parem, quae te praestante recepit.</i>	
	<i>Nostra quibus si forte voles conferre videbis</i>	
	<i>Esse illis collata nihil, sin poena parata est</i>	
	<i>Ulla operi nostro, me spectat mulcta, quid isti</i>	
	<i>Peccarunt, qui me solum de rebus agundis</i>	460
	<i>Consultant semperque omnes mea iussa facessunt.</i>	
	<i>Esse meum crimen fateor, si crimen habetur,</i>	
	<i>Rex iuvisse tuos (nam sic ego rebar) amicos.</i>	
	<i>Effera mens Saulis nulla ratione movetur</i>	Saul
	<i>Ut quicquam coepta desistere vellet ab ira</i>	465
	<i>Aut verbis praestare fidem. Nil proficis, inquit,</i>	
	<i>Perfidiam compto nimium sermone tegendo,</i>	
	<i>Una omnes vos culpa reos declarat; in ullus</i>	
	<i>Esse fugae potuit Davidis nescius ipsum</i>	
	<i>Auxilii armorumque videns et panis egentem?</i>	470
	<i>Nemo fuit vestrum, qui tunc venisse referret</i>	
	<i>Illum, quin etiam victu iuvistis et armis.</i>	
32 v.	<i>Vos igitur lateris iubeo custodia nostri</i>	
	<i>Hos omnes vestro pariter disperdere ferro</i>	
	<i>Perfidiaeque scelus meritis dstringere poenis.</i>	475
	<i>Nemo sacerdotes fuit ausus tangere sanctos</i>	
	<i>Vimque inferre piis. Praeesset ad pectora palmis</i>	
	<i>Immoti stabant dum malunt regis iniquo</i>	
	<i>Contempo imperio certae succumbere morti,</i>	
	<i>Quam maculare suas illorum sanguine dextras.</i>	480
Doech impius	<i>Solus barbaricae damnatus crimine Doeck</i>	
	<i>Impietatis, ait; Quid multorum arma requiris,</i>	
	<i>O rex? Ecce tuus quam fido pectore Doeck</i>	
	<i>Scit servire tibi, facto testabitur isto.</i>	
	<i>Nec mora districtum crebris rotat ictibus ensem,</i>	485
	<i>Nunc hunc nunc illum lethali vulnere cunctos</i>	
	<i>Sternit humi; rivi currunt per prata cruoris,</i>	
	<i>Corpora fusa iacent, caesos mors occupat artus.</i>	
	<i>Candida sanguineo squalent tegumenta fluore.</i>	
Comparatio	<i>Ac veluti quem multa fames stimulavit hiantes</i>	490
	<i>Extendit rictus lupus et nemus omne pererrat</i>	
	<i>Pascentesque videns pecudes furit, irruit, urget</i>	

	<i>Ballantumque gregem mactat manditque cruentus, Donec ieiunam laceratis carnibus alvum</i>		
	<i>Compleat, hinc saturo montana cubilia ventre</i>	495	
	<i>Iam lassus repetit; sic dirus alumnus Idumeus</i>		
	<i>In iugulos saevire sacros non destitit, usque</i>		
	<i>Dum pia crudeli <prostraret>* corpora Laetho</i>		
33 r.	<i>Octogena virum numero superaddita quinque,</i>		
	<i>Sed neque tot Saulis sedata est caedibus ira;</i>	500	
	<i>Iussit adhuc rabidus Nobae disperdere plebem</i>		
	<i>Non aetatis agens, nec agens dicrimina sexus,</i>		
	<i>Nec pecori parcens; animantia sustulit uno</i>		
	<i>Cuncta die. Nemo de strage superfuit ista</i>		
	<i>Praeter natorum iugulati antistitis unum</i>	505	<i>Abiathar Achimelech.</i>
	<i>Effugio elapsum, proprio qui nomine dictum</i>		
	<i>Abiatarus erat. Venit hic clademque nefandam</i>		
	<i>Profusus moerens lachrymis exponere coepit</i>		
	<i>Davidi et cunctis Davidica signa secutis.</i>		
	<i>Haud siccis oculis scelus hoc Iesseus heros</i>	510	
	<i>Audiit et tristi respondit talia voce:</i>		
	<i>Nobae ego Doechem coram quum stare viderem</i>		<i>David ad Abiatharum</i>
	<i>Et tacitum spectare tui pia facta parentis,</i>		
	<i>Hic referet, dixi, Cisidae cuncta tyranno,</i>		
	<i>Sed quis nam tantae radix et causa ruinae,</i>	515	
	<i>Abiathare, fuit me praeter? criminis huius</i>		
	<i>Autor ego; quanquam manifesta pericula vitae</i>		
	<i>Poscere compulerint, quae tunc donata recepi,</i>		
	<i>Quaeque repostae meae menti non eximet ulla</i>		
	<i>Oblivio, nec longa situ squalente vetustas</i>	520	
	<i>Obducet meque immemorem nulla arguet aetas.</i>		
	<i>Tu maneat tecum, longe timor omnis abesto;</i>		
	<i>Nil dubites. Aut nostra manus te proteget, aut hanc</i>		
	<i>Si quisquam vitam mihi tollet, tollet et idem,</i>		
33 v.	<i>Abiatare, tuam; sors ambos una manebit.</i>	525	
	<i>Ille igitur moestos ex hoc lenire dolores</i>		
	<i>Incipit atque suis melius confidere rebus,</i>		
	<i>Nec penitus miserum se credere castraque nusquam</i>		
	<i>Linquere Davidis, vel se divertere ab ipso.</i>		

* Poeta ipse correxit: prostrasset.

A R G U M E N T U M

REGUM LIB. I. CAP. XXIII. CEILA A PALESTINIS OBSIDETUR. A DAVIDE LIBERATUR. SAUL EUM PERSEQUI PARAT. ILLE FUGIENS VENIT IN ZIPH ... ZIPHEIS PRODITUR. A SAULE OBSIDETUR, SED, QUUM AUDISSET SAUL PALESTINOS IRRUISSE IN REGNUM DIMISSO DAVIDE RECESSIT. XXIV. DAVID VENIT IN ENGADI. LATET IN SPELUNCA IN QUAM SAULI DIVERTENTI CLAM ACCEDENS ORAM CLAMIDIS ABSCONDIT. POST ABEUNTEM EGRESSUS CLAMAVIT. FIDE EIUS COMPERTA SAUL PLACATUS ABIIT. XXV. SAMUEL MORITUR. DAVID VENIT IN PHARAN. IN NABALEM INGRATUM ANIMADVERTERE VOLEBAT. AB UXORE EIUS ABIGAILE PLACATUS DESTITIT.

Lib. IIII.

Urbs Ceilla	<i>Interea muros turres et tecta Ceillae Turba Palestinae subsidens Marte premebat. Audiit hoc David, nec mente quiescere quivvit, Ut quos ipse suis toties devicerat armis, Oppugnare Tribus hi pergant oppida Iudae In quibus una fuit urbs nobilis ista Ceilla.</i>	5
34 r.	<i>Consuluitque deum, nunquid succurrere fessis Auxilioque iuvare pios se vellet? amica Persensit responsa; dari tamen arma iuventus Sat fore, si Saulis possint vitare fremebant, Ne dum bello alias pugnaque lacessere gentes, Ut satis esse queant. Sed contra talia David Quid timidi musatis, ait? victoria vobis Promissis firmata dei est, cui terra polusque Obsequium praestant. Divisis aequoris undis Qui siccum monstravit iter populumque fidelem Inter terribiles adaperto tramite fluctus</i>	10 15

David ad suos

	<i>Eduxit tutaque potens regione locavit;</i>	
	<i>Hostiles autem currus aciemque secutam</i>	
	<i>Obruit effusis laxati gurgitis undis.</i>	20
	<i>Contulit hanc nostris patribus deus ipse salutem,</i>	
	<i>Non vis ulla virum non multae copia gentis.</i>	
	<i>Et dubitatis adhuc illius fidere verbis?</i>	
	<i>Qui nunquam fallit, cuius valet omnia virtus.</i>	
	<i>En iterum responsa petam, quod certius istud</i>	25
	<i>Non mente accipiti, quod diximus accipiat.</i>	
	<i>Induc sacrați niveum velaminis Ephot,</i>	
	<i>Ut rursum consulta petas, rursumque preceris,</i>	
	<i>Abiatare, deum, quo nostris mensque fidesque</i>	
	<i>Confirmata magis iam gentis castra prophanae</i>	30
	<i>Invasisse velit, cupiantque levare Ceillam</i>	
	<i>Obsidione gravi et tanto servare periclo.</i>	
34 v.	<i>Consuluisse semel nostrum fuit istud utrique,</i>	
	<i>Abiatare, satis; dubiaeque succurrere plebi</i>	
	<i>Est opus, ignavum pellant ut corda timorem</i>	35
	<i>Vulgatisque iterum redeant audacia fatis.</i>	
	<i>Quaeritur ergo iterum quae sit sententia magni</i>	
	<i>Immensique dei super hoc molimine rerum.</i>	
	<i>Et primae similis vox est audita secunda:</i>	
	<i>Vade Palestinos prompto certamine, David,</i>	40
	<i>Aggredere et muros pavidae defendere Ceillae.</i>	
	<i>Nil dubita, nostro protectus numine vinctes.</i>	
	<i>Pollicitis animi succensi talibus arma</i>	
	<i>Expediunt cunctique simul Davida sequuntur.</i>	
	<i>Moxque Palestinas aggressi Marte cohortes</i>	45
	<i>Fundunt atque fugant; fugientum terga verutis</i>	
	<i>Transfigunt crebrisque secant simul ictibus ensis.</i>	
	<i>Fit fragor et clamor, gemitus, formido, tumultus</i>	
	<i>Hic illuc sonitu vario miscetur in unum.</i>	
	<i>Ante omnes David Getheo vulnera ferro</i>	50
	<i>Ingeminat; nunc hunc nunc illum sternit oberrans.</i>	
	<i>Militis atque ducis peragebat munia forti</i>	
	<i>Tractans arma manu vitansque pericla sagaci</i>	
	<i>Consilio segnesque suis hortatibus urgens.</i>	
	<i>Hostibus eversis rediit portasque Ceillae</i>	55
	<i>Ingressus magno servatae plebis et urbis</i>	
	<i>Excipitur plausu laetusque hac sede quievit.</i>	
	<i>Tantae autem laudis vacuas vaga fama per auras</i>	
35 r.	<i>Spargitur et Saulem pervenit ad usque tyrannum.</i>	
	<i>Ex mox ille ratus sibi iam Davide potiri</i>	60
	<i>Esse datum dixit: Cavea capietur in illa</i>	<i>Saul in Davidem</i>

	<i>Iam male tutus aper. Laqueis nunc, improbe David, Impediere meis inclusus moenibus istis Iam nusquam effugies. Tanti victoria stabit Ista tibi, ut malles pugna superatus abisse,</i>	65	
	<i>Quam sedisse loco, de quo proieceris hostem. Extemplo acciri toto iubet agmina regno. Ut quisquis ferre arma praeter mora nulla secutus Iussa ducis properet circumdare lata Ceillae Moenia, Davidi nullum praebere latenti</i>	70	
	<i>Effugium pariterque suis intendere captis Vincula militibus. Subeant durissima turpis Ut iuga servitii tanto ductore perempto. Has tantas talesque minas tantosque paratus Persensit David propriis neque viribus ausus</i>	75	
	<i>Fidere, divinos monitus inquirere coepit, Supplex cum sacro sic orans Abiatharo: Summe deus, quem mente colo, cui blandior uni Saepe tuum celebrans iterato carmine numen,</i>	80	<i>David ad deum</i>
	<i>Saepe tuas onerans caesis animalibus aras. Da servo responsa tuo, maneamine Ceillae An fugiam? Totis quem modo viribus illam Oppugnare parat fractisque evertere muris Rex Saul iratus nostroque infensus honori.</i>	85	
35 v.	<i>Tunc delapsa polo mortales contigit aures Vox divina monens: Terram decedere ab ista Ne tardes, David. Si manseris ipse Ceillam Obsidione premet Cisides; te simul illi Offeret infidae captum vis impia gentis. Ergo discedens illinc Iesseus heros</i>	90	
	<i>Sexcentis comitatus abit belloque probatis Militibus, loca sola vagus collesque supinos Arvaeque nota feris incerta sede peragrat, Avia quaeque petens. Ne quando viribus impar Ingenti occurrat Saulis validaeque catervae</i>	95	
	<i>Quumque illum dumeta procul Ziphea tenerent, Advenit Ionathas et sic solatur amicum: Ne dubita, David, divino numine tectus Eripiere malis, vitaeque pericula vinctes. Te manet eximium regni diadema superbi</i>	100	
<i>Ionathas ad Davidem</i>	<i>Israelitarum. Ionathas tibi honore secundus Tunc erit iste tuus, si vivet, dixit, et ipse Dicta hilari David firmavit protinus ore Amplexusque illum: regno mihi charior, inquit, Semper eris; nihil orbis habet, quod David amori</i>	105	
<i>David respondet</i>			

- Scit praeferre tuo, cunctis tu dulcior unus
Deliciis; sine te (mihî crede) et vivere acerbum
Et regnare foret, quoties te cernere nostris
Concessum est oculis, quoties affarier ori
Perpetuae labor iste fugae relevatur et ipsam* 110
- 36 r. *Ipsam meam cessant terrere pericula mentem.
Talibus alloquiis inter se mutua iungunt
Oscula et invitos digressus separat. Ibat
Suspirans Ionathas flens David, mansit in illo
Quo sese iunxere loco; praesentia quippe* 115
*Ambos reddebat laetos, absentia moestos.
Prodidit interea gens impia Zipheorum* Ziphei
*Davidis latebras Sauli: Rex inclyte, dicunt,
En nostris sedere locis Davidque cohorsque,
En iuga summa tenent nemorosae rupis Achylae.* 120
*Illo si totum pariter converteris agmen
In manibus nunc illa tuis tibi tradere castra
Spondemus, capto quo iam Davide quiescas.
Haec postquam promissa suis aequalia votis,
Rex Saul audisset laeto sic rettulit ore:* 125 Saul
*Summas, Ziphei, vestro pro numere grates
Non ingratus ago vobis, habeo quoque summas;
Quod tam sollicito mea vota favore iuvatis.
Ite modo, quocumque solo consederit ille
Inspicite, ut certum quum norim, protinus illo* 130
*Accelerem et votum circumdem milite campum,
Ne qua fugae clausis pateat via, condere si se
Sub tellure volent, scrutabor viscera terrae.
Inferius trudam Stygia si saede latebunt,
Erruet inde illos animi solertia nostri.* 135
Illi ergo patrias repetito tramite sedes
- 36 v. *Contendunt regisque feri mandata facessunt.
Tunc autem Davida ducem fidamque cohortem*
- Maonis
deserta *Post Iesimutheos fines deserta Maonis
Aitorum nemorum generosi montis habebant.* 140
*Id referunt regi post explorata reversi
Ziphei loca multa quidem regionis opimae.
Rex vero subito collecto milite campos
Transgressus montem pervenit adusque Maonem.
Instructaque acie coepit conscendere collem* 145
*Ipsam cum sociis qui tunc Davida tenebat,
Cui iam nulla fugae fuerat via, nulla salutis
Spes, nisi quam solam divino fretus habebat
Auxilio. Quare geminas ad sydera palmas*

	<i>Sustulit et tali numen cum voce precatur:</i>	150	
David ad deum	<i>Maxime terrarum rector caelique profundi, Ad te confugio, te voto supplice posco. Insontem defende, precor, quem Saulis iniquo Saepe premi bello nosti. Nunc ecce propinquat, Enecet ut captos crudelis meque meosque.</i>	155	
	<i>A tam praesenti tu nos tueare periclo. Illa tuum toties quae texit dextera servum, Nunc potius cunctata nihil nos liberet isto Civili exitio; nam multo est durius armis Cognatae gentis quam externo Marte perire.</i>	160	
37 r.	<i>Uix haec ediderat quum Saulica substitit ala Colleque dimisso retro caessere phalanges. Haud secus ac puppes, quae ventis vela secundis Plena dabant, versis repetunt mox aequora proris Iam sulcata suis adversa flante procella, Cisides etenim montanum scandere culmen Dum properat, subitus percussit nuncius aures Arva Palestino vastari milite regni Tota sui, villas incendi, rura colonis Privari, pecudumque greges armentaque verti, In praedam magnis <populari>* cuncta rapinis. Uocibus his excitus abit tutumque reliquit Iesseidem comitesque simul divina repente, Quos omnes tali servavit gratia casu.</i>	165	Comparatio Saul
	<i>Ipsa deo grates egit pro munere David Et solvit sua vota libans. Locus inde salutis Disiungentis habet felicia nomina Petrae. Rex superum miserans quoniam disiunxit utrosque Istos ne pereant, illos ne sanguine fratrum Inficiant dextras atque hoc se crimine damnent. Ergo nocere tibi ne quando possit iniquus Iustitiam serva, recti ne desere callem, In solo spem pone deo; si firmus in isto Stabis proposito, summa repleberis olim Laetitia multumque malos tolerasse iuvabit, Quum Petra e caelo tandem descenderit illa Discernens mites agnos hedosque petulcos. Hosque vocans sursum, quo iam caelestia carpant</i>	170 175 180	Petra [locus salutis]
37 v.	<i>Pabula et aeternae degustent gaudia vitae, Ast illos sceleris convictos atque prophanae Mentis damnatos ad Tartara tristia trudens, Acribus ut pensent commissa piacula poenis.</i>	185 190	

* Poeta ipse correxit: turbati.

	<i>Post haec Iesseides liquit deserta Maonis Cum sociis rapidum per plana et pascua gressum Ad loca tuta ferens Engadi, balsama raro</i>	195
	<i>Hic udo odore fragrant et acuta cuspide lignis Incisis manant divini unguenta liquoris. Iamque Palestinis tota regione fugatis Rex Saul et praeda depulso ex hoste redempta Quaesitum Davida reddit, tria milia secum</i>	200
	<i>Israhelitarum bello non segnia ducens Engadi penetrat montana atque avia quaeque Scrutatur vallesque cavas saltusque profundos Aeriasque simul rupes tunc forte gravatus Pleno ventre cavum solus divertit in antrum</i>	205
	<i>Exonerare volens digestae pondera coenae. Ante illum fugiens speluncam David eandem Intrarat tacitusque sua cum plebe sedebat. De tenebris speculata virum magis intima turba Protinus ad patulas Davidis murmurat aures</i>	210
	<i>Pressa illi sed voce loquens humilique susurro: Ecce dies venit vatum promissa relatu Responsisque dei; vis, David, protinus istum Tradamus Laetho? quem solum sanguinis urget</i>	215
38 r.	<i>Tanta sitis nostri nullo unquam crimine laesum. Nunc nunc nos omni solvi permitte periclo Hosteque sublato tibi debita sceptrā rependi. Irruere in regem stricto mucrone paratos Iesseides vetuit dicens: Scelus istud abesto Hac a mente procul divino chrismate inunctum</i>	220
	<i>Ut iubeam violare virum. Vos ponite tela Et cohibete manus; sortem concedite nostram Fatis ire suis. Cessabunt ista pericla Quum volet ipse deus. Nobis quoque sceptrā dabuntur. Sic ait et tacitis suspensis passibus ibat</i>	225
	<i>Ad regem, iam iamque manens post terga sedentis Illius apprensam clamidis disecuit oram. Et Saul ignarus facti tenebrosa relinquens Antra suos adiit coeptamque per ardua tendit Ire viam furius ardens stimulatus et ira</i>	230
	<i>In Davida ducem, nec adhuc infensus in illum Infestusque minus. Post regem David et ipse Cum sociis latebras exit properanter opacas, Et cito praerupti superat latera ardua montis, Unde inimica queat sublimior ipse tueri</i>	235
	<i>Agmina et irati regis lenire ferocem</i>	

	<i>Elatumque animum submissae voce loquellae.</i>		
	<i>Ergo illum intento gradiens clamore vocavit</i>		
	<i>Atque ex adverso spectantem pronus adorans</i>		
	<i>Blandius affatur: Quid me, rex magne, benignam</i>	240	<i>David ad</i>
38 v.	<i>Dans delatorum verbis mendacibus aurem</i>		<i>Saulem</i>
	<i>Persequeris? Censesque tuum tam credulus hostem?</i>		
	<i>Proptereaue meae laqueos intendere vitae,</i>		
	<i>Heu, nunquam cessas et aperto quaerere bello,</i>		
	<i>Me miserum ut perimas, cui dudum certa potestas</i>	245	
	<i>Te data perdendi fuerat, sed sanguine dextram</i>		
	<i>Hanc scelerare tuo et tantum committere crimen</i>		
	<i>Nec volo nec volui; satis est potuisse videri.</i>		
	<i>Aspice sitne tuae decisa haec fimbria vestis,</i>		
	<i>Quam mea nunc elata manus tibi monstrat et offert?</i>	250	
	<i>Ac perpende simul siquid molitur iniquum</i>		
	<i>Siquid agit pravum tuus hic post talia servus?</i>		
	<i>Quem tu quam iustis disperdere niteris armis,</i>		
	<i>Is qui cuncta videt superum rex ipse videbit,</i>		
	<i>Ipsae bonae mentis tutor vindexque malignae.</i>	255	
Saul	<i>Obstupuit mutilata videns sua tegmina limbo</i>		
	<i>Cisides animumque pium miratur in illo,</i>		
	<i>Insidiatori potuit qui parcere vitae</i>		
	<i>Ipsae suae, iustam tanto quum posset ab hoste</i>		
	<i>Expetuisse necem seque excussisse periclo.</i>	260	
	<i>Hinc victus pietate viri certantis honestis</i>		
	<i>Contra arma officiis, postremo nullius unquam</i>		
	<i>Offensae memoris, sed et indulgere parati</i>		
	<i>Illis omne bonum per quos non digna recoepit.</i>		
Saul an Davidem	<i>Haec responsa dabat: Fateor, mitissime David,</i>	265	
	<i>Immerito tibi me commotum. Tu autor honoris</i>		
39 r.	<i>Saepe mei nostrique simul tu gloria regni;</i>		
	<i>Hostis ego ipse tuus fateor me mente proterva</i>		
	<i>Ingrataque tuo nimis invidisse decori.</i>		
	<i>En si quando dolos timui, nunc certa fidelis</i>	270	
	<i>Constantisque animi nos erga signa dedisti.</i>		
	<i>Ecquisnam quandoque sibi fera bella moventem</i>		
	<i>Non periisse semel mavult quam vivere semper?</i>		
	<i>Pro tanta pietate deus tibi praemia digna</i>		
	<i>Conferat accipiatque preces et vota secundet.</i>	275	
	<i>Sed quum etiam regni tibi sit caessurus habenas</i>		
	<i>Imperiiue vices, ut plebs populusque loquuntur,</i>		
	<i>Utque canunt vates haec pacis foedera sunt.</i>		
	<i>Numina sancta volo iures mihi, germina nostrae</i>		
	<i>Gentis ne tollas et stirpem in saecula serves.</i>	280	

	<i>Annuit huic pacto David. Mox pace peracta Ipse cohorsque hilares Engadi plana relinquunt Munitosque adeunt naturae munere colles, Cumque sua Solymas Cisides gente petivit. Interea Samuel vates Helcanius aeger</i>	<i>David</i> 285
<i>Samuel moritur</i>	<i>Deposuit fragilem carnis mortalis amictum. Exanimis artus patrio clausere sepulchro Turba Levitarum tristis Ramatheaue plebes. Stabant ingenti confixi corda dolore Et lachrymis perfusi oculos lamenta sonoro Edebant gemitu pro tanti morte prophetae. Utque etiam praesens et postera nosceret aetas</i>	290
39 v.	<i>In quibus ossa locis illius tecta iacerent Marmoream sculptis ornarunt versibus urnam:</i>	
<i>Epitaphus</i>	<i>Hic situs est Samuel, venturae conscia sortis Cuius lingua fuit, sacer ordo candida vita.</i>	295
<i>David</i>	<i>Tunc autem David castro vicina Pharano Arva tenens didicit Nabalis ovilia tondi</i>	
<i>Mons Carmel</i>	<i>Expoliata sua Sirius tenentibus illa.* In caulis, Carmele, tuis qui proximus urbi Chebronae insurgens magno petis aethera dorso Palmiferumque caput sub caeli nubila condis.</i>	300
<i>Nabal [dives]</i>	<i>Iste Maonis erat Nabal ditissimus urbis, Praeter opes alias fuerant cui mille capellae, Grex ovium triplo maior, nec parvus equarum Atque boum numerus, sed tantum mentis egenus Ipse fuit, quantum fortunae rebus abundans, Ingenio durus, teter, cerebrosus et asper Moribus incultis et in omni sordidus actu. Huius laeta sedens ori prope pascua David Quadrupedes tutatus erat: custode sub ipso Non armenta latro tetigit, non Martius ullas Carpsit oves lupus et pecudes quod pastor agebat In dumos iubare exorto, tot demum revertens Intra septa domus iam sole cadente locabat.</i>	305 310 315
<i>David</i>	<i>Iesseides ideo tali sibi munere vinctum Nabalem petiit modici subsidia victus.</i>	
<i>Davidis nuncii ad Nabalem</i>	<i>Qui missi fuerant, illi mandata fideli Ore recensentes dixerunt: Optime Nabal</i>	
40 r.	<i>Teque tuamque domum notus certamine David Dux noster salvere iubet mittitque rogatum. Dum praestas operam tonsurae laetus ovili Festaque concelebras epulis convivia raris,</i>	320

* v. 299 poetâ postea interpositus.

DAVIDIADIS LIB. III.

	<i>De tantis opibus tibi, quas divina favendo</i>	
	<i>Indulsit pietas, aliquid digneris amico</i>	325
	<i>Impartire tuo, cui per deserta vaganti</i>	
	<i>Deficere humanae iam coepit copia frugis.</i>	
	<i>Ille tuas defendit oves dum castra teneret</i>	
	<i>Istis fixa locis quondam non defuit hedus</i>	
	<i>De gregibus non agna tuis, pecuaria nemo</i>	330
	<i>Diripere est ausus nec furto abducere; miles</i>	
	<i>Innocuas tenuit te non offendere iussus</i>	
	<i>Ipse manus et quae tua sunt intacta reliquit.</i>	
	<i>His illum obsequiis siquid meruisse fateris,</i>	
	<i>Nunc quocumque libet dono testare, merenti</i>	335
	<i>Nam scis esse nefas, si gratis nulla repensa est.</i>	
	<i>Profuit ille tuis et adhuc prodesse paratus</i>	
	<i>Est rebus tali quid te tribuisse pigebit?</i>	
	<i>Mittas magna licet maius referetur ab ipso</i>	
	<i>Hebrei quem sceptrata manent insignia regni,</i>	340
	<i>Si non vana sacri pandunt responsa prophetae.</i>	
	<i>Talia dicentes transverso lumine Nabal</i>	
	<i>Spectabat tacitus neque enim cum mente quieta,</i>	
	<i>Siquid eum poscas potis est consistere avarus.</i>	
40 v.	<i>Has igitur fudit turbato pectore voces:</i>	345
	<i>Quid mihi cum nato Iessei? scilicet illo</i>	
	<i>Huc fugiente pecus tutum fuit. Ergo verentur</i>	
	<i>Praedones servum, qui nunc deserta peragrat</i>	
	<i>Et pavidus domino quaerit latitare relicto.</i>	
	<i>Ergo alimenta meis tollam tonsoribus illum</i>	350
	<i>Ut pascam? atque homines quorum nec nomina norim</i>	
	<i>Nec genus aut patriam saturem modo carnibus istis,</i>	
	<i>Quas nostris iussi pueris famulisque parari?</i>	
	<i>Regnabit dicunt, David, sed dicite Nabal</i>	
	<i>Progenies magni (si nescis) clara Calephi</i>	355
	<i>Ut regnes optat felicius, et sua cesses</i>	
	<i>Appetere esuriens. Haec fatus compulit illos</i>	
	<i>Nulla donatos ingratus munere abire,</i>	
	<i>Ast ubi se vidit despectum probraque passum</i>	
	<i>Mordacisque gulae convitia David ab illo</i>	360
	<i>Cui bona contulerat, quem sumptis texerat armis,</i>	
	<i>Extemplo iratus decrevit sumere tristes,</i>	
	<i>Sed forsitan meritis pro tanto crimine poenas</i>	
	<i>Fervidus ira igitur tacuit. Mox ore soluto</i>	
	<i>Ad socios conversus ait: Fidissima nostrae</i>	365
	<i>Robora militiae quo munere vestra rependit</i>	
	<i>Obsequia ingratus Nabal, iam cernitis omnes.</i>	

David in
Nabalem
ingratum

Nabal
respondet

	<i>Ecce preces nostras despexit et ore procaci Uos vestrumque ducem carpsit temerarius ille Haud minus audenter, quam si vilissima cuncti Mancipia essemus, seu quicquam vilius illis,</i>	370	
41 r.	<i>Non noti virtute viri non hoste timendi Iam toties victo; qui simus noverit ille Per sceleris poenas; nostro dolere Nabal Quos temnis ferro, dirae petulantia linguae Et tua tota domus tecum subversa peribit, Et pecus omne simul. Post haec accingit acuto Ense latus reliquosque iubet iam tela parare Seque sequi scelus ingrati ut castiget euntem. Turba quater centena virum sua terga secuta est. Omnes instructi ad pugnam et certare parati Bis quoque centenis ad castra tuenda relictis. Interea quidam Nabal forte bubulcus Uxori ipsius rem defert, qualiter ille In Davida ducem iactarit probra legatis* Acriter** insultans paucasque petentibus escas Ut dederit celerem tumido clamore repulsam. Inde nisi ipsam nihil prorsus cunctata sagaci Consilio occurrat speret domuique viroque Et magnam cunctis unius crimine cladem, Abigail fuerat mulieri nomen; honestas Et pudor et placidae tranquilla modestia mentis Eius erant comites, oris quoque iuncta decori. Plurima facundae fulgebat gratia linguae. Ergo maritalis manifesta insania facti Angere cordatae mulieris pectora coepit. Illo inconsulto cum multis obvia donis</i>	375	
	<i>41 v. Davidi ire parat, pueros praecedere iussit. Ipsa sedens dorso post illos ibat aselli. Dona fuere quidem raptim pro tempore sumpta Bis centena ceres, cereris cum panibus utres Hyrcini gemini Baccheo munere pleni Cum verubus quernis vervecum corpora quinque Pinguia iam dudum calidis assata caminis, Et totidem satis demensae vasa polentae, Uvaeque passa simul centum distincta manipulis, Bis centum massae caricarum. Talia cuncta Ante illam servi Archadiceis imposta caballis Festini vigeabant, quum montis plana propinqui Iungentes molli cernunt descendere clivo</i>	380	
		385	
		390	Abigail Nabal uxore
		395	
		400	
		405	
		410	

* Poeta ipse correxit: ministris. — ** Poeta ipse correxit: illius.

*Armatam iuvenum turmam ductore feroci
 Tendunt celeri velut in certamina cursu
 Agnoscunt Davida ducem. Tunc protinus ipsa
 Desilit Abigail quo iam ferebatur asello
 Et venerata virum venientem prona salutat. 415
 Sternitur ante pedes miserando provida gesta
 Flebilibusque modis atque illum talibus orat:
 Inclyte dux David, superum qui rege favente
 Bella geris gentemque domas idola colentem,
 Te prostrata rogo perpendas quam sit iniquum. 420
 Ut multi insontes unius crimine stulti
 Plectantur culpamque luat gens inscia culpa.
 Illius en ego sum Nabalis flebilis uxor
 42 r. Dementis stupidique viri, vecordia cuius
 Te bene de nobis meritum proscindere verbis 425
 Ausa est indignis; quid enim non improbus audet?
 Insignisque furor? famulos quod miseris illi
 Nosse ante haud potui atque ingratae audacia mentis
 Me certe latuit post factum talia novi.
 Tunc absens etenim fueram doluique fuisse 430
 Absentem; nam tale nihil contingeret olim.
 Ipsa ego cuncta tuis curassem congrua votis
 Officio poscente tuo, nam plurima semper,
 Quum multa exolvam, tibi me debere fatebor.
 Quicquid habemus enim nostra est possessio, munus 435
 Sed, dux magne, tuum; tamen est pro munere tanto
 Facta offensa tibi, facta est, iam vertere nemo
 Ne sit facta potest; qui fecit non bene sanae
 Mentis erat. Nunc ipsa tuis oransque precansque
 Advoluor pedibus. Veniam mihi criminis huius 440
 Ancillae concede tuae, dignareque dona
 Accipere haec oblata tibi, quae nempe fatemur
 Inferiora tuis in nos, dux optime, factis,
 Non spernenda tamen; quum nos atque omnia nostra
 His adiuncta tuos tibi iam servantur in usus, 445
 Quos ita devinctos retines, si perdere pergas,
 Ipsi cumque ipsis tua iam benefacta peribunt.
 Sin quoque peccantem intactum dimittere malis
 Quam puniere magis, placidae clementia mentis
 42 v. Addita peccanti forsitan memorabitur olim 450
 Quam prius insonti collatum munus amico.
 Hoc tibi cum multis commune est rarius illud,
 Ut quisquam laesus iusta se temperet ira
 Et facile exhibeat veniam poscentibus. Ergo*

Adde tuis cumulum tam multis laudibus istum, 455
Ut nihil his desit. Quisquis nunc invidet illum
Esse tibi infestum iam tandem credo pudebit
Incipietque tibi mutata mente favere,
Quum per cunctorum te ferri viderit ora,
Non pietate minus quam forti pectore clarum. 460
Protinus ira furens blanda lenita loquella
In Davide fuit; verborum sensibus ille
Ornatuque simul captus formaeque decore
Placatur; precibus venia est concessa petentis
Et promissa fides et laeto munera vultu 465
Cuncta accepta quidem Davidi. Non quia rebus
Talibus indiguit, dum per loca sola vagatur
Cum tot plebe virum, sed ne delata refutans
Credatur coeptum nondum posuisse rigorem.
Atque his astanti respondens Abigaili 470
Exhilaratus ait: Summas ego debeo grates
Aetherio primum, qui temperat omnia regi
Summas deinde tibi. Dedit ille repente profectis
Hic hodie, ut fieres armatis obvia nobis.
Tu dulci eloquio verbisque potentibus oris 475
Placasti ingentem nostris in cordibus iram,
Qua succensus ego petulantis crimina linguae
Et nimis ingratae scelerata obliviam mentis
In Nabale tuo properabam protinus ultum.
Hanc hanc ecce suo foedassem sanguine dextram* 480
Sed neque solius contentus caede ruissem
In genus omne suum pariter grassanteque ferro
Orba domus dominum lugeret, pignora, servos
Et mutas pecudes, catulis, mihi crede, nec ipsis
Parcere mentis erat. Tibi nunc ea cuncta remitto, 485
Cedo cuncta tibi. Tali tua munera lege
Insuper accipio, si me mea fata sequentur,
Ut quandoque tibi sim multo piura daturus.
Nunc segura vale, cuius sapientia rara
Praestans eloquium, mens mitis teque tuosque 490
A tam vicinae revocavit limine mortis.
Haec ubi dicta pius converso milite David
Ad sua castra redit gaudens quod sanguinis expers
Innocuasque manus pacataque tela referret.
Ipsa quoque Abigail Carmeli pascua montis 495
Magnorum compos votorum laeta revisit.

* Poeta ipse correxit: illius.

ARGUMENTUM

REG. LIB. I. CAP. XXV. ABIGAIL DOMUM REVERSA NABALEM EBRIUM OFFENDIT. QUO MORTUO DAVID EAM SIBI COPULAT. ALTERAM ETIAM DUXIT ACHINOEM. SAUL MICHOLAM TRADIT PHALTO. XXVI. ZIPHEIS PRODENTIBUS (43 v.) DAVIDEM OBSIDET IN COLLE ACHILAE. DAVID NOCTU INGRESSUS EIUS TENTORIUM TULIT CYPHUM ET HASTAM. QUAM OB REM SAUL PLACATUS ABIIT. XXVII. DAVID FUGIT IN PALESTINAM AD ACHIM REGEM. HABITAT IN SICELECH. PRAEDATUR GENTILES ET FINGIT SE PRAEDARI ISRAHELITAS. XXVIII. PALESTINI COGUNT EXERCITUM IN SAULEM. SAUL PROPIUS CASTRA METATUS TIMUIT. DIMISSIS CASTRIS ABIIT CONSULTUM PHITONISSAM DE EVENTU BELL. SAMUEL APPARENS PRAEDIXIT ADVERSA. ILLE PRAE DOLORE VIX EXORATUS UT CIBUM CAPERET NOCTE REVERSUS EST IN CASTRA.

Lib. V.

Meridies	<i>Scandebat medium caeli sol aureus orbem Ferventemque magis spirabant naribus ignem Pyrous rapidusque Phlegon et lucis Eous Foecundus plenusque suis ardoribus Aethon, Quando tecta domus Nabalis sedula coniux Succedens vidit dapibus convivias largis Afferi pariter positis longo ordine mensis. Atria tota strepunt istis famulantibus illis Nunc hoc nunc illud poscentibus omnis et ipsa Plebs recubans vario tempore sermone trahebat; Risusque et cantus creberque per ora susurrus Fertur et elatae rumpunt laquearia voces.</i>	5
Comparatio 44 r.	<i>Qualiter in magno pecudum grege saepe ruditus Mugitusque sonat ballatu mixtus ovili Grunitumque suum, tum vox confusa canore</i>	10 15

	<i>Diverso patulas hominum circumtonat aures. Talis ibi per tota ruens triclinia clamor Murmure multiplici latas repleverat aedes; Inter convivas Nabalem forte maritum Cernit qui manibus plenum cratera duabus Sustulit amplexus labrisque admovit et ore Exhaustum cupido totum consumpsit hiatum; Et tunc illa quidem deprendit tam magis ipsum Incaluisse aliis quanto maiore bibendi Libertate solet dominus quam servulus uti Potus Nabal erat perplexo verba palato Dimidiata refert non blesae crimine linguae, Sed vini vitio venas inflante madentes Ipse idem nescitque loqui nescitque tacere Murmurat ore manu gestit connivet ocellis Et misit quod mensis innixus pectore pronò Ebrius accumbat pedibus consistere rectis. Non bene sufficere talem quum provida coniux Udisset siluit, quid enim suadere loquendo Capto mente potest aliquis vel dicere quod non Ventus et instabiles properent auferre procellae? Ast ubi iam noctis convivia laeta secutae Alta quies crapulam digessit mensque nitere Coepta nitente die est verbis aggressa maritum 44 v. Abigail narrat quae gesserat. Ille periculo Territus audito trepidos vix sustinet artus; Inde stupens nec adhuc meritas evadere poenas Comparatio Posse timet. Veluti mediis qui fluctibus olim lactatum fragili meminit se forte carina, Quos vix effugit fluctus exhorret eosdem, Nec potis est illos animo memorare quieto. Liber erat poena Davidis munere Nabal, Sed mulctante deo stultae commissa loquellae Et benefactori mala proba relata repenti Post bis quinque dies rapitur sub Tartara Laetho. Morte luisse scelus Nabalem, nuncius aures Protinus implevit Davidis. Sustulit ille David ad deum Ad coelum geminas gemino cum lumine palmas Et voce intenta: Tibi, mundi maxime rector, Grates, inquit, ago; tu iusto facta protervi Ingratique viri poenarum verbere pulsas, Nec potes ipse pati, collata iniuria servis Ut sit inulta tuis. Tu me decaedere ab ira Curasti incoepta, ne laesus laedere pergam,</i>	20 25 30 35 40 45 50 55
--	--	--

	<i>Sed magis ignoscam. Nunc te dixisse recordor,</i>	60	
	<i>Caedite vindictam mihimet; punire malignos</i>		
	<i>Iuris quippe mei est dignisque indigna ferentes</i>		
	<i>Accumulare bonis. Tu vindex, tu pater idem</i>		
	<i>Attollens humiles semper subdensque superbos.</i>		
	<i>Da quoque in infestos ut sim placabilis hostes,</i>	65	
45 r.	<i>Ut semper virtute tua stabilitus et illos</i>		
	<i>Evitare queam simul et me reddere dignum</i>		
	<i>Promissis in regna tuis sceptroque potiri.</i>		
	<i>Discessere polo nubes aethraque relucens</i>		
	<i>Syderea coelum divini prospera nutus</i>	70	
	<i>Signa dedit, facto quum David fine quievit.</i>		
	<i>Inde subit mentem formae decor Abigailis,</i>		
	<i>Submissusque animus prudensque loquentia linguae</i>		
	<i>Nec facunda minus. Quanta curaque fideque</i>		
	<i>Quaesirit veniam, sed et impetrari iniquo</i>	75	
	<i>Et venia indigno post impia facta marito.</i>		
	<i>Ergo suis illam thalamis admittere secum</i>		
	<i>Decernens quosdam genialia iura petitem</i>		
	<i>Emisit, quibus ipsa trahens in pectore vocem</i>		
	<i>Haec responsa dedit, sed prono vertice nomen</i>	80	
	<i>Davidis venerata prius: Me munere tanto</i>		Abigail ad Davidis legatum
	<i>Immeritam fateor. Davidis dicier uxor</i>		
	<i>Iesseique nurus, plus est quam nostra requirit</i>		
	<i>Conditio. Servire meo servire parata</i>		
	<i>Sum domino; quicque mihi iusserit ille facessam.</i>	85	
	<i>Quamvis ipsa suis me crura lavare pedesque</i>		
	<i>Praecipiat servis, manibus complebit istis</i>		
	<i>Vile ministerium, merear modo talis in aedes</i>		
	<i>Esse recepta viri numeroque admissa suarum</i>		
	<i>Vel fieri vel dici pars aliqua ancillarum.</i>	90	
	<i>Ergo ubi defuncto persolvit iusta marito</i>		
45 v.	<i>Exurgit dorsumque sui conscendit aselli</i>		
	<i>Ingrediturque viam quinis comitata puellis</i>		
	<i>Cumque viris illis, qui se venere vocatum</i>		
Vesper	<i>Maturabit iter. Nondum Phoebeia lampas</i>	95	
	<i>Oceani hesperia praeceps se merserat unda,</i>		
Abigail fit Davidis uxor	<i>Quando ad Davidem venit nova nupta maritum</i>		
	<i>Atque ipsi coniuncta viro est melioribus usa</i>		
	<i>Quam prius auspiciis. Post haec (quia lege licebat</i>		
	<i>De tribubus propriis plures adducere sponsas)</i>	100	
Achinoe altera Davidis uxor	<i>Iezrahelitanam thalamo sibi iungere David</i>		
	<i>Achinoen studuit. Demum gaudere duarum</i>		
	<i>Harum coniugio coepit. Nam prima Michola</i>		

- Tradita erat Phalto cuidam sic Saule iubente
Contra scita dei. Nam nescit legibus uti* 105
*Cuiuscunque levem turbat furor iraque mentem.
Hinc quia Davidi infensus tunc extitit ille
Solvit legitimos perverso more hymeneos,
Illicitos iussit vinclo vincire prophano.*
- Saul in
Davidem* *Cumque verum Saulem pravi livoris herinis* 110
*Adversum Davida modis urgeret amaris,
Ecce hunc Ziphei quidam ad Gabaona sedentem
Conveniunt referuntque super iuga montis Achilae
Ipsum Iseiden timida cum gente morari.* 115
*Exurgens igitur Zipheia currit in arva
Cum ter mille viris collemque obsedit Achilae.
Stabat ibi fixis collecto milite castris,*
- 46 r. *Et iam caeca suis terram nox texerat umbris
Diffundens blandum per mollia membra soporem.
Magnanimus David solo comitatus Abisa* 120
*Praestanti virtute viro descendit ad ima
Saulis castra volens, quod tunc ageretur in illis,
Noscere, quid miles, quid custos procubitorque
Sub noctem curent operis. Sopita iacere
Corpora deprendit; fessos irrepserat artus* 125
*Somnus et alta quies vivos in morte tenebat.
Ambo igitur vallum transgressi Saulica lento
Successere gradu tentoria. Denique cernunt
In medio regem somno spirare sepultum
Militiaque ducem Abnerum turbamque minorem* 130
*Custodum. Patulam tunc se Davidis ad aurem
Inclinans audax animi sic fatur Abisas:
Ecce deus deus, ecce tuum tibi tradidit hostem
Uttere sorte data. Vis uno cuspidis ictu
Conficiam Saulem? Quotus hoc vetuisset in hoste* 135
*Tam sibi suspecto in quem iam nec mitia verba
Reddere placatum poterant, nec cognita fidi
Pectoris offitia. At vetuit Iesseius heros,
Qui tunc tale suo responsum fudit Abisae:
Mitte animum talem; nequaquam criminis expers* 140
*Esse potest, quisquis perfusum chrismate sacro
Ausus erit violare virum seu laedere ferro.
Absit ut hanc unquam Cisidae sanguine dextram*
- 46 v. *Foedarim, licet ille meae dispendia vitae* 145
*Dira mente paret, semper tolerabimus illum,
Donec divino mulctatus verbere finem
Imponat furis odiumque relinquat iniquum.*
- Iterum Davi
pepercit Sau
sibi indulget*
- David ad su
Abisam*

DAVIDIADIS LIB. V.

	<i>Nunc hastile illud, quod fixum stare videmus Ad caput ecce suum, taciturnus tolle cyphumque Hastili haerentem. Cumque hac tantummodo praeda Dum nox atra favet, colles repetamus eosdem. Indeprensi abeunt nondum vigilantibus ipsis Saulis militibus. Superato vertice montis David converso ad regis tentoria vultu Ingenti clamore tonat: Custodia curae, O quibus est Saulis, iam surgite, surgite, et aure Nequaquam surda num nostra admittite dicta. Abnerus vocis sonitu vulgique tumultu Experrectus ait: Quis tu, qui veneris isto Verborum tonitru regis turbare quietem? Respondit David: Num non Abnere potestas Illa tui donata manet tibi munere regis Post ipsum, ut fieres primus? Tali ne rependis Officium mercede suum? Quum dormiat ille Sub te custode, ut vitae tam certa pericla Ille suae subeat? Nam quidam sustulit illi Tela cyphumque simul, capiti quae proxima regis Sopiti steterant. Domini custodia quem sic Delectet, mortis poenas est pendere dignus.</i>	150	
	<i>47 r. Agnovit vocem iam rex Davidis et idem Commotus pietate viri, qui parcere vitae Insidiatoris toties, quam caede nocere Maluit. Heus, inquit, nunquid Iesseia proles Et meus es David? Cui statim reddidit ille: David ego servusque tuus virtute fideque Nulli non notus te praeter. Causa nefandi Quae sit quaeso odii? Pacem promittis et arma Importuna moves, data nobis foedera frangis, Fracta dolo sartire* paras. Ostendis amicum Fronte palam, saevum servas in cordibus hostem. Quis furor hic, o rex? ignoscas, talia fari Compellit me quippe dolor. Tibi semper honori Quum fuerim, quum nostra tuos everterit hostes Dextra. Palestinae memorant mea gesta phalanges, Nec mihi se caessisse negant, certamen inire His quoties placuit, Nunc tuti gaudia carpunt Quod mala, quae passi te sunt autore meorum Viribus atque meis, te nunc ultore ruina Compensare mea iam sperent atque meorum. Ergo infesta mihi Cisides arma movere</i>	155 160 165 170 175 180 185 190	<i>David ad Saulis custodes Saul cavet David ad Saulem</i>

* Poeta ipse correxit: sarcire.

MARCI MARULI

	<i>Non potes, ipse tuos nisi contra iuveris hostes Desine me tandem, qui te colo, velle perire Atque favere illis, optant qui tristia fata Ambobus nobis et semper Marte lacessunt. Ecce iterum potuit mea te configere dextra</i>	195	
47 v.	<i>Et se continuit. Facti mutilatio vestis Fecerat ante fidem, faciat nunc hasta cyphusque Praeda thoro sublata tuo, distenta sopore In quo membra tenens proflabas pectore somnum, Quum nemo qui non altum dormiret adesset. Confusus rex mente fuit, quo crimina posset Expurgare nihil sibi cernens esse relictum.</i>	200	
Saul respondet	<i>Mox peccavi, inquit, veniam da, quaeso, fatenti. Multa me levitas animi me traxit, inique Talia ut inferrem tibi, David. Conscius ergo Erroris doleo. Redeas securus in urbem, Aut mage, si libeat, patrios concede penates, Vel quocumque velis et nil iam denique triste Vim nullam metuas, me me tibi semper amicum Crede fore. Ipse meam quando superesse salutem, Quam periisse magis cupias, quod credere nunquam Induci posset mea mens, nisi talibus esset Edocta indiciis, fateor nil certius istis. Sed nec adhuc David se prorsus credidit illi Raptaque restituens velut, inquit, saepe pepercit Ipse tuae vitae, sic rebus fata secundis Me servant, sortemque velint auferre sinistram. Tunc et Cisides illi ipsi prospera laetis Optavit votis, et nihil hostile relinquens Sublatis petiit Gabaonia praedia castris.</i>	205	
	<i>Ad loca nota pius David cum plebe suorum Cumque gravi rediit circa praecordia cura. Certus enim fuerat regis non fidere verbis, Non dare sese illi, cuius metuenda potestas Instabilisque fides et nunquam firma voluntas, Qui varius fallaxque foret similisque marinis Aequoribus, quae saepe die tranquilla sub uno Et constrata silent, rursumque inflata tumescunt Commutantque suam cum tempestate quietem, Quasque modo aequali dorso vexere carinas</i>	210	
48 r.	<i>Illas mox rabidis undarum molibus urgent. Haec igitur secum David: Per regna vagari Me Saul ipse sua dum Saul norit, non desinet unquam*</i>	215	
		220	Comparatio
		225	
		230	David secum

* Versus (233) in manuscripto cassus.

	<i>Me sua Císides dum scit, non desinet unquam Impetere insidiis vel aperto quaerere bello.</i>	235
	<i>Atque ideo quandoque capi continget et illas Incurrisse manus, fugiens quas saepe latensque Hactenus evasi caelestis munere regis. Nonne mihi melius procul hinc discedere et oras Alterius regni sedesque subire remotas?</i>	240
	<i>Ut quum Iudeos extremi limitis agros Excessisse sciet me rex, mihi bella movere Et mea scrutari tandem vestigia cesset. Phosphorus Eoo praecurrere coeperat orbe Solis equos rutilasque faces prodire monebat</i>	245
48 v.	<i>Ore rubescenti flavique nitore capilli, Quum ductor David surgens movet agmina secum Sexcentena virum, recto petit intima cursu</i>	
David venit ad regem Achim	<i>Regna Palestinae, Gethamque ingressus in urbem Achi sese offert regi sedemque precatus Tecta oblata capit secumque manere cohortem Iussit et ambabus secreta cubilia monstrat Coniugibus sociatque pares aetate ministras, Ut dominas famulasque domus pars altera haberet, Altera pars marium tantum foret hospita turbae.</i>	250
	<i>Namque viros inter turpe est residere pudicis Diversique cavere parum consortia sexus, Nec decet armatos atque aspera bella gerentes Foemineis blande mixtos habitare catervis. Ut Saul audivit, quod Getham caessit ad urbem</i>	255
	<i>Iesseides David, fugientis destitit armis Terga sequi missisque virum perquirere turmis. Ast ubi se media David regione manendo Externi regni vidit nihil aedere posse Forti animo dignum et expertae robore dextrae</i>	260
	<i>Stans Achi coram verbis ita fatur amicis: Salve, magne magis magno genitore Maocho, Sceptra Palestinae qui gestas aurea gentis, Servus ego tuus, hic aliud nil sentio certe Me praestare tibi praeter levis ocia vitae.</i>	265
David ad Achim	<i>Die extrema igitur tuear confinia regni, Ut tua custodiens* armis aliena lacessam Et discat patriis Císides, quem expulit oris,</i>	270
49 r.	<i>Císides tuus atque meus iam cognitus hostis. Annuit oranti rex illi, tunc Sicelecum Extremis positam concessit finibus arcem.</i>	275

* Poeta ipse correxit: defendens.

	<i>Transtulit ergo illo rex David seque suosque. Hinc Syriae vicos Genthsum et germine Gezram Foecunda multo et sterilem pomis Amalecum. Praedarî solitus gentis loca nota prophanae</i>	280
	<i>Avertens armenta bouum pecudumque rudentum Lanigerasque greges et ruptos terga camellos Exuviasque virum; sed ne quis nuntius ista Deferre ad regem patulasque onerare querelis Aures illius posset, trucidare colonos</i>	285
	<i>Moris erat. Superesse puer iuvenisque senexve Vel iam mater anus, vel adhuc innupta puella Permissi haud fuerant. Aetas, conditio, sexus, Exitii expertem poterant tunc reddere nullum. Et quum res raptas Getheam ferret ad urbem</i>	290
	<i>lesseides curam iactabat talia sese Israelitarum genti sublata referre. Id simulare levis fuit error, nec tamen ullum Desaevire nefas adversus corpora gentis Infidae mandante deo disperdere cunctos,</i>	295
	<i>Quorum Iudeae promissa novalia plebi Essent atque omnis possessio debita terrae. Inde Maachides Davidem dicere semper Vera ratus populoque putans abducere praedas</i>	300
49 v.	<i>Illum sepe suo vastareque Saulica regna Iudeumque solum, iam ipsum sibi semper amicum Ipsum per cunctos fidum fore credidit annos, Ast ubi iam magno compelleret agmina motu Inferretque volens Sauli fera proelia regi, Dixit Davidi: Nunc te mea bella reposcunt</i>	305
Achis ad Davidem	<i>Ostendasque iubent, quantum virtute feroci Consilioque vales. Lateri te adiungere nostro Decrevi, tu certa meae custodia vitae, Tu capitis tutamen eris. Dic turma tuorum Se telis animisque paret praestantibus ultro,</i>	310
	<i>Exilium tuum tandem seu vindicet armis, Seu cupiat Lethum pulchra pro laude pacisci. Laetor, David ait, rex regum maxime, laetor, Quod mihi quam cupi sit nunc oblata potestas Monstrandi quantum possit mea dextera bello, Debeat et quantum tibi virtus nostra fidesque.</i>	315
David respondet	<i>Immo referre reor grates magis esse decorum Officiis, venerande, tuis et munere dignas, Quam studuisse meae tanto certamine famae. Debeo cuncta tibi. Tu pulsum in regna receptas;</i>	320

	<i>Tu fere adhuc nobis meritis nihil oppida donas Militiaeque tuae tu me dignaris honore; Talibus obstrictum non me vis ulla pericli Non arcere labor poterit tua castra tuentem, Donec vulneribus confosso corpore vires</i>	325	
50 r.	<i>Destituent, lapsosque solum suscepit artus. Forti digna viro Davidem verba loquentem Achis utraque manu constrinxit ad oscula dicens: Vive diu, David, si vixero plura daturus Sum quoque dona tibi. Primos eris inter amicos Atque Palestinae praestantes Satrapas* aulae. I nunc, cumque tuis nobis in tempore adesto. Post ubi ad arma omnes iam convenere manipli Magnanimique duces fulgentesque aere catervae Milia multa virum, peditum longo ordine coetus Atque equitum numerosa cohors effusa patentes Per campos lentis non multum passibus ibant. Perventum est ad plana Sunae finesque Sebastae. Hic tandem fixis libuit considerare castris Rex Saul ipse etiam secum movet arma coactis Israhelitarum legionibus. Omnia fervent Armatis hominum turbis. Nunc spargitur agmen Promptius incedens et nunc glomerat in unum. Humentes veluti nubes, quas undique venti Aera per vacuum iactantes flatibus urgent, Atque hic rara nitent, illic densata nigrescunt Uellera, dissimiles varie miscentur acervi. Gelboa mons primum Saulis tentoria lato Excaepit dorso. Cuius de vertice spectans Ille Palestinas acies atque horrida telis Castra suis, clypeos, galeas, thoracas ahenos,</i>		<i>Rursum Achis</i>
	<i>Ingentes hastas, sinuatis cornibus arcus, Falcatosque enses, timuit gelidoque pavore Constitit affectus, dum se non crederet ipsis Esse parem, numero sed enim praestare virorum Hostilem turmam et duri munimine ferri. Aestuat infelix curisque urgentibus aeger. Consulit aetherii quae laesit numina regis. Ut sibi nulla dari vidit responsa, nec ulla Somnia, quae belli possent praedicere finem, Nec monita a sacris frustra quaesita prophetis Protinus ad magicas se transtulit impius artes,</i>	330 335 340 345 350 355 360	<i>Achis [contra] Saullem</i> <i>Comparison</i> <i>Gelboa</i>

* Poeta ipse correxit: ductores ma ...

MARCI MARULI

*Saul de eventu
pugnae consu-
lit sagam*

- Quaesivit sagas. Endora discit in urbe*
Huius sortis anum parvos habitare penates,
Quae transferre quaeat (si vera est fama) labores 365
Agricolae faciatque alio sata surgere campo,
Nubibus exortis coelum fuscare serenum
Et rursum nubes fulgenti caedere soli.
Quaeque etiam excitos Manes exire sepulchris
Cogat, et humanas audire et reddere voces, 370
Post tamen hi tenues abeunt ceu fumus in auras,
Ne stabili virtute putes remeare priores
Cantibus admotis resoluti in corpore sensus.
Cisides igitur mutatis vestibibus atque
Sese alium simulans cupiensque latere quis esset, 375
Non nisi cum servis Endorae tecta duobus
Solicitus petiit. Iam pulis texerat alis
Humida nox terras, animantum corpora blandos
Carpebant sommos placida perfusa quiete,
Quando adire magam tres isti sacra cientem 380
Thessala, iam multae per amica silentia noctis.
Cisides rogat hanc, Samuelis ut ipsa prophetae *Saul*
Sedibus ex imis notam sibi suscitet umbram
Ore volens vatis doctus iam nosse futura.
Tale autem facinus mulieri forte timenti 385
Ordiri praesente virum spectanteque turba,
Ne delata luat, quas lex sanctissima poenas
Constituit magici prohibens mala crimina rhombi
Cisides iurat, nihil ipsi triste timendum
Esse quidem; securas suas exerceat artes. 390
Illa igitur vetitos peranges post talia cantus
Fatidicam tumulo Samuelis devocat umbram.
Ex illo eventus discit secreta futuri,
Esse etiam Saulem, qui venit fata rogatum.
Hunc ergo mulier primum venerata, quid, inquit, 395
Ludere me vili voluisti vestis amictu *Maga ad*
Ut precibus commota [tuis] quum carmina lege *Saulem*
Interdicta canam, sumas de crimine nostro
Supplicium captamque dolis sub tartara mittas?
Nam scio te esse virum, cui certe summa regendi est 400
Israhelitanam plebem donata potestas.
Fare, age, ne timeas, respondit Cisius heros, *Saul respon.*
Aede palam quicquid vidisti, sive secunda
Sive adversa mihi. Tunc illa afflata furore 405
Demonis exclamat: Video pia numina divum
Surgere de terrae tumulis umbrasque divorum.

Samuel apparens	Quos inter Samuel. Dicto mox ocyus ipsa Affuit effigies vatis, tremebunda senecta Membra gerens corpusque labans nixumque bacillo. Cui clamidis levo pars haec pendeat ab armo,	410	
	Pars haec sub dextra sese sinuaverat ala. Altera erat deprompta manus et altera tecta. Maiestas inerat vultu canique capilli Canaque quae pectus venerabile barba tegebat Tota viri facies divino clara decore,	415	
Samuel ad Saul	Et iam mortali deposta fulgida forma. Talis imago fuit Samuelis, quando locutus Postremum regi Sauli sic ore profatur: Quid mea marmoreo, Cisides, ossa sepulchro Ellicis? et Manes audes vexare quietos?	420	
	Quancumque non adsum cantu revocatus iniquo Illicitisque sacris; caelestis numinis actus Imperio veni. Verbis perterritus istis Ille refert: Veniam mihi da, divine sacerdos Arcanique sciens vates; ego nempe periclis	425	
Saul respondet	Ecce premor belli; Getheae sceptrifer urbis Ipse Palestinam totam sub Marte coactam In me saevus agit. Frustra responsa Tonantis Appetii, renuit sacros audire prophetas,	430	
	52 r. Somnia nulla dedit, fuit hoc tentare necesse, Ut quocumque modo te possim huc usque vocare Atque tuis monitis imbutus denique scirem, Quid facto sit opus tanto in discrimine rerum. Contraxit frontem vates et lumine torvo Respectans inquit: Quid me responsa petebas,	435	Samuel
	Nosces iratum quando tibi numen? an illo Invito quencumque sperasti scire futura Stulte, vel eventus venturos dicere posse? Ipso igitur pandente scias, fugisse favorem A te divinum, contra cum gente manere	440	
	Adversante tibi. Venit fatale tuarum Excidium rerum. Regnandi iura dabuntur Illi, quem tu odiis agitasti saepe nefandis Davidi Saulisque domus privata dolebit. Hoc mea venturum tibi, rex, praedixerat olim Mens afflata deo, cuius tu spernere iussa	445	
	Ausus es, indulgens genti inconcessa prophanae Amalechitarum, sed nequaquam tibi parcent Arma Palaestinae, quae iam fugis impia gentis. Succumbes victus tecumque exercitus omnis,	450	

MARCI MARULI

- Hostis in arbitrium superatus protinus ibit.
Tu quoque cum natis Stygias demissus ad umbras
Terrentem tristes animas Plutona videbis.
Id pati prius quam crastina transeat hora
Atque diem clauso componat vesper Olympo.* 455
- 52 v. *Hoc dicto in tenues disparsens solvitur auras
Atque instar fumi in nebulas effusus abivit.
At vero Saulis magno concussa pavore
Occupat ossa tremor gelidusque in viscera sanguis
Cogitur, ad terramque ruunt languentia membra,* 460
*Exanimi similis iacuit. Quum deinde redisset
Spiritus et pariter vitali corda calore
Excita sentirent solitum remeasse vigorem,
Accessit mulier multum miserata iacentem*
- mulier *Atque ait: Ecce vides, regum celeberrime, quanto* 465
*Obsequio tua iussa sequens tibi cuncta peregi
Quae tecumque quidem quam primum velle ferebas.
Tu quoque, quaeso, meos facili nunc aure precatus
Admittas, pietate tui commota precabor.
Sume cibos tua quos tibi nunc ancilla paravi* 470
*Deficientem animam reparato ut corpore serves.
Infirma titubas pedibus ieiunus et horrens
Stare nequis rectus; revocent obsonia vires
Ista tuas tandem, ut sanus tua castra revisas.
Rex autem moerore gravi confectus ab ore* 475
*Reppulit oblatas salubris dulcedinis offas
Decrevitque mori. Precibus vix deinde suorum
Mens est mota viri; mutavit quippe rogatus
Propositum Laethi porrectaque prandia tandem* 480
*Delibans hausit. Tunc ipse illique refecti
Locundis epulis pariter dulcique lyeo*
- 53 r. *Surgentes abeunt mensis post terga relictis.
Iam multum noctis processerat, atque volucrum
Cooperat audiri vox undique cristatarum.* 485
*Quando iter ingressi lunari luce tenebras
Sublustres reddente meant, et passibus altos
Transmittunt colles effusique aequora campi.
Seque suis demum quum iam suprema ruberet
Eoae regionis humus sub lampade Phoebi* 490
Restituunt castris et fessi corpora curant.
- Nox
Mane

ARGUMENTUM

REGUM LIB. CAP. XXIX. PALESTINI CUM SAULE CONFLICTURI DAVIDEM SIBI SUSPECTUM REDIRE COGUNT ASCENDUNTQUE IN IEZRAHEL. XXX. DAVID REVERSUS IN SICELECH OFFENDIT CIVITATEM VASTATAM AB AMELECHITIS UXORESQUE SUAS ABDUCTAS. CURRIT POST EOS CUM SEXCENTIS, A QUORUM DUCENTIS AD SARCINAS RELICTIS CUM RELIQUIS ASSECUTUS INIMICOS RECUPERAT PRAEDAM ET REVERTITUR IN SICELECH XXXI. ISRAELITAE IN GELBOE VICTI. SAUL CUM FILIIS PERIIT. CIVITATES A PALESTINIS OCCUPATAE. IABITAE SEPELIERUNT SAULEM CUM LIBERIS. REG. LIB. II. CAP. I. DAVID IN SICELECH ACCIPIT NUNCIMUM CLADIS. LUGET SAULEM ET IONATHAM ET RELIQUOS. NUNCIOS INTERIMI IUSSIT. MALEDIXIT MONTIBUS GELBOE.

Lib. VI.

- 53 v. *Post haec non multo iussit sua signa moveri*
Saul Iudeae rector gentis vallosque revelli.
Descendens igitur Gelboa transtulit agmen
Izrahelitanae ad fontes et flumina terrae,
Ne foret ante siti miles superatus anhellæ 5
Quam tempus pugnam torquendaque tela vocaret.
Achis et ipse suas audax iubet ire phalanges.
Ergo Sunae campis omnes post terga relictis
Festini properant alacresque in praedia tendunt
Agmine quadrato. Davidica turba cohorsque 10
Postremum sortita locum munibat eundo
Regis utrumque latus, frontem quoque tergaque regis
Protegere atque animis audacibus illa tueri,
Poscere iam pugnam cunctis vibrareque tela,
Exertare manus, vultumque efferre ferocem, 15

*Succlamare etiam terrereque vocibus hostem.
 Inde Palestinos Chiliarchas pungere coepit
 Invidiae stimulus. Non aequa mente ferebant
 Praeponi externos et quam se pluris haberi.
 Quid sibi, aiunt, velit ista cohors, rex inclyte, tecum 20
 Hebraeae plebis recutiti et copia vulgi?
 Numquid nescitis bello Davida probatum,
 Achis ait, Saulisque ducem mox nostra secutum
 Signa diu fidumque mihi multumque superbo
 Infensum Sauli? Turbati corda furore 25
 Exclamant omnes: Redeat dux iste locosque
 Possideat, quibus est abs te donatus abunde.
 Proelia nobiscum tantum desistat adire,
 Et certare simul. Quis enim confidere tuto
 Iudeis poterit, Iudeis bella movendo? 30
 Suspicio est igitur, ne dum miscebimus arma
 Atque tuum contra connixi stabimus hostem,
 Iste suis, o rex, te primum sauciet armis.
 Atque hinc nostra sequens discindat vulnera terga,
 Quicquid erit, notum minus ecce pavescimus hostem 35
 Quam fidei socium suspectae. Fictus amicus
 Tunc magis offendit, quum multum profere nobis
 Speratur virtusque patet male cauta periclo
 Et quamam ratione alia placare furorem
 Iste sui poterit regis, nisi sanguine nostro 40
 Et nisi caede tuo? Simul est utrumque timendum.
 Quidnam audebit de quo cantare solebant:
 Saulis mille virum percussit corpora dextra,
 Mille autem decies Davidis splendida virtus,
 Quo plus laudis est, plus est exinde pericli. 45
 Sermo molestus erat regi, neque credere quicquam
 De Davide mali poterat. Tamen ipse suorum
 Vocibus impensus caessit, ne forte reclamant
 Aversisque animis detrectent proelia belli
 Praesentis vel stare negent ultroque recedant. 50
 Excitum propius tunc demum talibus illum
 Alloquitur dictis: Nihil est, charissime David,
 Quod de te dubitem, nota est virtusque fidesque,
 Quas mihi testantur toties ex hoste relatae
 Exuviae et regni protectio sedula nostri. 55
 Interea nec culpa levis tua facta notavit,
 Sed de me semper belle sancteque fuisti
 Promeritus factusque mihi es per talia charus.
 Militiae procures istis decaedere castris*

Achis duces
 invident.
 David

54 r.

Achis ad
 Davidem
 54 v.

	<i>Te tamen ecce volunt, illis parere necesse est.</i>	60	
	<i>Ergo tuos tecum tollens seu vis Sicelechum</i>		
	<i>Seu vis ipsa meae retro pete moenia Gethae,</i>		
	<i>Ut tandem cessent nostrae mala murmura turmae.</i>		
	<i>Hic quoque Davidi deus affuit inde reverti</i>		
	<i>Iussus quippe fuit, ne gentis signa prophanae</i>	65	
	<i>Sponte sequens populumque sacris rituque fidelem</i>		
	<i>Cognatumque sibi contra stans impius esset.</i>		
David recessit	<i>Exurgens igitur supremæ tempore noctis</i>		
	<i>Excitat ipse suam et secum iubet ire cohortem.</i>		
	<i>Atque ubi adhuc dubiae clarere crepuscula lucis</i>	70	
	<i>Coepissent, properant illis excedere castris</i>		
	<i>Dux David iuvenumque manus retroque petentes</i>		
	<i>Arva Palestinae subeunt regionis coronas,</i>		
	<i>Ast Achis regis directis cursibus agmen</i>		
	<i>Iezrahelitanos hostilia terga secutum</i>	75	
	<i>Accessit campos; Saulis caessere phalanges</i>		
	<i>Dilapsosque fuga Gelboae proxima montis</i>		
Saul victus	<i>Culmina suscipiunt; sed victrix turba* secuta</i>		
55 r.	<i>Ardenterque premens illos evertere contis</i>		
	<i>Coeperat, hos gladiis aliosque ferire sagittis.</i>	80	
	<i>Sternuntur passim, colles clamore resultant</i>		
	<i>Armorumque sono, cruor effluit undique rivis</i>		
	<i>Inde globum Saulis legio pilata feroci</i>		
	<i>Impete perrumpunt, contra stetit acer in armis</i>		
	<i>Et Davidis amor Jonathas conversus in hostem</i>	85	
	<i>Se tegit ingenti clypeo simul et rotat ense.</i>		Jonathas occiditur
	<i>Mox tamen hostili circumdatus ille corona</i>		
	<i>Corruit accepto transfixa periclia ferro</i>		
	<i>Infelix iuvenis moriens Davida vocabat,</i>		
	<i>Absentem Davida suum, de morte doloris</i>	90	
	<i>Nil habiturus erat, salvum si posset amicum</i>		
	<i>Ante videre oculis quam tristi caedere fato.</i>		
	<i>Iuxta illum fratres, genitus prius Aminadabus,</i>		
	<i>Posterius Melchis caesi fugere sub umbras</i>		
	<i>Et Saul ipse pater laethali saucius ictu</i>	95	Saul
	<i>Dum fugit, armigerum rapit ipsum, vulnere vulnus</i>		
	<i>Accumulat ferro, ne vivum colligat hostis</i>		
	<i>Coniiciatque ferox in turpia vincula captum.</i>		
	<i>Id tamen te iussus timuit committere servus.</i>		
	<i>Illae morae impatiens conversae protinus hastae</i>	100	
	<i>Incubuit, sed dum misere super incubat, alter</i>		
	<i>Accessit fugiens et adhuc in carne morantem</i>		

* Poeta ipse correxit: turma.

	<i>Cunctantemque animam repetito propulit ictu</i>	
	<i>Obstrictus regis precibus. Mox armiger ille</i>	
55 v.	<i>Mortis heri consors fieri quum vellet et ire</i>	105
	<i>Ipse suum adversa transegit cuspidē corpus</i>	
	<i>Atque comes illi nigrum descendit ad Orcum.</i>	
Servorum amor in dominos	<i>Talis erat Gracchi Philocrates (vera Latini</i>	
	<i>Si referunt fasti) tanto quoque nomine dignus</i>	
	<i>Pandarus ille etiam talis, quo Cassius usus</i>	110
	<i>Dicitur, Augusti quum vinctus vincla timeret.</i>	
	<i>Ambo isti dominis vitam rapuere rogati,</i>	
	<i>Ne raperet vivos inimici saeva potestas</i>	
	<i>Atque infensa manus; sua mox in viscera ferrum</i>	
	<i>Condunt nollentes illis superesse peremptis.</i>	115
	<i>Magna haec servorum pietas, sed maius amoris</i>	
	<i>Armigeri specimen, ne regis sanguine dextram</i>	
	<i>Polluat, illius hinc iussa facessere cavit,</i>	
	<i>Nec tamen extincto voluit vixisse superstes.</i>	
	<i>Si qua autem talem nobis contingere casum</i>	120
	<i>Fors dabit affectus iusta ratione regendus</i>	
	<i>Tunc erit arcendaeque manus a caede nefanda</i>	
	<i>Quam lex sancta vetat, sed nec permittere ulli</i>	
	<i>In sua fata suis violenter viribus uti.</i>	
	<i>Nonne etiam maior virtus et fortior illa est</i>	125
	<i>Vincere quae mavult durissima quaeque ferendo,</i>	
	<i>Quam quicquam metuens ignavam accessere mortem?</i>	
	<i>Illa dies igitur caesorum corpora vidit</i>	
	<i>Israhelitarum misereque iacentia passim</i>	
	<i>Per silvas, per plana soli perque invia saxa.</i>	130
56 r.	<i>... Saul ipse simul et suus* armiger illo</i>	
	<i>Conciderant, alio iacere cadavera campo</i>	
	<i>Natorum, moriens per suam spectare nequivit</i>	
	<i>Prolem Cisides, servo comitatus obivit.</i>	
	<i>Devictum Saulem quum nuncia fama referret,</i>	135
	<i>Incessit populus terror; fugit accola vallis</i>	
	<i>Et qui Jordanis servabant proxima ripis</i>	
	<i>Oppida desertis subita formidine mortis</i>	
	<i>Effugere procul; vacuas ingreditur urbes</i>	
	<i>Victrix turba virum et coepit dominarier illis.</i>	140
	<i>Ergo Palestinae concessit subdita genti</i>	
	<i>Iudeae pars magna soli, castella transgressis</i>	
	<i>Collibus imposita et latis circumdata fossis</i>	
	<i>Moenia, frugiferae vallis et pascua rura</i>	
	<i>Quique fluunt sparsis rivatim fontibus horti</i>	145

* *Poeta ipse correxit: Saulis simul.*

	<i>Et vario rident florum herbarumque colore Attalici similes auleis sive tapetis, Hiliacus nobis quae mittit picta Canopus. Talia multa timor venienti caesserat hosti</i>	150	
	<i>Nulla ob stare auso nec se defendere telis Tutarique armis, quando tot fortia bello Corpora Gelboo cecidisse in monte sciebant. Postera lux radiis nocturnas dispulit umbras, Coeperat et volucrum vibratus gutture cantus Audiri, montisque procul splendescere culmen;</i>	155	
56 v.	<i>Quando Palestinus surgens exercitus omnis Praesidio tamen super oppida capta relicto Nota retro petiit Gelboae culmina rupis Iudeas lecturus opes atque arma iacentum Illic visa trium natorum corpora primum</i>	160	
Jonathas	<i>Cisidae Saulis, Jonatham recubare supino Corpore conspiciunt clypeum gladiumque tenebat; Tunc etiam infelix ineratque ferocia vultu Exangui gelidosque iacens disiecerat artus.</i>		
Aminadab	<i>Aminadabus erat proiectum in pulvere corpus Sanguine concreto sparsumque cruore cadaver Et capite exciso truncum, sed cuspide guttur</i>	165	
Melchis	<i>Fixum Melchis habens genibus contexerat ora Atque iacens modicum sese sinuarat in orbem. Hos armis tunicisque simul spoliare cruentis Primum festinant et corpora nuda relinquunt.</i>	170	
	<i>Inde alios aliosque petunt tolluntque viritim Cunctorum exuvias. Saulis mox nacta cadaver</i>		
Saul	<i>Turma ferox, exangue caput divulsit ab illo Purpureosque tulit misere recubantis amictus Loricamque auro contextam cingulaque auro Fulgida et aurati discinctum tegminis ense. Truncus nudus erat modo qui tam lata superbus Regna tenens populos nutu terrebat et urbes.</i>	175	
	<i>O quam stulta hominum donandi et vana cupido!</i>	180	
	<i>Viribus hoc opibusque petunt vitaeque periclo, Una simul totum Sauli quod sustulit hora</i>		
57 r.	<i>Bethsanae murus, cui nunc Sintopolis urbi Est nomen, tenuit suspensa cadavera regis Natorumque eius; media testudine templi</i>	185	Sintopolis Bethsana
	<i>Ante deum, quem gentes Astharota vocabant, Regia suffigunt spolia nec carmine signant. Duceret eximium quum victo Saule triumphum Ista suis Achis victor diis dona dicavit.</i>		Deus Astharot Achis

	<i>Corpora Iabitae furati nocte tulerunt</i>	190	<i>Iabitae</i>
	<i>Ad patrium Iabim (Galanda stabat in ora</i>		
	<i>Urbs Iabis summo sublimis et ardua colle</i>		
	<i>Trans Jordanis aquas) frondes ramosque cupressi</i>		
	<i>Congessere super suppositoque igne cremarunt.</i>		
	<i>Deinde pyra extincta legerunt ossa calenti</i>	195	
	<i>De cinere atque eadem candentibus erruta prunis</i>		
	<i>Conspicuo posuere loco, quem frondea silva,</i>		
	<i>Quem fons irriguus, quem tellus nobilitabat</i>		
	<i>Herbarum assiduo gaudens et laeta virore</i>		
	<i>Non procul a Iabis muris; ibi tecta sepulchro</i>	200	
	<i>Septenos latuere dies. Funebris amictus</i>		
	<i>Humentesque oculi querulo quoque nenia cantu</i>		
	<i>Indubitata dabant non parvi signa doloris.</i>		
	<i>Davidem interea Davidiademque cohortem</i>		<i>David revers.</i>
	<i>Tertia lux tandem Sicelechi reddidit agro.</i>	205	<i>Sicelecum</i>
	<i>Abductis vastam viderant civibus urbem</i>		
	<i>Incensamque igni paulo ante invaserat illam</i>		
	<i>Amalechitarum sumptis gens fortis in armis</i>		
57 v.	<i>Praedatrixque simul longisque assueta rapinis.</i>		
	<i>Servarat fuga sola viros; pueri atque puellae</i>	210	
	<i>Uxores matresque virum sub vincla coactae</i>		
	<i>Hostis in arbitrium sese caessisse videbant.</i>		
	<i>Heu miserae natos linquentes atque maritos</i>		
	<i>Atque patres, manibus plangebant pectora duris,</i>		
	<i>Nec cessant laniare comas nec carpere vultus</i>	215	
	<i>Sanguine foedatos undanti lumina fletu</i>		
	<i>Et lachrymis implere sinus et spargere tristes</i>		
	<i>Cum gemitu voces longi variique ululatus.</i>		
	<i>Quumque sonos rupes vicini montis eosdem</i>		
	<i>Redderet obiectu saxorum culminis alti</i>	220	
	<i>Difficile est dictu quantum miserabile carmen</i>		
	<i>Exinde humanas surgens veniebat ad aures.</i>		
	<i>Qui reliqui fuerant compuncto corda dolore</i>		
	<i>Flebant, ipse suas flevit Iesseius heros</i>		
	<i>Uxores captivas ambas, Abigailem</i>	225	
	<i>Achinoenque simul. Tristi plebs acta furore</i>		
	<i>Insultare duci causamque hanc esse malorum</i>		
	<i>Dicere, quod poterat qui praesens esse saluti</i>		
	<i>Absens absentes praedam dimiserit hosti</i>		
	<i>Tradideritque simul; manibus vix temperat amens</i>	230	
	<i>Cocio, sed fato Davida tegente quievit.</i>		
David	<i>Ille ergo indutus sacratum protinus ephod</i>		
	<i>Aggreditur rogitare deum, possetne repenti</i>		

58 r.	<i>Cursu castra sequi latronum ipsosque rapinis Exuere. Utque sibi caelestia numina certis Annuere agnovit signis, citat agmina promptus Sex centena virum, quorum pars tertia lassi Vixque iter emensi medium ad Besora fluenta Subsistunt reliquique ducem Davida sequuntur.</i>	235
	<i>Flumine transmisso campos adiere patentes Quando visa viri matie confecta suprema Obviaque effigies miserando pabula gestu Postulat, ore loqui nimium languente nequibat. Tunc data sunt illi caricarum massa, manipulus</i>	240
	<i>Passae uvae panisque recens et pocula lymphae His revocat vires. Davidi deinde roganti Aegypto genitus sum, dixit, mancipiumque Cuiusdam magni modo principis Amalechitae, Qui nunc cum multis per rura aliena vagatus Abduxit praedas, Sicelechum vertit in ignes</i>	245
	<i>Atque Palestinos fines populatus abivit. Meque hic aegrotum properando sponte reliquit Iamque fame infelix et non langore peribam Corporis aegroti. Vestro nunc spiritus omnis Stat meus auxilio, vestro nunc munere vivo.</i>	250
	<i>Tertia namque dies teritur mihi sedibus istis Quaerenti frustra pariter potumque cibumque. Qui sim iam nostis; seu me servare velitis, Arbitrii vestri est, seu certae tradere morti. Nil dubites iam, David ait, modo ducito ad istam</i>	255
58 v.	<i>Tu nos praedonum turmam, servabere liber Iamque ibis quocumque voles formidinis expers Securusque tui, tibi caeli numina iuro. Hoc duce pergentes superatis collibus ultra Arva Palestinae turmam videre sedentem</i>	260
	<i>Lateque effusam virides recubare per herbas. Illic esse rati se tutos vina coronant Indulgentque epulis convivio festa facessunt Ob praedam laeti. Davidis turbine magno Improvisa phalanx medios irrumpit in illos.</i>	265
	<i>Si dictis res geritur mucronibus ampla repenti Caede repletur humus mensaeque thorique cruore Sparguntur passim; sessorum corpora iuxta Caesa cadunt clamorque virum strepitusque volantum Undique telorum, inflicta quoque comminus ictus</i>	270
	<i>Crebrescunt magis atque magis, superintonat aether Et reboant valles et mons collesque resultant.</i>	275

[Improvisa
irruptio]

	<i>Exultat victrix acies latroneque victo</i>	
	<i>Raptas cogit opes hominum pecudumque receptos</i>	
	<i>Colligit usque greges. Davidi est utraque coniux</i>	280
	<i>Reddita, multa virum subito data milia Laetho.</i>	
	<i>Sola quater centum iuvenum manus ardua se tendens</i>	
	<i>Dorsa camellorum fugeret dum propere cursu</i>	
	<i>Evasit tanti manifesta pericula belli.</i>	
	<i>Ibat David ovans redimitus tempora lauro</i>	285
	<i>Insigni quoque vectus equo tota agmina circum</i>	
59 r.	<i>Omnes et spoliis et telis hostis onusti,</i>	
	<i>Cumque illis pueri, mulieres atque puellae</i>	
	<i>Iam dudum captiva manus nunc libera tendunt</i>	
	<i>Ad patrium remeare solum (mora nulla) citato</i>	290
	<i>Quisque gradu properat propriosque subire penates</i>	
	<i>Solarique suos; ut quos tristaverat atrae</i>	
	<i>Sortis conditio multatae gaudia laetos</i>	
	<i>Continuo reddant et palmis plaudere cogant</i>	
	<i>Et suscepta deo iubeant persolvere vota.</i>	295
	<i>Atque ubi perventum est propius Besora fluenta</i>	
	<i>Bis centena cohors illis quae fessa resedit</i>	
	<i>In ripis visum surgens Davida salutat</i>	
	<i>Seque illi penitus coniungit. Caetera turba</i>	
	<i>Non omnis sed vexat amor quos aeris habendi</i>	300
	<i>Reclamant: Dabimus nihil his, dixere, bonorum,</i>	
	<i>Quae vehimus, quoniam quos nunc absentia pugnae</i>	
	<i>Fecerat exortes nostrae quoque iura rapinae</i>	
	<i>Nequaquam caedi decet his. Uxoribus ergo</i>	
	<i>Contenti et natis acceptis, caetera nobis</i>	305
	<i>Nostrorum capitum discrimine parta relinquunt.</i>	
	<i>Haud ita Iesseidae visum cui cura tuendae</i>	<i>Davidis dictu</i>
	<i>Fraternae pietatis erat. Victoria, dixit,</i>	
	<i>Haec modo divino nobis collata favore est,</i>	
	<i>Nec magis ipse deus vobis favisse videtur</i>	310
	<i>Cui magnis animis nixi pugnastis in hostem,</i>	
	<i>Quam quos invitos casus residere coegit</i>	
59 v.	<i>Imperiumque ducis. Quum sic evenerit ergo</i>	
	<i>Aequae participes praedae debere tuentes</i>	
	<i>Impedimenta viros iubeo casuque relictos,</i>	315
	<i>Ut qui mortiferae subeunt discrimina pugnae.</i>	
	<i>Ex hac ista die lex est servata perennis</i>	
	<i>Militibus sociisque simul tractantibus arma.</i>	
	<i>Altera lux omnes Sicelecha sistit in urbe</i>	
	<i>Et virides palmas et laureaserta gerentes,</i>	320
<i>Davidis laus</i>	<i>Davidi laudes gratesque a civibus actae,</i>	

	<i>Davidis nomen iuvenesque senesque canebant</i>	
	<i>Per fora perque domos per compita cuncta viarum</i>	
	<i>Solum hunc invictum, quo sospite nullius arma,</i>	
	<i>Nullius insidias metuant, sed iam omnia spernent</i>	325
	<i>Ad votum fluxura sibi iocundaque semper.</i>	
	<i>His aliisque simul celebrabant undique verbis</i>	
	<i>Virtutem animamque ducis; tamen ipse suorum</i>	
	<i>Gestorum laudem caeli terraeque potenti</i>	
	<i>Attribuit domino semper gratesque peregit.</i>	330
	<i>Diversisque locis quum munera mitteret, inquit,</i>	
	<i>Ista deus nobis indulsit, non mea virtus,</i>	
	<i>Quae vobis mittenda modo* curavimus ipsi,</i>	
	<i>Ut vos thure sacro pecudumque cruore litantes</i>	
	<i>Pro bene re gesta grates referatis eidem.</i>	335
	<i>Porro urbes, quas ipse suis donasse refertur</i>	
Urbes quibus David mittit dona	<i>Muneribus sunt hae, divum domus inclyta Bethel,</i>	
60 r.	<i>Sublimis Ramoth, muris firmissima Gether,</i>	
	<i>Aroer assiduus Arnon quam circuit undis,</i>	
	<i>Contemprix Laethi Sephamot consorsque doloris</i>	340
	<i>Esthama saepe gravis, mercatrix improba Rachal,</i>	
	<i>Inde dei metuens Hierameli aeraria Ceni,</i>	
	<i>Nobilis Asa lacu sita montis vertice Rama,</i>	
	<i>Se peccasse dolens Athac Hebronque iugalis</i>	
	<i>Et magico infamis cantu, loca denique cuncta,</i>	345
	<i>Cum quibus hospitii Davidi iura [fuerunt]</i>	
	<i>Et quae iam sancto Solymarum subdita regno</i>	
	<i>Submissa vitale iugum cervice ferebant.</i>	
	<i>Falsorum contemnendo simulachra deorum</i>	
	<i>Suscepto veri venerandi numinis usu</i>	350
	<i>Moreque sacrorum. Iam tertia coeperat orbem</i>	
	<i>Illustrare dies; Davide a caede reverso</i>	
	<i>Amalechitarum, quum tristis nuntius illi</i>	
	<i>(O, quam festino turbantur gaudia luctu!)</i>	
	<i>Advenit memorans Gelboi funera belli</i>	355
	<i>Innumerasque neces magno certamine plebis</i>	
	<i>Iam dudum victae Saulis quoque regis acerbam</i>	
	<i>Et Ionathae saevam per plurima vulnera mortem.</i>	
	<i>Horum de casu quaesitus plura duorum:</i>	
	<i>Ecce fugam capiens, inquit, per devia saxa</i>	360
	<i>Montanae rupis regem tunc forte iacentem</i>	
	<i>Offendi, proprio transfixum pectore ferro.</i>	
	<i>Vivus adhuc altosque ciens sub corda dolores</i>	
	<i>Ut me vidit, ait: Sic te sors temporis huius</i>	

* Poeta ipse correxit: quidem.

- 60 v. *Quisquis es eripiat capitis vitaeque periculo* 365
Dissimilemque meae praestent pia fata quietem
Hanc mihi luctantem pellas de corpore vitam
Protinus ense tuo, quo mortis morte dolores
Ocyus excedant animam miseratus anhellam
Solve suis vinclis ac iam requiescere lassae. 370
Percussi iugulum fateor; tunc protinus ipse
Liquit hiemi exanimes discedens spiritus artus.
Iamque propinquabat fugientum terga sequendo
Turma ferox, rapui regis diadema decorum
Armillamque simul rapidoque evadere cursu 375
Contendi, evasi, Sicelechi tecta petivi.
Tale tibi, ut referam facinus, dux inclyte David,
Utque fidem praestes, videas si dextera Saulis
Hoc insigne tulis, vel si capitis venerandi
Hoc gestamen erat. Deprompsit talia dicens 380
Armillam auro contextam gemmisque coronam.
His visis stupuit David motusque dolore
More suae gentis manibus discindere coepit
Vestes ipse suas. Hoc ipsum caetera turba
Tunc imitata sinus pariter lacerare fluentes, 385
Flebilibus lamenta modis componere, corde
Suspirare gravi, lachrimis perfundere vultus,
Nil toto gustare die, Ionathaeque dolendo
Cisidaeque necem, casus clademque nefandam
Israhelitarum populi plebisque ruinas. 390
- 61 r. *Deterso fletu David sublata parumper*
Ora hominem versus, flexit cuiusque rogavit
Ille foret, tam dira sibi qui nuntiat acta?
Externi generis sum retulit. Amalechita,
De genitore satus, vestratia castra secutus. 395
David ait: Quare divino chrismate sacrum
Extenta violare manu ferroque ferire
Ausus es, o nimium nimium temerarie? non te
Regia maiestas, non nominis, impie, splendor
Retraxit monuitque manus frenare protervas? 400
Hiccine honos nostris debetur regibus olim,
Ut quos ipse deus plebi populisque regendis
Praeficit, inficto premat illos vulnere servus?
His dictis miles ferratae cuspidis ictu
Perforat illius costas Davide iubente. 405
Corruit ictus humi, fluxit de vulnere sanguis
Vitalisque vigor pariter cum sanguine fugit.
Iesseides super extantum telure cadaver

David Saulis
necem dolens

David ad cl.
dis nuncium

	<i>Exanimisque artus astans, tua crimina, dixit,</i>	
	<i>Ecce caput pressere tuum, quum tu ipse locutus</i>	410
	<i>Te contra fueris, coram confessus iniquum</i>	
	<i>Atque immane scelus sacro perfusa liquore</i>	
	<i>Membra perisse tua servorum pessima dextra,</i>	
	<i>Mox inde aversus Ionathae Saulisque cruenta</i>	
	<i>Secum fata dolens tales dabat ore querellas:</i>	415
	<i>Heu, generis miseranda mei fortuna feroces</i>	<i>Davidis lamenta</i>
61 v.	<i>Robustique viri Iudeae fortia bello-</i>	
	<i>Corpora conflictu perierunt cuncta sub uno</i>	
	<i>In clivis, Gelboa, tuis. Quid agetis inertes?</i>	
	<i>Quid turba imbellis regi ducibusque superstes?</i>	420
	<i>Quis tua ne rapiant hostes pecuaria post haec</i>	
	<i>Defendet? Quis deinde tuos tibi proteget agros,</i>	
	<i>Hos inimica manus ne vastet? Denique muros</i>	
	<i>Quis fidens animi tutabitur, omnibus una</i>	
	<i>Fortibus comissis et dira caede peremptis?</i>	425
	<i>In quos Achis atrox grassatus sanguine omnes</i>	
	<i>Implevit colles et silvas ossibus altas.</i>	
	<i>Proh, Gelboa, nocens nec ros, nec fertilis imber</i>	
	<i>In tua dorsa pluant, siccentur amoena vireta,</i>	
	<i>Arescant herbae, desit quod rusticus olus</i>	430
	<i>Colligat et prono quod grex detondeat ore:</i>	
	<i>In te strata iacent Saulis sublimia membra,</i>	
	<i>Vili humilique loco veluti de plebe prophana</i>	
	<i>Unus et ipse foret, qui dudum insignia regni</i>	
	<i>Sceptra manu gessit sancto sacratas olivo.</i>	435
	<i>In te procubuit Ionathas quoque regia proles,</i>	
	<i>Victor et ipse virum. Ionatha charissime, quo te</i>	
	<i>Prosequar affatu? Quali lamenta movebo</i>	
	<i>Ore miser? Quanto referam tua funera fletu?</i>	
	<i>Cuncta simul periere mihi solatia tecum;</i>	440
	<i>Tu mihi in adversis requies dulcedo secundis,</i>	
	<i>Spes dubiis fueris, in magnis saepe periclis</i>	
62 r.	<i>Tu vitae tutela meae, tu causa salutis.</i>	
	<i>Nunc sine te nil dulce mihi, moerore replebor</i>	
	<i>Quo me cumque feram; sed si tua scilicet una</i>	445
	<i>Mors mihi perpetuo fuit allatura dolores,</i>	
	<i>Quanto flenda magis tantis comitata tuorum</i>	
	<i>Funeribus fatoque patris populoque ruina?</i>	
	<i>Talia fama sile; Getheam nullus ad urbem</i>	
	<i>Cladis rumor eat, dispendia nesciat ista</i>	450
	<i>Ora Palestinae terrae, non Ascalon istud</i>	
	<i>Audiat ipse nefas nostrorum sorte malorum</i>	

Infensus semper nobis ne gaudeat hostis.
Quis tamen ista teget? Nullus patet angulus orbis 455
Qui non plenus erit tam diri murmure belli,
Tam gravis erumnae tristi moestoque relatu
Barbaricis etiam populis gentique ferinae.
Me si tantarum capient oblivia rerum
Nulla tamen Ionathae nomen mihi subtrahet aetas,
Non robur iuvenile iungens, non aegra senectus. 460
Quumque volet nexus mors solvere corporis huius
Infernosque videre locos me iusserit, illic
Tunc primum Ionathas noster qua sede moretur
Inquiram daboque amplexus atque oscula, siquid
Illi me comitem, quoquo se verterit idem, 465
Praestabo collatis ultro citroque tenemur
62 v. *Dulcibus alloquīs, donec felicius aevum*
Aetherii pietate patris traducere nobis
Translatis supera caeli continget in aula,
Angelicis ubi iuncta choris humana propago 470
Divino felix visu se[mperque] beata
Fiet et in nullo claudet sua gaudia seculo.
Talia iactando manantia lumina fletu
Comparatio *Nunc demittit hyoni, nunc alta ad sydera tollit,*
Nunc vertit circum. Veluti qui vulnere laesus 475
Laethali dubiae cupit omnia pharmaca vitae
Impedisse simul medicos perquirat et omnes
Poscit opem, sic se volvendo David agebat
Nulla aegram curare valens medicamine mentem.

ARGUMENTUM

REGUM LIB. II. CAP. II. DAVID ASCENDIT IN HEBRON. UNGUITUR IN REGEM. BENEDIXIT IABITIS QUOD SEPELIERUNT SAULEM ABNERO AUTORE. IESBOSETHUS, SAULIS FILIUS SUPERSTES, REGNAVIT ANNOS DUOS SUPER ISRAEL. DAVID AUTEM REGNAVIT IN HEBRON SUPER IUDAM ANNOS VII, MENSES VI. ABNER ET IOAB INTER SE PUGNANT. IBI AZAHIEL, IOABI FRATER, AB ABNERO INTERFICITUR. INTERFECTUS IN BETHLEEM SEPELITUR. IOAB CUM SUIS REDIT IN HEBRON III. DAVIDI IN HEBRON NATI SUNT FILII. IESBOSETHUS DISSIDENT CUM ABNERO MICHOLAM. [63 r.] DAVIDI RESTITUITUR. ABNERI PERSUASU ISRAEL RECOEPIT DAVIDEM REGEM. DAVID IPSUM AMICEM SUSCEPIT. IOAB SUPERVENIENS ABNERUM PER DOLUM INTERIMIT. IIII. IESBOSETHUM FILII RENON DORMIENTEM INTERFICIUNT. CAPUT AFFERUNT DAVIDI IN HEBRON, QUI EOS IUSSIT INTERFICI ET CAPUT SEPELIRI. V. UNIVERSAE TRIBUS CONVENIENTES IN HEBRON SALUTAVERUNT DAVIDEM REGEM. ILLE CUM IPSIS VENIT HIEROSOLYMAM. EXPULIT IEBUSEOS. ARCEM SYON MUNIVIT.

Lib. VII.

*Hactenus ipsa ducis Davidis diximus acta.
Occurrunt* cantanda modo, quae gesserit idem
Sceptra tenens regni. Meliori carmina nobis
Digna lyra donate deae. Non numina celsi
Invoco Parnassi lotasve Helicone sorores,
Sed vos divinas Charites, quae culmine lapsae
Aetherio colitis Iordanis fluminis undas
Et loca nota piis. Saulis post fata tyranni
Accepit responsa dei Iesseus heros
Atque his admonitus Iudae migravit in urbem
Hebronem quondam populis opibusque potentem*

Invocatio

5

10

* Poeta ipse correxit: Nunc subeunt.

	<i>Quattuor et celebrem positis ibi forte sepulchris</i>		<i>Adam, Abraham, Isaac, Iacob</i>
	<i>Primorum Hebrei generis gentisque parentum.</i>		
	<i>Huc cum coniugibus se contulit ille duabus.</i>		
	<i>Inde suos socios diversa per oppida misit</i>	15	
63 v.	<i>Subdita tunc illi modo quam memoravimus urbi.</i>		
	<i>Illuc Iuda tribus properans convenit ad ipsum</i>		
David rex	<i>Iesseidem regemque volens de more salutat,</i>		
	<i>In solioque locat sacroque perungit odore,</i>	20	
	<i>Purpureaque super contextum veste coronat.</i>		
	<i>Iamque auro radiare caput sublime sedentis</i>		
	<i>Coeperat et molles aurum circumdare lumbos,</i>		
	<i>Aurea de tereti pendere monilia collo,</i>		
	<i>Et splendere simul totos diffusa per artus</i>	25	
	<i>Maiestas immensa viri, quum venit ad aures</i>		
	<i>Facti fama pii, quod Saulis corpora regis</i>		
	<i>Natorumque trium Iabitae rapta tulissent</i>		
	<i>A pinnis, Bethsana, tuis ad praedia Iabis;</i>		
	<i>Quod myrrha et cassis et odora perlita nardo</i>		
	<i>Clausissent patrio pariter collata sepulchro.</i>	30	
	<i>Continuo David delectos tendere Iabim</i>		
	<i>Imperat ipse viros pacisque insignia dextra</i>		
	<i>Ferre manu ramos semper viridantis olivae.</i>		
	<i>Qui mox emensi Galadas passibus oras</i>		
	<i>Perveniunt Iabim. Suscepit curia laetos</i>	35	
	<i>Illi autem coram seniorum stante corona</i>		
	<i>Talia maturo fuderunt pectore dicta:</i>		
Davidis legatus ad Iabitas	<i>Ab Davide quidem missi venimus ad istam</i>		
	<i>Urbem Iabitae. Quod vestro funera regi</i>		
	<i>Pignoribusque suis* digno curastis honore</i>	40	
	<i>Commendat multum laudansque ad sydera tollit.</i>		
64 r.	<i>Inde deum poscit, vobis bona cuncta rependat</i>		
	<i>Pro tanta in dominos vestra pietate fideque.</i>		
	<i>Seque simul meritas grates debere fatetur,</i>	45	
	<i>Solvendis cum tempus erit pro talibus aptum.</i>		
	<i>Vos iubet interea moestam deponere mentem</i>		
	<i>Atque bono esse animo, quando ipse in sede locatus</i>		
	<i>Saulis odorifico perfusus unguine regnat,</i>		
	<i>Sic Iuda curante tribu fatoque favente</i>		
	<i>Responsisque dei, qui Iudae nominis estis,</i>	50	
	<i>Vos gaudere decet, regnandi facta potestas</i>		
	<i>Perpetua est vobis, donec de sanguine vestro</i>		
	<i>Salvator veniens prisci maledicta reatus</i>		
	<i>Tollat et aeternae condant nova saecula salutis.</i>		

* Poeta ipse correxit: simul.

	<i>Talibus auditis Iabitae gaudia plausu</i>	55	
	<i>Testati referunt. Tanti moderamina regni</i>		
	<i>Apta magis nulli praeter Davida fuisse</i>		<i>David laudatur</i>
	<i>Conveniens etenim cunctis iustumque videri,</i>		
	<i>Ut praesit populo, qui vincit viribus omnes,</i>		
	<i>Et pietate viros, qui magnum caede Goliam</i>	60	
	<i>Sustulit hostilem qui victor saepe phalangem</i>		
	<i>Sive dedit Laetho seu vertere terga coegit.</i>		
	<i>Quique sibi infestum voluit vitare tyrannum</i>		
	<i>Perdere quum posset, veneratus regia sceptrā</i>		
	<i>Sacratumque caput. — Post talia plurima dicta</i>	65	
	<i>Legatis portanda novo dant munera regi</i>		
	<i>Haud temnenda quidem. Laethi rediere suoque</i>		
64 v.	<i>Legati referunt fuerant quae gesta tyranno</i>		
	<i>Ordine quaeque suo largitaque munera promunt</i>		
	<i>In medium. Socios ea rex partitur in omnes,</i>	70	
	<i>Ex opibus nihil esse suum regnique bonorum,</i>		
	<i>Hoc unum dicens ut cunctis imperet unus</i>		
	<i>Velle sibi proprium, sed caetera cadere plebi.</i>		
	<i>O, quam dissimiles quorum infatuata Caribdis</i>		
	<i>Publica ubi divisit, quaerit privata vorace</i>	75	
	<i>Iudicio iniusto nitens non legibus aequis.</i>		
	<i>Isbosethus erat Saulis clarissima proles.</i>		
	<i>Hunc regnare volens praefectus militiai</i>		
	<i>Abnerus reliquis tribubus suadere solerti</i>		
	<i>Conatus studio pompis regalibus ornat.</i>	80	
	<i>Ille quater denos vivens impleverat annos,</i>		
	<i>Quum talis regni moderare coepit habenas,</i>		
	<i>Et regere imperio Galaadas Gessuriosque</i>		
	<i>Et Beniaminas gentes et Jezrahēlitas</i>		
	<i>Israhelemque omnem. Domus unica Iuda favebat</i>	85	
	<i>Davidi magna qui tunc Hebronis in aula</i>		
	<i>Sex menses septemque sui moderaminis annos</i>		
	<i>Exegit placidam fatis sibi flantibus auram.</i>		
	<i>Audax interea cuneos Abnerus agebat</i>		
	<i>Per Gabaonis humum. Davidis castra Ioabus</i>	90	
	<i>Movit in adversum Gabaonis ad usque lacunas.</i>		
	<i>Ambos exiguis parvo discrimine campus</i>		
	<i>Separat et spacio diversos dividit arcto.</i>		
65 r.	<i>Consedere loco; levibus procurrere primum</i>		
	<i>Inter se pugnis Abnere ad bella vocante</i>	95	
	<i>Incipiunt acies. Bis senos altera misit</i>		
	<i>Turma viros totidemque effuderat altera contra</i>		
	<i>Vi numeroque pares congressi tela feroces</i>		
	<i>Utrumque intorquent, mox iunctis comminus armis</i>		

	<i>Urgeant obnixi, consertis vulnera scutis</i>	100
	<i>Iam brevibus siccis agitant, angustia longos</i>	
	<i>Non patitur gladios, pariter miscentur in unum</i>	
	<i>Victores victique globum spaciumque cadendi</i>	
	<i>Defuit in medio caesis subsistere firmae</i>	
	<i>Dum poterant vires circumnitentibus ultra.</i>	105
	<i>Inde fere adversis ceciderunt ictibus omnes</i>	
	<i>Usque adeo interima potius quam caedere cunctis</i>	
	<i>Mors sincerima fuit. Tanta ne gloria caedis</i>	
	<i>Aevo fracta cadat campum certaminis huius.</i>	
	<i>Campum dixerunt tunc nomine robustorum,</i>	110
	<i>Nunc quoque servantem pugnae monumenta vetustae.</i>	
	<i>His ita confractis sanguine a partibus ambis*</i>	
	<i>Proelia totae acies castris post terga relictis</i>	
	<i>Concurrunt pariter; superat Davidica turma</i>	
	<i>Adversosque fugat, fugientibus ingerit hastas</i>	115
	<i>Saxaque prensa manu aut fundae vertigine torta.</i>	
	<i>Pars percussa cadit, celeri pars evolat ultra</i>	
	<i>Lapsa fuga atque ipsos etiam metu surget inertes.</i>	
	<i>Abnerum tunc forte ducem ducis ense Ioabi</i>	
65 v.	<i>Frater pone sequens Asahel premit, ille retorta</i>	120
	<i>Post tergum facie clamat: Diverte volatum</i>	
	<i>Hunc alio atque alios, Asahel, comprehendere cura</i>	
	<i>Quos modo despolies nec te mea dextera telis</i>	
	<i>Irritata tuis cogatur tradere Laetho;</i>	
	<i>Offendamque tua germanum caede Ioabum.</i>	125
	<i>Surdis hoc Asahel concludens auribus urget</i>	
	<i>Cursu terga viri. Conversus protinus ille</i>	
	<i>Adversa rapide venientem percudit hasta</i>	
	<i>Visceraque inguinibus fluxerunt cuspide apertis.</i>	
	<i>Sic perit Asahel, cuius quoque caede sequentes</i>	130
	<i>Turbati cursum sistebant atque dolore</i>	
	<i>Affecti nimio lugebant funera noti</i>	
	<i>Eximia virtute viri, qui cursibus ipsas</i>	
	<i>Silvestres capreas venando aequare solebat</i>	
	<i>Atque anteire canes. Nocuit tamen ecce miselli</i>	135
	<i>Pernices habuisse pedes; fortasse caveret</i>	
	<i>Dirae tela necis, si corpore tardior esset.</i>	
	<i>At post Abnerum properare Ioabus Abisasque</i>	
	<i>Exurgunt pariter fraternae caedis acerbi</i>	
	<i>Ultiores, nisi nox fuisset bella futuri.</i>	140
	<i>Tunc iuga tuta superscandens Abnerus et illos</i>	
	<i>Qui reliqui fuerant ad se collegit et inde</i>	

* Poeta ipse correxit: hic inde.

- Victorem alloquitur blando sermone Ioabum:*
Quonam hic usque tuus perget saevire, Ioabe,
Districtus gladius? Nullum ne relinquere virum 145
- 66 r. *De ceteris animo,* sed desperantibus una*
Velle mori fiet collato Marte voluntas.
Si vinces, vinces magna cum strage tuorum.
Si victus fueris, victum te nonne pudebit
A victis? Desiste igitur revocaque phalanges; 150
Iam cessent urgere suos certamine fratres
Et tandem parcant cedentibus atque fugatis.
His placide auditis sedata mente Ioabus
Respondit: Si me rem talem, Abnere, petisses
Principio pugnae, cognato nemo cruore 155
Me prohibente manus foedasset. Criminis autor
Quis fuerit, nisi tu, qui voce lacessere nostros
Ausus es et primus civilia bella movere?
Nunc si forte piget te tales aedere pugnas
Et me, Abnere, piget. Dixit iussitque maniplos 160
Ad sua dimisso certamine castra redire
*Inspirans tumidis retonantia** cornua buccis.*
Dux Abnerus iter Moabitica vertit in arva
Per campos sub nocte means pervenit ad amnem
Iordanis faciliq[ue] vado cava flumina transit. 165
Omnes lustrato properatis passibus agro,
Cui nomen Bethoron erat tentoria velis,
Isbosethe, tuis subierunt tecta dolentes.
Sexaginta viris amissis atque trecentis
Ex acie victrice tamen bis corpora dena 170
Caesa modo, ipse Azahel si sit numerandus in istis
- 66 v. *Quem ducis Abneri fugientis dextra peremit,*
Ante alios celerem et fraterno sanguine Abisae
Coniunctum notoque simul virtute Ioabo.
Hunc illo extinctum bello studuere gementes 175
Ad natale solum Bethlemaque tecta referre
Et positum patrio digne decorare sepulchro.
Nocte autem tota victor ductorque Ioabus
Quum fecisset iter coepisset et aurea vultus
Ostentare suos tenebris aurora fugaces, 180
Eoa de parte poli lucemque propinquam
Solis Puniceo iam praemonstrare colore.
Ipse cohorsque simul subierunt tecta superbae
Hebronis gratesque deo laudesque canendo
Davidi, cui sacra suas [ad sidera] palmas 185

* Poeta ipse correxit: penitus. — ** Poeta ipse correxit: resonantia.

	<i>Porrigit et solio sublime colle et ab alto</i>		
	<i>Acre autem certamen erat cum Saulis iniqua</i>		
	<i>Stirpe diu, sed fata deo statuente secunda</i>		
	<i>Iesseo generi: David successibus usus</i>		
	<i>Proficit inque dies magis amplum reddere regnum</i>	190	
	<i>Festinat lateque suum diffundere nomen.</i>		
Comparatio	<i>Ac veluti magnis in campis promere fructus</i>		
	<i>Vere novo foecunda suos cum cernitur arbor</i>		
	<i>Paulatim flando descendunt corpore flores,</i>		
	<i>Donec humi cuncti labendo linguere culmen</i>	195	
	<i>Cogantur canoque tegant velamine terram</i>		
	<i>Gaudet at illa suos pomorum crescere foetus,</i>		
67 r.	<i>Sic Saulis labente domo Davidica virtus</i>		
	<i>Altius exurgens se supra sydera tollit.</i>		
	<i>Praeterea sobolis generandae copia regi</i>	200	<i>Davidis uxor</i>
	<i>Larga datur cunctis uni famulantibus astris.</i>		<i>cum liberis</i>
	<i>Achinoeque illi pariens Ammona profudit,</i>		
	<i>Abigail Chelebum, Tholomai filia Macha</i>		
	<i>Absalona comis insignem atque ore decorum.</i>		
	<i>Ex Agitha genitus quartus post hos Adonias,</i>	205	
	<i>Saphacias quintus matris* nova proles** Abithae,</i>		
	<i>Sextus Hietramus genitrix quem protulit Egla.</i>		
	<i>Tot natos totidem Davidi Hebrone dedere</i>		
	<i>Uxores gravidam solventes partibus alvum.</i>		
	<i>Quumque alias transferre tribus rex magnus Olympi</i>	210	
	<i>Ad pia Iesseidae Davidis regna pararet,</i>		
	<i>Contigit, ut Veneris stimulis Abnerus adactus</i>		<i>Abnerus</i>
	<i>Iret in amplexum Resphae, charissima quondam</i>		
	<i>Quae fuerat Saulis coniux. Indignius istud</i>		
	<i>Isbosethus habens inquit: Talesne referre</i>	215	<i>Iesbosethus ad</i>
	<i>Curasti grates meritis ingentibus in te</i>		<i>Abnerum</i>
	<i>Officiisque mei multis, Abnere, parentis</i>		
	<i>Coniugii*** qui iura sui**** confuderis ultro</i>		
	<i>Turpi concubitu foedaeque libidinis usu.</i>		
	<i>Talibus Abneri irritanter pectora dictis</i>	220	
	<i>Obiecta purgare scelus nil curat et alte</i>		
	<i>Erectum quassat caput indignataque volvens</i>		
	<i>Lumina turbato fertur sic ore locutus:</i>		<i>Abnerus</i>
67 v.	<i>Isbosethe, nimis parvi me pendis ob istud,</i>		
	<i>Qui me damnandum facinus quare grande putasti;</i>	225	
	<i>Scilicet indignum est bellum pro rege gerenti</i>		
	<i>De tot pellicibus regis si iungitur una.</i>		

* Poeta ipse correxit: matris. – *** Poeta ipse correxit: illius.

** Poeta ipse correxit: proles. – **** Poeta ipse correxit: ytho ...

- In me dona patris quum pensas, cur mea muto
 Ore pericla siles? ductorem fecerat ille*
Si me militiae, numquid non rexerit idem 230
*Imperium virtute mea protectus et armis
 Contemptuque meae vitae assiduoque labore
 Bellandi regnumque suum finesque tuendi?
 Te post fata patris tui alta sede locavi
 Haeredem regni successoremque paterni.* 235
*Officium tamen omne perit, quod fertur in illos,
 Quos acceptarum rediit oblivio rerum
 Ingratos. Valeas tandem cum moribus istis
 Iamque novum tibi quaere ducem, me desine habere,
 Immo ego dispeream nisi fata faventia regi* 240
*Davidi totis animis opibusque iuvabo,
 Ut regnet, regnare deus quem iusserit ipse.
 Isbosethus humi perceptis talibus ora
 Pallida deiecit linguaue silente recessit
 Hiscere non audens Abneri territus ira.* 245
*Ille autem misit pacem ab Davide petikum
 Colloquiiue fidem. Respondit David amicum
 Se fore perpetuum, si secum forte Micholam
 Adducat veniens quae theda iuncta iugali*
 68 r. *Prima sibi fuerat centum licitata resectis* 250
*Inguinibus magnoque suae discrimine vitae.
 Exinde Abnerus Saulis genus omne reliquit
 Ad Davida pium studiis conversus amicis.
 Ergo favens illis blandis affatibus omnes
 Solicitare tribus coepit molliue precatur,* 255
*Sed Beniaminam cura maiore vocare
 Ad Iudae partes divino numine lectae,
 Israelitani ut gestet diademata regni.
 Ex qua nunc primum David decernit unus
 Sic dicente deo: Sceptrum Davide tenente* 260
*Israelitarum populum salvabo fidelem.
 Arma Palestinae non illum laedere gentis
 Nec vis ulla virum poterit tectusue favore
 Ille meo semper iverit, confinia regni
 Proferet ulterius sumptis metuendus in armis.* 265
*Consensere tribus, Davidis fata sequendi
 Abnero dedidere fidem. Rebusue peractis
 Abnerus Davida petit translatus ad urbem
 Hebronem comitante latus fidissima turba*
 Quinque quater iuvenum. Veniens nihil ante locutus* 270

*Abnerus rever-
sus ad Davidem*

* Poeta ipse correxit: latus illius comitante.

MARCI MARULI

	<i>Quam Phalto ablatam gratissima dona Micholam Offeret regi. Phaltus servare pudice Hanc studuit totos quos secum exegerat annos Atrox esse sciens alienam tangere cavet Uxorem vivente viro. Quare ipsa marito</i>	275	Michola
68 v.	<i>Multum chara fuit Davidi: amplectitur illum Iniectis collo manibus labrisque labella Insertans optata diu sibi basia libat. Cumque suo Abnerum comitatu suscipit amplis Porticibus. Sedere hilares triclinia plenis Lancibus et pateris Baccho stipantur onustis Aggeriturque Ceres, rebus pascuntur opimis Pro se quisque viri. Propinant pocula regi Certatimque illi dicunt felicia vota; Imperet ut populo salvis per saecula rebus Et plebi semper charus metuendus et hosti. Sic epulata diu sessorum turba remotis Exurgunt mensis, sed adhuc Davide sedente Incipit Abnerus: Grates tibi solvere dignas</i>	280	
Abnerus ad Davidem	<i>Quis potis est, o rex? Porro quod possumus hoc est Nos et nostra modo tibi subdimus; insuper ibo Inducamque tribus tua iam sub sceptrā fideles, Omnibus ut praesis, superas qui viribus omnes Corporis atque animi, cui coelum sydere dextro Aspirat praesensque deus quem numine complet. His dictis regi dat dextram et foedera sanctit Teste deo iuratque fidem sine fraude perennem Donec vitales vivendo carperet auras. Iam discendentem David deducit amici Officio fungens pariter gradiuntur ad usque Valvarum spacium et extremae limina portae</i>	290	
69 r.	<i>Ille vale dicto turba comitante recessit. Ecce autem victor caeso latrone Ioabus Cum spoliis praedaeque redit delatus in urbem. Audiit Abnerum blande cum rege locutum Excessisse modo* curaque accensus acerba Exclamat: Quae nam te rex fiducia fecit Incolumem sic exire tuis ex urbibus hostem? Hanc Abnerus enim quare prior [aderat] urbem? Nonne voles dare verba tibi? Tum discere quicquid Ipse agites rerum, quantos concire paratus Moliris? Quibus inspectis ad tuta recessit. Haec fatus regi coepit secreta Ioabus</i>	300 305 310	Joabus ad regem

* Poeta ipse correxit: recens.

	<i>Uolvere consilia. Emisit qui nomine regis</i>	
	<i>Abnerum revocet dicens superesse quod illi</i>	315
	<i>Dicere secreto rex vellet. Nescius ergo</i>	
	<i>Ille Ioabinae fraudis regressus in urbem</i>	
	<i>Venit. At exceptum ... ore salutat</i>	Abnerus
	<i>Seque arcana loqui simulavit velle Ioabus</i>	
	<i>Indeque semotum confodit, occidit illic</i>	320
	<i>Accepto incautus tranfixa pectora ferro</i>	
	<i>Non victus virtute viri, sed fraude nefanda</i>	
	<i>Infidae mentis cordisque ad iniqua maligni.</i>	
	<i>Hoc immane scelus quum rex audisset iniqua</i>	
	<i>Mente tulit gemituque gravi de corde voluto</i>	325
	<i>Moestus ait: Testor virumque hominumque quaerentem</i>	
	<i>Me regnumque meum commissi criminis huius</i>	David
69 v.	<i>Non esse autorem nec iniquae conscia caedis</i>	
	<i>Corda tulisse unquam. Veniat vindicta Ioabum</i>	
	<i>Infidum supra morbisque infecta nepotum</i>	330
	<i>Corpora conspiciat, corrupti inguinis aegra</i>	
	<i>Profluvio et fame squalentis putida leprae.</i>	
	<i>Non desint illi non panis inopia vexet</i>	
	<i>Consummatque fames, aut bellicus hauriat ensis.</i>	
	<i>Ut vero Abneri celebrari funera vidit</i>	335
	<i>Scindite, ait, vestes lugubres, sumite saccos</i>	
	<i>Tristibus Abneri mortem lugete querelis</i>	
	<i>O socii fortisque viri decorate gementes</i>	
	<i>Funus et exequiis dignos praestate dolores.</i>	
	<i>Sic dicens sequitur prima cervice feretrum</i>	340
	<i>Pulla reste caput tectus suspiria ducit</i>	
	<i>Humentes tergens oculos. Hoc caetera plebes</i>	
	<i>Ore habituque simul regem comitatur euntem</i>	
	<i>Atque ubi depositum tumulo texere cadaver</i>	
	<i>Plebs iterat fletum lachrymis rex insit obortis.</i>	345
	<i>Nunc Abnere iacens vultu seductus amico</i>	
	<i>Infidaque fide tamen solamen habeto.</i>	
	<i>Non telo corda manus strinxerunt ferrea suras</i>	
	<i>Non tetigit compes. Praestantis militis instar</i>	
	<i>Occumbis liber lethali saucius ictu.</i>	350
	<i>Capta dolis virtus laudem non perdit et illum</i>	
	<i>Inquirat imbellem, libuit cui fraudibus uti.</i>	
	<i>Quum conclamato remeassent corpore, David</i>	
70 r.	<i>Sic velut in procerum magnorum morte dolenda</i>	
	<i>Mos erat, indixit ne quis sua pabula gustet</i>	355
	<i>Ore prius, quam solis equos demergier undis</i>	
	<i>Uiderit Oceani et stabulis se condere in imis</i>	
	<i>Talibus indicibus patuit, non rege volente</i>	

	<i>Abnerum gladio saevi periisse Ioabi.</i>	
	<i>Et licet ipsius germanum sustulit ille,</i>	360
	<i>Sustulit in bello urgentem urgentique resistens.</i>	
	<i>Ergo non ideo compostae tempore pacis</i>	
	<i>Iam cum rege simul, decuit laevisse Ioabum</i>	
	<i>Vindictamque dolis et turpi fraude petisse.</i>	
	<i>Nuncius hunc rumor casum portavit ad aures,</i>	365
	<i>Isbosethe, tuas; poteras gaudere repenti</i>	
	<i>Caede viri, cuius metuebas territus iram</i>	
	<i>Supremasque minas. At te doluisse vetasti</i>	
	<i>Annales memorant; sed forsán plebe dolenti</i>	
	<i>Tu tristem laeto fingebas corde dolorem.</i>	370
	<i>Nil iuvit finxisse tamen. Davida parabat</i>	
	<i>Israelitarum gens omnis condere regem</i>	
	<i>Unum omnes legere sibi; primique cohortes</i>	
	<i>Iesbosethanae ductores Rhemmone nati</i>	
	<i>Fugerunt Gethaim, Bannaas atque Rechabus.</i>	375
	<i>Inde rati gratam Davidi Iesseidae rem</i>	David
	<i>Sese facturos, peregrina veste latentes</i>	
	<i>Intrarunt urbem, Isbosethique penates</i>	
	<i>Iam medio fervente die super alta iacente</i>	
70 v.	<i>Stragula defixo perimunt intra inguina ferro</i>	380
	<i>Sublatumque caput secum sub veste tulere</i>	
	<i>Hebronem regi Davidi; protinus illo</i>	
	<i>Convento promunt manibus disecto cruentis</i>	
	<i>Ora palam. Simul ecce, aiunt, caput Isbosethi</i>	
	<i>Afferimus nostro dudum mucrone recisum,</i>	385
	<i>Qui tuus hostis erat, cuius mens emula regni,</i>	
	<i>O rex magne, tui, te pellere sedibus istis</i>	
	<i>Tentabat, nunc bella ciens nunc fraudibus utens,</i>	
	<i>Ut te sublato tribunum quoque sceptrá tuorum</i>	
	<i>Arriperet solus; sed qui tibi regna paravit</i>	390
	<i>Tradere tota deus, Saulem iam sustulit ille</i>	
	<i>Progeniemque omnem, tutus dominabere terris.</i>	
	<i>O spes vana hominum, quorum mens impia credit</i>	
	<i>Perfidia reperire fidem dominisque placere</i>	
	<i>Posse aliis, quum fraude suos factisque malignis</i>	395
	<i>Prodiderint, nulli chari grative futuri.</i>	
	<i>Isto igitur multum turbatus crimine David</i>	
	<i>Haec responsa dedit regali examine digna</i>	
	<i>Aequo digna foro: Nescitis Saulica caedes</i>	
David [miratur]	<i>Quanto illi exitio fuerit, qui primus ab altis</i>	400
	<i>Gelboe silvis properans venit Sicelechum?</i>	
	<i>Ac simul ipsius miserandum rettulit ultro</i>	

	<i>Ille mihi casum, se laeta et prospera credens Enarrare novo tristi de morte relatu.</i>	
	<i>Haec igitur sperans ex his se praemia verbis</i>	405
71 r.	<i>Laturum, merita subit supplicia mortis. Nonne magis talem mulctam persolvere digni Innocuum qui caede virum sunt tollere adorti? Hospitiumque suum penetrantes forte cubantem Atque gravi pressum somno trucidare suumque*</i>	410
	<i>Sunt ausi truncare caput truncumque prophana Contrectare manu atque oculis proponere nostri Spectandum? Veluti sceleris spectacula mentem Oblectare meam possint hominemque iuvare Impia facta pium? Pereant qui perdere regem</i>	415
	<i>Non timuere suum, mortem pro crimine pendant. Extemplo caesus vita privatur uterque Amborumque simul palmas plantasque recisas Arbore suspendunt Hebronis iuncta lacunae Quae fuit et late ramorum brachia pandens</i>	420
	<i>Umbrabant virides frondoso germine ripas. Isbosethi autem, ne mortis honore careret, Depositum tumulo condunt caput Abnerino. Post haec quaeque tribus primates mittere lectos Ad Davida studet. Veniens Hebronis in urbem</i>	425
	<i>Tota cohors coram Davide sedente locuta est: Salve, Iuda tribus, quo nunc laetatur alumno, Cuius se virtute effert. Nos caetera plebes Nonne simul tecum magna proles Iacobi Progeniesque sumus? cognato sanguine fratres</i>	430
71 v.	<i>Censendi pariter? Quare consensibus omnes Te paribus petimus poscentes omnibus unus Ut praesis regnique regas totius habenas. Israelitarum tibi certe sceptrum deum rex Decernit dicens: Bethlema natus in urbe</i>	435
	<i>Ipse meum populum David tueatur et ipse Praesideat cunctis, ipsi mea dextra favebit. Hinc tecum fidei stabilis modo foedus inimus Omnes uno animo, te tandem chrismate sacro Ungimus, ut dextro factorum numine regnes.</i>	440
	<i>His dictis illum prompto diapasmate regem Exinxere palam toto plaudente theatro. Insonuere tubis rauco clangore Levitae. Cymbala cum cytharis cum systris tibia cantus Multimodos fudere simul cecinitque sacros</i>	445

* Poeta ipse correxit: vexare piumque.

- Turba sacerdotum modulatis vocibus hymnos.*
Deduxere alii per compita lata choreas
Saltibus et vario cursu varioque recursu
Semita quaeque iocis et lusu fervere laeto
Cernitur ipsa polo ridebant astra sereno. 450
Ridebat placidis mitis Neptunus in undis;
Risit humus vario florum depicta colore
Uberiusque suo pascens animantia foetu.
Inde tribus totis convivias facta diebus
Davidis magna magni iam regis in aula 455
Ingenti semper potusque cibique parati.
72 r. *Quae si quis narrare volet per singula certe*
Totum pene diem fando consumat oportet.
Tot res tam variae lauti rarique saporis
Tunc illas regis mensas onerasse feruntur. 460
David totius sumpto diademate regni David
Cunctorum tribuum lectis comitantibus illum
Principibusque viris gradiens Hebrone relicta
Pervenit Solymas. Iebusei claudere portas Iebusei
Ausi aiunt: Te certa vetant responsa deorum 465
Has intrare domos, quorum simulachra superbus
Caeca et clauda vocas. Si nos modo vincis et illam
Te vicisse puta. David conversus ad arcem
Quae collis provecta iugo supereminet urbi
Hanc superat primoque capit conamine dicta 470
Ante Syon fuerat, tunc arx est coepta vocari
Davidis. Sanctam post haec ingressus in urbem
Victos eiecit Iebuseos; signa deorum
Sustulit evertens. Atque inde paroemia nata:
Non intret claudus templum nec lumine captus. 475
Urbs fuerat tunc dicta Iebus de nomine plebis
Ante salem, demum coniuncta vocabula sanctam
Hierusalem fecere simul; quae nomina pacis Hierusalem
Propterea sortita fiunt qua Christus in illam
Sic venturus erat, divinam ut mitiget iram, 480
Conferat et vitam mortalibus ipse perennem.
Iesseides arcem muralibus undique septis
Munivit, sed parte magis consurgere fecit,
72 v. *Saxorum qua [parte] pronior hostibus esset*
Accessus facilisque magis subeuntibus illa. 485
Hic posuit sedem belli successibus usus
Auxit opes, viresque fovens deus affuit illi,
Ipse deus Davida suum tutatus et arcem
Cogebat victas illius sub iuga gentes.

ARGUMENTUM

REGUM LIB. II. CAP. V. HIRAMUS, REX TYRI, MISIT DAVIDI MATERIAM AD REGIAM AEDIFICANDAM. DAVID ACCIPIT ADHUC ALIAS UXORES. PALESTINOS SUPERAT IN RAPHDIN. ITERUM VENIENTES EOS IBIDEM CECIDIT. VI. REDUXIT ARCAM A PALESTINIS REDDITAM. OZA LABENTEM ARCAM TETIGIT ET MORTUUS EST. DEDUCI IUSSIT EAM DAVID IN DOMUM OBEDEDOM. POSTEA REDUXIT IN URBEM. MICHOL LUDENTI REGI ANTE ARCAM EXPROBRANS DAMNATUR STERILITATE. VII. PARANTI DAVIDI TEMPLUM CONSTRUERE DOMINUS PER NATHAN PROPHETAM DIXIT, QUOD NON IPSE, SED FILIUS EIUS POSITURUS SIBI ESSET TEMPLUM. VIII. DAVID CONCIDIT PALESTINOS. A MOABITIS EXEGIT TRIBUTUM. FREGIT ADADOZERUM, SOBAE REGEM. EQUOS EIUS SUBNERVAVIT. FREGIT SYROS FECITQUE TRIBUTARIOS. CUM SPOLIIS ADADOZERI REDIIT HIEROSOLYMAM. THAU, REX EMATH, GRATULATUR EI DE VICTORIA ADVERSUS ADADOZERUM. VASTAVIT IDUMEOS. IOAB ERAT DUX MILITUM.

Lib. VIII.

73 r. *Rex fuit Hiramus Tyriae memorabilis aulae
Divitiis armisque potens. Virtusque decusque
Huic notum Davidis erat. Talemque fideli
Conciliare sibi properabat foedere amicum.
Atque illi Solymis iam regia tecta paranti 5
Condere sensuras nulla aevi incommoda cedros
Aeternasque trabes preciosaque marmora misit
Navibus impletis et ad illa dolanda sagaces
Atque struenda viros. Pro magno munere David
Haec capiens parto magis est gavisus amico. 10
Laetus agit grates et mutua dona remittit.
Interea struitur domus ipsi congrua regi.
Fundamenta locant, patet ingens area largo*

*Regia domus
aedificatur*

	<i>Complexu, iam saxa trahunt, cementaque malta</i>	
	<i>Miscentur, surgit proprio molimine murus.</i>	15
	<i>Tigna ligant, gravibus subdunt laquearia tectis,</i>	
	<i>Imbricibus positis tegularum finditur ordo,</i>	
	<i>Prona per impluvium caelestis flumina lymphae,</i>	
	<i>Ut possint puteos latendo implere capaces.</i>	
	<i>Atria marmoreae circumdant lata columnae,</i>	20
	<i>Quas super iniecti presserunt fornicis arcus.</i>	
	<i>Stat testudinea subter cava porticus umbra,</i>	
	<i>Hic assarota nitent variis distincta figuris;</i>	
	<i>Picturasque suas paries crustatus ophite</i>	
	<i>Et Frygio et Parii monstrat candore lapilli.</i>	25
73 v.	<i>Portarum spacium solidis consistere pilis</i>	
	<i>Mirari poterat, nisi saxa ingentia docti</i>	
	<i>Artificis superasset opus, qui scalpserat omnem</i>	
	<i>Progeniem Iudae deductam tempus adusque</i>	
	<i>Virginei partus nostri crepundia Christi.</i>	30
	<i>Cernere erat vivos concavo in marmore vultus</i>	
	<i>Molliaque in duro consurgere membra metallo,</i>	
	<i>Motu quaeque suo et mutas expromere voces.</i>	
	<i>Quod si saxa loqui possent, ea posse putares.</i>	
	<i>Accepit reliquas tandem nova regia partes,</i>	35
	<i>Andron et exedras, gynecia, septa, dietas,</i>	
	<i>Erectosque gradus, diversa cubicula, longe</i>	
	<i>Lateque effusas aulas crebrasque fenestras</i>	
	<i>Clatratas ferro quasdam quasdamque patentes</i>	
	<i>Cum podiis; numerare grave est illa omnia, nedum</i>	40
	<i>Enarrare decus rerumque exponere formas.</i>	
	<i>Quis fictas pictasque valet comprehendere dignis</i>	
	<i>Effigies verbis? Hic prata virere videres,</i>	
	<i>Illic perspicuis fontes decurrere lymphis</i>	
	<i>Per nemus ire feras pecudes per pascua mutas,</i>	45
	<i>Hic volitare alias liquidumque per aera ferri</i>	
	<i>Conspiceres volucres alias insidere ramis</i>	
	<i>Arboris et summae requiescere vertice silvae,</i>	
	<i>Hic urbes, hic rura, casas, mare, flumina, montes</i>	
	<i>Atque hominum simulachra modis spirantia miris,</i>	50
	<i>Grandia non grandi spacio comprehensa videntur</i>	
74 r.	<i>Praxitelis Lysiaeque putes sculptilia tota</i>	
	<i>Esse manum, Zeuzis tabulas opus aut Agatharchi,</i>	
	<i>Aut ars ista magis, quem commendavit Apellis.</i>	
	<i>Hae tamen effigies fuerant non mollis amoris</i>	55
	<i>Aut luxus exempla mali, sed multa colendae</i>	
	<i>Uirtutis species veterum collecta virorum,</i>	

DAVIDIADIS LIB. VIII.

	<i>Et stimuli ad veram laudem famamque perennem. Quumque forent cunctis exactae a partibus aedes, Seu formam seu quis precium bene computet, illis</i>	60	
	<i>Plus fulgere sui tunc visa est gloria regis, Regis, cui nemo bello conferre gerendo Israhelitarum neque cultu numinis alti</i>		David [incom- parabilis]
	<i>Se poterat, rebus praestabat talibus omnes. Taliaque ingresso pallatia maius habebant</i>	65	
	<i>Ipsa sibi pondus. Veluti quum fulva micantem Accipiunt multo splendore metalla lapillum, Non aurum gemmae precium facit, illa sed auro</i>		Comparatio
	<i>Multo plus lucis confert, plus addit honoris. Firmato imperio genus ipsum augere vacabat,</i>	70	
	<i>Successor sceptro ne desit stemmatis huius Atque domus semper generet lesseia reges. Ergo volens David prolem proferre maritas</i>		
	<i>Ducit adhuc alias. Solymis quoque pignora plura Quam prius Hebrona genuit foecundus in urbe.</i>	75	
	<i>Samua nomen erat primo, Sobabque secundo, Nathan post illos, Salomon quoque pacis amator,</i>		Davidis nati
74 v.	<i>Iabir et Helisua et Nepheg liberque Jophias Helisamasque, dei speculator, et Heldas acutus, Perfidus Heliphelech horum postremus habetur.</i>	80	
	<i>Fama Palestinas volitans penetravit ad oras Israhelitani quod tandem insignia regni Asumpsit David Bethlema natus in urbe; Posse novum facile vinci certamine regem</i>	85	
	<i>Spes erat atque suis submoto finibus urbes Inde capi pavidas. O quam contraria rebus Speratis per saepe pati fiducia mentis Inconsulta solet rationisque indiga virtus.</i>		
	<i>Ergo quam primum contractis viribus arva Armati Iudea petunt bellique tumultus</i>	90	
	<i>Tam subiti Davida movet; parat arma suosque Tutari fines disponens, consulit aras Atque optata capit palmae responsa futurae.</i>		
	<i>His fretus conferre manu festinat et hostis Castra sedere videns Raphaimae proxima valli</i>	95	
	<i>Dirigit illo aciem fulgentesque aere maniplos Irrumpens primo disiectos impete fudit, Insequiturque fuga elapsos, dat plurima Laetho</i>		
	<i>Corpora, nec paucos comprehendet vulnere ab omni Illaesos, quos ipse tamen iuga ferre subegit</i>	100	
	<i>Servitii. Victor rediens et castra revisens</i>		

MARCI MARULI

	<i>Letus ait: grates tibi, mundi rector et autor, Qui gentes mihi subdis, ago, simulachra colentes</i>	
75 r.	<i>Humana fabricata manu. Te quippe favente Impia commissa dispersimus agmina pugna, Dispergi spumosa solent ut terga liquentis Aequoris, acta suo quum pinus avitica vento Subeat iter scissique simul dant murmura fluctus. Donec eam curvus permenso gurgite portus Excipiat tutaque locet statione receptam. Haec ille inde loco posuit victoria nomen Parta Baalpharasim divisos sonat hostes Uox ea Iudaicis olim sic aedita verbis. Tum pius expulso David de finibus hoste Direptisque simul castris simulachra deorum In medio dimissa videns collegit et igni Omnia conflavit, ne quis deceptus inani Religione deos Hebreus adoret ahenos. Praeterea puduit pulsos victosque fuisse Marte Palestinos rursum tentare parabant Fortunam belli. Reparatis viribus ergo Implerunt iterum Raphaimos milite campos. At vero David dum nil decernit agendum Donec certa dei discat praecepta monentem Audit, si victo tandem cupit hoste potiri Non eat adversus contra, sed laeta pirorum Ingressus nemora a tergis invadere pergat, Nec tamen ante suos pugnae commitat, ablatis Quam rumpant solitus filius ea signa daturum</i>	105 Comparatio 110 Baalpharasim 115 120 125 Responsum a deo accipit
75 v.	<i>Illi se dixit capiendi ex hoste trophei. Ipse ita, ut admonitus fuerat, perfecit et alas Irruit hostiles fatoque favente fugavit, Terga sequens campos fugientum caede replevit Per Gabaonis humum fides regionis adusque Gazazareae longe fuscis nox advolat alis Victoresque sequi victos non pertulit ultra, Et statuit caedis finem cum fine diei. Latius haec geminae vulgatur adorea palmae Davidemque diu timuere lacessere bello Quamvis audaces vicinae in proelia gentes. A bellis igitur vacuus flagravat amore Divini cultus animumque induxit, ut arcam Foederis Hebraeae donum memorabile genti A Gabaone ferens ad sanctae tecta Syonis Perducat pulchro sub papilione locandam.</i>	130 135 140 145

- Arca erat haec ligno mire compacta setimo*
Beseleelis opus docti non Palladis arte,
Sed dono meliore dei monitisque supernis.
Quam pulchre factam per totum lamina fulvo
Aurea resplendens circumvelabat amictu. 150
Quilibet ex auro formatos angulus orbes
Pendientes habuit, quibus hinc illincque palangae
Insertae extabant, ut quum foret arca movenda
Suppositis humeris hanc posse ferre Levitae.
Intra illam plenum sanctae vas fictile mannae 155
75 r. [bis]* *Atque dei digito caelatae in marmore leges*
Conservabantur, magni quoque palmes Aronis.
Culmina erant spiris eiusdem cincta metalli,
Quod reliquas omnes partes crustaverat arcae.
Calcabant utrumque latus simulachra duorum 160
Pennigerum Cherubin alis umbracula sparsis
Larga dabant spacio, de quo responsa tonabant
Certa dei quoties peteret responsa sacerdos.
Hanc arcam quondam Hebreis certamine victis
Saeva Palaestina gens raptam vexit ad oras 165
Azothique domos quumque illam templa Dagonis
Exciperent, quoniam cum sanctis stare prophana
Non poterant, miseranda dei gentilis imago
Corruit et fractis manibus cerviceque trunca
Mansit humi mutilata silex et inutile saxum. 170
Asothios etiam tumidae torquere mariscae
Coeperunt circum stillantia podicis ora
Visque ingens murum florentes occupat agros
Erodens avido fructus arbustaque morsu.
Sic solet irasci atque iras exposcere poenas 175
Offensum numen, quibus est compulsa fidelem
Perfida gens arcam plaustis efferre per urbes,
Nunc has, nunc illas. Sed enim quicumque receptam
Admisere domi, haec ipsos eademque malorum
Oppressit moles, donec data sacra fuere 180
75 v. *Bethsanae primum, Gabaonis civibus inde,*
Intulit illa pio semper veneratus honore.
Huc igitur veniens multa comitante caterva
Rex David penitusque Lares ingressus honestos 185
Submissa regem coeli cervice salutat
Cantatisque deo psalmis exegit ut arcam
Inde ferat secum sublatam curribus altis

* Foliatio mss-i incerta.

	<i>Quum traherent tauri per florea [serta] iugales,</i>	
	<i>Et regerent illos Haio simul Ozaque fratres</i>	190
	<i>Pontificis magni pia proles Aminadabi,</i>	
	<i>Ante arcam rex ipse simul simul agmina regis</i>	
	<i>Aedebant omnes solemnia cantica divum</i>	
	<i>Atque hominum domino pulsando barbita plectris</i>	
	<i>Cymbala tenta manu sufflatis cornua buccis,</i>	195
	<i>Tum bifores calamos tenuique canore cicutas</i>	
	<i>Instrumenta simul multa et praeclara sonabant.</i>	
	<i>Illo ipso quod docta docet modulamine Musa</i>	
	<i>Per rithmos distincta notis variosque tenores.</i>	
	<i>Advenere locum, qui dicitur arca Nachor.</i>	200
	<i>Hic mugire boves atque in diversa retortis</i>	
	<i>Rictibus obniti subita formidine pelli</i>	
	<i>Et pedibus titubare vagis subsidere flexis</i>	
	<i>Poplitibus coepere simul. Tunc Oza misellus</i>	
	<i>Sustentare sua nutantia scrinia dextra</i>	205
	<i>Conatus moritur totaque stupente cohorte</i>	
	<i>Concidit exanimis, commoto numine supra</i>	
76 r.	<i>Illicitum facinus; quia nulli tangere sancta</i>	
	<i>Praeter sacro fuerat ius fasque diali.</i>	
	<i>Expavit David divini scita severa</i>	210
	<i>Iudicii, timuitque sua deponere in arce</i>	
	<i>Hoc insigne dei et donum venerabile Cherub.</i>	
	<i>Obededon Getheus erat pietate fideque</i>	Obedenon
	<i>Nobilis ante alios; illi committere tale</i>	
	<i>Tamque ingens pignus visum super omnia regi.</i>	215
	<i>Ille domi acceptam divini foederis arcam</i>	
	<i>Religione colens multa sentire favorem</i>	
	<i>Numinis incoepit vitae gaudere quiete</i>	
	<i>Et magis atque magis rebus florere secundis,</i>	
	<i>Donec pervolitans tantorum fama bonorum</i>	220
	<i>Iudaeae regionis humum conscendit in aedes</i>	
	<i>Iesseidae regis mentemque illius amore</i>	
	<i>Illexit, sacri iam intra sua septa locandi.</i>	
	<i>Ergo transacto rex temporis orbe trimestri</i>	
	<i>Obededona petit; sustollitur arca Levitis</i>	225
	<i>Portaturque humeris populo plaudente simulque</i>	
	<i>Uestibus in niveis aedente tripudia rege</i>	David ludit ante arcam
	<i>Et pulsante lyram cantusque movente sonoris</i>	
	<i>Vocibus ante deum. Quoties processerat arca</i>	
	<i>Bis ternos passus, toties subsistere iussis</i>	230
	<i>Bos aries et ovis mactati sacra dabatur.</i>	
	<i>Victima, servatus talis fuit ordo gerendi</i>	

76 v.	<i>Thesauri sancti; qui quum penetrasset in urbem</i>	
	<i>Iesseidae regis prospectans pulchra Michola</i>	
	<i>Turribus ex altis saltantem forte maritum</i>	235
	<i>Et sceptri positis insignibus atque remoto</i>	<i>Michola</i>
	<i>Purpureae vestis velamine viliter ephod</i>	
	<i>Tegmine contactum vidit mentisque superbe</i>	
	<i>Usa supercilio submissi cordis honestos</i>	
	<i>Gestus et multae studium pietatis in illo</i>	240
	<i>Spernere non timuit. Tanquam se regibus esset</i>	
	<i>Subiecisse nefas, quoties redduntur honores</i>	
	<i>Aetherio regi divumque hominumque parenti.</i>	
	<i>Postquam deposita est tetra tentoria sacro</i>	
	<i>Arca verenda loco, succensi thuris acervi</i>	245
	<i>Illuxere supra sancti libaminis aras</i>	
	<i>Mactatae pecudes sacrum fudere cruorem.</i>	
	<i>Incendensque deo ex illis holocausta sacerdos</i>	
	<i>Oravit pacem populo plebique fidei.</i>	
	<i>Tum bona verba pius cunctos diffundere supra</i>	250
	<i>Occipit David votisque optare salutem</i>	
	<i>Omnibus atque deum res implorare secundas.</i>	
<i>Davidis preces</i>	<i>Finitis precibus panem partivit in omnes</i>	
	<i>Atque bolos assae carnis, similaginis offas</i>	
	<i>Ferventi frixas oleo, divisa viritim</i>	255
	<i>Talia dona dedit. Post haec delatus in aedis</i>	
	<i>Ipsae suas primae spacio in limine portae</i>	
	<i>Obviat uxori cum laeta fronte Micholae.</i>	
	<i>Illa adventantem moesto satis excipit ore</i>	
77 r.	<i>Atque his aggreditur petulantibus improba dictis:</i>	260
<i>Michola</i>	<i>An ne tibi laudi fuit, o rex, saltibus istum</i>	
	<i>Expendisse diem scurrarum more? Togaque</i>	
	<i>Servili tectum discurrere? Teque videri</i>	
	<i>Esse unum vili de coetu manipulorum,</i>	
	<i>Qui populum regis imperio, quis sceptris potentis</i>	265
	<i>Regni solus habes primoque potiris honore.</i>	
<i>David respondit</i>	<i>Respondit David: Non sana mente perpensas</i>	
	<i>Dedita corda deo. Quis enim tam magnus ubique est,</i>	
	<i>Ut contemplatus coelum terrasque regentem</i>	
	<i>Se putet esse aliquid? Quare submittere si quem</i>	270
	<i>Sese illi pigeat, me certe subdere nullus</i>	
	<i>Est rubor. Ille tuum genitorem saepe protervo</i>	
	<i>Ore renitentem contempsit, iussit et idem</i>	
	<i>Praeesse suo populo Davidem rebus egenum</i>	
	<i>Atque animis humilem. Parvos extollere magnus</i>	275
	<i>Si solet ergo deus, nunquid servire pudebit</i>	

- Ipsi me cordis totis affectibus uni?
 Atque utinam merear, qui multum poleo sceptro
 Israhelitano, regis qui sydera torquet
 Mancipium dici, vero vel nomine servus. 280
 Hoc si nactus ero cum istis, quos ludere mecum
 Una vidisti, solidae plus laudis habebō
 Quam pater ipse tuus tota cum prole suorum.
 His tunc auditis animo confusa Michola
 Hiscere non ausa est, muto stetit ore sed ipsam 285
 Mulctavit mulctare solet qui iure procaces,
 Nunquam foeta fuit post hac optataque ventris
 Gaudia non vidit, frustra complexibus usa
 Saepe viri sterilem iussa est consumere vitam.
 At vero David, dum nullo laeditur hoste 290
 Et placidae peragit felicia tempora pacis,
 Mente agiture pia divinum coepit honorem
 Aedis condendae. Nathano denique postquam
 Suspirasset ait: Cernis, sanctissime vates,
 Me magnas habitare domos et marmore et auro 295
 Fulgentes raraeque nova compagine cedri
 Et stare extentis sacram sub pellibus arcam?
 Protinus ille refert: David, celeberrime regum,
 Hoc quodcumque pio facinus sub pectore versas,
 Perfecisse stude. Illabens penetralia mentis 300
 Spiritus ipse tuos divinus dirigit actus,
 Et facienda docet numen coeleste favendo
 Omni ex parte tibi. Iam Phoebus meraserat undis
 Os nitidum, puro radiabant sydera coelo,
 Texerat umbra solum, pecudes hominesque sopora 305
 Nocte quiescebant, quando nox venit ab alto
 Ad vatem dicente deo: Nathane propheta,
 Vade, meo dicas Davidi; num dabit ille
 Tempula mihi fabricata manu? Quo tempore Memphis
 Israhelitanam iussa est dimittere plebem, 310
 Ex illo me nulla suo domus imbrice texit
 78 r. Uobiscum gradientem monstrantemque sequente
 Plebe vias anteire viae quum signa iuberem.
 Sed quoscumque locos quaecumque petivimus arva
 Tectus pellicei processu tegminis umbra. 315
 Tergoreoque sinu praesentis adusque diei
 Tempus ego nunquam sacram mihi condier aedem
 Quaesivi, cedrove domum vel marmore structam.
 Hoc quoque Davidi referas, volo, crastina quum lux
 Advehet alma diem: Pecudis panosus ovilis 320*

- Pastor eras, quum te volui praeponere regno
Israhelitano, et sceptri donare decore.
Tecum semper eram, subieci viribus hostes
Ipse tuis nomenque tuum memorabile in omnes* 325
*Effudi populos; placidae nunc foedera pacis
Te duce Iudeae ponam per saecula genti,
Urbes ut nemo duro vexare duello
Audeat aut subitis villas populare rapinis.
Tunc demum post te germen servabo receptum* 330 *Salamon aedifi-
cat templum*
*Seminis ipse tui regnum firmabitur illi
Perpetuum regnoque simul sublimius omni.
Hic de te genitus templum mihi condet et arcas
Semper pace fruens. Erga hunc ego munere fungar
Officioque patris, donec servabit amorem
Ipse mihi fidisque colet mea numina sacris.* 335
*Quin etiam si quid facti patrarit iniqui,
Poenas ipse feret, domui rata pacta manebunt;
78 v. Nec velut ablata est regnandi a Saule potestas
Sic erit a vobis; sceptro gaudere perenni
Fata tribum Iuda tandem voluere volentque.* 340
*Haec infusa suis ad regis transtulit aures
Nathanus Nathanus vates tenebris iam sole fugatis
Et iubare Eoi surgente a finibus orbis
Ac terris spargente diem. Tunc David amorem
Erga se superi regis metitus adorat* 345
*Ante arcam supplex submissoque ore profatur:
Qui sim quaeve domus mea sit, clarissime regum,
David ad Largitor genitorque deus? Qui sanguine cretum
deum Obscuro magni das luce nitescere regni.* 350
*Nec satis est tribuisse mihi tam magna, nepotes
Et genus omne meum simul haec in sceptris reponis
Atque meis, ego quae timuissem poscere votis,
Tu spondes ultro promissaque pandere verbis
Ipse mihi dignare tuis. Quis muneri tanto
Aestimet aut possit dignas tibi reddere grates?* 355
*Humanas meritis superat tua gratia vires.
Quicquid agam minus est illo quod debeo; tu nos
Ante omnes populos, ante omnes ponere gentes,
O rex omnipotens, voluisti, dicimur inde
Plebs populusque tuus. Tua quondam dextera fortis* 360
*Oppressit Pharaona ferum, dum perdere ferro
Nos properat saevus, vasta perit obrutus unda,
Unda tuo populo quae fundo cessit ab imo
79 r. Et siccis divisa vias fugientibus ultro*

	<i>Te mandante dedit. Tu per deserta vagantes</i>	365	
	<i>E coelo dulci pavisti melle pluenta.</i>		
	<i>Potasti duro ductis de marmore lymphis</i>		
	<i>Ora perusta siti. Relevasti saepe gravata</i>		
	<i>Tristi colla iugo. Toties metuentibus hostem</i>		
	<i>Praestantem numero atque armis submittere nobis</i>	370	
	<i>Tam facile victum placuit tibi, quam fuit ille</i>		
	<i>Difficilis vinci, nisi nos tua dextra iuvaret.</i>		
	<i>Tu sanctas nobis leges ritusque dedisti</i>		
	<i>Sacrorumque modum, tu vatium corda piorum</i>		
	<i>Inspiras, per quos nobis arcana reveles</i>	375	
	<i>Consilia et casus certissima fata futuri.</i>		
	<i>Tu nunc, magne pater, tua quae promittere virtus</i>		
	<i>Est dignata tuo Davidi ingentia servo,</i>		
	<i>Davidi domuique suae iam* foedere firma</i>		
	<i>Perpetuo nomenque tuum venerabile nobis,</i>	380	
	<i>Effice, sit semper populo gentique benignus</i>		
	<i>Propiciusque fave rebus sine fine secundis.</i>		
	<i>Sic fundente preces ante arcam rege levatis</i>		
	<i>In coelum manibus populus plaudebat et ipse</i>		
	<i>Effigies Cherubim pronis annuisse feruntur</i>	385	
	<i>Uultibus et leviter commotis omina pennis</i>		
	<i>Laeta dedisse, sacra mirantes talia mystae</i>		
	<i>Aetherio laudum cecinerunt carmina regi,</i>		
	<i>Turbaque subiatis respondit vocibus Amen.</i>		
79 v.	<i>Affuit inde deus Davidi bella gerenti.</i>	390	<i>Quattuor D.</i>
	<i>Quattuor insignem magnis dedit esse triumphis</i>		<i>victoriae</i>
	<i>Victorem semper nullo certamine victum.</i>		
	<i>Marte Palestinos primum superavit et illos</i>		
	<i>Ante quibus magnum solvit Iudea tributum</i>		
	<i>Compulit aera sibi totidem numerare quotannis.</i>	395	
	<i>Hinc Moabitarum non segnem in proelia gentem</i>		
	<i>Edomuit sternens arces et moenia tota</i>		
	<i>Praecipiens aequare solo, ne mente rebeli</i>		
	<i>Arma animamque simul capiant victique repugnent.</i>	400	
	<i>Inde movens acies Euphratis flumina versus</i>		
	<i>Qui cursu stridente celer ruit Armeniosque</i>		
	<i>Capadocesque secat, donec se fundat ad oras</i>		
	<i>Occiduas, tandem praecclusus rupibus altis</i>		
	<i>Tauri flectit aquas tepidum conversus ad austrum</i>		
	<i>Ingrediturque Syrum silvas Arabumque paludes.</i>	405	
	<i>Illo igitur David collecto milite tendens</i>		
	<i>Occurrit validis legionibus Adadeseri,</i>		

* Poeta ipse correxit: sincero.

- Sobarum regis, nec pugnam distulit ultra.
 Irruit in medios audax rerumque potitus
 Praeter caesorum turbam praeterque fugatos 410
 Huc illucque viros captivos mille recoepit
 Et septingentos equites hominumque pedestris
 Et nisi servitium nihil isti triste tulere,
 Sed quadrigarum cunctos (ut fama) iugales 415*
- 80 r. *Supernare iubens numerum servavit equorum
 Sufficiens tantum qui centum curribus esset.
 Sic afflixit equos devictis regibus olim
 Israelitarum quum duceret agmina Iesus.
 Hoc ab re factum ne credas accipe sensus 420
 Eximios miro verbi velamine tectos.
 Cernis equum quantum erecta cervice superbit
 Et quantis idem stimulis agitur amoris
 In Venerem praeceps igitur supernat equinum
 Ille animal quisquis fastu prius usus iniquo 425
 Ad mites humilis morum convertitur actus,
 Et quem flammifero succenderat igne libido
 Proponit castum iam conservare cubile
 Affectus frenans recta ratione pudendos.
 Tunc quoque centenas raptas ex hoste quadrigas 430
 Servitio regis decerni caedere dignum est
 Quum vitae meritis de terra scandere coelum
 Hi iussi aeterno donantur munere regni.
 Leva manus quantum numeros proferre minores
 Quum soleat, semper centesima censu dextrae 435
 Transit ad articulos. Sunt autem dextera coelo
 Omnia, nec quicquam sentit sua vita sinistrum.
 Quem beat aetherii praesentia splendida regis.
 Illi ergo sperare licet tam grandia dona
 Qui mala declinans turpis contagia luxus, 440
 Ingressusque viam virtutis computat alta*
- 80 v. *Mente deum semperque cupit coniungier illi.
 Quarta etiam David fixit memoranda trophea
 Assyrius domitis, quos emisere Damasci
 Ditia regna, levas arcus et tela ferentes 445
 Subsidium regi victo semel Adadesero
 Marteque commisso bis milia dena Syrorum
 Strata solo movere suo. Tum caetera pubes
 Herbam victa dedit. Vectigal magna Damascus
 Pendere mox coepit nimio compulsa timore 450
 Illius, eventus cui prospera fata secundos
 Omnibus in bellis pariter praestare solebant.*

	<i>Rex vero ingentem numerum tulit Adadesero</i>	
	<i>Aeris et argenti spoliatis urbibus eius,</i>	
	<i>Una Beroth quarum vocitata est altera Bethe.</i>	455
	<i>Nobilis Emathi Thous rex Adadesero</i>	
	<i>Hostis erat. Postquam victum rescivit ab armis</i>	
	<i>Israhelitanis, Ioramum mittere natum</i>	
	<i>Curavit regi Davidi, laetus ut ipsi</i>	
	<i>Victori laudes meritas et munera ferret.</i>	460
	<i>Obtulit adveniens diversi vasa metalli</i>	
	<i>Crateres auro fulgentes, aere lebetes,</i>	
	<i>Argento lances incertum operisne decorem</i>	
	<i>An precii summam spectantum coetus in illis</i>	
	<i>Plus miratus erat. David pro munere grates</i>	465
	<i>Per solvit multas, testes habiturus amoris</i>	
	<i>Quae donata sibi meminisset. At inde revertens</i>	
81 r.	<i>Obvius armatae bis agmina fudit Idumes.</i>	David [vincit]
	<i>Ualle salinarum primo rursumque Gebellae</i>	
	<i>Finibus; atque loco referuntur utroque perempta</i>	470
	<i>Mille quaterque decem gentilis milia turmae.</i>	
	<i>Urbs quoque praesidium regis subiecta recoepit;</i>	
	<i>Hostibus afflictis David perduxit ovantes</i>	
	<i>Ad patriam cuneos simul et peana canentes</i>	
	<i>Omnia vasa deo, spoliolum cuncta metalla</i>	475
	<i>Consecranda dedit temploque arisque futuris.</i>	
	<i>Inde gubernandi statuens moderamina regni</i>	
	<i>Publica summarum distinxit munia rerum.</i>	
	<i>Dux bellatorum fuerat princepsque Ioabus</i>	Ioabus
	<i>Sarviades, animo praesens et fortis in armis:</i>	480
	<i>Gestorum sed cura fuit conscribere fastos</i>	
	<i>Sola Iosaphato, Solymis Achiludus in oris</i>	Iosaphat
	<i>Quem genuit; qui sacra dei ritusque colendi</i>	
	<i>Curarent fuerant Sadochus filius almi</i>	
	<i>Achitobi et clarus virtutibus Achimelecus,</i>	485
	<i>Proptereaque patri charissimus Abiatharo.</i>	Sadocus Achimelecus
	<i>Illorum qui iura fori litesque notabant</i>	
	<i>Implendo variis numerosa volumina scriptis</i>	
	<i>Praeses erat veterum Saraia maximus olim</i>	
	<i>Interpres legum, Banaia de patre natus</i>	490
	<i>Ioiada, electus scelerum qui cognitor esset,</i>	[Saraia Banaia]
	<i>Ut capitis damnare reos et solvere posset.</i>	
	<i>Post regem regis natis reverentia prima,</i>	
81 v.	<i>Primus honos habitus veluti succedere regno</i>	
	<i>Quos deceat patrio frenosque tenere regendi.</i>	495

ARGUMENTUM

REG. II. CAP. IX. DAVID JONATHAE FILIO MIPHIBOETHO AGROS AVITOS CONCESSIT ET IPSUM MENSAE SUAE PARTICIPEM FECIT. SIBAM SERVUM CUM FILIIS TERRAM ILLIUS COLERE IUSSIT. X. ANON, AMONITARUM REX, MALE ACCEPIT LEGATOS DAVIDIS. JOAB FUDIT ILLIUS CONDUCTICIOS SYROS. DAVID QUOQUE SYROS ADADESERI FREGIT. SOBABUM MILITIAE PRINCIPEM INTERFECIT. XI. IOABUS VASTAT FINES AMONITARUM. OBSIDET RABBAM. DAVID BERSABA, URIAE CONIUGE, ABUTITUR. URIAM INTERIMI FECIT, BERSABAM VIDUAM ACCEPIT ET EX EA SUSCEPIT FILIUM. XII. NATHAN ARGUIT DAVIDEM DE PEC-CATO. ILLE PENITET ET DOMINUS IGNOSCIT. DAVID PUERO AEGROTANTE DOLET, MORTUO CONSOLATUR. POST QUEM BERSABE GENUIT EI SALOMONEM. IOAB EXPUGNATURUS RAB-BAM VOCAVIT DAVIDEM, ET ILLE VENIENS CAPIT RABBAM. REGIS DIADEMA TOLLIT, PO-PULUM TRUCIDAT, HIEROSOLYMAN REDIT.

Lib. VIII.

*Tunc Saulis erat servus, tunc illic nomine Siba,
Hunc accersitum rex percunctatus, an ullus
Esset adhuc ipsa Saulis de gente superstes;
Cui conferre aliquid posset modo muneris ipse*
82 r. *Ingratus ne quippe perforet protectus amici* 5
*Excubiis Jonathae; quamvis iniuria Saulis
Non minor extiterat, David tamen esse volebat
Accepti memor officii oblitusque malorum.
E Jonatha genitum percepit Miphibosetum
Vivere, sed laeso quondam coxendice claudum
Infirnumque pedes, Lodobari moenia qui nunc* 10
*Incoleret clarique simul penetrale Machiri.
Misit eo David quosdam, qui limine ab illo
Protinus eductum Solymarum sistere in urbem*

MARCI MARULI

- Curarentque suas pariter perducere in aedis. 15
Huc ubi venisset tanti praesentia regis
Terruit expavidum; prono prolabitur ore
Atque pedum plantis haerens tremebundus adorat,
Surgere mox iusso rex inquit: Miphibosete,
Ne timeas; en ipse tui probitate parentis 20 *David ad illum.*
Et meritis motus Jonathae te sistere iussi
Me coram. Multum namque ipse obnoxius illi
Quem doleo amissum, tibi saltem solvere grates
Fasque pium puto; quare gaudere paternis
Te volo, chare, bonis et avitae copia gazae, 25
Ut tua sis iubeo; mensae conviva perennis
Ipse meae fies, Laribusque morabere nostris.
Ille verecundo contra sic rettulit ore:
Aeternum salve atque vale, fortissime regum,
Haud ego me fateor tamen multa ac magna mereri, 30
82 v. Sed te magna decet largiri munera magnum
Scepbris apta tuis. Tantaе pietatis imago
Fixa meae menti per saecula cuncta manebit.
Gratia tam grandis toto memorabitur aevo.
Hinc libuit regi servum compellere Sibam 35
Quo Saul usus erat, servilem Miphiboseto
Ipse operam prestet fundos atque arva colendo.
Siba libens sese facturum iussa recoepit
Servivitque diu studio curaue fidelis
Dissimulans animum quem tandem ostendit avarum. 40
Quinque decemque illi nati, famularia turba
Quinque hominum numero numerum superabat eundem.
Cum grege Siba isto spaciosi iugera campi
Nunc gravibus rastris, nunc curvo scidit aratro
Ingenti cumulans domini caellaria Baccho 45
Et flavae Cereris largo granario dono.
Miphibosetus enim, cui Michas, filius infans,
Haerebat blando exercens pueralia ludo,
Tunc Solymis posuit sedem, convivium laetus
Davidis libans per tempora plurima regis. 50
Ista pedum damnum poterint sartire suorum,*
Si non Siba malus minuisset munera regis
Atque magis cautus si scisset Miphibosetus
Ipse sui servi fraudes vitare dolosque.
Contigit ante aliud gratae memorabile mentis 55
In Davide genus; Saulis cum tela caveret,
83 r. Praepes Amonitas adiit. Naasque tyrannus

* Poeta ipse correxit: labantum.

	<i>Hospitio excepit fugientem functus amici Munere non parvi. Nunc illo morte perempto In regnum soboles eius successerat Hannon.</i>	60
	<i>Huic igitur studio legatos mittere grato Curavit David, qui tantum fata vicemque Amissi genitoris eo praesente dolerent Atque illi in regnum suffecto signa referrent Laetitiae et magnum iam testarentur amorem.</i>	65
	<i>Hannonem regni procures male cauta secuti Consilia ambiguis iuvenem suspectibus implent. Haud illos animo missos, dixere, benigno, Sed fallente magis, non ut de morte parentis Solentur moestum, sed spectent curia [regis]</i>	70
	<i>Ipsius quid agat, quid tractet, denique regni Qui status externi, quae visi inferre parantes Arma minus validis, sibi quenque subdere semper Imbellem cupidi nec amicis parcere sueti.</i>	75
	<i>Ergo novi regis mens talibus effera dictis Ius violat commune hominum, legatio tuta Hostibus in mediis quum sit, comprehendere amici Legatos mandat detonsis imperat illos Ad Davida suum statim discedere barbis Succisisque togis supra pubemque natesque.</i>	80
83 v.	<i>Proh, male multorum censendis provida rebus Pectora, quae ratio est, suspectos plectere poena Qua notos verosque reos certamque repente Incertis praestare fidem? Sed discite tandem Quam prave Hannoni talis vecordia cessit,</i>	85
	<i>Quam meruit magnas indigna iniuria poenas Ulciscente deo. Facinus pervenit ad aures Iesseidae regis. Tunc rex redeuntibus ipsi Mandat legatis, maneant Hiericuntis in urbe, Donec barba genas excrescens vestiat ambas,</i>	90
	<i>Ne deformato notis occurrere vultu Plus pudeat, visisque magis tristentur amicis. Denique villosa Solymarum moenia mento Ut reliquere prius, demum sic illa revisent. Criminis interea autores atque improbus Hannon</i>	95
	<i>Gentis Amonitae rector fera bella timentes Davidisque minas magna mercede vocatos Conduxere Syros, peditum bis milia dena Roobi Sobique soli, sed mille Maachi Mille etiam decies Bistobi, horrentibus armis</i>	100
	<i>Omnes instructos animisque ad bella paratis.</i>	

	<i>Hos contra David Iudeas ire phalanges Armatusque viros iussit ductore Ioabo; Qui celeri penetrans hostiles agmine campos Stare adversa sibi prospexit castra Syrorum,</i>	105	
	<i>Hannonis vero cuneos post terga sedere. In tam praesenti nil territus ille periclo Consilium penitus prudens pro tempore coepit.</i>		
84 r.	<i>Extemploque Syros contra direxit et unam Tradit Abisae aciem, retro conversus ut hostem Distineat clamore fero post terga minantem. Atque pugnemus, ait, pro sanctae moenibus urbis Pro populoque dei; dabit ipse in proelia vires Omnipotens arvae contra tot milia plebi. Haec dicens certamen init, fugere Syrorum Agmina per campos late difusa; Ioabi Sanguinolenta manus fugientibus ingruit, ipse Densior Hannonis cuneus, quum terga cohortem Qua mage fretus erat statim vertisse videret, Sed quoque proripiunt rapido per gramina cursu.</i>	110	
	<i>Hos pedibus strepituque sequens animosus Abisas Substitit, ingressos ut proxima moenia vidit. Illic defixo legio Iudea tropheo Ibat ovans et signa ferens victricia tandem Civibus intravit sanctam plaudentibus urbem; Sed probrum delere fugae quum forte pudendae Assyrii velent, reparatis viribus omnes Rursum bella petunt. Regis gens Adadeseri Ad pugnam Euphratis transmissa flumine venit Agmina multa nimis magno ductore Sobacho Castraque Iudeis posuerunt proxima terris. Inde suas David contraxit ad arma cohortes Et vada Iordanis raptim transgressus Helemos Advenit campos. Animis audacibus arma</i>	115	<i>Ioab hortatur suos</i>
	<i>Expediere Syri, nec segnius agmina regis Stant illos contra, certant et proelia miscent Atque utrinque ruunt, resonat clamoribus aether, Tela volant, gladii vibrantur, scuta fatiscunt Ictibus assiduis. Acies iam fessa Syrorum Caedere retrorsum, tanto ferventius ipsi Urgere Hebrei atque alios disperdere ferro; Inque fugam versos alios depellere campo.</i>	120	<i>Abisas</i>
84 v.	<i>Ductorem David duro ferit ense Sobacum, Ictus et ille semel vitam dispergit in auras</i>	130	<i>Iterum vicit David</i>
		135	
		140	

DAVIDIADIS LIB. VIII.

Comparatio	Protinus ad terram delabens. Qualiter illex Aut quercus frondosa ruit, quum fulminis ignis Illisus trunco magno stridore revulsam Sternit humi et totis cogit procumbere ramis. Et tandem ex illis isto cecidere duello	145	
	Septigenti currus et milia ferme Quadraginta virum, qui tristia bella ciebant Currentes in equis hastasque et scuta gerentes. Hostibus absumptis fide pia vota cohortes Persolvere deo grates laudemque dedere. Tunc Syriae reges Davidis ictibus omnes	150	
	Expavidi auxilio legiones Adadeseri Sustentare suo cessarunt, foedera pacis Ab Davide rogant et mox data* pace tributum Pendere coeperunt iuxta nova pacta quotannis Consilio prudente satis, quia nempe putamus	155	
85 r.	Servire esse magis salvis optabile rebus, Quam bello amissis inopem traducere vitam. Iamque Cleonei sudabant ora leonis Solis vicino nimium succensa calore, Iam spicis matura Ceres pallebat adustis,	160	
	Iamque metens segetem serrata villica falce Ebria lascivos iuvenum cantabat amores, Quando suum David poscentem bella Ioabum Emisit. Tunc ille virum comitante cohorte Discedens alacri petit arva hostilia cursu	165	
	Gentis Amonitae, populatur fervidus agros, Vastata rura, oasas igne succendit et urbem Obsedit Rabbam, regni caput, omnis in illa Vis fuerat congesta simul rerumque virumque, Quod cuivis urbi quavis ab gente tuendae	170	Ioab in Amonitas
	Esse satis poterat. Sed donec bella Ioabus Dura gerit, Solymis agit ocia mollia David, Ocia virtutis gnavae frangentia vires In vitium propensa nimis. Si victus in illis Invictus fuerit David, quis tuta putabit	175	Rabbam obsedit
	Illa sibi? Medios igitur quum scanderet axes Caelivago nitens lampas Phoebea curru, Excitus a somno caenacula tota pererrat Iesseides David, dumque iret dumque rediret Ecce videt posita mulierem veste lavantem	180	Ocii malum
	Sese ex adverso reclusis forte fenestris, Egregiam forma niveoque colore nitentem.	185	Meridies
85 v.			David captus amore Bersabes

* *Poeta ipse correxit: concessa*

	<i>Talem (si veterum figmentis credimus) olim</i>	
<i>Diana</i>	<i>Nudam Gagaphii Titanida fontis in undis</i>	
	<i>Vidit Aristeides, tales et Troius ille</i>	190
<i>Paris</i>	<i>Arbiter ob speciem certantes atque decorem</i>	
	<i>Spectavisse deas perhibetur tempore longo</i>	
	<i>Incertus, cui prima daret preconia formae.</i>	
	<i>Hanc ergo ut vidit, totis ardere medulis</i>	
	<i>Iesseides coepit, flammaque accensus amoris</i>	195
	<i>Quae foret illa rogat, Bersaben discit Uriae</i>	
	<i>Connubio iunctam, qui tunc ductore Ioabo</i>	
	<i>Militiae tolerabat onus; nil talia regem</i>	
	<i>Compescunt, superat Veneris vesana cupido.</i>	
	<i>Bersaben iubet acciri turpique pudicam</i>	200
	<i>Foedat adulterio. Quae quum sub nocte redisset</i>	
	<i>Ad thalamum stuprata suum, se sensit ab illo</i>	
	<i>Concepisse novum commixto semine foetum.</i>	
<i>Urias,</i>	<i>Rettulit hoc regi; tunc rex caelare prophanum</i>	
<i>Bersabes</i>	<i>Solicitus facinus revocare mandat Uriam</i>	205
<i>maritus</i>	<i>Ad se quam primum a castris valleque Ioabi.</i>	
<i>David ad</i>	<i>Huic postquam venisset ait: Bone miles Uria,</i>	
<i>eum</i>	<i>Dic mihi, quam recte noster dux ipse Ioabus</i>	
	<i>Sese habeat populusque meus sociique meorum?</i>	
	<i>Et quo sit spes nostra loco? Quis denique finis</i>	210
	<i>Pugnandi vobis Rabbae sub moenibus altis?</i>	
	<i>Ast illi inter se dum talia verba vicissim</i>	
<i>86 r.</i>	<i>Evolvunt, prono successit vesper Olympo.</i>	
	<i>Tunc rex ut fessum corpus iam curet Urias</i>	
	<i>Invisatque suos et se soletur in illis</i>	215
	<i>Iussit et ambrosias post ipsum mittier escas</i>	
	<i>Mandat, ut his rabidam postquam satiarit orexim</i>	
	<i>Dimissos repetat chara cum coniuge risus,</i>	
	<i>Inde iocos atque inde thori genialia iura</i>	
	<i>Interrupta novet, mulier ne mecha putetur</i>	220
	<i>Quum gravidam partu vicino praeferet alvum.</i>	
	<i>Haec commenta tamen casus dissolvit et aurae</i>	
	<i>Evertunt omnes caelandi criminis astus.</i>	
	<i>Quippe suas non est aedis ingressus Urias</i>	
	<i>Ipse, sed ante fores augustae substitit aulae,</i>	225
	<i>Et nuda vestitus humo prosternitur aptans</i>	
	<i>Suppositum capiti tumida testudine scutum</i>	
	<i>Idque cervical erat. Non mollia quaerit</i>	
	<i>Stragula belligero victus durata labore.</i>	
	<i>Sic ille extento resupinus corpore lentum</i>	230
	<i>Captavit somnum coelo non fornice tectus.</i>	

	<i>Resciit hoc David. Tunc illum mane vocatum</i>	
	<i>Aggreditur dictis: Cur non tua tecta petisti?</i>	
	<i>Tedia longa viae stratu meliore levasses,</i>	
	<i>Uxorem totamque domum solamine praesens</i>	235
	<i>Donasses multo dulces miscere loquellas</i>	
	<i>Dum licet, ac gratas audire et reddere voces.</i>	
	<i>Sic David, sic ipse sequens respondit Urias:</i>	
v.	<i>Urias respon-</i> <i>dit Davidi</i>	
	<i>Scortea sacratam divini muneris arcam</i>	
	<i>Velamenta tegunt, tentoria parva cohortem</i>	240
	<i>Israhelitanam, dura in tellure Ioabus</i>	
	<i>Distentus recubat, generis pars maxima nostri</i>	
	<i>Sub divo carpit somnos, iustissime regum,</i>	
	<i>Et tu me nostris vis nunc succedere tectis,</i>	
	<i>His ut susceptus convivia festa frequentem</i>	245
	<i>Et satur in plumis iaceam et complexibus utar</i>	
	<i>Molliter uxoris? Per te, tibi iuro, tuamque</i>	
	<i>Quam preferre meae soleo, rex magne, salutem</i>	
	<i>Hoc me facturum nunquam, nisi copia nostrae</i>	
	<i>Quum veniet gentis victa certamine Rabba</i>	250
	<i>Et tibi subiecta, si tunc mihi vita superstes</i>	
	<i>Fiet, ut hoc tanto possim gaudere triumpho.</i>	
	<i>Postquam rex vidit cunctos hac parte suasus</i>	
	<i>Incassum cessisse suos, compellit Uriam</i>	
	<i>Illo etiam perstare die secumque morari</i>	255
	<i>Hunc vino superare ratus, quo largius ille</i>	
	<i>Hausto mente magis captus magis appetat ipsam</i>	
	<i>Uxorem ducis oblitus rerumque sacrarum.</i>	
	<i>Mensa reposta fuit vinique cibique paratu</i>	
	<i>Luxuriosa vinis multisque sedentibus uni</i>	260
	<i>Iesseides cratere mero propinat Uriae.</i>	
	<i>Inter coenandum repetitis potibus ille,</i>	
	<i>Quamvis mente minus constaret iussus abire</i>	
	<i>Decedente die tamen intra regia mansit</i>	
87 r.	<i>Limina mancipiis nam mixtus claustra petivit</i>	265
	<i>Inferiora domus caellisque quievit in imis.</i>	
	<i>Nec prius inde pedem somno vinoque sepultus</i>	
	<i>Extulit, exortus quam sol de finibus orbis</i>	Mane
	<i>Eoi montes radiis percussit Iberos,</i>	
	<i>Conatus rex ipse dolens vanescere tantos</i>	270
	<i>Aggreditur crudele nefas, dimisit Uriam,</i>	
	<i>Ut iam castra petat ferat et diploma Ioabo.</i>	
	<i>His intus verbis conscriptum: Moenia Rabbae</i>	David Uriam caedi iubet
	<i>Oppugnare iube, tum qua plus esse pericli</i>	
	<i>Parte scies, illa fortis die pugnet Urias.</i>	275

- Ante sed hoc comites moneas, quum comminus enses
 Ensibus illisi coeptent crepitare, relinquant
 Hostibus hunc solum, solus perimatur ut ipse.
 Porro dum fierent saevi fera proelia Martis,
 E Rabba egreditur cuneus fortissimus urbe 280
 Invaditque globum, cui tunc Aetheus Urias
 Dux erat; armati certant, sed linquitur ipse,
 Uique virum pressus vita spoliatur et armis.
 Ne cunctis fugisse datum, circumdata namque
 Pars non parva cadit comitum certantis Uriae, 285
 Ne solus tristes Herebi descendat ad umbras.
 Quae quandoque suos habitantes corporis artus
 Ipse etiam peperere manu virtutis honorem.
 Nuntius inde ducis portans ea gesta Ioabi
 Ad Davida tulit. Rabbae sub moenibus, inquit, 290
 87 v. Non pauci cecidere viri, missilibus illi
 E muro iactis, hi caesi comminus armis
 Illorum quos Rabba suis effundere portis
 Ausa est ad pugnam dubiique pericula Martis.
 Hos quoque tunc contra certans Aetheus Urias 295
 Oppetiit potiusque mori decrevit in armis
 Quam per probra fugae turpem servare salutem.
 Atque haec laeta parum satisque peracta sinistris,
 Inclyte rex, tibi me iussit narrare Ioabus
 Moestus et ipse quidem tali de strage suorum. 300
 Et rogat, an iubeas Rabbam obsidione levare,
 An sperare tuae mage fata faventia sorti?
 Ingemuit rex ipse suae dispendia gentis
 Attamen optata miseri nece laetus Uriae;
 David ad Ioabum 305
 Vade, ait, atque duci referas mea dicta Ioabo:
 Ista, Ioabe, tuum frangat committere noli
 Res animum; varia est belli fortuna. Vicissim
 Qui victus fuerat vincit rerumque potitur.
 Exhortare tuos ne dudum coepta relinquant
 Proposito ne cadant duranti praemia dantur 310
 A cessante suas retrahit victoria palmas.
 Magno animo pugnate, viri, vexata superbum
 Inclinat iam Rabba caput; perstate parumper
 Illaque sub nostras mox ibit subdita leges.
 Interea totam vulgatur fama per urbem 315
 In castris quosdam nuper periisse Ioabi.
 88 r. Caede viri audita Bersabe moesta capillos
 Carpsit et in nigro consedit tristis amictu
 Ora lavans lachrymis et plangens pectora palmis*

Bersabe

- Frustra illum miseranda vocans, tandemque peractis* 320
Funeris pompae paucis de more diebus
Traducta est claram regis Davidis in aulam.
Iamque palam thalamis magni mage usa mariti
Enixa est puerum summae, si fata tulissent,
Immensaeque spei; sed crimine parta nefando 325
Coniugia aeterno coelum terramque regenti
Displicuere deo. Nathano proinde prophetae
Arguat ut regem mandat. Petit ille penates
Sydereos et regis adit penetrabile superbum
Nathan Hisque illum aggreditur dictis: Inquiro probatum, 330
O rex, iudicium. Gregis unus dives ovilis
Extitit ante alios armentorumque redundans.
Alter erat pauper, cui nummus nullus in arca
Nulla pecus ruri, nisi mitis ovicula tantum
Ipsi chara nimis. Peregrinus dives avarus 335
Suscipit hospitio coenamque daturus ad istam
Lumina vertit ovem, raptamque apponit amico.
Quin etiam repeti ne posset mactat et ipsum
Cuius erat scelerique scelus superaddit iniquus,
Una suo tantum ne de grege decidat agna. 340
Exclamat David: Morte est mulctandus acerba
Hic, quem crudelem fecit male suada cupido
88 v. Praedandique aliena fames. Tunc intulit ipse
Nathanus vates: Recta est sententia regis.
Te tamen hunc ipsum quem damnas esse memento. 345
Praeterea deus ipse deus tibi dicere iussit
Impietate tua commotus: Nonne ego sceptri
Israhelitani te sum dignatus honore?
Nonne ego te Saulis protexi semper ab ira?
Nonne meum numen semper servire coegit 350
Israhelem Iudamque tibi? Victoria tecum
Nonne favore meo certamine stabat in omni?
Addere et his volui. Quare ergo numine nostro
Sancitas ausus dudum contemnere leges
Laesisti externi genialia foedera lecti? 355
Et cuius fueras uxore potitus, in illum
Hostili gladio saevisti. Te ille iubente
Hostibus obiectus telorum turbine multo
Prostratus vitam pariter cum sanguine fudit.
Non impune feres haec tanta piacula, David, 360
Adversae gentis duro vexabere Marte
Atque ut mechus eras alienae coniugis, omnes
Uxores hac urbe tuas sic polluet alter,

- Nec tamen tacite, turba spectante sed omni.*
Pertinuit meritas culpa mens conscia poenas. 365
Hinc David peccasse dolens suspirat et inquit:
Peccavi tibi, magne deus, tu parce fatenti.
Discite quam felix sceleris correctio, vel quam
89 r. *Festinata reo venia est indulta dolenti.*
Continuo Nathanus ait: Secernitur a te 370
Aeternae exitium mortis, sed murmuris autor
Quum fueris plebi, quo sunt caelestia laesa
Numina, quae nata est nuper tibi spuria proles
Hac orbatus eris, teneris decaedet ab annis.
Hoc dicto abscessit vates regemque reliquit. 375
Aegrotare puer desperatusque iacere
Coepit pro pueri votis precibusque salute
Solicitare deum David ieiunus et idem
Cum gemitu profusus humi lamenta ciere
Circa illum famuli atque uxores et domus omnis 380
Hortantes saltem de terra surgat et adsit
Iam tandem mensae fratrum procerumque suorum.
Ille sed immotus perstat solamina nulla
Admittens, languenti animo mentisque dolori.
Septimus inde dies puero fuit ultimus aevi 385
Postquam lethiferum suscepit corpore morbum.
Non erat hic David, longe diversus ab illo
Distentusque solo recubabat et aulica turba
Infantis tunc fata suo deferre parenti
Pertinuere quidem; nam qui languente dolebat 390
Demissis animis multo funestius illum
Iam pueri audita doliturum morte putabant;
Nemo ita venturum non crederet et tamen haec res
Evenit praeter cunctorum spemque fidemque.
89 v. *Nam quum musantem rex cerneret ire tumultum* 395
Et crebris vacuas aedis resonare susurris,
Vocibus insolitis motus quaesivit, an aeger
Vita functus erat. Vita dixere gementes
Defunctum famuli; tunc ille afflicta levavit
Membra solo, tersit sordes erectus et artus 400
Abluit aspersos lymphis et odoribus unxit.
Assumit trabeam coelesteque numen adorat.
Inde petit mensam, coenat non pristinus ori
Moeror inest sicco stant lubrica lumina vultu.
Mirari hoc omnes atque illum poscere causas, 405
Cur non extinctum doleat, quem corpore vivum
Sed febri affectum iam dudum flerat acerbe?

- Respondit David lachrymis fletuque moveri*
Numina sancta solent ieiunis gratia facta est
Saepe viris, humiles oculis deus aspicit aequis. 410
Hinc ego me talem praestabam flensque dolensque
Dum spero pueri domino miserante salutem.
Nunc aliter placitum regi qui nosco superno.
Cur lachrymer? Numquid fletu revocarier ullo
Mortuus ad vitam poterit? Quum certa voluntas 415
Aeterni pateat regis, contendere contra
Nonne animi furor evanaeque insania mentis?
Ergo tibi grates, summi moderator Olympi,
Semper agam semperque mali minus esse fatebor
Quod patior, quam quod mea nam delicta merentur. 420
90 r. *Et plus esse boni quod te donante recoepi,*
Quam mea quo virtus potuisset digna videri.
Hac igitur ratione suum lenire dolorem
Dum studet, ipsa etiam solamen corde recoepit
Bersabe; inde novo felicius usa marito 425
Egregium partu fudit Salamona secundo *Salamon natus*
Dilectumque deo. Tempestivumque magistro
Nathano David dedit illum muneribus aequis
Doctrinisque bonis quondam percultus ut esset
Atque habilis regno. Multum referre putabat 430
Non modo ut ingenuis sit praeditus artibus ille,
Sed magis ut vitio purus noscatur ab omni *Quali magistro*
Et virtute probus pueri cui cura docendi *pueri commit-*
Est commissa rudem. Teneros magis influit annos *tendi*
Quod cernunt oculi quam quod cava percipit auris. 435
Qualibus exemplis monitisque indocta iuventus
Parvula adhuc fuerit tales dabit aucta colores.
Interea longo labefactam Marte Ioabus
Iam capturus erat Rabbam misitque vocatum
A Solymis regem. Veni, inquit, moenia Rabbae 440
Tormentis concussa ruunt remisque fatiscunt, *Rabba oppu-*
Pars cecidit muri, patet hanc ingressus in urbem, *gnatur*
Sed tibi servatur capiendae gloria Rabbae
Et virtute tua potius superata feratur,
Quam pugna ductuque meo. Rex milite multo 445
Armatus venit, primo capit impete Rabbam.
90 v. *Urbs opibus viduata suis, simulachra deorum*
Deturbata solo, post haec captiva iuventus
Vinclo pressa gravi, sonat ingens undique planctus
Foemineus, matres strinxere ad pectora natos. 450
Davidi diadema datum, quod habere talentum

MARCI MARULI

*Pondo auri dictum fuerat multusque lapillis
 Baccatum miro longē splendore micabat.
 Ista corona fuit dominis gestata prophanis
 Nunc regem sortita pium lucere decore 455
 Visa magis grato magis isto vertice digna.
 Iussus Ammonitas tandem disperdere gentes
 Lege dei David captivae corpora turbae
 Aut secuit serris aut ferro in frusta redegit,
 Aut subiecta gravi carrorum pondere pressit, 460
 Ut discant irati etiam compescere dextras
 Legatisque mali nil velle infligere regum.
 Victor deinde virum coetu comitante suorum
 Et laetas tollente simul super aethera voces
 In patriam rediit praeda magis an gravis armis 465
 Incertum; sed enim pro tantis ille triumphis
 Solvit vota deo laudes gratesque peregit.*

*Poena pro in-
 iuria legatis
 illata*

ARGUMENTUM

REGUM LIB. II. CAP. XIII. AMMON DAVIDIS FILIUS VITIAT THAMAR, ABSALONIS SOROREM. REX MOLESTE FERT. ABSALON VOCATUM AMMONEM IN CONVIVIA INTERIMIT; FUGIENS VENIT IN GESSUR. XIII. [91 r]. IOAB PER MULIEREM THECUIEM PLACATO REGE REDUXIT EUM HIERUSALEM, UBI ILLE PER BIENNIUM VITAVIT CONSPECTUM REGIS, IOABI MESSEM INCENDIT. REX EXORATUS ABSALONEM AD SE VENIENTEM OSCULATUR. XV. ABSALON AFFECTAT REGNUM. DAVID FUGIT, CLIVUM OLIVARUM FLENS ASCENDIT. CHUSIM MISIT, UT IUNGATUR ABSALONI ET ACHITOMEPHELIS CONSILII OBSTET.

Lib. X.

<i>Iustitiae*coelestis opus quum penitet illi Protinus aeternas pro crimine tollere poenas Ast ita non alias; aliis delicta piare Suppliciis penitusque nihil dimittere multum Quicquid peccatur. Nunc ergo qualia David Sit mala perpessus pueri post fata docebo. Ne quicquam vacuum fando docuisse putetur Nathanus vates. Tu me divine canentem Spiritus aetheria coeli delapsus ab arce Dirige per veteres optato tramite fastos; Non quos Pierides, nec quos dictavit Apollo Gentibus infidis, sed quos meliore relatu Veridicique magis nobis cecinere prophetae. Thamaris una fuit forma pulcherrima regis Natarum, mater quam quondam chara Maacha Germanam pulchro generaverat Absaloni. Hanc ardere coepit totis affectibus Ammon Ante omnes alia regi de coniuge natus.</i>	5 <i>Mala passus David pro crimine</i> 10 <i>Invocatio</i> 15
--	--

91 v.

	<i>Hanc solam spectare miser, caelare sed ipsam</i>		
	<i>Intima carpentem coepit praecordia flammam.</i>	20	
	<i>Nam proferre pudor turpem prohibebat amorem,</i>		
	<i>Ipsaque virginitatis integrae intacta puellae</i>		
	<i>Obstabat votis et desperare iubebat.</i>		
	<i>Sed stimulis urgere feris insana cupido</i>		
	<i>Iam magis atque magis pergens non nocte sinebat</i>	25	
	<i>Non quievisse* die; iam ferre incendia cordis</i>		
	<i>Non valet aegenti, tacitus suspiria ducit,</i>		
	<i>Stat, sedet, huc illuc errat, secumque susurrat</i>		
	<i>Amenti similis. Quid enim nisi vita furentis?</i>		
	<i>Immoderatus amor fuit illi sanguine vinctus.</i>	30	
Ionadabus	<i>Ingenio prudente satis praestans Ionadabus</i>		
	<i>Davidis de fratre nepos, qui factus amato</i>		
	<i>Obvius Ammoni, faciem miratus et ora</i>		
	<i>Demutata. Satin valeas charissime, dixit,</i>		
	<i>Sis ne satis sanus? macies pallorque decorem</i>	35	
	<i>Deformat vultus; tristemque in pectore curam</i>		
	<i>Indicat aspectus. Quid habes? mihi dicito, forsan</i>		
	<i>Opportuna dabo pellendi pharmaca morbi.</i>		
Ammon	<i>Suspirans Ammon: Non est medicabile nostrum,</i>		
	<i>O Ionadabe, malum, sed quid tibi demoror, inquit,</i>	40	
	<i>Secretum proferre meum? Me Thamaris intus</i>		
	<i>Urit amor, tenuatque iugi membra extima cura;</i>		
	<i>At tu si quid habes tanto succurre labori.</i>		
92 r.	<i>Nam mihi sive mori est decretum, sive potiri</i>		
	<i>Virgine dilecta, frater licet Absalon illi</i>	45	
	<i>Sit simul atque mihi. Miserans Ionadabus merentem</i>		
	<i>Tam propenso animo iuvenem tam mente procaci</i>		
	<i>Haec responsa dedit: Iubeo sperare quod optas</i>		Ionadabi consilium
	<i>Te, nate Achinoa, quoniam quam diligis ipsam</i>		
	<i>In manibus tibi trado tuis, adverte docebo</i>	50	
	<i>Qui fieri id possit; tetrius te finge valere,</i>		
	<i>Te simula aegrotum multum lectoque accumbe</i>		
	<i>Et gemitu testare gravem suo modo dolorem,</i>		
	<i>Te visum veniet genitor, diducito vocem</i>		
	<i>Et dic: Oro, pater, veniat, fac, Thamaris ipsa</i>	55	
	<i>Et fratri obsequium praestet soror, ipsa ministret</i>		
	<i>Et pulmenta pararet manibus quo porrigat ultro</i>		
	<i>Vina cibosque mihi, solet evanescere docto</i>		
	<i>Saepe ministerio lentus de corpore langor.</i>		
	<i>Hos monitus, Ionadabe, dabas, prudensque vaferque</i>	60	In Ionadabum r. le consiliante
	<i>Iam tibi visus eras, at non servatur amicus</i>		

* Poeta ipse correxit: requiesce

	<i>Consultore mali, finem prudentia rerum Metitur. Tunc coepta probat quum mente sagaci Perpendens discit qualis manet exitus illi, Nec suadere suis quod palpet curat amicis, Sed quod grata bonis factum commendet honestas, Quod ius fasque putat, quod denique profore credit Thamaris ergo patris iussis compulsa penates Ammonis petiit pultemque cibosque paravit</i>	65
92 v.	<i>Accedens aegro proponit, porrigit, offert Solicitansque rogat salubres ut sumeret* escas. Ille suos vultus avertens tedia turbae Astantis tolerare negat se posse malignus Anxiatur** atque gemit, quare discedere iussis Omnibus hi tamen soli mansere relictis. Ille manu ipsius presa testatur amorem Improbis et lecto secum concumbat in illo Eflagrat retinens et iam violentus inhaerens. Obstupuit miseranda nefas tam grande puella Seque trahens retro: Quid me sic opprimis, inquit. Quid molire scelus? Cognati sanguinis, Ammon, Oblitus legisque dei iurisque pudici Connubii? Sine me, sine me, clamabat, at ille Luctantem toto praetendit vincere nixu, Et tandem vincit. Miseram sceleratus amator Germanam violat vi victus et ipse nefanda. Iamque expleta semel iuvenis damnata libido Exardens odio flammis extinxit amoris, Et quantum cupide dilexerat, aedibus illam Extrahit. Sibimet tunc indignatus opinor, Ipsam flagitii quum conscia cura momordit. Illa abiit lachrymans et virginitatis ademptae Deplorans tacito secum moerore pudorem. Nec tamen ipsa suas postquam penetravit in aedis Se potuit retinere graves quin moesta querelas</i>	70
	<i>Promeret et fratri fratris scelus Absaloni Pulvere sparsa caput tunicisque a pectore scissis Atque solo fixis oculis pudenda referret. Obstupuit factum tristemque exarsit in iram Absalon et tacitus quamvis ratione sororis Vindicet ablatum per eum vitiumque pudorem Cogitet et nunc hoc nunc illud mente volutans Mitte queri, dixit, culpa est abiecta puellae Vis illata probae stupratae damna rependi</i>	75
93 r.		80
		85
		90
		95
		100
		Absalon

* Poeta ipse correxit: Ne sumere differat languenti faciles pariterque salubres

** Poeta ipse correxit: Aestuat

	<i>Non nisi raptoris possunt pro crimine poena.</i>	105	
	<i>Solamen tibi sit non consensisse scelesto</i>		
	<i>Et luctasse diu. Caro est vitata, sed ipsa,</i>		
	<i>Ipsa integra manes. Servatur quippe pudicis</i>		
	<i>Virginitatis honos etiam ludibria passis.</i>		
	<i>Rem tacitam teneas et iam dissimulare memento.</i>	110	
	<i>His dictis sedata silet frenatque dolorem,</i>		
	<i>Quamvis ori rubor suffundit iussa facessit</i>		
	<i>Incestumque tegit. Sed et Absalon impia cordis</i>		
	<i>Condere consilia adnexus placabilis oris</i>		
	<i>Monstrabat speciem succensoque felle tumebat</i>	115	
	<i>Intus mens odii, sed mitis* externa vultus</i>		
	<i>Signa benigna dabat, veluti quum pruna caminis</i>		[Comparatio]
	<i>In mediis obducta latet; restincta putatur</i>		
	<i>Igne vis omnis penitus solique iacere</i>		
	<i>Creduntur cineres donec superaddita ligna</i>	120	
	<i>Concepto incipiant alte fumare calore</i>		
93 v.	<i>Et caelata diu mittant incendia flammās.</i>		
	<i>Sic indignati fratris gravis ira latebat,</i>		
	<i>Donec servato se promere tempore coepit.</i>		
	<i>Venit et ad regem vulgato crimine rumor</i>	125	
	<i>Atque illum multo tristem moerore replevit;</i>		
	<i>Rex tamen Ammonem nec verbis carpsit amaris</i>		
	<i>Nedum supplicio post tanta piacula digno;</i>		
	<i>Usque adeo magno semper dilexit amore</i>		
	<i>Ille Ammonem filium sibi primo germine natum.</i>	130	
	<i>Ast odisse fuit satius fortasse paterno</i>		
	<i>Ipse metu pressus graviter peccare caveret.</i>		
	<i>Sublataque mali causa mala tanta secuta</i>		
	<i>Non essent. Dicenda mihi quae denique restant?</i>		
	<i>Blanda nimis pietas et mollis cura parentum</i>	135	
	<i>Plus aequo audaces natos in crimina mittit</i>		
	<i>Contemptumque sui. Stulta est dilectio charos</i>		
	<i>Lascivire pati et nullo compescere freno.</i>		
	<i>Par amor invidiae est, quem propter plectere vitas</i>		
	<i>Dilectos pueros faciunt quum digna flagello.</i>	140	
	<i>Hic sapienter amat qui verberare vindice natos</i>		
	<i>Avocat a vitio monitisque informat honestis</i>		
	<i>Moribus exculti ut sint virtutemque capessant.</i>		
	<i>Ergo in tale nefas Ammonem praecipitarunt</i>		
	<i>Blandimenta patris, qui dum delicta rigore</i>	145	
	<i>Persequitur nullo, magni sibi causa doloris</i>		
	<i>Ipse fuit. Mollis natorum censor et ipse</i>		

* Poeta ipse correxit: mitis tamen

- 94 r. *Helius antistes fuit olim et pendere poenas* *Helius*
Iudicio iussus divino, perdidit omnem
In bello sobolem solioque excussus eburno 150
Exanimis cecidit translatus caessit ab illo
Pontificale decus; tulit haec punier ineptus
Helius in natos. Quanto graviora merentur
Hi quicumque suis sunt ipsi exempla malorum,
Pontificis sancti si sic punita refertur 155
Sola levis contra pravam correptio prolem?
Inde per immensum sol circumductus Olympum
Iam bis Oebaios curru contingere fratres
Visus erat iocunda novi bis tempora veris
Advexisse suo foecundans arva calore. 160
Absalon accedens tunc regem supplice voto
Et fratrum turbam ad convivium festa vocavit
Lanigeras tonsurus oves Balasoris in agro;
Hic ubi diffusi viridanti gramine campi
Propter aquae ripas rapido torrente fluentis 165
Florebant et laeta gregi dumeta ferebant.
At curis regni David remoratus abire
Nequaquam se posse refert; ferventius ille
Instare, ut fratres saltem dimittat et ipsum
Praecipue Ammonem. Cuncti venere rogati. 170
Egregias tunc ille dapas et vina pararat,
Ille penu tuta mensas cumularat agrestes.
Discubuere viri, lusu convivium laeto
94 v. *Certatim exercent et iam magis ebrius Ammon*
Coeperat implicito voces truncare palato. 175
Vix aperire graves temulentae frontis ocellos
Ac veluti somno praessus deflectere colla
Nutantis capitis pronoque accumbere vultu.
Absalon ista notat. Mox signum protulit illis
Quos ante instruxit decernens caede piare 180
Atque cruore rei violatae stupra sororis.
Viso igitur signo gladiis convivium strictis
Perturbant, cunctis pariter pavitantibus unum
Ammonem feriunt et mensas sanguine foedant.
Ille solo lapsus misere devolvitur imo 185
Persolvens meritis commissa piacula poenis.
Conscendunt mulos reliqui trepidante tumultu
Et celeri repetunt Solymarum moenia cursu.
Sed mage praecipiti praecurrit fama volata
Sauciat et falsis regis rumoribus aures 190
Illius occisos natos narravit ad unum

M'ARCI MARULI

	<i>Nec quemquam superes patri. Perculsus atroci</i>	
	<i>Erumna genitor nudavit pectora scissis</i>	
	<i>Vestibus et moerens in terram corrui, omnes</i>	
	<i>Hoc ipsum fecere simul qui forte sedebant</i>	195
<i>Ionadabus</i>	<i>Circa illum proceres. Ionadabus surgit et inquit:</i>	
<i>regem</i>	<i>Haud verum trepidus narravit talia rumor.</i>	
<i>consolatur</i>	<i>Salvi aderunt omnes Ammonem praeter ademptum</i>	
	<i>Germani insidiis et fraudibus Absalonis.</i>	
95 r.	<i>Ille quidem memori violatae probra sororis</i>	200
	<i>Mente tenens, non est vivum discedere passus</i>	
	<i>Criminis autorem pransum potumque peremit.</i>	
	<i>In reliquis moderare tuo, rex magne, dolori.</i>	
	<i>Vix ea satus erat summa speculator ab arce</i>	
	<i>Adventare viros exclamat pervia montis</i>	205
	<i>Ingressos properare gradum factisque propinquis</i>	
	<i>Constitit esse ipsos. Ionadabus dixerat ante</i>	
	<i>Quos esse incolumes praesagae lumine mentis</i>	
	<i>Nondum visa sciens. Postquam venere peremptum</i>	
	<i>Lugentes fratrem moestis clamoribus aedes</i>	210
	<i>Implerunt, magnos agit omnis curia fletus,</i>	
	<i>Atria lamentis resonant; rex ipse dolore</i>	
	<i>Vincere conatus siccis perstabat ocellis.</i>	
	<i>Mox victus lachrymis profusis ora rigavit</i>	
	<i>Ipse etiam natique dedit pro morte querelas.</i>	215
	<i>Funereque exacto luctum de more diebus</i>	
	<i>Non paucis tenuit. Genitoris fugerat iram</i>	
	<i>Absalon patrius translatus sedibus usque</i>	
	<i>Ad Syriae regionis humum regisque penates</i>	
	<i>Tholomai Gessura olim dominantis in ora</i>	220
	<i>Amiviro genitore sati regionibus illis</i>	
	<i>Exegisse procul tres totos dicitur annos.</i>	
	<i>Davidis iam longa dies molliverat iram,</i>	
	<i>Iam magis atque magis miti placabilis ore</i>	
	<i>Esse videbatur, Thecuites foemina quando</i>	225
95 v.	<i>Magnanimi monitis verbisque instructa Iobi</i>	
	<i>Lugubres induta togas simulansque dolorem</i>	
	<i>Accessit supplexque illi sic ore locuta est:</i>	
	<i>Affer opem miserae, si qua est tibi, maxime regum,</i>	
	<i>In miseros pietas; tua namque ancilla duobus</i>	230
	<i>Gaudebam natis chari post fata mariti.</i>	
	<i>Hi dum rurantur (fraterno semper amore</i>	
	<i>Inter se coluere prius nisi tempore in isto)</i>	
	<i>Nescio quid litis discordi voce vicissim</i>	
	<i>Versantes conferre manu coepere furendo</i>	235

- Ictibus alterius contusus concidit alter.*
Orba illo infelix curas solabar aniles
Huius quem vivum servarunt fata salute.
Attamen ecce omnis generis cognatio nostri,
Me miseram, insurgens tristes nunc suscitât iras 240
Atque hunc ad mortem pro fratris morte reposcit,
Ne qua mihi restent miserae solatia matri.
Ne quis sit reliquus mea qui post fata supersit,
Qui morienti oculos claudat, qui funera faxit
Quique suos referat verbis atque ore parentes. 245
Aut tanto me tolle malo miseratus iniquam
Infortunatae mulieris in omnia sortem*
Aut gladio me perde tuo, ne cernere cogar
Unica cognatis lanieri pignora dextris.
Dixit et humentes se tergere finxit ocellos 250
Elata super ora manu. Miseratio regem
 96 r. *Movit et huic ipsi per summi numina regis*
Iurat facturum se mox operamque daturum,
Istum qui superest ne quis de stirpe suorum
Laedat, ne quis ei iam quiquam triste minetur. 255
Seque autore ipsam cum prole superstite matrem
Iam fore securamque metu expertemque pericli.
Ex his ergo illi dictis audacia crevit
Fandi quod vellet vocemque levare et inquit:
In me igitur, David regum iustissime, mitis, 260
In te saevus eris? Nati dum fata peremti
Unius defles, pateris tam tempore longo
Alterius vitam diversas quarere terras
Atque uno amisso te velle carere duobus.
Sed quum nemo queat vitam reparare perempto 265
Huius qui superest, oro, miserere tuaeque
Consule fortunae. Longinquis exul ab oris
Iam redeat fratrisque locum genitore iubente
Impleat amissi, gentem populumque fidelem
Ille inter periit. Propior mors ista periculum est 270
Aeterni interitus in terra idola colente,
Quae cui contingit. Tali de morte fideles
*Errue nunc animas nati comitumque suorum.***
Iudiciumque tuum populo quod teste dedisti
Iuratus serva; similem confingere casum 275
Sors miseranda tui me compulit Absalonis.
 96 v. *David foemineae tunc mentis acumine tactus*
Non minus obstupuit quam vates ille Balamus

* Poeta ipse correxit: genitricis – ** Poeta ipse correxit: sociique cohortis

	<i>Israhelitanae vetitus maledicere plebi</i>	
	<i>Quando asinam, qua vectus erat proferre loquellas</i>	280
	<i>Audiit humanas mutata voce rudentum.</i>	
	<i>Aut hi, quis intra Galileae moenia Chanae</i>	
	<i>Cura fuit mensis festi servire iugalis</i>	
	<i>Quum puris mendante deo fictilia vasa</i>	
	<i>Implesent lymphis et iussi haurire meracum</i>	285
	<i>Effluere aspicerent Bacchi mox inde liquorem.</i>	
	<i>Ergo admiratus muliebris callida sexus</i>	
	<i>Elloquia haec alio prolata autore putavit</i>	
	<i>Et rogat, an illi suggererit ista Ioabus</i>	
	<i>Absalona volens fidum de gente prophana</i>	290
	<i>Transferri ad patris post longa exilia sedes?</i>	
	<i>Verum ais, o David, respondit illa, Ioabus</i>	
	<i>Pro pulchro quoniam minus anxius Absalone</i>	
	<i>Talia me iussit tibi dicere; spiritus iste</i>	
	<i>Divinare tuus certe satis omnia novit.</i>	295
	<i>Hanc tibi credo dei confert sapientia mentem,</i>	
	<i>Ut secreta scias atque ut manifesta probato</i>	
	<i>Discernas sensu; quicquid decreveris ergo</i>	
	<i>Iudicio, complere stude. Quum certa voluntas</i>	
	<i>Ista dei fuerit, non est obsistere tutum.</i>	300
	<i>Perfice divino quod iam promiseris ore</i>	
	<i>Atque ignocere mihi, simul ipsi ignosce Ioabo,</i>	
	<i>Si meus offendit te quicquam sermo, coegit</i>	
97 r.	<i>Suggerere hunc pietas me dicere cura sequendi</i>	
	<i>Ipsius imperium per quem tua castra reguntur.</i>	305
	<i>Dimissa muliere* pius rex ipse vocato</i>	
	<i>Haec mandata dabat ductori forte Ioabo:</i>	
	<i>Ecce, Ioabe, tuis caedens, charissime, votis</i>	
	<i>Compressi posuique animos, revocetur ut ipse</i>	
	<i>Absalon, admitte. Vultu laetante Ioabus</i>	310
	<i>Atque solo fixis genibus persolvere grates</i>	
	<i>Solicitus fatur: Multum tibi debeo, David</i>	
	<i>Rex, virtute potens, clarus pietate fideque,</i>	
	<i>Quod me militiae primo dignaris honore,</i>	
	<i>Nec minus in reduci tibi debeo maxime nato</i>	315
	<i>Absalone tuo. Voti nunc compos in illo</i>	
	<i>Quod permittis agam. Surgens penetravit ad oras</i>	
	<i>Gessuras alacer, regis dein tecta petivit</i>	
	<i>Tholomai et charum secum Absalona reduxit</i>	
	<i>Ad patrias tandem sedes urbemque beatam.</i>	320
	<i>Nondum tota necis fraternae iniuria regi</i>	

David ad Ioabum ut Absalonen revocet

* Poeta ipse correxit: Thecuite

	<i>Exciderat languenti animo ... tique repostum</i>		
	<i>Viscera carpebat facinus iussitque redire</i>		
	<i>Absalona suum quas ante habitabat ad aedes,</i>		
	<i>Ut neque spectaculum se regi praebeat ille</i>	325	
	<i>Nec visum veniat regem longeque facessat</i>		
	<i>A facie vultuque patris; licet ipse decore</i>		
	<i>Corporis ante alios [necnon] mensura per artus</i>		
	<i>Exaequata suos fuit illi splendida forma</i>		Absalonis forma
97 v.	<i>Oris purpurei, nivibus certantia colla</i>	330	
	<i>Caesaries auro, geminis duo lumina stellis;</i>		
	<i>Pulchrior ad Thebas misso duce Partenoepo</i>		
	<i>Ad Troiam niveo fuerat Davidis alumnus.</i>		
	<i>Quum tamen ambo una iam versarentur in urbe,</i>		
	<i>A genitore duos declinans luxerat annos.</i>	335	
	<i>Interdicta sibi praesentia quippe parentis</i>		
	<i>Quum foret, exilium gravius tolerabat ibidem</i>		
	<i>Quam quum Gessuris fugiens latitavit in oris.</i>		
	<i>Pertesus veniae molimina tarda futurae</i>		
	<i>Conspectumque patris cupiens precibusque Ioabi</i>	340	
	<i>Venturum hoc sperans, accersere iusserat illum.</i>		
	<i>Cunctantemque iterum rursusque venire negantem,</i>		
	<i>Postremo iratus servos in praedia mittit</i>		
	<i>Qui iam maturam flammis incendere messe</i>		
	<i>Illius iussi torrem iecere perustae</i>	345	
	<i>Collucent paleae, culmos comprehendere flamma</i>		
	<i>Festinat, crepitantem ignis consummit aristam.</i>		
Comparatio	<i>Inde levis scintilla volat perque aera fertur</i>		
	<i>Muscarum in morem, quales fornacibus olim</i>		
	<i>Vivere, fama fuit, quoties Cythereia Cypros</i>	350	
	<i>Conflaret multo Themesta calore metalla.</i>		
	<i>Exciti damno famuli venere Ioabi</i>		
	<i>Et scissis tunicis domino coepere referre</i>		
	<i>Vastati facinus flammis torrentibus agri.</i>		
	<i>Tunc Absalonis subiens cito tecta Ioabus</i>	355	
98 r.	<i>Aggreditur iuvenem dictis: Tibi fidus ut essem,</i>		Ioabus ad Absalonem
	<i>Me meus egit amor, placavi irata parentis</i>		
	<i>Corda tibi, externus duce me translatus ab oris</i>		
	<i>Natali gaudes terra; quo crimine tandem,</i>		
	<i>Absalon, hoc merui, segetes ut iusseris igni</i>	360	
	<i>Devastare meas? Nec me mea damna gravantur,*</i>		
	<i>Sed furor iste tuus. Subridens Absalon inquit:</i>		
	<i>Haud hoc iratus feci, sed nostra, Ioabe,</i>		Absalon respondit
	<i>Mens animusque tui cupiens quum saepe vocatum</i>		

* Poeta ipse correxit: fatigant

- Non venisse quidem cognovit, talia secum* 365
Commentans egit te nunc praesente fruetur
Et tibi multiplici damnum mercede rependet,
Si votis fortuna meis arriserit unquam.
Ergo age, vade, pio defer mea dicta parenti,
Ut quid ego redii Gessuris exul ab oris 370
Si graviora pati patria contigit in urbe,
Tempore tam multo conspectus, oro, cupiti
Copia iam fiant placidos ostendere vultus
Iam mihi dignetur, vel si delebile crimen
Esse meum nullo saeculorum iudicat aevo, 375
Iam perimat miserum, non tam grave luce carere
Est mihi, quam facie vivi charique parentis.
Haec mandata dedit. Mox continuoque Ioabus
Haec eadem defert regi mollique precatu
Illius inflexit mentem veniamque petenti 380
Impetrat, et votis optatae munera pacis.
98 v. *Absalon* *Absalon hinc regem maturat adire vocatus*
Venit et ad terram vestigia promus adorat.
Erigit apprensum genitor dextraque retento
Dat dulces monitus. Post haec amplexus utraque 385
Candida colla manu lachrymis dabat oscula fusis
Oblitusque mali nato felicia fata
Optavit, sed vota leves vanescere in auras
Consuevere, quibus nimis impia facta repugnant.
Post donata sibi fraternae crimina caedis 390
Absalon elata coepit cervice superbus
Appetere excelsum patriaeque satis honorem;
Hoc unum totis moliri viribus ultro
Ut pulso genitore procul diademata solus
Occupet atque illi sceptro potiatur adempto. 395
Hinc igitur currus sibi preparat armaque bello
Opportuna favens equitatum laetus agebat
Quinquaginta virum. Plebis venientis ad urbem
Allicere affatu coepit molissima corda
Et facilem praestare suis se civibus ultro. 400
Hos donis, illos promissis omnibus omnes
Solicitare modis et nil dimittere prorsus
Quo cunctis charum fieri se posse putaret.
Iam tandem parto populi vulgique favore
Votum pro reditu Gessura fingit ad urbe, 405
Iuxta primorum solvendum marmora patrum
99 r. *Hebrone tumulata iacent ubi corpora sancta*
Adae atque Abrahae simul Isachique Iacobique

- Uxorūque una. Rex illi caessit ut iret*
Offeretque deo promissa et debita sacra 410
Esse nefas dicens, quod recte novimus, illud
Reddere nolle deo. Tunc Hebronam ille profectus
Cum bis centeno pervenit milite postquam
Illic consedit, quosdam destinat ad urbes*
Israhelitanas, populis haec iussa ferentes, 415
Ut clangente tuba magno clamore saluent
Absalona sacro dignum diademate regem,
Moenibus Hebronae quo nunc circumdatus altis
Imperat atque sedens populo dat iura volenti.
Achitophel Gylone fuit vir nobilis urbe 420 *Achitophel*
Artibus instructus belli. Mox Absalon illum
Accitum primo post se sublimat honore,
Ut regat ille suo semper quaecumque regenda
Consilio meliore forent castrisque domique.
Inde animi audacis iuvenis frontisque protervae 425
Extemplo caedit lectas in sacra bidentes,
Nec dum panda iugo detritos colla iuvenco
Immolat atque omnes dudum sui signa secuti
Coniurant spondentque idem regemque salutant.
Inque dies populus patriae de finibus orae 430
Concurrens turmas augebat agmina telis
Horrebant variis venientum ad moenia magnae
Hebronae. Iuveni tanto magis Absaloni
 99 v. *Iam conquirendi crevit fiducia regni.*
Nuncius ad regem tantos deferre paratos 435
Solicitus venit. Uerbis rex territus eius
Et secum recolens Nathani dicta prophetae
Cum quibus ille fuit dudum mala multa minatus
Cognata de gente sibi, decrevit ab armis
Abstinere modo iussitque recedere secum 440
Urbanum populum. Caedamus sedibus istis,
O mihi fida manus, ne viribus Absalonis
Oppressi efuso pereamus sanguine, dixit.
Externi nunquam timui certamina belli
Et natum nunc ecce meum exhorrescere cogor; 445
Me petit infestus meus Absalon, haud satis illi
Inquinasse fuit fraterno sanguine dextram
Per mea festinat comprehendere viscera regnum.
Caedamus tanto sceleri tantoque furori,
Caedenti dum tempus adest. — Abiere volentes 450
Cum Davide simul domus omnis, omnia plebis

* Poeta ipse correxit; certas direxit

	<i>Agmina, Celethi legiones atque Philethi, Sexcentique viri Getha procul urbe profecti, Inde revertentes comites Davidis ut essent Et bello socii. Dux horum fortis Etheus</i>	455	
	<i>Atque animo praestans fuerat. Conversus ad illum</i>		
David ad Etheum	<i>David: Ecce, inquit, mentis mihi notae fidelis Constantisque animi, non est ut nostra sequaris Signa modo. Solymis tutus potes advena nostris</i>		
100 r.	<i>Esse quidem,* redeas, oro, tuumque tuorum Agmen agens media securus in urbe quiesce. Non haec bella Syros spectant nec moenia vestrae Poscuntur Gethae; vexat discordia solam Israhelitarum gentem, me pellere regno Expetit et pulso sceptris genitore potiri Absalon. Ergo abeas et me sine fata subire Crimine digna meo. – Sic fatus protinus ora Perfudit lachrymis, cui sic respondit Etheus: Dimisi patrios quondam, rex David, penates Te propter. Numquid qui tecum prospera coepi Hactenus adversa nunc pressum sorte relinquam? Sed peragat quodcunque velit fortuna, sequemur Te tergumque tuum quoquo te verteris omnes, Sive petens mortem seu vitam, numina iuro Numquam abero milesque tuus morietur Etheus Tecum una, si forte mori te viderit, arma Semper in omne feret maiusque pavore periculum Pro te proque tuo, David charissime, regno. Frustra igitur suades, ut te fugiente revertar Me sine te servem. Sic fatus in agmine mansit. Hinc ubi iam fixam mentem cognovit Ethei Iesseides David, iussit transire cohortes Ultra Cedronis torrentes fluminis undas. Ibant demiso non lentis passibus ore. Profusis moesti lachrymis et lumina retro Flectentes, natale solum dum linquere lugent Et dulces pariter chara cum coniuge natos. His iter ingressis iuxta iuga consita olivis Desertum versus Sadochus et Abiatharus Ecce sacerdotes veniunt reliquique Levitae Portantes humeris divini foederis arcam. Censuit indignum tali se munere David Atque ait: Hoc sacrum pignus referatur ad urbem. Illic de nobis oracula certa petantur</i>	460 465 470 475 480 485 490	Etheus respondit

* Poeta ipse correxit: satis

DAVIDIADIS LIB. X.

	<i>Illic quaeratur sacris modo rite litatis</i>	495	
	<i>Aetherio regi, quid iam parat ipse futurum.</i>		
	<i>Si fuerit nostri misertus,* subtrahet istis</i>		
	<i>Suppliciis servosque suos ad tecta reducet</i>		
	<i>Antiqui patriique soli. Sin mulcta paratur</i>		
	<i>Ulla mihi, patiar domino quodcumque libebit.</i>	500	
	<i>Quicquid erit, curate mihi responsa referri.</i>		
	<i>Interea latebras desertae quarere terrae</i>		
	<i>Est animus, donec noscam, quid nimina summi</i>		
	<i>Me iubeant regis. Tunc demum rettulit arcam</i>		
	<i>Sacra tribus. Porro turba comitatus ab omni</i>	505	
	<i>Montis oliveti clium quum scandere David</i>		
	<i>Coepisset, nudis pedibus calcabat arenas</i>		
Davidis dolor	<i>Ora rigans lachrymis, nigro velamine tectus.</i>		
	<i>Hoc imitata phalanx omnis tristique gemensque</i>		
	<i>Terga sequebatur regis. Mox forte relatum</i>	510	
	<i>Accepit David vafrum nimis Achitophelem</i>		
101 r.	<i>In castris residere feri ducis Absalonis.</i>		
	<i>Sublatisque alte palmis oravit et inquit:</i>		
	<i>Da, quaeso, fatuam mentem, deus, Achitopheli</i>		
	<i>Consiliumque minus prudens. Hinc montis ab ipso</i>	515	
	<i>Culmine conspexit Chusum sibi saepe probatum</i>		Chusus
	<i>In dubiis virtute, fide, moderamine, rebus;</i>		
	<i>Hunc igitur iussit simulata mente redire</i>		
	<i>In Solymas, inquit, tum te de parte fatere</i>		
	<i>Esse Absalonis. Dic, postquam venerit, illi,</i>	520	
	<i>En ego, qui fuero Davidis fidus amicus,</i>		
	<i>Absalon, ipse tuus modo sum. Tu vivere tantum</i>		
	<i>Me permitte tibi; quod si te coeperit uti,</i>		
	<i>Aggredere inde tuo ut turbes Achitophelis</i>		
	<i>Astu consilium. Mox quicquid dixerit ipse</i>	525	
	<i>Absalon, et quicquid tractaverit, auribus abde</i>		
	<i>Sadochi sociique sui** simul Abiathari.</i>		
	<i>Hi mihi cuncta quidem per natos reddere semper</i>		
	<i>Curabunt, Achimas, qui sunt Ionathasque vocati.</i>		

* Poeta ipse correxit: ... miseret iam

** Poeta ipse correxit: eius

ARGUMENTUM

REGUM LIB. II. CAP. XVI. SIBA SERVUS MUNERA OBTULIT DAVIDI. MIPHIBOETHUM DOMINUM SUUM DEFECTIONIS INSIMULAT. DAVID FUGIENS ABSALONEM VENIT IN BAURIM. SEMEI MALEDICTA PATITUR. ABSALON CHUSIM HIEROSOLYMAS INGRESSUM RECIPIT. ACHITOPHELIS IMPULSU PATRIS CONCUBINIS PALAM ABUTITUR. XVII. ACHITOPHEL PETIT, UT PERSEQUATUR.

[Liber] XI.

102 r. *	<i>Siba suo domino malefidus Miphibosetho</i> <i>Adveniens prono Davidem vertice adorat</i> <i>Atque offert geminos pressos sub pondere asellos.</i> <i>Pondus erat totidem Baccheo plena liquore</i> <i>Tergora Cyniphio direptae de grege pellis,</i> <i>Bis centum rubidi panes uvaeque manipuli.</i> <i>Centeni passae, centeni denique scirpi</i> <i>Inserti siccis dulcique sapore mariscis.</i> <i>Talia dona ferens haec, inquit, munera servus,</i> <i>Rex venerande, tuus tibi pauper porrigo Siba.</i> <i>Plura daturus eram, si fors mihi plura dedisset,</i> <i>Res angusta domi largis affectibus obstat,</i> <i>Sit voluisse satis. — Postquam rex omnia vultu</i> <i>Accepit placido, donis iucundior, inquit,</i> <i>Es mihi, Siba, tuis, animum dum penso fidelem</i> <i>Solicitumque mei, sed dic, ubi natus amici</i> <i>Est nostri Ionathae, cui servis, Miphibosethus.</i> <i>Ille ex composito meditatatur ante loquellas</i> <i>Tempore captato multa cum fraude ferebat.</i>	<i>Siba</i> 5 10 15
----------	--	---

* Recte: 101 v.

DAVIDIADIS LIB. XI.

	<i>Absit, ut hic dominus mihi sit, qui mente fideli</i>	20	<i>Siba</i>
	<i>Non tibi deservit, quem quaeris mansit in urbe</i>		
	<i>Spe vana exultans ac dicens tempore in isto.</i>		
	<i>Sceptra mihi regni tandem reddidentur aviti.</i>		
	<i>Pro me bella gerit nunc Absalon. Ista loquentem</i>		
	<i>Deserui fugique procul tua signa secutus.</i>	25	
	<i>Malo mori tecum, quam vivens corda fovere</i>		
102 v.	<i>A regnis aliena tuis. Sic lingua locuta est</i>		
	<i>Perfida plena dolis. Dictis quoque credulus istis</i>		
	<i>Exardens odio rex dixit: Miphibosethi</i>		
	<i>Quae fuerant, iubeo, tua sint. Proh, semper iniquum</i>	30	
	<i>Mentis iudicium, delato crimine quemquam</i>		
	<i>Unius damnare fide nulladque tuendi</i>		
	<i>Sese velle reo penitus concedere partem.</i>		
	<i>Ecce insons dominus fundis exire paternis</i>		
	<i>Cogitur, ut servo tradantur. Scilicet istam</i>	35	
	<i>Mercedem meruere doli fraudesque nefandae</i>		
	<i>Falacis famuli. Scelerati praemia facti</i>		
	<i>Siba ferens laetus sanctam remeavit ad urbem.</i>		
<i>David patitur</i>	<i>Rex inde abscedens Baurinum venit in agrum.</i>		
<i>maledicta</i>	<i>A Bauri egressus Saulina stirpe superbus</i>	40	
<i>Semei</i>	<i>Geriades Semeus de montis rupe propinqua</i>		
	<i>Contra Davidem lapides torquere furendo</i>		
	<i>Coepit et hunc ipsum contenta carpere voce.</i>		
	<i>I nunc, crudelis regnator, perfide serve,</i>		
	<i>Haeredi regnum qui quondam Saulis ademptum</i>	45	
	<i>Vi retines, sed iusta dei vindicta scelestos</i>		
	<i>Insequitur mores. Nati propelleris armis,</i>		
	<i>Qui non iure tuis alios oppresseris ante.</i>		
	<i>Nunc tali meritas pendis pro crimine poenas.</i>		
	<i>Sic iuga percurrens montis clamabat in illum</i>	50	
<i>Abisas ad</i>	<i>Flana incedentem medium cingentibus alis</i>		
<i>regem</i>	<i>Praestantum virtute virum. Tunc fortis Abisas</i>		
103 r.	<i>Ad regem conversus ait: Quonam usque procaci</i>		
	<i>In te latrabit lingua canis ille nefandus,</i>		
	<i>Optime rex? Sine me petulantia protinus ora</i>	55	
	<i>Hoc caedam gladio. Sic dicens porrigit ensis</i>		
	<i>Ad capulum dextram, Semeum quoque lumine torvo</i>		
	<i>Suspexit. Sed enim miti sermone minacem</i>		
	<i>Rex cohibere virum conatus, desine, dixit,</i>		<i>Rex respondit</i>
	<i>Velle illum punire hominem. Fortasse iubente</i>	60	
	<i>Haec maledicta deo nobis nunc ingerit audax,</i>		
	<i>Et quis iussa dei reprehenderit. Ecce paravit</i>		
	<i>In me bella meus nimium crudelia natus,</i>		

	<i>Et non vis verbo me gens aliena lacessat?</i>		
	<i>Mitte illum, si sic statuit deus et mihi probra</i>	65	
	<i>Ingerat ille idem. Forsan patientia nostra</i>		
	<i>Placabit nobis commoti numinis iram,</i>		
	<i>Et deus haec fatis mutabit fata secundis.</i>		
	<i>Ergo ibant taciti Semeo de rupe tonante</i>		
	<i>Vocibus indignis et scrupos pulvere mixtos</i>	70	
	<i>Spargente in regem probri simul omnia causa,</i>		
	<i>Donec eo post terga procul longeque relicto</i>		
	<i>Desertos adiere locos silvamque virentem.</i>		
	<i>Illic compositis curarunt corpora castris.</i>		
	<i>Absalon interea media stetit urbe superbus</i>	75	
	<i>Ad quem Chusus ait: Salve rex inclyte, salve.</i>		<i>Chusus ad</i>
	<i>Ast ille admirans; Cur non Davida secutus,</i>		<i>Absalonem</i>
	<i>Chuse, tuum fueris tam semper deditus illi?</i>		
103 v.	<i>Respondit Chusus: Meus est rex Absalon ille,</i>		<i>Absalon ad</i>
	<i>Quem deus elegit, quem plebs populusque probavit</i>	80	<i>illum</i>
	<i>Israhelitanus, Chusus quoque serviet ipsi.</i>		
	<i>Obsequiosus eram regi, nunc regis alumno</i>		
	<i>Obsequiosus ero. Fas est, ut regis amicis</i>		
	<i>Successor regni tandem dominusque fruatur.</i>		
	<i>Hinc veluti exultat comperto forte viator</i>	85	
	<i>Ante pedes auro prolata prendere dextra</i>		
	<i>Illud festinat, spectat oculisque reponit;</i>		
	<i>Tunc usurus eo, quum res tempusque requireret.</i>		
	<i>Sic laeto excoepit Chusum tunc Absalon ore</i>		
	<i>Mellitis captus sermonibus. Impiger inde</i>	90	
	<i>Consilium accito sibi postulat Achitophele,</i>		
	<i>Quid facto sit opus iam primo tempore in illo.</i>		
	<i>At vero ille videns plebis nutantia corda,</i>		
	<i>Ne sublato odio compostaque pace quiescant</i>		
	<i>Absalon et David, tum quae manus arma secuta</i>	95	
	<i>Absalonis erat, regi daret emula poenas,</i>		
	<i>Ut dubiam tollat cunctis iniuria mentem</i>		
Achitophelis [tentabile] consilium	<i>Mox illata patri, nosti, inquit, in urbe relictas</i>		
	<i>Uxores regis, bacharum corpora cuncti</i>		
	<i>Compressu stuprata tuo cognoscere possint</i>	100	
	<i>Et componendae cessabit credula pacis</i>		
	<i>Suspicio, laesum quum sic Davida fuisset</i>		
	<i>Constabit. Quid agis, consultor pessime rerum,</i>		
	<i>Achitophel, quid agis? Non est diuturna potestas</i>		
104 r.	<i>Per dirum quaesita nefas; non laeditur actu</i>	105	
	<i>Turpi solus homo, mage hoc stimulatur in iram</i>		
	<i>Ipsa dei summi maiestas, perdere regna</i>		

Erruere et vicos solet hic iratus et urbes.
 Absalon admonitus pavementum scandit apertum
 Conspicuoque loco canopea repente tetendit. 110
 Illic compulsas fertur stuprasse novercas,
 Et patuit cunctis ingens scelus, improbus ille
 Quo testatus erat contra Davida parentem
 Se gerere hostiles animos infensaue corda.
 Achitophel post haec animo versare scelesto 115
 Eventum coepit belli pugnamque futuram.
 Absalona petens inquit: Bis milia dena
 Lectorum iuventum sumens tua certa voluntas
 Affuerit si forte mihi regalia castra
 Hac nocte invadam, populus conterritus omnis 120
 Terga dabit, solus nostris circumdatus armis
 Corruet ille senex, cuius ne sceptrum capessas
 Obstat vita tibi, sublato salva redibit
 Turba virum; cuncta pariter tua signa sequentur,
 Et iam Iudeo tutus dominaberis orbi. 125
 Dicta quidem laeto susceperat Absalon ore
 Quique aderant natu maiores illa probabant.
 Absalon ipse tamen Chuso quum verba vocato
 Achitophelis ibi dudum prolata referret
 Et quidnam super his sentiret forte rogaret, 130
 Achitophelis, ait Chusus, mihi disciplicet istud
 Hac vice consilium. Vires roburque virorum
 Qui Davida tegunt, nosti, praestantia bello
 Corpora sunt illis fortesque in proelia dextrae.
 Inde tuus genitor discrimine quam sit in omni 135
 Prospiciens quam mente sagax, quam promptus in armis,
 Nemo est quem fugiat sed nunc fortasse periculum
 Vitans ipse latet, ducibus moderanda relinquens
 Illo castra loco, quo si certamen inibit
 Achitophel casuque unus de plebe tuorum. 140
 Occidet, exhibit rumor cecidisse trecentos.
 Invadetque metus reliquos ipsique favere
 Davidi incipient; ergo tibi tutius istud
 Accipe consilium: totas modo colligi gentes
 Adani incipiens ad fines usque supremos 145
 Urbis Bersabae, venient, si iusseris, omnes.
 Vix illos capiet campus, iam copia tanta
 Arma gerens tecum quoquo te verteris ibit.
 Atque hac mole virum, veluti quum Nilus inundans
 Contegit effusis late arva patientia lymphis, 150
 Sic omnem operies turmam Davidis et uno

Achitophel
Absaloni

14 v. Chusus
evertit
Achitophelis
consilium

Comparatio

	<i>Illum congressu prosternēs vimque tuarum Effugiet nemo legionum. Si qua tenebit Urbs illos poterit circumdare funibus ipsam Copia tanta virum medioque in flumine tractam</i>	155
	<i>Mergere, ne ex illa restet vel calculus unus.</i>	
105 r.	<i>Et quum tanta tuo fuerit res aedita ductu Te metuent omnes, cunctas tua fama per urbes Procurret volitans, praelatum regibus ibit Nomen in astra tuum, tua denique gloria nullo</i>	160
	<i>Post haec saeclorum spatio delenda manebit. Talis tunc Chusi placuit sententia cunctis; Absalon ipse suae succensus laudis amore Assensit renuens quicquid suadere sagaci</i>	165
	<i>Consilio conatus erat Gelone creatus Achitophel, quamvis arguto providus astu. Ergo dei nutu sic contigit Achitophelis, Ut recte consulta leves spargatur in auras</i>	
	<i>Dignaque Maacha lueret supplicia natus.</i>	Absalon
	<i>Inde sacerdotes Sadochum atque Abiatarum Ipse sibi notos secreto Chusus adivit</i>	170
	<i>Atque aperit quaecumque modo tractata fuere Et decreta simul monuit quoque cuncta referri Curarent regi, rexque ut transiret ab illo Quo posuit sua castra loco, ne viribus idem</i>	175
	<i>Vix numerandorum vicina nocte virorum Oppressus pereat; tunc hi misere fidelem Ancillam, ferat hoc Ionathaeque Achimaeque, manebant Qui tunc urbe procul Rogelis ad usque fluenta</i>	
	<i>Ancillae instructi verbis mox ambo profecti Absalonis ubi post se decurrere servos</i>	180
	<i>Viderunt, abbiere citi ingressique Baurim</i>	
105 v.	<i>Intrant in puteum lympharum humore carentem Consciaque illorum mulier formidinis albo Contegit os putei tenuis velamine telae</i>	185
	<i>Se ptisanæ fingens illio siccare liquorem. Accurrunt lixae mulierque rogata fatetur Illos praecipiti transisse per avia cursu. Foemineis illusa dolis ea turba retrorsum</i>	
	<i>Caedendo redeunt Solymarum moenia versus.</i>	190
	<i>Hi quoque de puteo surgentes iam modo coeptam Tendunt ire viam pariter castrisque recepti, Rem sibi commisam Davidi ex ordine pandunt Persuadentque fugam. Iussit rex signa movere</i>	
	<i>Sub noctis tenebris Iordanis protinus amne</i>	195

DAVIDIADIS LIB. XI.

	<i>Transmisso sese festinans sistit in urbe.</i>	
Urbs Castra	<i>Castra fuit nomen munitae moenibus urbi.</i>	
	<i>Illic cum tota sedit rex ipse cohorte.</i>	
	<i>Achitophel vero postquam sua spreta videret</i>	
Achitophel se suspendit	<i>Consilia et Chusum quam se iam pluris haberi</i>	200
	<i>Immani affectus rabie impatiensque doloris</i>	
	<i>Discedens subito Gibonis tecta subivit</i>	
	<i>Conscivitque necem sibimet circumdata colla</i>	
	<i>Confringens laqueo. Tales habet exitus ira</i>	
Ira	<i>Immodicusque furor. Si quo se effundere possit</i>	205
	<i>Non est, autorem contra crudescere suevit.</i>	
	<i>Absalon innumeram ducens ad bella catervam</i>	
	<i>Transmisso Iordane ferox Gallada citato</i>	
106 r.	<i>Contigit arva gradu properans fessusque resedit</i>	
	<i>Praefecitque ducem poscenti proelia turmae</i>	210
	<i>Expertum bellis Amasam genitore creatum</i>	
	<i>Iethra matre Naa Iesrelae sedibus urbis.</i>	
	<i>David erat Castris et ad hunc in sedibus illis</i>	
	<i>Uersantem venire viri, qui Rabbata quondam</i>	
	<i>Arva colunt et quos Lodobarae ditia terrae</i>	215
	<i>Regna tenent et qui Rogelae tecta frequentant</i>	
	<i>Gallada regione sitae memoresque recepti</i>	
	<i>Quandoque obsequii grata illi in tempore dona</i>	
	<i>Congessere simul vestes et stragula durae</i>	
	<i>Commoda militiae pictisque tapetia villis,</i>	220
	<i>Uasa Saguntino complurimo condita luto,</i>	
	<i>Frumenti multos modios multosque farinae,</i>	
	<i>Polentam, fabam, lentemque cicerque calenti</i>	
	<i>Pallade perfrictum, mel dulce et pingue butirum</i>	
	<i>Ballantumque greges avium tenerosque iuencos,</i>	225
	<i>Ne procul a patria populos ieiuna vagantes</i>	
	<i>Ante fames superet, quam tela hostilia vincant.</i>	
	<i>Subsidio fidens divino denique David,</i>	
	<i>Quando dei nutu sibi talia missa putabat</i>	
	<i>Munera et externae solertia corpora gentis</i>	230
	<i>Auxilio venisse suis, ad bella cohortes</i>	
	<i>Iam subeunda parat, legio data prima Ioabo,</i>	
	<i>Altera Abisae, sed reliquam sortitur Etheus,</i>	
	<i>Olim Gethea Solymas qui venit ab ora.</i>	
106 v.	<i>Praepositis ducibus quum tandem signa moveri</i>	235
	<i>Cerneret, ipse etiam cum primo exire parabat</i>	
	<i>Agmine, sed procures illum timuere periclo</i>	
	<i>Obiectare gravi. Tunc omnes nolumus, aiunt,</i>	
Duces ad Davidem	<i>Ad bellum venias, nos haec in proelia mitte,</i>	

MARCI MARULI

	<i>Tu vero maneat Castrorum tutus in urbe,</i>	240	
	<i>Confugium victis ut sis, victoribus ampla</i>		
	<i>Uirtutis merces. Donec tua vita manebit,</i>		
	<i>Stabunt incolumes spes omni tempore nostrae,</i>		
	<i>Nunquam lapsa cadet populi fiducia, David,</i>		
	<i>Te salvo; quamvis modo nos superaverit hostis,</i>	245	
	<i>Rursum colecta pugnabimus undique gente,</i>		
	<i>Invictus dum vivis eris. Rex talibus ergo</i>		
	<i>Assensit tandem dictis atque urbe resedit.</i>		
	<i>Tunc solio ad portas innixus stabat eburno,</i>		
<i>Davidis</i>	<i>Quando per has totae sese effundere phalanges.</i>	250	
<i>exercitus</i>	<i>Ibant turmatim clypeos et tela ferentes</i>		
	<i>Passibus aequatis servatoque ordine cuncti</i>		
	<i>Ac promptis animis. David mandata tribunis</i>		
	<i>Certa dabat forti committant proelia dextra</i>		
	<i>Auxilioque dei freti certamina faxint,</i>	255	
<i>David de</i>	<i>Absalona tamen ne laedant; omnibus istud</i>		
<i>Absalone</i>	<i>Auribus ingestum cupiebat, parcere vitae</i>		
<i>solicitus</i>	<i>Illius ut vellent, tanto ferebatur amore</i>		
	<i>In natum, quamvis ipsi postrema minantem.</i>		
	<i>Explicuere tribus in saltibus Ephraimae</i>	260	
107 r.	<i>Sese utrequae acies. Instant torquentque sagittas,</i>		<i>Pugna</i>
	<i>Glamant, concurrunt, gladios in vulnere stringant,</i>		
	<i>Cominus inter se pugnant et proelia miscent.</i>		
	<i>Mars dubius primum, sed mox Davidica turma,</i>		
	<i>Acrius insistens retro sibi caedere cogit</i>	265	
	<i>Adversas acies Absalonisque cohortem.</i>		
	<i>Sparguntur toto fugientum corpora campo,</i>		
	<i>Concusso veluti si quando solvitur alveo</i>		<i>Comparatio</i>
	<i>Agmen apum, sese portis effundere certant,</i>		
	<i>Diverseque volant, longe lateque feruntur</i>	270	
	<i>Urgentesque fugam stridoribus aera complent,</i>		
	<i>Sic Absaloni, quum vertere terga phalanges</i>		
	<i>Coepissent, per saxa ruunt perque aspera dumis</i>		
	<i>Aequora praecipites. Laetho dat corpora victrix</i>		
	<i>Multa virum legio, multi quos tetra fugatos</i>	275	
	<i>Excoepit silva, rabidi periere leonis</i>		
	<i>Vel grave frendentis laniati dentibus apri.</i>		
	<i>Ex illis igitur, qui regem mente rebelli</i>		
	<i>Adversum stabant, bis illo milia dena</i>		
	<i>Oppetiere die; fugiebat et Absalon ipse</i>	280	<i>Absalon</i>
	<i>Velocis muli fodiens calcaribus armos.</i>		
	<i>Quadrupes elapsus subter querceta repente</i>		
	<i>Pendentem ramis dominum implicitumque capillis</i>		

	<i>Ultra praeteriens nodatum vertice liquit.</i>	
	<i>Suspensum quidam vidit currensque Ioabum</i>	285
	<i>Effecit certum, contracta fronte Ioabus</i>	
107 v.	<i>Miles iners, inquit, cur illum caede merentem</i>	
	<i>Afficere es veritus? cuius fera pectora ferro</i>	
	<i>Si transfixisses, siclis donatus abires</i>	
	<i>Bis quinque argenti lumbos argentea zona</i>	290
	<i>Cingeret inde tuos. Haud tanti dona, Ioabe,</i>	
	<i>Respondit, sunt haec, ut nostra regia proles</i>	
	<i>Occumbat dextra; numquid non talia nobis</i>	
	<i>Rex mandata dabat, quum nos spectaret ab urbe</i>	
	<i>Propensis animis ad proelia Martis euntes?</i>	295
	<i>Absalona meum nullis ego laedier armis</i>	
	<i>Praecipio, parili si non succumbere fatis</i>	
	<i>Me quoque percupitis. Mitte, inquit, vana, Ioabus,</i>	
	<i>Argumenta modo; dic quo manet ipse locorum</i>	
	<i>Sic pendens? Tunc ille manu porrexit et ipsum</i>	300
	<i>Ostendit digito; rapiens tria pila Ioabus</i>	
Absalon interficitur	<i>Accessit propius quae vibrans torsit in illum</i>	
	<i>Perforat et trina pendentis cuspide pectus.</i>	
	<i>Atque ubi iam moriens agitar et in aere crura</i>	
	<i>Motibus alternis eductis ensibus illum</i>	305
	<i>Armigeri pariter feriunt caeduntque Ioabi,</i>	
	<i>Donec distento dilapsa est corpore vita.</i>	
	<i>Hanc illata patri passa est iniuria poenam.</i>	
	<i>Denique sublato tunc Absalone Ioabus</i>	
	<i>Nolens reliquias fugientis perdere turbae</i>	310
	<i>Insonuit cornu raucoque reducta canore</i>	
	<i>Agmina caesarunt armis urgere fugatos.</i>	
108 r.	<i>Absalon exanimis deponitur ab arbore terrae</i>	
	<i>Redditur et lapidum deformi tectus acervo</i>	
	<i>Marmoreo caruit post talia fata sepulchro,</i>	315
	<i>Qui cupidus regni genitori bella movere</i>	
	<i>Ausus erat demens. I nunc et regna, superbe,</i>	
	<i>Non iuste quaesita para, gravis esto parenti,</i>	
	<i>Tale impune scelus, si pertulit Absalon ipse.</i>	
	<i>Quamvis ille sibi non longe a moenibus urbis</i>	320
	<i>Nomen marmoreo laudem famamque colosso</i>	
	<i>Quaesierit posito, quis non simulachra videndo</i>	
	<i>Rettulit ad mentem, vel tanti criminis ausum</i>	
	<i>Vel plectente deo tam dignam crimine poenam?</i>	
	<i>Quum iam reliquias victae certamine gentis</i>	325
	<i>Ad patrium rediisse solum constaret, Achimas</i>	
	<i>Sadochides petiit, domitos ut nuntiet hostes</i>	

Absalonis
colossus

	<i>Passibus ad regem gradiens Davida citatis.</i>	
	<i>Nolo, Ioabus ait, nolo, charissime Achima,</i>	
	<i>Nuncius ut fias casus sortisque dolendae;</i>	330
	<i>Davidis quoniam crudeli vulnere natus</i>	
	<i>Absalon interiit; regi tamen omnia narret</i>	
	<i>Chusus Arachites; dixit dictumque recepit</i>	
	<i>Chusus et exurgens cursu transmittere campos</i>	
	<i>Incepit Davida petens. Permissus Achimas</i>	335
	<i>Currere post illum compendia nota viarum</i>	
	<i>Corripit et plenis praecurrit passibus ultra</i>	
	<i>Ac prior adveniens ad limina prima sedenti</i>	
108 v.	<i>Iesseidae regi superatos nuntiat hostes.</i>	
	<i>At rex sollicitus de nati nosse periclo</i>	340
Achimas	<i>Narranti occurrens: Hem, quid meus Absalon, inquit,</i>	
	<i>An ne satis sanus? Nuit mala dicere Achimas</i>	
	<i>Atque ait: Armorum nondum reticente tumultu</i>	
	<i>Nosse nihil potui, veni, victoria tantum</i>	
	<i>Ut tibi nota foret. Dum talia fatur Achimas,</i>	345
Chusus	<i>Applicuit Chusus, sed pectore fessus anhello</i>	
	<i>Vix verba evolvens referabat et ipse phalanges</i>	
	<i>Adversas mundi rectore favent fugatas.</i>	
	<i>Sitne puer sanus? David rogat, ille parumper</i>	
	<i>Cunctatus dixit: Patiatur talia quisquis</i>	350
	<i>Hostiles animos in te, rex inclyte, gestat,</i>	
	<i>Absalon interiit. Davidis corda dolorem</i>	
David dolet Absalonis necem	<i>Concoepere gravem fortunae oblita secundae.</i>	
	<i>Hinc abiens summae supra coenacula portae</i>	
	<i>Absalona suum moesto clamore vocabat</i>	355
	<i>Et frustra ingeminans iterumque iterumque vocabat</i>	
	<i>Morte sua cupiens defuncto reddere vitam,</i>	
	<i>Si posset nato, quamvis offensus ab illo.</i>	
	<i>Huius tristiae diffusus rumor ad ipsum</i>	
	<i>Induperatorem clarum virtute Ioabum</i>	360
	<i>Pervenit primum, mox agmina tota replevit,</i>	
	<i>Laetaque turbabat victricis corda catervae.</i>	
	<i>Demissis venere animis atque ore silenti</i>	
	<i>Illorum in morem, qui dura Marte fugati</i>	
109 r.	<i>Amisso ad patrios redeunt ductore penates.</i>	365
	<i>Iamque indignati nolebant moenibus urbis</i>	
	<i>Introferre pedem sparsusque per agmina murmur</i>	
	<i>Ibat damnantum regem dubitansque Ioabus</i>	
	<i>Ab Davide velit, ne iam secedere miles</i>	
	<i>Iratusque alium sibi tandem quaerere regem.</i>	370
	<i>Ingreditur portas et adhuc Davida gementem</i>	

	<i>Talibus affatur dictis atque increpat ultro:</i>	
	<i>Quo tibi mens abiit tanto indulgere dolori,</i>	
	<i>O, rex, ut nolis laetos admittere laeto</i>	
	<i>Victores vultu? Turbat namque ista maniplos</i>	375
	<i>Quam praefers facies; tibi fidos vertis in iram.</i>	
	<i>Haecine dona viris reddis, qui sanguine vitam</i>	
	<i>Servavere suo tibi, rex, regnumque dedere</i>	
	<i>Iam pene amissum? Quod si modo victor abisset</i>	
	<i>Cuius fata doles, sceptro potiretur et omnem</i>	380
	<i>Delesset populum tua, David, signa secutum.</i>	
	<i>Exi, igitur, gentique tuae magis ore faventi</i>	
	<i>Atque hilari occurras, quod si cunctatus id ipsum</i>	
	<i>Distuleris, sperni se credent protinus omnes</i>	
	<i>Indigneque forent et te (mihi crede) relicto</i>	385
	<i>Constituent alium cuius mox iussa sequantur.</i>	
	<i>Talibus auditis iam facto fine querelae</i>	
	<i>Descendit David portaeque ad limina sedit,</i>	
	<i>Purpureae vestis iocundo tectus amictu</i>	
	<i>Conspicius cunctis diademate tempora cinctus</i>	390
109 v.	<i>Aurea sceptrā tenens invito gaudia vultu</i>	
	<i>Ostentans celansque suo sub corde dolorem.</i>	
	<i>Convenere viri victricia signa ferentes</i>	
	<i>Belligerique duces et coram rege coacti</i>	
	<i>Una omnes illum laeto clamore salutant.</i>	395
	<i>Israhelitanae timuit pars altera plebis</i>	
	<i>Altera spe venire sese sustentat et inquit,</i>	
	<i>Quid sumus expavidi quod favimus Absaloni?</i>	
	<i>Absalon in bello periit; peccavimus isti,</i>	
	<i>Quem tetigit pietas nati sibi regna parati</i>	400
	<i>Eripere et vitam, cur non miserebitur idem</i>	
	<i>Nostri etiam? Tamen submissa voce precemur</i>	
	<i>Errori veniam, placatus cuncta remittet</i>	
	<i>Ille suo populo, pro quo tot proelia gessit</i>	
	<i>Quemque Palestinis toties tutatus ab armis</i>	405
	<i>Cum vultus sudore sui est capitisque periclo.</i>	
	<i>Talia dum iactarunt suspensi speque metuque</i>	
	<i>Et nec adhuc parci sibi poscunt, nuntius illis</i>	
	<i>Advenit regis Sadochus et Abiatarus.</i>	
	<i>Hi dixere simul: Vobis timor omnis abesto.</i>	410
	<i>Omnibus offensam David dimittit et addit</i>	
	<i>Omnes ecce sumus coniuncto sanguine fratres</i>	
	<i>Fraternoque libens omnes amplector amore.</i>	
	<i>Non Amasas metuat ductoris munere functus</i>	
Amasas	<i>Me contra nostrae, volo, sit dux ille cohortis</i>	415

David omni-
bus pepercit,
qui Absalonem
secuti fuerunt

Et collega meo noto virtute Ioabo.
 110 r. *Ergo securi veniant regemque reducant.*
Prima tribus Iuda accedat reliquaeque sequantur.
Victores victique simul, rex omnibus unus
Quum sit, cuncti unum comitantes moenibus urbis 420
Illatum Solymae iusto venerentur honore.
His dictis pulsi verterunt terga timores
Praevenitque preces cunctorum gratia regis,
Et concessa prius venia est, quam vocibus ullis
Implorata foret. Tanto spirante favore 425
Securi venere omnes nomenque tulere
Davidis super astra pii clamore secundo,
Quem nullis solitum superari scilicet armis
Ingenerata suo cordi clementia vicit.

A R G U M E N T U M

REGUM LIB. II. CAP. XIX. DAVIDI HIEROSOLYMAM REVERTENTI PRIMA OCCURRIT TRIBUS IUDA. SEMEUS PRO MALEDICTIS IMPETRAT VENIAM. OCCURRIT ET SIBA CUM FILIIS. MIPHIBOSETH HABITU LUGUBRI DE SIBA SERVO QUESTUS EST CORAM REGE. REX IUSSIT, UT DIVIDANT INTER SE BONA. BERZELAUS GALADITES INVITATUS, UT HIEROSOLYMIS HABITARET CUM REGE, EXCUSAVIT AETATEM ET REGI FILIUM CHAMAAM RELIQUIT. RELIQUAE TRIBUS ALTERCANTUR CUM IUDA, QUOD SINE SE OCCURRERIT REGI. XX. SEBA MOVIT SEDITIONEM. REX INGREDITUR URBEM. CONCUBINAS AB ABSALONE [110 v.] POLLUTAS A SE SEPARAT. DUCIBUS INIUNGIT, UT PERSEQUANTUR SEBAM. IOAB AMASAM COLLEGAM PER AMICICIAE SIMULATIONEM INTERIMIT ET CUM ABISA FRATRE PROPECTUS OBSEDI ABELAM, QUO SEBA CONFUGERAT. SEBA MULIERIS PERSUASU A CIVIBUS INTEREMPTO RECESSIT ET REVERSUS EST HIEROSOLIMAM. XXI. FAMES TRIENNIS FUIT, EO QUOD SAUL NON SERVAVERAT IUSIURANDUM A IOSUO GABAONITIS DATUM. DAVID TRADIDIT EIS SEPTEM VIROS DE DOMO SAULIS, QUOS ILLI SUSPENDERUNT. RESPHA MATER IBI SEDIT CUSTODIENS EORUM CORPORA. DAVID TRANSTULIT OSSA SAULIS ET JONATHAE A IABITIS AD TERRAM BENIAMIN ET CESSAVIT FAMES. PUGNA INITA CUM PALESTINIS IESBENODOB PERCUSSURUS REGEM EXCIPITUR TELO ABISAE ET CADIT. DAVID ULTRA NON EST PERMISSUS EXIRE AD PROELIUM. SECUNDA PUGNA SOBOCH INTERIMIT ZAPHUM. TERTIA ADEODATUS GOLIAM. QUARTA IONATHAS SAMAE FILIUS HOMINEM XXIV DIGITOS HABENTEM.

Lib. XII.

*Iam noctis tenebris Phoebosurgente fugatis
Quum tamen in tenera staret ros lucidus herba
Et nec adhuc radiis haustus solaribus humor
Deficeret, David Castris post terga relictis
Ibat ovans Solymas cunctis comitantibus ipsum.*

5

*Tribus Iuda Primaque Iuda Tribus properavit prepete cursu
111 r. Ad Iordanis aquas et sacra repente fluenta*

	<i>Irrumpens regem transvexit protinus ultra.</i>		
	<i>Dum rex adversae iam staret in aggere ripae,</i>		
	<i>Advenit Semeus comitatus gentibus urbis</i>	10	Semeus
	<i>Baurinae, quos mille viros adiunxerat illi</i>		
	<i>Beniamina Tribus. Tum culpae conscius idem</i>		
	<i>Prostratus coram submissa voce profatur:</i>		Semeus
	<i>Peccavi, fateor tibi, rex, infanda locutus</i>		
	<i>Te contra, veniam supplex peto. Parcere tanto</i>	15	
	<i>Laus tibi maior erit mea, quanto maior habetur</i>		
	<i>Improbitas. Igitur superet clementia crimen</i>		
	<i>In te commissum; nequaquam iniuria, David,</i>		
	<i>Ulla reor tanti est, ut non pietatis ob illam</i>		
	<i>Recordere tuae; quando dimittere laesus</i>	20	
	<i>Non punire soles, quoties sua crimina fassus</i>		
	<i>Te quibus offendit, doluit reus et sibi supplex</i>		
	<i>Ignosci petiit, nunquam non compos abivit</i>		
	<i>Ipsae sui voti. Spes me quoque talis adegit</i>		
	<i>Sub tua iura meam penitus committere vitam.</i>	25	
	<i>Non minus esse ratus crimen diffidere de te</i>		
	<i>Tam miti domino, quam verbo laedere regem</i>		
	<i>Tam magnum indigno. Sic fatus lenia regis</i>		
	<i>Sperabat responsa dari, dum laeta videret</i>		
	<i>Ora oblata sibi, quando turbatus Abisus</i>	30	
	<i>Exclamans dixit: Numquid modo militibus usus</i>		Abisus
	<i>Uerbis hic Semeus meritas evadere poenas</i>		
111 v.	<i>Iussus erit? Cuius tanta est audacia mentis,</i>		
	<i>Ut non sit veritus probris discindere coram</i>		
	<i>Israhelitarum sacratum chrismate regem.</i>	35	
	<i>Ergo David ait: Quo nos evenit ovantes</i>		
Davidis clementia	<i>In patriam remeare die, damnabitur illo</i>		
	<i>Hebrei generis quisquam mortemve subibit?</i>		
	<i>Et mox ad Semeum convertens lumina: Pone,</i>		
	<i>Gera nate metum, dixit. Mala cuncta remitto,</i>	40	
	<i>Quae commissa doles; post haec peccare caveto.</i>		
	<i>Supplicium gravius delicta iterata merentur,</i>		
	<i>Siba etiam regi iocundos obtulit ultro</i>		
	<i>Davidi vultus, Tyrio quem pala colore</i>		
	<i>Ornabat, cui turba latus munibat utrumque</i>	45	
	<i>Viginti famuli nati ter quinque videri</i>		
	<i>Dum velle magnus. Servorum scilicet iste</i>		
Superbia servilis	<i>Naturae mos est quoties emergere vili</i>		
	<i>Conditione datur pompato incedere fastu,</i>		
	<i>Divitias iactare suas, gaudere popelli</i>	50	
	<i>Plausibus et vulgi mirantis vana susurro.</i>		

	<i>Assentari omnes et claram spargere vocem Coeperunt: Uivat per plurima saecula felix Rex David, domitor regum victorque virorum.</i>	
<i>Miphibosethus</i>	<i>Affuit et pedibus malesanus Miphibosethus, Saulica progenies, inculto squalidus ore, Crinibus impexis, demissa in pectore barba, Vestibus ilutis; cui David: Miphibosethe,</i>	55
112 r.	<i>Cur mea non fueris fugientis terga secutus? Ille imo de corde miser suspiria ducens:</i>	60
	<i>Fraudibus illusus servi, rex optime, Sibae Extra ferre pedem Solimisque exire nequivi, Inquit, quum vellem. Quid iam mihi gratius unquam, Quam tua terga sequi? Seu proelia saeva facessas, Seu meditare fugam te vivo vivere vellem,</i>	65
	<i>Te moriente mori, sed enim quia corpore claudio Carpere iter plantis tecumque exire pedester Nequaquam poteram. Sibae pararet Afferetque mihi qui me pervectet asellum, Ast hic iumento fugit malefidus abacto.</i>	70
	<i>Et falsi factus delator criminis idem Exiit ecce bonis me tali fraude paternis. Hoc si fas iustumque putas sit tibi peculi Totius dominus tantum . . . mensque fidesque Ne fiat suspecta tibi. Te semper amavi,</i>	75
	<i>Te colui semper. Tibi me dum vita superstes Sustinet hos artus nunquam servire pigebit. Deleri meruit Saulis genus omne nefandis Illius in te odiis, at te miseratio menti, Rex, innata tuae sic flexit, non modo ut esses</i>	80
	<i>Offensae oblitus, sed me de Saule nepotem Adiutum velles fundos mihi caedis avitos Concedisque tuae convivia dulcia mensae; Perpetuoque foves, o rex, mea viscera victu,</i>	85
112 v.	<i>Victu regalis luxus et frugis opimae. His meritis fateor dignas persolvere grates Non opis esse meae. Fidei sanctissima iura Inviolata tamen servabit Miphibosethus, Rex venerande tuus donec vitalibus auris Usus erit pedibusque solum calcaverit istud.</i>	90
<i>David respondet</i>	<i>Respondit David: Deceptum me quoque verbis Confiteor Sibae nimium quod credulus illis Extiterim doleo, piget et decreta movere Iam firmata semel. Parti medeamur utrique. Dividite inter vos quicquid concessimus uni.</i>	95

- David ad Berzelaum* *Illic Rogela Galadites urbe profectus*
Berzelaus erat, qui munera contulit ipsi
Regi, quum fugeret natum Castrisque sederet;
Dives enim pecudum fuerat frugumque redundans. 100
Ad quem rex inquit: Charissime Berzelae,
Quum modo tu mecum non sis transire gravatus
Iordanem, mecum Solymas accedere sanctas,
Ut dignere rogo; Laribus requiescere nostris
Teque tuosque velim, tu nostra semper in aula
Post me primus eris. – Grates ago, maxime regum, 105
Berzelaus ait, quod tanti me facis unum,
Sed me tale quidem prohibet mea grandior aetas
Accipere oblatum quamvis optabile munus.
Octuagena mea vitae iam volvitur aestas,
Iamque oculos visus linoquit gustusque palatum, 110
113 r. *Surdescunt aures, aegros tremor occupat artus*
Sanguineque exhausto totum frigescere corpus
Incipit et mortem digito monstrare propinquam.
Ergo meos sine me, quaeso, remeare penates,
Ut potius patrio ponam mea membra sepulchro, 115
Quam tibi mox oneri fiam turbaeque tuorum.
Namque aliud, quid sim, nisi stans vivumque cadaver.
Hic tamen hic nostrum Chamaam, rex inclyte, natum
(A te ne totus videar decedere) linquo,*
Ipse abeat tecum, qui primae flore iuventae 120
Perfruitur, cuius iam vis satis apta labori
Satque audax animus; totos tibi serviat annos
Sitque tuus semper; quando memet quoque, David,
Esse tuum fateor. Correpta protinus ille
Ipsius dextra: Chamaam mihi, dixit, amice 125
Accipio gaudens, ut dum tua munera nobis
Ante oblata novo nunc accumulantiur acervo
Plura referre parem. Chamaam volo iungere natis
Ex hoc ecce meis. Fidei monumenta paternae
Afferet ante oculos quoties versabitur istos. 130
(Et simul elata tetigit sua lumina dextra
Atque ait) Huic talem me, Berzelas, futurum
Spondeo, tu qualem fore votis omnibus optas,
Si quid et ipse petes, nullam patiēte repulsam.
Promissi iugentis tibi sit mea dextera testis. 135
113 v. *His dictis illum postquam dedit oscula linquens*
Cum famulis patriae repetentem moenia terrae
Ad Solymas tendit Galileaque transmeat arva

* In mssso inductum.

	<i>Agminibus septus totaque cohorte suorum</i>	
	<i>Israhelitarum veniens gens obviat illi.</i>	140
	<i>Atque Tribum Iudam quoniam traducere regem</i>	
	<i>Prima sit ausa palam verbis obiurgit amaris.</i>	
<i>Tribus Iuda</i>	<i>Ast illi contra, generis, dixere, Tribusque</i>	
	<i>Rex David nostrae est, censemur nomine Iudae</i>	
	<i>Nos atque ipse simul fingi ergo munere tali,</i>	145
	<i>Cui mage conveniens fuerat. Traduximus illum</i>	
	<i>Non prece, non precio flexi iussuve coacti,</i>	
	<i>Sed solo obsequio studiisque ad honesta paratis.</i>	
	<i>Non est quod nobis irasci mente proterva</i>	
	<i>Debeat hinc quisquam vel quicquam triste minari.</i>	150
<i>Israhelita</i>	<i>Israhelita cohors nec adhuc sedata superba</i>	
	<i>Voce magis clamat. Gradibus quum excesserit omnes</i>	
	<i>Nostra Tribus denis, nos ante assistere regi</i>	
	<i>Fas erat et nostras vos ecce assumere partes</i>	
	<i>Ausi estis; nostrum cur surripuistis honorem.</i>	155
	<i>Talia iactabant alterna iurgia lite</i>	
	<i>Rege quidem coram frustra conante malignos</i>	
	<i>Rixantum strepitus miti cohibere loquella.</i>	
	<i>Altius exurgens mentes accenderat ira,</i>	
<i>Seba secessio-</i>	<i>Quando Seba satis gemineo sanguine notus</i>	160
<i>nis a rege</i>	<i>Notior ingenio patrandi ad crimina prono</i>	
<i>autor</i>	<i>Intonuit cornu cunctisque tacentibus inquit:</i>	
114 r.	<i>Linquamus Davida suis, abscedite turmae</i>	
	<i>Israhelitanae, maneat quos praetulit ipse</i>	
	<i>Iesseides nobis, nos nostra an tecta petamus.</i>	165
	<i>Secessere tribus omnes et rege relicto</i>	
	<i>Sebae terga sequi coeperunt agmine longo,</i>	
	<i>Sed tamen gens sola quidem fidissima Iuda</i>	
	<i>Permansit cum rege suo regemque secuta est</i>	
	<i>Atque ipsum Solymae regalibus aedibus urbis</i>	170
	<i>Intulit et solio considerare fecit eburno.</i>	
	<i>Continuo David mulieribus imperat illis</i>	
	<i>Quas Absalonis foedarant stupra nefanda</i>	
	<i>De Laribus transire suis longeque remoto</i>	
	<i>Hospitio positus iussit quoque limina claudi</i>	175
	<i>Carceris in morem nulli inde exire dabatur,</i>	
	<i>Nulli aditus patuit, ferro clatrata fenestra</i>	
	<i>Prospectum tribuit, vitaeque alimenta recepit.</i>	
	<i>Hic intus mansere diu sine coniugis usu</i>	
	<i>Blanditiisque thori, donec sua tempora David</i>	180
	<i>Vivendo impleret gelidosque relinqueret artus.</i>	
	<i>Post haec sollicitus Sebae discordia regni</i>	

*Separat David
a se mulieres
ab Absalone
stupratas*

	<i>Ne turbet fines Amasam vocat et simul illum Talibus affatur: Ductor charissime nobis, Nonne vides, Amasa, quanto mihi Seba superbus Extiterit probro? Mea nam consortia, inquit, Submovitque Tribus; vereor ne nostra molestet Absalone magis bellorum turbine regno.</i>	185	<i>Rex Amasam iubet cum Io persequi Seb.</i>
114 v.	<i>Quare age, perge tribum solers tibi collige Iudam, Tertia punicea quum luce aurora rubere Coeperit, hic adsint omnes qui nomine Iudae Censentur muniti armis et tela gerentes. Tertia punicea ibi coelo lampade terras Aurora in roseis lustrabat lutea bigis, Quando Iuda cohors Amasa duce venit ad ipsum Davidis limen Liciis instructa sagittis, Arcubus Ithireis, fundis Balearibus, hastis Cuspидis Etholiae, gladiis quos Norica tellus Quosque Calibs gelida fulgentes mittit ab arcto; Hos ita munitos iussit rex agmina Abisae Iam dudum dimissi sequi cuneosque Ioabi, Viribus ut iunctis Sebae molimina frangant Marte magis facili; portis glomerantur apertis Armataeque ruunt Amasa moderante phalanges Lataque festinis permensae passibus arva Perveniunt Gabaon, mediis ubi saxea campis Exurgit moles et sydera vertice pulsat. Illic occurrens Amasae collega Ioabus</i>	190	
Gabaon	<i>Succinctus gladio: Salve, charissime, dixit, Apposuitque manum mento quin grata daturus Oscula, sed ferro, cui se manus altera iunxit Perforat adversi ventrem. Hic corpore aperto Intestina fluunt, trepidat percussus et albo Ore petit terram perfusaque sanguine membra Volvit humi et subita depressus morte quievit. Proh, scelus! invidia quis digne carpserit? illa Imbuti insidias, fraudes, incendia, caedes Immeritos contra meditantur. Quippe Ioabus Collati socium sibi consortemque nequivit Ferre magisterii; miserum id tale timentem Innocuumque Amasam ficto decoepit amore Et nimis indigna properavit perdere morte. Non alia Abnerum donaverit ante salute Blanditiis fallens, donec transverberet ipsum Incautum ferro. Semper metuenda dolosi Ergo hominis fraus est, fuerit mens perfida cuius</i>	200	
Amasam inter- imit Ioab		205	
		210	
115 r.		215	
		220	<i>Invidia</i>
		225	

- Nota semel; laqueos palpando callidus aptat,
Melle venena lenit, ientacula mittit in hamo
Oscula dans perimit. Media recubare cadaver
Conspexere via; quidam magis ore procaci 230
Insultans misero: Vade, inquit, quaere Ioabi
Esse loco et primos, Amasa, tibi poscito honores.
Indeque sublatos extincti transtulit artus
Veste tegens, ne plebs gressum compesceret ipso
Illic conspecto, qua transitus esset eunti 235
Ad bellum turmae submotaque agmina mora
Hac iter inceptum peragunt post signa Ioabi
Postque sui pariter vestigia fratris Abisae.
Qui Sebam Sebaeque manum gentemque superbam
Marte sequi iussi infestoque inquirere bello 240
Bethmaca regione suas posuere cohortes
Turritas circum structuram urbis Abellae.
Illic inclusum toto conamine Sebam
Oppugnant, duris tandem coepere dolabris
Subruere urbanae sublima moenia molis 245
Vimineis tecti pluteis et crate saligna.
Nondum terribile duro formata metallo,
In quo sulphureus conclusus dum furit ignis
Dumque agitat flammam ora obturata repente
Laxat et emissas iaculavit turbine pilas 250
Fulmineo, quarum vi multa concitus istus
Ferratos frangit postes, procumbere turres
Cogit et aequoreo omnes subsidere fundo,
Concidere armatas acies; crudele profecto
Inventum dignumque suis quo concidat autor, 255
Ut quondam cecidisse terra Salmonea dicunt,
Dum coeli tonitrus demens imitatur et ignem
Aetherium; minus ille nocens magis iste cruentus
Invento simili meruit sic plectier ergo,
Ut seu maiorem seu poenam ferret eandem. 260
Sed dum non segni studio laceratur Abilla,
Principibus matrona viris aequanda feroci
Nixa animo dulcisque simul tamen provida rebus
Inscendit muros patriae poscente periculo
Et clamore ducem propius vocat inde Ioabum. 265
Mox ita de summis affatur turribus illum:
O praestans multa virtutis laude Ioabe,
Cur fidam regi subvertere funditus urbem
Aggrederis? Tentanda prius quam bella moveres
Conditio tibi pacis erat sic lege iubente. 270*

MARCI MARULI

	<i>Cur nondum experta pergis non perdere pace?</i>		
	<i>Quid petis his armis? Numquid peccavimus omnes,</i>		
	<i>Omnes ut duro statuas delere duello?</i>		
	<i>Quando seu dicto seu facto laesimus ullo</i>		
	<i>Vel te vel regem? Mala talia culpa mereri</i>	275	
	<i>Nostra ut credat? Respondit ad ista Ioabus.</i>		<i>Ioabus</i>
	<i>Nullius vestrum, mulier, me crimen adegit,</i>		<i>respondens</i>
	<i>Ut vobis haec bella feram vel moenia vexem</i>		
	<i>Vestra modo. Si non istam fuisset in urbem</i>		
	<i>Seba satus Bochro, cuius mens perfida regem</i>	280	
	<i>Offendit graviter, nequaquam milite muros</i>		
	<i>Oppugnare suos vidisset Abella Ioabum.</i>		
	<i>Sebam posco mihi, quem si conceditis unum</i>		
	<i>Haec procul a Laribus discedent agmina vestris.</i>		
	<i>Foemina responsum iocundo tale Ioabi</i>	285	
	<i>Excipiens vultu: Sebae caput, ecce, Ioabe,</i>		
	<i>Ne dubita, dabitur, dixit retroque reversa</i>		
	<i>Consuluit populo verbis sapientibus ipsi.</i>		
	<i>Illius monitis commoti protinus armis</i>		
	<i>Circumstant perimuntque virum truncantque cadaver</i>	290	<i>Seba occisus</i>
	<i>Abscissumque caput de muro in Castra Ioabi</i>		
116 v.	<i>Proiiciunt et: Tolle, aiunt, quod iure petisti,</i>		
	<i>Magne virum ductor. Sic, sic, quicumque molesti</i>		
	<i>Davidi fuerint, pereant et crimina tali</i>		
	<i>Caede luant. Vidit Sebae tunc ora Ioabus</i>	295	
	<i>Sanguine foeda suo reliquisque carentia membris.</i>		
	<i>Hoc quoque iudicio factum reor esse tonantis</i>		
	<i>Diviso ut iacet tumultatus corpore cuius -</i>		
	<i>Seditione pium plebis pars altera regem</i>		
	<i>Deserere ausa fuit servoque favere superbo.</i>	300	
	<i>Iamque sui compos voti laetusque Ioabus</i>		
	<i>Dat signum clangore tubae prosperatque recessum.</i>		
	<i>Impedimenta legunt iussi, vexilla revellunt,</i>		
	<i>Convertunt currus, fustes vallosque refigunt,</i>		
	<i>Obsidione levant urbem retroque volutis</i>	305	
	<i>Passibus abscedunt; tandem peana canendo</i>		
	<i>Ingressi Solymas regem clamore salutant.</i>		
	<i>Praefectura datur totius militiai</i>		
	<i>Post confecta quidem iam talia bella Ioabo.</i>		
	<i>Ast ipsis tantum Celetheis et Pheletheis</i>	310	
<i>Bannaias</i>	<i>Bannaias praefectus erat, non tardus ad arma,</i>		
	<i>Ioadi genitore satus. Sed cura tributi</i>		
<i>Aduranus</i>	<i>Fertur Adurano commisa fuisse legendi.</i>		
<i>Iosaphat</i>	<i>Natus Ahiudo Iosaphatus gesta notare</i>		

Siba Sadochus Abiatharus Hiram 117 r.	<i>Annua iussus erat. Scribarum maximus unus</i>	315	
	<i>Nomine Siba fuit. Curabant sacra Sadochus</i>		
	<i>Atque Abiatharus, sed primus honore sacerdos</i>		
	<i>Hiramus fuerat, qui dicitur Iraithes.</i>		
	<i>Hi tunc atque alii magni moderamina regni</i>		
	<i>Rite gubernabant homines sine fraude fideles</i>	320	
	<i>Cum Davide suo fortuna utraque probato.</i>		
	<i>Instabilis quoniam diversa volumina sortis</i>		David in utra-
	<i>Non semel expertus, tulit atri turbinis ictus</i>		que fortuna
	<i>Forti animo et laetis rerum successibus usus</i>		probatas
	<i>Elata nunquam processit fronte superbus.</i>	325	
	<i>Perdomito Seba tristis felicia fata</i>		
	<i>Expulit eventus. Pluvias dare denegat aether</i>		Fames
	<i>Tera satas fruges; pallentes carpere vultus</i>		
	<i>Coepit dira fames; revoluta cardine coeli</i>		
	<i>Unus et uni alter similis successerat annus,</i>	330	
	<i>Tertia deterior peiorque prioribus aestas</i>		
	<i>Venit et ingentes plebis Davida querelae</i>		
	<i>Induxere piis oracula poscere votis</i>		
	<i>Immensumque rogare deum, quae causa negati</i>		
	<i>Victus? Cur steriles tota triateride glebae?</i>	335	
	<i>Irrita spes hominum toties cassique labores?</i>		
	<i>Tunc demum vox lapsa polo pervenit ad imum</i>		
	<i>Usque solum dicente deo: Si libera tali</i>		Deus ad
	<i>Peste tui cupias foecunda novalia regni,</i>		Davidem
	<i>In Gabaonitas scelus acre ulciscere Saulis.</i>	340	
	<i>Quam vitam servare illis iuratus Iesus</i>		
	<i>Pollicitus fuerat, Saul abstulit, ergo vocatis</i>		
	<i>Rex Gabaonitis: Ceciderunt crimina Saulis</i>		
117 v.	<i>In caput, ecce, meum, quia non punita reliqui.</i>		
	<i>Esuriem patimur vacuos et frugibus annos.</i>	345	
	<i>In vos ille fuit crudelis; poscite poenas</i>		
	<i>Adversus genus omne suum stirpemque cruentam</i>		
	<i>Quando quidem divum sedet haec sententia regi,</i>		
	<i>Ut Saulis facinus purgetur caede suorum.</i>		
	<i>Oro, meo tantum vos parcite Miphiboseto,</i>	350	
	<i>Quem genuit Ionathas mihi fidus semper amicus.</i>		
	<i>Tunc illi memores quae quondam funera pasci,</i>		
Gabaonitae ad regem	<i>Quas hominum clades contra ipsos Saule furente:</i>		
	<i>Rex venerande viris, rex, aiunt, omnipotenti</i>		
	<i>Chare deo, nobis aequum iustumque videtur</i>	355	
	<i>Pro morte illata poenas exposcere mortis.</i>		
	<i>Ergo satis poteris nostrae fecisse ruinae,</i>		
	<i>Saulini generis si nobis corpora septem</i>		

	Caesseris. Illa quidem crucibus suspensa dolatis		
	Quum fuerint, saevire dei mox desinet ira.	360	
	Hos ubi cognovit David sic esse locutos,		
	Numinis instinctu se dixit cuncta daturum		
	Quae peterent iussitque duos de Saule creatos,		
Septem de Saulis genere dati Gabao- niti ad necem	Quos illi genuit coniux mitissima Respha		
	Adduci coram, quibus addit corpora quinque	365	
	Natorum, peperit Saulis quos nata Merobe		
	Hadrielis coniux et quos germana Merobes		
	Nutrierat tuleratque sibi formosa Michola.		
	Hos septem morti addictos ductosque repente		
118 r.	Ad Gabaon gens illa tulit montisque supremo	370	
	Vertice suspensos avibus liquere ferisque.		
	Tempus erat, quo iam maturae germina messis		
	Falce secanda solent viridem mutare colorem		
	Tostaque curvatis tandem flavescere aristis.		
	Affuit hic genitrix natorum Respha duorum.	375	
	Traxerat hanc pietas; haec talia fata suorum		Respha Saulis uxor
	Tristibus, heu, lachrymis oculos perfusa dolebat		
	Pendentes spectans natos spectansque nepotes		
	Ancillis comitata suis noctesque diesque		
	Perstitit infelix pendentum sub cruce custos,	380	
	Ne forte exanimis rostris mordacibus artus		
	Dildnient corvi, donec deposta referri		
	Corpora vidisset, nunquam discessit ab illo		
	Moesta loco potuitve suos finire dolores		
	Supstrato recubans de vili stamine panno	385	
	Aspera saxa super ventos tolerabat et imbres		
	Aedibus usa prius regalibus sisaeque supra		
	Molles aurati plumas requiescere lecti.		
	Sic mutat fortuna vices quae rege marito		
	Gaudebat quondam, nunc coelo tristis aperto	390	
	Exigit insomnes in terrae pulvere noctes.		
	Resphae gesta pii turbarunt viscera regis,		
	Quum fora pervolitans atque urbis compita rumor		
	Illius patulas tandem venisset ad aures.		
	Tam miseranda igitur commotus sorte Iabinam	395	
118 v.	Quae regione sita est Gallada, pergere certos		
	Iussit et his mandat non digno condita quondam		
	Illic ossa loco, Ionathae, Ionathae parentis		
	Ut tollant. Etenim Gelboe monte peremptos		
	Turma Palestinae Bethsanam transtulit urbem	400	
	Suspenditque foro medio furtimque Iabitae		
	Sublatos tulerant secum tumuloque locarant.		

	<i>Hos terra evulvos illos de stipite raptos</i>	
	<i>Regia misa manus portavit Beniaminae</i>	
	<i>Ad loca nota Tribus, ubi Cisi recumbunt</i>	405
	<i>Ossa patris posuitque suis propiore sepulchro</i>	
	<i>Marmoribus, patriae careant ne sedis honore.</i>	
	<i>Sic mandante pio mitique per omnia rege.</i>	
	<i>Talibus aetherio placato numine sacris</i>	
	<i>Terra suas fruges fudit mage ubere laeto</i>	410
	<i>Lataque collectae ruperunt horrea messes</i>	
	<i>Undantesque lacus gravidis dedit uva racemis,</i>	
	<i>Agricolae votis descendens nubibus imber</i>	
	<i>Respondere quidem coepit certisque diebus</i>	
	<i>Irrorare satas coelesti flumine terras.</i>	415
	<i>Nullus ut ante famis mansit pavor omnia pleno</i>	
	<i>Pabula vitae tribuit nova copia cornu.</i>	
	<i>Tantum iussa dei prodest implere piisque</i>	
	<i>Officiis miseros solari opibusque iuvare.</i>	
	<i>Inde Palestinae rursum fera bella catervae</i>	420
	<i>Iudeis inferre parant; se credere pugnae</i>	
119 r.	<i>Iesseides ausus magno discrimine vitae</i>	<i>David pugnat</i>
	<i>Horendum certamen init, dum proelia miscet</i>	<i>cum Palestinis</i>
	<i>Illum terribili petit hasta Iesbidenobus</i>	
	<i>Stirpe gygantea monstroso corpore vastus.</i>	425
	<i>Hastae eius ferrum centum gravitate quadrantes</i>	
	<i>Aequabat pariterque gravem succinxerat ensem.</i>	
	<i>Victus erat David, si non in tempore Abisas</i>	
	<i>Subsidium ferret, qui vulnere Iesbidenobum</i>	
	<i>Lethali feriens ipsum Davida periclo</i>	430
	<i>Eripuit fatoque ictus subtraxit acerbo.</i>	
	<i>Iesseida salvo victoque exercitus hoste</i>	
	<i>Se non passuros iurant ut prodeat ultra</i>	
	<i>Ad bellum David subeatve pericula secum,</i>	
	<i>Israhelitanae pereat ne gloria gentis</i>	435
	<i>Ipsa uno amisso; revoluto tempore parvo</i>	
	<i>Ecce iterum Gobio concurrunt agmina campo</i>	<i>Iterum pugna</i>
	<i>Inde Palestinae gentes, hinc turba cohortis</i>	
	<i>Israhelitanae. Zaphum ferit ense Saduchus</i>	
	<i>Usathia regione satus viditque cadentem</i>	440
	<i>Ipsa Palestinae gentis manus atque repente</i>	
	<i>Fugit versa retro. Nam Zaphus magnus et ipse</i>	
	<i>Esse gyganteae ferebatur stirpis alumnus.</i>	
	<i>Tertia palma loco Iudeis contigit illo.</i>	<i>Rursum Iudei</i>
	<i>Hinc illinc magno surgebant proelia motu.</i>	<i>superant</i>
	<i>Hostes terga tamen rursum vertere paventes,</i>	

120 r. *Quum conspexissent fortem cecidisse Goliam*
Ense Deodati, Bethlemis clarus in oris
Quem genuit Salthus praestantem robore multo
Corporis atque animi. Non est hic ille Goliath, 450
Sed par ferme illi, quem David verberare fundae
Prostravit pastor. Quanti victoria belli
 Quarta *Hostibus ex istis Getheo morte perempto*
 victoria *Constitit. Ante alios statura ingentior illi,*
Terribiles artus et brachia singula senos 455
Tendebant digitos eadem quoque summa supremis
In pedibus fuerat, reliquique simillima forma
Corporis erecto priscorum more colosso.
Hunc alacer Ionathas Sameae notissima proles
Davidisque nepos contento perculit arcu 460
Et penetrans costas intra praecordia ferrum
Delituit. Tunc ille ferox immania torquens
Membra dedit tristes gemitus victusque dolore
Corruit et vitam lapsus dispersit in auras.

A R G U M E N T U M

REGUM LIB. II. CAP. XXII. DAVID AB OMNIBUS INIMICIS LIBER CECINIT LAUDES DOMINO ET PRO BENEFICIIS GRATIAS EGIT. XXIII. IAM MORTI PROXIMUS PSALMOS CANTAVIT, IN QUIBUS MYSTERIA CHRISTI PREDIXIT. CONTEXIT CATHALOGUM ROBUSTISSIMORUM IN ISRAEL. XXIII. IOAB IUSSUS NUMERAT VIROS BELLO IDONEOS PER OMNES TRIBUS. DAVID HAC IN RE SE PECCASSE FATETUR. IN POENAM PECCATI PROPOSITA [120 v.] TRIUM MALORUM OPTIONE ELIGIT PESTILENTIAM. VIDIT ANGELUM PERCUTIENTEM. STATUIT ALTARE IN AREA AREUNAE. OBTULIT HOLOCAUSTA ET CESSAVIT MORBUS. REG. LIB. III. CAP. I. DAVID SENEX REFRIXIT. ABISAC SUNAMITIS DORMIEBAT CUM ILLO, UT IPSUM CALEFACERET. IPSE VERO INVIOLATAM RELIQUIT.

Lib. XIII.

<i>Iam post bella quies, iam saeva et tristia finem</i>		
<i>Accepere suum, iam nubila tetra serenae</i>		<i>Pax</i>
<i>Caesserunt luci. Nihil est quod regna lacessat,</i>		
<i>Quod populum turbet, quod regis corda fatiget.</i>		
<i>Exin laetitiae tactus dulcedine David</i>	5	
<i>Sustulit exuta curis ad sydera mentem</i>		
<i>Arreptaque lyra cordas pulsare canoras</i>		
<i>Divinasque referre pio modulamine laudes</i>		
<i>Coeptit et has sacro depromere pectore voces:</i>		
<i>O deus, aetherii virtus et gloria regni,</i>	10	<i>David deo laudes concinit</i>
<i>Principium sine principio, sine fine perennis</i>		
<i>Maiestas, tibi laetus ago, pater optime, grates;</i>		
<i>Qui me iam pridem sceptri dignatus honore</i>		
<i>Casibus adversis defenderis et mihi contra</i>		
<i>Multorum insidias fueris tutamen, et idem</i>	15	

Omnibus in bellis favor, in certamine virtus.
Tu mihi spes veniae, tu legis gratia laesae
Offensaeque gravis mihi tu placabile numen,
121 r. *Tu lux in tenebris, nostrorum cura laborum*
Et tranquilla quies, meritis maiora dedisti 20
Praemia tu nostris nobis tu crimina poena
Expurgare pius voluisti nostra minore
Quam qua dignus eram, tua me miseratio nunquam
Deseruit. Nunc oro meae miserere senectae;
Perpetua, da, pace fruar sedesque quietas 25
Huic anima concede, deus, da dona salutis
Expectata diu capiam, quum tempora saeculi
Incipient melius promisso currere fato;
Tunc Davida tuum cum gente et plebe fideli
Transfer ad aetherias aeterni luminis arces, 30
Ut iam quando tuos dabitur mihi cernere vultus,
Tecum perpetuo vivam feliciter aevo,
Angelicosque inter cuneos nova gaudia carpens
Sedibus in superis maneam sine fine beatus.
His aliisque modis dum cantat spiritus illum 35
Divinus penetrans venturi pandere iussit
Temporis eventum donique arcana superni.
Inde magis dulci permulcens aera cantu,
Ecce, deus praesens, inquit, mea pectora replet,
Eloquio movet ora novo cantusque ministrat 40
Aetherios. Magnus mundi dominator et autor
Lucidior sole est, quum coelo mane sereno
Oritur radios per terram spargere late
Incipiens toto caecas fugat orbe tenebras;
121 v. *Fertilior terra est, pluvio quae rore madentes* 45
Explicuit glebas, fructus mortalibus almos
Suppeditans varii generis gratique saporis.
Non Davidis erat tanti domus, omnibus unam
Ut praefere pares oneratam conditor illam
Aeternaeque velis matrem firmare salutis. 50
Exulta iam Iuda Tribus, tibi virginis almae
Debetur partus, gaude, Iesseia radix;
Germen quippe tuum peccati morte peremptos
Restituet vitae lapsum simul eriget orbem.
Flete, quibus male firma errore labascit, 55
Quorum divino mens est incredula verbo;
Avulsi patria de sede peribitis omnes,
Spinarum in morem, quae falce secantur acuta
Suppositoque igni flamma crepitante cremantur

	<i>Et cinis immundus fiunt, immane furentis</i>	60
	<i>Huc illuc subito spargendus turbine venti.</i>	
	<i>Haec ait, inde videns opus altae robore mentis</i>	
	<i>Esse quidem nobis nequando blanda voluptas</i>	
	<i>Illecebris adoperta suis nos temnere cogens</i>	
	<i>Vitalis virtutis iter perque invia ductos</i>	65
	<i>Calcata ratione trahat sub iura prophanae</i>	
	<i>Mortis et incautos ad tristia Tartara mittat,</i>	
	<i>Contextit seriem clarorum Marte virorum,</i>	
	<i>Ut velut hi magnis connixi viribus hostem</i>	
	<i>Corporis oppressum superantes praemia laudis</i>	70
122 r.	<i>Indepti fuerint, sic nos certamina contra</i>	
	<i>Demonis atque dolos pugnemus corda tegendo</i>	
	<i>Et fidei nunquam difracta casside sanctae</i>	
	<i>Et thorace spei semperque calentis amoris.</i>	
	<i>Huc David referens heroum facta suorum</i>	75
	<i>Commemorat cantu sacroque ita digerit ore:</i>	
	<i>Insignes virtute viros cantemus et armis,</i>	
	<i>Quorum praecipue ducta victoria gentis</i>	
	<i>Constitit Hebraeae et palmae decora alta cupitae;</i>	
David	<i>Me primum voluit summi clementia regis</i>	80
	<i>In numero residere trium virtute priorum.</i>	
	<i>Corporis et mentis vires mihi praestitit ille,</i>	
	<i>Illius hoc domum est, illi sit gloria laudis</i>	
	<i>Ista meae semper, cuius sunt omnia munus.</i>	
	<i>Eius ope iuvati pignantum corpora contra</i>	85
	<i>Octingenta virum congressu vicimus uno.</i>	
Iesbanus	<i>Iesbanus laudis dignus mercede secundae</i>	
	<i>Ahamo genitore satus victorque phalangis</i>	
	<i>Trecentum primo fusorum Marte virorum.</i>	
Eleazarus	<i>Hunc Eleazarus sequitur, qui sanguine unctus</i>	90
	<i>Illi et laude fuit tam magno natus Ahabo,</i>	
	<i>Iesbani patruo, confertos irruit hostes</i>	
	<i>Hos illos feriens, sternebat corpora ferro</i>	
	<i>Obovia quaeque virum, donec tot caedibus actis</i>	
	<i>Lassatus rediit victor peperitque salutem</i>	95
	<i>Iam victae plebi quosque ante coegerat horror</i>	
122 v.	<i>Vertere terga fuga redierunt atque peremptae</i>	
	<i>Exuvias turmae tuti laetique tulere.</i>	
	<i>Post illum Semmas Ararites, filius Aggae,</i>	
	<i>Laudetur, quoniam sociis fugientibus ille</i>	100
	<i>Castra Palestinae nisuque animoque feroci</i>	
	<i>Irrumpens gentis vallos deiecit et hostem</i>	
	<i>Compullit ense furens decedere protinus arvo,</i>	

Semmas

MARCI MARULI

	<i>In quo tunc parvae lentis sata laeta virebant.</i>	
	<i>Jamque suos victos solus vincere fecit.</i>	105
	<i>Soli tres isti facinus memorabile semper</i>	
	<i>Aedere sunt ausi, quum vertice rupis Odolae</i>	
	<i>Ipsae cohorsque simul sederamus, valle propinqua</i>	
	<i>Castra Palaestinae gentis firmata manebant.</i>	
	<i>Me vexare sitis coepit, quis deferet, inquam,</i>	110
	<i>Bethlemae e puteo dulcis mihi pocula lymphae.</i>	
	<i>Claustrum hostis iter nusquam via tuta patebat,</i>	
	<i>Audax ergo trium manus haec mucrone corusco</i>	
	<i>Dispiciens medias acies transiit et undam</i>	
	<i>Attulit ex illo quo dixi fonte bibendam</i>	115
	<i>Porrexitque mihi memet reprehendere coepi,</i>	
	<i>Quod tam praestantes in aperta pericula passus</i>	
	<i>Ire viros fuerim. Numquid potabimus, inquam,</i>	
	<i>Sanguineum laticem vitae discrimine partum?</i>	
	<i>Abstini potu delataque pocula libo</i>	120
	<i>Coelicolum regi. Coepit minus esse molesta</i>	
	<i>Ipsa sitis gaudente animo virtute virorum,</i>	
123 r.	<i>Quorum nulla quidem reticebunt saecula laudem,</i>	
	<i>Praeterea reliqui fortes certamine belli</i>	
	<i>Cantandi occurrunt, tribus his sed laude minores.</i>	125
Ioab	<i>Sarvianus nostri dux agminis ipse Ioab</i>	
	<i>Bellator robustus erat, qui saepius istam</i>	
	<i>Hostibus evictis gaudens remeavit ad urbem,</i>	
	<i>Sed quia fraude suos astute peremit amicos</i>	
	<i>Corruit laudis vitii foetore decorem.</i>	130
Abisai	<i>Illo igitur maior censendus frater Abisai,</i>	
	<i>Qui quondam forti vibrans hastile lacerto</i>	
	<i>Hostilem fudit cuneum stravitque trecentos,</i>	
Banaia	<i>Et tu, Ioiadae, Banaia, vivida proles,</i>	
	<i>Tu Moabitum geminos acerrima, quorum</i>	135
	<i>Vires erat audaci potuisti vincere pugna,</i>	
	<i>Tu cum terribili solus certasse leone</i>	
	<i>In foveam saliens, in quam delapsus et ille</i>	
	<i>Forte fuit victorque fera rediisse perempta</i>	
	<i>Diceris, o vires animis praestantibus aequas!</i>	140
	<i>Tu post haec hominem procero corpore Nili</i>	
	<i>Ad ripas genitum nodosae robore clavae</i>	
	<i>Aggressus gladio, quem tunc sua dextra gerebat</i>	
	<i>Extorto furens vitam illi atque arma tulisti.</i>	
Reliqui XXX	<i>Restant praeterea post hos memoranda virorum</i>	145
	<i>Nomina ter denuo, quorum promptissima bello</i>	

[123 r.] *	<i>Semper dextra fuit. Frater sociusque Ioabi</i>	
	<i>Azahel atque illi cognato iure propinquus</i>	
	<i>Eleanan magnus, magnus quoque nomine Semma</i>	
	<i>Finibus ex Araris, quibus annumeremus Elicham,</i>	150
	<i>Arodia de gente satum, de Phaltibus Ellen,</i>	
	<i>Hiramum Thecuæ clarum natalibus urbis</i>	
	<i>Atque Abiezer cognominis Anathotitem,</i>	
	<i>Isatheum post hos notum virtute Mobonam,</i>	
	<i>Ahoia Salmona simul regione creatum,</i>	155
	<i>Quos quoque Machareus comitetur Nethophatites,</i>	
	<i>Et cum fratre suo pariter censendus Elepho,</i>	
	<i>Ribaides Ithais cumque illo Pharathonites</i>	
	<i>Banaïs ingenti virtute et corpore parvo.</i>	
	<i>Heldaus a torrente Gaa simul Arbachites</i>	160
	<i>Albiadon dictus, Beronites Asamonetus,</i>	
	<i>Heliao Albonius cumque his referendus et ipse,</i>	
	<i>Orodius Semmas, Ahaias simul Arothites,</i>	
	<i>Et simul Elipheleth, proles generosa parentis</i>	
	<i>Asbai, post hos Gelonites acer Helias,</i>	165
	<i>Esatus pariter Carmeli montis alumnus,</i>	
	<i>Farraïs Arbites, Igais confinia Sobæ,</i>	
	<i>Quo genito [Nathana], et Gada natus in urbe</i>	
	<i>Bonnius et Selech cultor regionis Ammonæ,</i>	
	<i>Naraisque ducem gestans post arma Ioabum,</i>	170
	<i>Hiras et Gareb, terræ Chiatritis ambo,</i>	
	<i>Aetheusque meis lachrymis deflendus Urias.</i>	
	<i>Talia commemorans clarorum gesta virorum</i>	
	<i>Clarorumque manus rex David nomina tantum</i>	
123 v.]*	<i>Enumerans signat Christi vexilla sequentum</i>	175
	<i>Esse duas acies. Primi mage fortibus armis</i>	
	<i>Pugnantes superant vafri Cacodemonis artes</i>	
Perfecti	<i>Affectusque malos quos vitæ blanda voluptas</i>	
	<i>Suggerit humanæ. Nam paupertatis amore</i>	
	<i>Omne facultatum studium curamque relinquunt</i>	180
	<i>Corporis et casti voto consortia vitant</i>	
	<i>Diversi sexus ipsa et connubia temnunt.</i>	
	<i>Victa cupido illis terreni languet honoris</i>	
	<i>Sub pedibusque iacet sancti, quia subdere malunt</i>	
	<i>Servitii sua colla iugo quam sceptrâ tenere</i>	185
	<i>Terrarumque simul toti dominarier orbi.</i>	
	<i>Nonne igitur mundum tibi iam vicisse videntur?</i>	
	<i>Quando cupidinibus, quarum quoque subiuga reges</i>	
	<i>Ire solent, victis ducunt ex hoste triumphos</i>	

* Foliatio mss-i incerta

	<i>Ascenduntque hilares non ad Capitolia curru</i>	190
	<i>Caesareo, quae longa potest vastare vetustas</i>	
	<i>Erruere hostilis furor et consumere flamma,</i>	
	<i>Sed gradibus verae virtutis ad alta beatum</i>	
	<i>Regna, quibus vis nulla quidem nocitura timetur</i>	
	<i>Nec finem positura dies quae plena honorum</i>	195
	<i>Semper erunt penitusque malis obnoxia nullis.</i>	
	<i>Illic sanctae actae perstant rata praemia vitae</i>	
	<i>Coelestis domini nutu firmata perenni,</i>	
	<i>Quae superat linguae fatus quorumque decorem</i>	
	<i>Vis nulla humanae potis est comprehendere mentis.</i>	200
124 r.	<i>Illuc fida cohors omnis compellitur, at non</i>	
	<i>Est eadem cunctis merces; ut lumina coeli</i>	
	<i>Diverso fulgore nitent, sic praemia iustos</i>	
	<i>Non aequata manent, quoniam maiora merentur,</i>	
	<i>Quos mage commendat vitae superata cupido</i>	205
	<i>Mollius utendae. Tamen est et turba beatum</i>	
	<i>Et felix vulgus, quorum, quia gesta tacentur,</i>	
	<i>Non ideo exclusis coelesti credimus aula,</i>	
	<i>Sed legis plene servatae dona mereri,</i>	
	<i>Coniugii dum iura colunt foedusque pudici,</i>	210
	<i>Dum formare suos divino dogmate natos</i>	
	<i>Soliciti curant, dum castigare suorum</i>	
	<i>Nil errata timent, miseros solantur et idem</i>	
	<i>Sancta dei toto dum iussa facessere nisu</i>	
	<i>Contendunt et lege suos componere mores,</i>	215
	<i>Nulli odium ferant, offensas denique censent</i>	
	<i>Velle referre nefas vitiis servire recusant</i>	
	<i>Virtutisque student, quamvis non illa capessant</i>	
	<i>Ex quanta polo perfectae culmina vitae.</i>	
	<i>Sed puto nulli homini mortali in corpore mores</i>	220
	<i>Esse adeo exacti possunt, qui labe notentur</i>	
	<i>Interdum culpa. Levato lucida ferro</i>	
	<i>Arma squalent tactu candentia vela vapore</i>	
	<i>Pulveris aut fumi, rursum polita priorem</i>	
	<i>Accipiunt vallum; sic iusti vita candendo</i>	225
	<i>Non perimit iusti nomen meritumve bonorum</i>	
124 v.	<i>Ante peractorum. Nam protinus ille relicta</i>	
	<i>Surgit humo tollitque suum de pulvere corpus</i>	
	<i>Efficiturque magis post nota pericula cautus.</i>	
David	<i>Hinc etiam David, quamvis virtutibus ingens</i>	230
	<i>Et pietate foret peccasse aliquando refertur,</i>	
	<i>Sed semper fecisse satis pro crimine fuis</i>	
	<i>Ante deum lachrymis culpamque levasse dolore.</i>	

Numerari
iubet populum

Nunc quoque subversus tumidae tentigine mentis
Atque super alio laudis per vana cupitae 235

Partes regni omnes iussit peragrarare Ioabum
Ut numeret populos ex Dani fontibus usque
Bersabae fines perlustrans omnia late
Oppida cum vicis hominum non indiga cultu.
Scilicet ut pateat, quam multis militibus unus 240

Imperet et quanti pariter sua iussa facessant.
Ast animum dictis advertens ipse Ioabus
Deque animi fastu noscens ea verba venire
Hoc salubre et prudens responsum reddidit illi:

Ioabus ad
Davidem

Augeat innumeris tua gentibus, optime princeps, 245

Regna deus tribuatque tibi felicius aevum,
Quam tua vota petunt, quorsum tam ista cupido
Irepsit menti? Quid enim numerare necesse est
Tot coetus hominum sedatis undique bellis?
Nonne istud fiet captatio laudis inans 250

Ira digna dei? Frustra decreta Ioabus
Inconsulta sui nisus dissolvere regis

125 r. Mandatis paret, comitatusque agmine magno
Transit Iordanem, transit vallem quoque Gaddam
Urbis Aroerae non longe a sede iacentem. 255

Pazerosque adiit campos montisque Galadi
Oppida lustravit protentis passibus ultra
Per loca Sydoniis Tyriisque propinqua vagatus
Venit ad Aetheos campos Caananeaque regna
Australemque plagam et Bersabae circuit oras, 260

Donec cunctarum tribuum loca singula lustrat
Enumeratque viros, novies repleverat orbem
Luna suum, novies argentes lampade terras
Lustrarat, bis dena dies processerat ultra,
Tum demum Solymas rebus rediere peractis. 265

Nomina per multas porrexit scripta papyros
Iesseidae regi ductor numeranda Ioabus
Israhelitarum bello matura iuventus
Robustique viri, numerus quorum inde repertus

Millia mille fuit cum centum millibus una 270

Et quingenta Tribus post illos milia Iudae,
Beniamina cohors turbae subducitur isti
Gensque Levitarum sacris arisque dicata.

Pertransisse quidem numerum tunc fertur eorum
Improba pertesus Davidis iussa Ioabus 275

Et posuisse minus quam quod numeratio plena
Sufficeret plenusque daret tunc calculus illi.

125 v.	<i>Nomina quum legeret revolutis scripta libellis Tam grandis numeri sensit se mente proterva Iussisse hoc David. Delicti conscius ergo</i>	280	
<i>David peccati consciis pos- cit veniam</i>	<i>Protinus has moesto profudit pectore voces: Peccavi, fateor, tibi, mundi maxime rector, Praesenti hoc facto; doleo peccasse rogoque Stultitiis ignosce meis errataque flenti Da veniam, dignare scelus dimittere fasso.</i>	285	
	<i>Talibus orabat tendens ad sydera palmas Ora lavans lachrymis, quum tandem venit ad illum Gaddus iussa dei portans crudelia vates: Ecce, trium tibi divino numine rerum Optio proposita est: crimen populique tuumque</i>	290	
	<i>Ut purgetur, at, sive annos improba septem Duratura fames dabitur, seu durius hostes Ugrentes tua terga suis patiare sarissis Mensibus ipse tribus, seu morbus pestifer isti Incumbet regno et ternis mors saeva diebus</i>	295	
	<i>Sanguineo caedet mortalia membra flagello. Ellige, quod mavis vel quod minus esse videtur Acre malum, summi sic stat sententia regis. Ellige ne differ, qui me tibi misit ut illi</i>	300	
<i>David</i>	<i>Iam responsa feram. Demisso flebilis ore David ait, quo me nunc vertam nescio vel quid Optem, Gadde, prius tam sunt haec tristia cuncta, Ne tamen infidae gentes gaudere fidelis Caede queant populi, ne sese Aegyptia tellus</i>	305	
126 r.	<i>Iactare huc fruges nobis si miserit illas Nos totum debere simul, quod vivimus, illi. Meque meosque omnes malo submittere dextrae Coelestis domini, cuius miseratio multa Et facilis pietas et iam placabilis ira Hic nos percutiat, nobis medeatur hic idem.</i>	310	
	<i>Uix ea finierat, quum vis teterrima morbi Grassari in populos vacuareque civibus urbes Stagnas suis nautis coepit camposque colonis. Sternuntur miseri, veluti secata securi</i>		<i>Pestilentia</i>
	<i>Frondea silva cadit flammisque fomenta datura Sive rates pelago, domibus seu . . . futuris. Atra lues nullis prorsus parcebat, in omnem Aetatem sexumque simul furibunda ruebat. Planctus ubique sonat tristisque ululatus ubique,</i>	315	<i>Comparatio</i>
	<i>Funere nulla suo caruit domus; orba parentem Turba gemit, genitor privatus prole reclamat</i>	320	

	<i>Contra fata dei, quod non decessit alumnos</i>	
	<i>Grandior ante suos, natis orbata capillos</i>	
	<i>Dilacerat mater, secat unguibus ora cruentis</i>	
	<i>Verberat et pugnīs pectus similisque furenti</i>	325
	<i>Intento clamore tonat, dum nomine quemque</i>	
	<i>Invocat extinctum, dum pignora muta loquellis</i>	
	<i>Affatur infelix fratrem soror, ille sororem</i>	
	<i>Effert cum lachrymis, tumulo qui condere portant</i>	
126 v.	<i>Corpora mox eodem fracti langore peribant</i>	330
	<i>Perque vias passim aegri defunctique iacebant.</i>	
	<i>Defecere manus tam multa cadavera terrae</i>	
	<i>Reddere quae possent scrobibusque inferre cavatis.</i>	
	<i>Hoc tanto exitio longo lateque vagato</i>	
	<i>Per regni fines, per gentis tecta superbae</i>	335
	<i>Millia dena hominum septem consumpta feruntur,</i>	
	<i>A sole exorto donec sua conderet ora</i>	
	<i>Devexo fugiens sup̄ter maris aequora curru;</i>	
	<i>Atque haec tanta fuit tam pravo tempore clades</i>	
	<i>Facta virum . . . morbi et numinis ira.</i>	340
	<i>Rexque patresque simul Cilicino tegmine operti,</i>	
	<i>Deiectique sed lachrymis precibusque vacabant,</i>	
	<i>Quando levans oculos David moerore gravatos</i>	
	<i>Territus horrendo visu est; demissus ab alto</i>	
Davidi appa- ret angelus	<i>Angelus eductum vibrabat flammeus ense</i>	345
	<i>A terra pendens bis denis altior ulnis</i>	
	<i>In Solymasque minax saevos protenderat ictus.</i>	
	<i>Tunc igitur David gelido perculsa pavore</i>	
Davidis preces	<i>Corda gerens tales trepido dabat ore loquellas:</i>	
	<i>Desinat ira, praecor, saevum compesce furorem</i>	350
	<i>In populum, rex magne, tuum, dic, cuspis acuta</i>	
	<i>Angelicusque calib̄s adversus meque meamque</i>	
	<i>Saeviat usque domum; tua solus numina laesi,</i>	
	<i>Solus perpetiat mala talia, caesset ab istis,</i>	
	<i>Quorum simplicitas muti gregis instar habetur,</i>	355
127 r.	<i>Cesset ab his gladius, cesset. Nec plura locutus</i>	
	<i>Ore petit terram prono pavidusque tremiscit.</i>	
	<i>Non secus ac validis qui tempestatibus actus</i>	Comparatio
	<i>Dimittit regimen puppis, tacitusque moratur</i>	
	<i>Horrissonos inter tremitus extrema minantes</i>	360
	<i>Expectans, donec tumido ratis obruta fluctu</i>	
	<i>Subsidat penitus, pereat simul ipse sub undis.</i>	
	<i>Iam desperabat tantos finire labores</i>	
	<i>Ante diem David precibusque instare pigebat</i>	
	<i>Propositi nisi quum venisset temporis hora.</i>	365

	<i>Sed deus omnipotens miseratus funera plebis Israhelitanae, Solymas ne cederet ultra Ensifero iubet ipse suo saevire parato, Donec terna dies transiret. Nanque statutum Vindictae sic tempus erat, nisi multa dolore</i>	370	
	<i>Compensanda foret sub lucis tempore primae Delictum lugente reo. Peccata merebant Supplicium tridui, sed poenam temperat omnem Pro male commissis dolor acer sponte receptus, Praeterea pietas Davidis tanta mereri</i>	375	
	<i>Quid iam non potuit? Populum qui morte suorum Atque sua cupiit dira de labe redemptum. Ad Davida die properans accessit in illo Fatidicus Gaddus dixitque: Altare locandum Pone deo; locus altari decernitur isti</i>	280	Gad ad regem
127 v.	<i>Hospitis Arreunae brevis area Iebusei. Exurgit David placando numine laetus</i>		
Arreuna	<i>Et loca nota petit. Cernens Arreuna venire Tunc Davida nimis secum miratur et illi Pergit in adversum propior iam factus adorat</i>	385	
	<i>Submittitque caput: Salve, clarissime regum, Quis te casus, ait, compellit visere servi Tecta tui? Tali quis me dignatur honore, Ut merear parvo tam magni nominis archon Excipere hospitio? Non hoc sine numine summi</i>	390	
David ad Arreunam	<i>Evenisse [dei mihi] donum par est. Respondit David: magnum Sed multa aeterni fuit clementia regis, Cui ... candentis marmoris aram Est mercanda haec modo nobis area campi</i>	395	
	<i>Atque ecce nunc ipse tuos, Arreuna, penates Accessi cupiens haec illi reddere vota Pestifer ut cesset placato numine morbus. Ille sub hoc: O rex, nulla mercede petitum Accipe ponendis sacris altaribus agrum</i>	400	
	<i>Et positis offer poscentia munera pacem. Ecce, boves etiam gratis tibi solvo iugales, Do stivam, securim, temonem suscipe aratri Instrumenta mei, ne desit victima neve Ligna focus rebusque tui, rex, utere servi.</i>	405	
David	<i>Rursum rex inquit: Nequaquam talia gratis Accipiam; proprio placandum munere numen</i>		
128 r.	<i>Et non sponte restat mihi. Dixit et illi Quinquaginta dari signata numismata siclos</i>		

DAVIDIADIS LIB. XIII.

<i>Pro mercede boum, sed plus pro iugere campi</i>	410	
<i>Iussit et extructa quadrati marmoris ara</i>		
<i>Sacra offerre deo coepit veniamque precari</i>		
<i>Fila movere lyrae et modulatos dicere cantus.</i>		
<i>Placatum numen depulsa nube malorum</i>		
<i>Iam claro Hebreas spectabat lumine terras.</i>	415	
<i>Ille aetate gravis fractusque senilibus annis</i>		
<i>Sustentata levi gestabat membra bacillo</i>		
<i>Frigidus atque tremens. Nulla statione calere</i>		
<i>Quum posset, medicis placuit demum requiri</i>		
<i>Florentem tenera viridique aetate puellam,</i>	420	
<i>Quae cum rege cumbet. Quibus addita tora negoti</i>		
<i>Huius erat. Primae gaudentem flore iuventae</i>		
<i>Vultusque ante alias Abisacam orisque decore</i>		Abisac
<i>Praestantem veterisque satam intra moenia Sunae</i>		
<i>Adducunt regi. Frigentia membra tepebant</i>	425	
<i>Fomento tali lecto recubantis in uno</i>		
<i>Et licet illius strictis amplexibus usus</i>		
<i>Tota nocte foret, Veneris tam refugit acta</i>		
<i>Illicitosque animi motus, constantia tanta</i>		
<i>Iam senioris erat. Sic multum protulit aevi,</i>	430	
<i>Sic usque extremos vivendo venit ad annos.</i>		

ARGUMENTUM

REGUM LIB. III. CAP. I. ADONIAS, DAVIDIS FILIUS [128 v.] EX AGITA APPETIT REGNUM. BERSABE CORAM REGE QUERITUR, QUOD ADONIAS REGNET, QUUM IPSE IURAUERIT SALOMONEM POST SE REGNATURUM. SALOMON IGITUR IUSSU DAVIDIS UNGITUR IN REGEM ET IN SOLIO COLLOCATUR. QUI CUM ADONIA ERANT TERRITI FUGERUNT. ADONIAS IN ARAE ANGULUM CONFUGIENS IMPETRAT VENIAM, EGRESSUS SALOMONEM ADORAT. DAVID MORIENS DAT PRAECEPTA SALOMONI: UT DEUM COLAT, UT IN IOABUM ANIMADVERTAT, QUI IN PACE DUOS PRINCIPES: ABNERUM ET AMASAM INTEREMERAT, UT SEMEI MALEDICUM ET SEDITIOSUM [ANIMUM] METU POENAE COMPESCAT, PECCANTEM PUNIAT, UT BERSELAÏ FILIOS CHAROS HABEAT, OPTIME DESERVIENTES. OBIT ET SEPULTUS EST IN MONTE SYON. REGNAVIT ANNOS XL. IN HEBRON VII. HIEROSOLYMIS XXXIII.

Lib. XIII.

Adonias appetit regnum

*Vidit Adonias Agita de coniuge natus
Davidi multa confectum aetate parentem
Ad metam duxisse sua curicula vitae.
Et mente elatus regnique cupidine captus
Aedificat currus, equitum peditumque catervam
Comparat [ut cuncti] se iam pro rege salutent.
Praecipui fuerant illius signa secuti
Militem princeps cum misso rege Ioabus
Atque Abiatharus pura cum veste sacerdos.
At vero fidei sanctae mentisque probatae
Inventi firmata quibus sententia mansit
Ab Davide suo nunquam discedere rege
Ioiada natus Banaïas atque Sadochus
Flamen cumque illo vates Nathanus et ipsi*

Banaias
Sadochus
Nathanus

	<i>Nomine Celethos, quos dicunt atque Pelethos</i>	15	<i>Celethi Phelethi</i>
	<i>Noti Marte viri belloque experta iuventus</i>		
	<i>Partis regis erant. Fonti vicina Rogelo</i>		
	<i>Stabat acuta sile Zeletham nomine dicunt.</i>		
	<i>Hanc prope Adonias sacris de more litatis</i>		
	<i>Convenire iubet Davidis germina fratres</i>	20	
	<i>Atque tribus Iudae partem sociumque patrandi</i>		
	<i>Audacis facti cuius manifesto cuccurrit</i>		
	<i>Suspicio. Quoniam noverat esse fideles</i>		
	<i>Davidi, pignit tunc illos velle vocare.</i>		
	<i>Hoc est Nathanum Sadochumque et Banaïam</i>	25	
	<i>Atque ipsum, promissa patris quem sceptrā manebant</i>		
	<i>Bersaba genitum Salomonem et caetera fidae</i>		
	<i>Pectora militiae. Salomonis matre vocata</i>		
	<i>Nathanus vates scelus hoc et facta nefanda</i>		
	<i>Detestatus ait: Num te, Bersaba, latere</i>	30	<i>Nathanus ad Bersabam</i>
	<i>Debet Adonias, quo iam molitur? En ipse</i>		
	<i>Regnat et est facti talis mens inscia regis.</i>		
	<i>Consiliis nunc usa meis i, dicito regi;</i>		
	<i>O rex, vive diu, num te iurasse pigebit</i>		
	<i>Ancillae quandoque tuae Salomona futurum,</i>	35	
129 v.	<i>Quem tibi progenui tua iam post funera regem,</i>		
	<i>Regnat Adonias. Te sic cum rege loquentem</i>		
	<i>Adveniens sermone meo verbisque iuvabo.</i>		
	<i>Aeger erat senio David lectoque iacenti,</i>		
	<i>Quicquid opus fuerat solere Abisaca ferebat.</i>	40	
	<i>Venit Bersabe regisque ingressa cubile</i>		
	<i>Inclinat submissa caput. Rex coniuge visa:</i>		
	<i>Quid vellet rogat, ipse prior, cui protinus illa</i>		
<i>Bersaba ad regem</i>	<i>Sic est orsa loqui: Regum sanctissime, salve,</i>		
	<i>Cuius veridico rerum certissima quaeque</i>	45	
	<i>Ore fluunt falsique nihil depromitur unquam,</i>		
	<i>Per coeleste mihi iurasti numen et istud</i>		
	<i>Mente gero memori, quum te decaedere terris</i>		
	<i>Fata iubent, regni quod sit recturus habenas</i>		
	<i>Ex solio Salomon post te sessurus in alto</i>	50	
	<i>Promissum turbare tuum pactumque fidele</i>		
	<i>Ausus Adonias regnat, tu nescius horum</i>		
	<i>Quae nunc te vivo fiunt; mactavit opimos</i>		
	<i>Ecce boves oviumque gregem fratresque vocavit</i>		
	<i>Militiaeque ducem praecepit adesse Ioabum</i>	55	
	<i>Atque Abiatharum; sprevit Salomona superbus</i>		
	<i>Ille tuum pariterque meum spretumque reliquit.</i>		
	<i>Ergo tuo post te sceptro potietur? Et idem</i>		

	<i>Mox tua proiectos longe de sede repellat?</i>	
<i>Nathanus</i>	<i>Nondum cessarant Bersabes [verba] loquentis,</i>	60
	<i>Quando Nathanus captato tempore vates</i>	
130 r.	<i>Affuit ad limen veniens portamque cubilis.</i>	
	<i>Hoc referunt regi iussusque intrare propheta</i>	
	<i>Venit ad terram Davidem pronus adorat:</i>	
	<i>Aeternum, rex, vive, inquit, cui summa potestas</i>	65
	<i>Israhelitani populi data munere magni</i>	
	<i>Et firmata dei est. Numquid tua iussa secutus</i>	
	<i>Regnat Adonias? Numquid concesseris illi</i>	
	<i>Sceptra volens solumque tuum? Nam tempore in isto</i>	
	<i>Mactavit pingues vitulos oviumque bidentum</i>	70
	<i>Vervecumque gregem, mensis epulisque paratis</i>	
	<i>Iussit adesse suos lauta ad convivium fratres</i>	
	<i>Egregiosque viros curandis Abiatharum</i>	
	<i>Addictum sacris bellatoremque Ioabum.</i>	
	<i>Vescentum vox illa fuit. Rex omnibus unus</i>	75
	<i>Praesit Adonias; quos fidos esse sciebat</i>	
	<i>Ipse tibi, cavet tales ad sacra vocare.</i>	
	<i>Ioiada genitum Banaïam meque tuumque</i>	
	<i>Sadochum, cui sunt adolenda altaria curae,</i>	
	<i>Atque abs te genitum Salomonem. Talia forsitan</i>	80
	<i>Permissu sunt acta tuo; nec dicere nobis,</i>	
	<i>Rex, tibi cura fuit, quem post sceptrum tenere</i>	
	<i>Decernas regni solique sedere superbo.</i>	
	<i>Haec ubi dicta dedit Nathanus, protinus ille</i>	
	<i>Imperat acciri Bersaben. Caesserat ipsa</i>	85
	<i>Hinc etenim, fieret quo libera copia fandi</i>	
	<i>Nathano quicquid vellet, coramque vocata</i>	
130 v.	<i>Astitit atque ipsi respondit talia David:</i>	
<i>Rex ad Bersaben</i>	<i>Nil dubites, Bersaba, modo, tibi numina testor</i>	
	<i>Sancta dei, qui me tandem servavit ab omni</i>	90
	<i>Sorte mali servumque suum miseratus et urbem</i>	
	<i>Erruit adversis, sicut Salomona futurum</i>	
	<i>Post mea fata tibi regem dominumque sponendi</i>	
	<i>Astrinxique fide iurans, sic fiet in ista</i>	
	<i>Te spectante die. Submisso vertice grates</i>	95
	<i>Egit Bersabe et Davidi saecula multa</i>	
	<i>Optavit vitae. Rex inde repente vocatis</i>	
	<i>Principibus Nathano et Sadocho et Banaïa;</i>	
<i>David</i>	<i>Hic, inquit, nostram vobis adiungite gentem</i>	
	<i>Et super instratam phalerato tegmine mulam</i>	100
	<i>Ponentes Salomona meum deducite laeti</i>	
	<i>Ad Gionis fontes et tu, Sadoche sacerdos,</i>	

	<i>Tu, Nathane, simul venturi conscie fati</i>	
	<i>Ungite vos illum divino chrismate regem,</i>	
	<i>Incepitate tubis hilares et dicite vivat,</i>	105
	<i>Vivat rex Salomon; quem rursum moenibus istis</i>	
	<i>Reddite et in solo nostro residere iubete,</i>	
	<i>Ut pro me regnet sceptroque innixus eburno</i>	
	<i>Israhelitanam gentem reget, imperet unus</i>	
	<i>Omnibus, unius simul omnes iussa facessant.</i>	110
	<i>His illi auditis animo dixere libenti;</i>	
	<i>Paremus tibi, rex, firmet tua dicta supernum</i>	
	<i>Numen et ipse deus, qui te servare periclis</i>	
131 r.	<i>Consuerat fortesque tibi qui subdibit hostes,</i>	
	<i>Ipse tuum Salomona iuvet, sublimius illum</i>	115
	<i>Evehat, evexit quam te, quem fama per orbem</i>	
	<i>Concelebrat virtusque super quem sydera tollit.</i>	
	<i>Nec mora tres isti collecto milite pergunt,</i>	
	<i>In medio Salomon dorso supereminet alto</i>	
	<i>Compositus mulae magna glomerante caterva</i>	120
	<i>Aequora permensi celeri silvestria cursu</i>	
	<i>Ad Gyonis leni labentes agmine lymphas</i>	
	<i>Perveniunt. Salomon pecoris frenavit equini</i>	
	<i>Gressum desiliens circumque stetero manipuli</i>	
	<i>Sanctaque Sadochus sumens unguenta sacerdos</i>	125
	<i>Bersaba genitrice satum Salomona perunxit.</i>	
	<i>Ille magis gratum spiravit inunctus odorem,</i>	
	<i>Quam succi, quos iactat Arabs Babylonque superba</i>	
	<i>Assyriumque solum, non sic opobalsama fragrant,</i>	
	<i>Non nardus, non myrrha simul, non thura Sabeis</i>	130
	<i>Lecta iugis. Etenim superant diapasmata sacra</i>	
	<i>Unguenti genus omne suo dulcore prophano.</i>	
	<i>Sacrato Salomone cavae clangore canoro</i>	
	<i>Intonuere tubae, psalmos cecinere Levitae</i>	
	<i>Belligerique viri laetas ad sydera voces</i>	135
	<i>Iactarunt pariter: Salomon regnator in omnes</i>	
	<i>Aspirante deo vivat feliciter annos.</i>	
	<i>Ille hinc principibus Solymas comitatus abibat,</i>	
	<i>Omnis post illum populi pia cantica coetus</i>	
131 v.	<i>Vocibus elatis aedunt et cymbala pulsant,</i>	140
	<i>Pars bifores calamos buccis spirantibus inflant</i>	
	<i>Et pars fila lyrae plectro radente cientes</i>	
	<i>In varios rumpunt sonitus, vulgaria turba</i>	
	<i>Verbere multiplici berecinthia tympana tundunt.</i>	
	<i>Hinc reboant silvae, colles clamore resultant</i>	145
	<i>Et rupes egressa cavas simul assonat eccho.</i>	

	<i>Urbana intrarunt cum tali tecta triumpho.</i>	
	<i>Sensit Adonias, cuncti sensere tumultum</i>	
	<i>Convivae; fuerant lecti mensaeque remotae;</i>	
	<i>Inde Ioabus ait: Quorsum nunc clamor in urbe</i>	150
	<i>Ille virum clangorque tubae? Quidnam ista requirit</i>	
	<i>Laetiliae species? Nec adhuc cessaverat ipse</i>	
	<i>Velle loqui, nunc hoc nunc illud mente volutans,</i>	
	<i>Ecce Ionathanus, sacri puer Abiathari</i>	
	<i>A Solymis veniens illuc accessit et ipsi</i>	155
Adonias	<i>Dixit Adonias: Huc adsis, sancte Levita,</i>	
	<i>Nuncius esto boni felicitis et omine sortis</i>	
	<i>Consolare tuos, quando fortuna secundo</i>	
	<i>Successu mea vota fovet. Respondit at ille:</i>	
Ionathan	<i>Fallit, Adonia, tua te spes optime fallit.</i>	160
	<i>Adversa est fortuna tibi. Salomona locavit</i>	
	<i>In solio David. Sadochus quippe sacerdos</i>	
	<i>Et Nathanus eum vates ad Gyonq ductum</i>	
	<i>Unguine sacrarunt sancto regemque vocarunt</i>	
	<i>Ingressique urbem solio statuere paterno.</i>	165
132 r.	<i>Laetitia incessit populus; pervenit ad aures</i>	
	<i>Credo et vestras sonitus clangorque tubarum</i>	
	<i>Atque hominum clamor. Primatum coetus adorat</i>	
	<i>Innixum sceptro; gaudens post talia grates</i>	
	<i>David agit superum regi pro munere magno</i>	170
	<i>Accipiens hodie, quod vivens viderit illum</i>	
	<i>In sedem sedisse suam regisque tulisse</i>	
	<i>Insigne et populi plausu meruisse faventis.</i>	
	<i>Haec illo dicente palam conterrita mens est</i>	
	<i>Cunctorum gelidusque pavor praecordia praesit.</i>	175
	<i>Avertunt sese taciti diversa petentes</i>	
	<i>Effugia, ut tutum iam tum sibi quisque putabat;</i>	
	<i>Non secus atque acies quum bello fracta refugit,</i>	Comparatio
	<i>Spargit se campo proiectis ocus armis</i>	
	<i>Praecipites currunt, illi montana capessunt,</i>	180
	<i>Hi latebras silvae, compendiaque viarum</i>	
	<i>Arripiunt alii, brevior qua cursus ad arcem</i>	
	<i>Tutior aut callis pateat; sic omnibus istis</i>	
	<i>Contigit et quem laeta modo ad convivia regem</i>	
	<i>Unanimes fecere sibi, pulsante relinquunt</i>	185
	<i>Corda metu obliti fidei iurisque sacrati.</i>	
	<i>Solus Adoniae quo se convertat ab omni</i>	Adonias
	<i>Iam spe depositus nescit pactoque suorum</i>	
	<i>Deceptus pariter; tandem tentoria sacra</i>	
	<i>Irruit et cornu stantis complectitur arae.</i>	190

	<i>Illic ille quidem iam tali tutus asyllo</i>		
132 v.	<i>Exposcit veniam. Quanto nunc tutius esse</i>		
	<i>Confugium debent nobis iam sanguine Christi</i>		
<i>Effugium ad ecclesiam</i>	<i>Templa sacrata pio, pecudum si sparsa cruore</i>	195	
	<i>Tutata est hominem manifesti criminis ara,</i>		
	<i>Non quod praestari debet favor ullus iniquis,</i>		
	<i>Sed quod multa locis danda est reverentia sacris,</i>		
	<i>Nec violenta manus templis adhibenda dicatis</i>		
	<i>Sponte repurgando sceleri, non caede luendo.</i>		
	<i>Nuncius ad regem sic est Salomona locutus:</i>	200	
	<i>Fugit Adonias arcae ad tentoria sacrae</i>		
<i>Adonias pos- cit veniam</i>	<i>Atque altare tenens veniam vitamque precatur</i>		
	<i>Et rogat, ut regni crimen dignare cupiti</i>		
	<i>Condonare sibi, si te simul ulla cupido</i>		
	<i>Regnandi tenuit, quum nondum sceptrā teneres.</i>	205	
	<i>Respondit Salomon: Si post haec nulla dolosae</i>		
	<i>Crimina molitur mentis; promittimus illi</i>		
	<i>Omnia tuta quidem; vivat formidinis expers</i>		
	<i>Securusque mali; sin quicquam fecerit ultra</i>		
	<i>Supplicio dignum, referet pro crimine poenam.</i>	210	
	<i>Promissis istis fidens arasque relinquens</i>		
	<i>Venit Adonias et fratrem frater adorat.</i>		
	<i>Pro venia grates egit, servire paratum</i>		
	<i>Sese illi dixit, cui fata sedere dedissent</i>		
	<i>Regali in solio et populo dare iura volenti.</i>	215	
	<i>Ast illi Salomon: Rebus praestare necesse est,</i>		
	<i>Quod spondes verbis, inquit, si praemia ferre</i>		
133 r.	<i>Pro meritis cupias dignosque acquirere honores.</i>		
	<i>His dictis Agita natus iam sole cadente</i>		
	<i>Consuetasque vices fuscis caedente tenebris</i>	220	
	<i>Rege salutato sua se sub tecta recoepit.</i>		
	<i>David vicinus fini mortique propinquus</i>		<i>Davidis de Christo vati- cinium</i>
	<i>Terrenae faecis iam expers liberque futurus</i>		
	<i>Coelesti magis atque magis fulgere favore</i>		
	<i>Coepit divinumque piis componere carmen</i>	225	
	<i>Vocibus aggressus psalmos cantavit et hymnos;</i>		
	<i>Et ventura novae prospectans tempora legis</i>		
	<i>Omnia de Christo praedixit in orbe futura,</i>		
	<i>Ut coelo genitus, terra generandus ista</i>		
	<i>Virgineo partu genitor foret ipse salutis</i>	230	
	<i>Humanae, Hebreos inter victurus at ipsis</i>		
	<i>Ignotus plebi noscendus vana colenti</i>		<i>Christi mysterium</i>
	<i>Falsorum simulachra deum, quibus omnibus ultra</i>		
	<i>Abiectis ad pura sui baptismata Christi</i>		

- Concurrent pariter dominumque deumque vocabunt,* 235
Quem stabulo genitum nudumque et rebus egenum
Eoi proceres thus, myrrham aurumque ferentes
Ore colent prono delataque munera tradent.
Cuius in adventu leges ritusque vetusti
Obliterari habeant luci caedentibus umbris; 240
Expediet surdis aures, vestigia claudis,
Donabit caecis visum mutisque loquellam
Et solo lepram verbo morbosque repellat.
133 v. *Quodque magis merum fiet, iam morte salutis*
Restituet vitam rursusque animata resurgent 245
Corpora divinas hominis testantia vires.
At neque tam miris gens impia credula gestis
Invidiae stimulis agitata insurgent in illum;
Criminis insontem damnabit, vincula collo
Iniiciet sacro, convitia congeret illi 250
Et sputa et colaphos nudataque membra flagellis
Pertundet spinisque caput compunget acutis
Affixumque cruci suspendet, pocula felis
Faucibus apponet sitientis, cuspide pectus
Transadiget, dumque pium per saeva peremptum 255
Supplicia angusto condent claudentque sepulchro.
Sed pro multorum qui talem ferre salute
Adveniet mortem postquam monstrabit in istis
Esse hominem verum sese, testabitur inde
Esse deum verum, clauso qui nempe sepulchro 260
Exibit vivus, vivum lux tertia cernet
Ostendetque suis. Ipsos solatus abibit
Angelico comitante choro laetantibus astris
Ad cunctis repleta bonis coelestia regna
Sydereamque domum lucis loca clara perennis. 265
Inde iterum veniet circumdatus agmine multo
Spirituum coetuque patrum vatumque piorum.
Suos quoque discipulos sibi legerat ipse magister,
Et quos poenarum fecit patientia regno
134 r. *Aetherio dignos et qui sua iussa secuti* 270
Inter sanctorum meruerunt agmina poni.
Omnes circa illum stabunt infraque supraque
In dextrum levumque latus cum lumine multo
Ille super nivea sublimis nube sedebit
Maiestate potens patria virtute verendus 275
Numine conspicuus, terrarum ut iudicet orbem
Completo arbitrio iustos ad sydera ducet,
Iniustum pravumque genus sub Tartara mittet.

	<i>Talia divino cantavit carmine David</i>		
	<i>Inqua suis psalmis nobis cantanda reliquit.</i>	280	
	<i>Illic perlegitur quicquid venisse fatemur,</i>		
	<i>Quicquid venturum postremo creditur aevo</i>		
	<i>Tam certo eventu, sanctis ut et ipse prophetis</i>		
	<i>Asscribi mereat trino iam dignus honore</i>		David bellator, rex, propheta
	<i>Belliger invictus, regum rex optimus, idem</i>	285	
	<i>Veridicus vates. Postquam sentire supremum</i>		
	<i>Coepit adesse diem membrisque incumbere mortem</i>		
	<i>Affectis senio, Salomoni sancta vocato</i>		
	<i>Sic orsus mandata dabat verbisque edocebat:</i>		
	<i>Natorum Salomon charissime nate meorum,</i>	290	
	<i>Ultimus, ecce, meae consumpto tempore vitae</i>		Dat praecepta Salomoni
	<i>Iste dies agitur, neque me decedere fas est,</i>		
	<i>Si non ante tibi iam nostra in sede locato</i>		
	<i>Expeditam monitus, quos serves. Accipe tandem,</i>		
	<i>Quae nunc praecipio et memori tibi mente teneto;</i>	295	
134 v.	<i>Iussa dei primum tibi cuncta capessere curae</i>		
	<i>Sit, volo, divinae legi parere memento;</i>		
	<i>Consulere hanc studeas, fuerint seu sacra ferenda</i>		
	<i>Grata deo, fuerint dubiae seu iurgia litis</i>		
	<i>Arbitrio tollenda suo; committere nolli,</i>	300	
	<i>Committi quod iure nequit, nec legibus aequis.</i>		
	<i>Promissis confide dei, nil verius unquam</i>		
	<i>Esse putes illo, quod sancti numinis ore</i>		
	<i>Noveris commissum. Si sic moderabere vitae</i>		
	<i>Ipse tuae, sicque ipse tuos componere mores</i>	305	
	<i>Contendes, promissa deus rata stare iubebit</i>		
	<i>Quae tribuit dicens, si recto tramite vitae</i>		
	<i>Ire tuos natos verumque fovere iuvabit,</i>		
	<i>Tota animi et mentis virtute, paterna dabuntur</i>		
	<i>Sceptra illis generique tuo prolique tuorum</i>	310	
	<i>Perpetuo gaudere throno concessa potestas</i>		
	<i>David erit. Conare igitur ne quando querantur,</i>		
	<i>Mi Salomon, nostri de conditione nepotes</i>		
	<i>In te finita, si talia foedera franges</i>		
	<i>Et pia scita dei vitio dominante repelles.</i>	315	
	<i>Ergo memor legis cura punire nocentes</i>		
10ab	<i>Et servare pios, causas examine iusto</i>		
	<i>Perpendas semper. Facinus crudele Ioabi</i>		
	<i>Nosti, credo, satis, fuerit quam perfidus ille</i>		
	<i>Israhelitanae geminis ductoribus alae;</i>	320	
	<i>Alloquio miti et vultu simulante fidelem</i>		
135 r.	<i>Ambobus nutum, deceptos perdidit ictu</i>		

	<i>Mucronis duri, qui tunc sub veste latebat.</i>	
	<i>Hinc velut ille ducum tranquilla in pace cruorem</i>	
	<i>Fundere non timuit, sic idem sanguine poenas,</i>	325
	<i>Fac, luat atque imas Herebi descendat ad umbras.</i>	
	<i>Est etiam Semeus geminina stirpe superbus,</i>	Semeus
	<i>Qui me sacrilego laesit temerarius ore</i>	
	<i>Probra vomens, maledicta tonans convitia fundens,</i>	
	<i>Quando iter arripui Castrorum moenia versus.</i>	330
	<i>Talia dimittas, quoniam Iordanis ad amnem</i>	
	<i>Occurrit supplex nobis veniamque precanti</i>	
	<i>Ingovi crimen, sed quid rogo moribus istis</i>	
	<i>Ignovisse iuvat? Freno compesce pavoris</i>	
	<i>Dissidiis asuetum animum turbasque cientem,</i>	335
	<i>Imperio parere tuo si desinet, illum</i>	
	<i>Dede neci, multos male ne contaminet unus.</i>	
	<i>At bene de nobis meritis est gratia multa</i>	
	<i>Persolvenda fide. Quum sit culpabile cunctis</i>	
	<i>Accepti ex aliis memorem non esse favoris,</i>	340
	<i>Tum dominis in turpe magis foedumque putatur.</i>	
	<i>Nam qui plura queunt, debent quoque plura referre</i>	
	<i>Multo quam accipiunt. Natos tibi Berzelai</i>	Berzelai
	<i>Nunc Galladitis commendo; semper in aula</i>	
	<i>Fac illos habitare tua mensamque sedere</i>	345
	<i>Ante tuam semper. Socii comitesque fuere</i>	
	<i>Hi mihi, quum fugerem Absalonis tela furentis</i>	
135 v.	<i>Fratris tela tui, magno se offerre periclo</i>	
	<i>Sunt ausi mecumque fide mansere perenni.</i>	
	<i>Praeterea terrae dominator et aetheris alti</i>	350
	<i>Te sibi condendi lato fundamine templi</i>	
	<i>Deligit autorem, tali te donat honore,</i>	
	<i>Quum sis pacis amans, non me, quia bella gerendo</i>	
	<i>Foedavi humano pollutam sanguine dextram.</i>	
	<i>Fac opus eximium, tanto fac numine dignum,</i>	355
	<i>Hic ubi parva sedet moles altaris in arvo</i>	
	<i>Arreunae, dudum quod nostro est aere paratum.</i>	
	<i>Ecce, ego materiam summis de montibus omnis</i>	
	<i>Collegi generis, cariem spernentia ligna</i>	
	<i>Aerias cedros, hebeni nova robora fusci,</i>	360
	<i>Fraxineasque trabes, ingentia marmora, multas</i>	
	<i>Saxorum moles, auri argentique talenta,</i>	
	<i>Et ferri multos, et multos aeris acervos,</i>	
	<i>Fusaque de vario quam plurima vasa metallo.</i>	
	<i>Illa sacrare deo facies temploque peracto</i>	365
	<i>Atque adytis templi divinam protinus arcam</i>	

	<i>Inducas populi circumplaudente corona Et cava linigeris inflantibus aera ministris. Ipsam conveniet sanctis portare Levitis, Sacra nefas aliis contingere. Dividat ordo</i>	370	
136 r.	<i>Officia in cunctos; alii pia dogmata legum Expediant, alii divinas carmine laudes Cantent, hi foribus praesint, custodia gazae Uasorumque illis detur. Solertia tali</i>		
	<i>Cuncta gubernentur te praeside. Nullus in aede Ut locus errori reliquus sit, nullus in urbe. Sis felix, tua regna deus sublimet, ab armis Defendat, det pace frui, tibi proroget aevum Mittat et ex alto divinae lumina mentis</i>	375	
	<i>Sinceramque fidem, firmam stabilemque bonorum Spem promissorum, ferventem semper amorem Religione sui, ut legem praeceptaque serves, Quae patribus Mosique dedit; servantibus ampla</i>	380	
	<i>Accedet merces, transgressis poena parata est. Inde deo sese commendans atque supino</i>	385	
	<i>Spectans ore polum languentia membra tetendit Per thalami stratum tacitaeque in morte quievit. Regia magnifico celebrarunt funera luxu, Cum moerore gravi plebis luctuque suorum.</i>		David abiit
	<i>Arx erat alta iugo montis fabricata Syonis. Illius munita manu laudique dicata</i>	390	Arx Syon, ubi sepultus David
	<i>Urbis praesidium Solymae; tunc cassa calore Ossa suo et propriis exutos sensibus artus Traiciunt illo liquidis et odoribus unctos</i>		
	<i>Depositosque novo tandem texere sepulchro. Lustra decem lustris regnans minus ille duobus Hebronae septem sceptrum gestaverat annos, Tres et triginta sanctam translatus in urbem,</i>	395	Regnavit annos XL.
136 v.	<i>Urbem praecipuae longinqua per oppida famae, Sed mage Davidis celebratam nomine regis.</i>	400	
Conclusio operis	<i>Hic operis longo deducti syrmate finis, Hic suspensa tholo sileat lyra. Diximus, ecce, Quicquid bella gerens et quicquid pace quiescens Egit Iesseides, quam fortis saeva ferendo</i>		
	<i>Extitit et mitis fato meliore fruendo, Quam cito commissum doliuit scelus, impia passus Iurgia, quam facilis dimittere tota roganti Saepe fuit, quantaque deum pietate colebat.</i>	405	
	<i>Talia facta viri nullus decerpere livor, Nullaque saeculorum poterit delere vetustas.</i>	410	

MARCI MARULI

Stabunt, sole dies donec veniente nitebit,
Donec terra parens cum frugibus efferret herbas,
Aera dum volucres percurrent, aequora pisces.
Virtutum meritis nunc felix ille suarum
Pro fragili regno stabili dominatur in aula 415
Conspicuus consorsque sui super aethera Christi.
Haec mihi cantanti non doctus favit Apollo,
Non Helicon, non turba novem celebrata sororum,
Sed sacer aetheria delapsus spiritus arce
Implevit nostram divino lumine mentem 420
Et versu memorare dedit, non ficta poetum
Prodigia aut varias hominum divumque figuras,
Sed quae nostra fides scriptis testata vetustis
Hausit et arguto conata est promere cantu.
Illi ego spiritui pro tali munere grates 425
137 r. *Semper agam sanctaque simul delatus ab aura*
Littus ad optatum subducta puppe quiescam.

FINIS

TROPOLOGICA DAVIDIADIS EXPOSITIO

[I] Sub veteris instrumenti (!) historiis novi latere mysteria apostolus testatur dicens: Omnia illis contingebant in figuram. Ostendere igitur aggrediar spiritu sancto adiuvante, brevi compendio, Davidis res gestae, quas, ut potuimus, nostra poesi complexi sumus, quo spectent quosve typos in se habere mihi videantur novitatis. In omnibus fere Davidem puto personam gerere Christi; Saulem autem Iudeos, qui Christum persequabantur, significare. Tum sub prophetarum dictis factisque contineri utriusque legis auctoritatem.

[II] Igitur per Samuelem prophetam arguitur Saul inobedientiae in deum et David succedit in regno, quia Iudeis evangelio non credentibus, quos utriusque scripturae redarguit auctoritas, Christus incipit regnare cum tribu Iuda, id est cum his, qui ipsum confitentur dei filium mundique dominum ac salvatorem. Samuel autem, qui interpretatur audiens deum, in frustra concidit (137 v.) Agag, regem Amalechitarum. Apostoli Christo audientes impugnant gentilium sacrificia simulachrorumque cultum gladio lacerant veritatis. Agag enim festiva solemnitas dicitur; Amalech gens bruta seu fatua interpretatur. David virum manu fortem sonat et vultu desiderabilem. Hic est Christus, qui ligavit fortem ipse fortior et idem desyderatus cunctis gentibus a populo fidei suscipitur atque a Iudeis regnum transfertur. Dicente propheta: Quum venerit sanctus sanctorum, cessabit unctio vestra. Translatum est regnum de tribu Benjamin ad tribum Iuda, id est de filiis amaritudinis ad filios confidentes Christum regem et glorificantes. Utrumque enim significat Iuda. Saul agitur spiritu immundo et Davide cytharam pulsante refocillatur. Hoc est Iudei in immunditia infidelitatis versantes desipiunt, quidam tamen Christum audiendo convertuntur. Iam primum David fit armiger Saulis, quia Christus primum docuit Iudeos et crucem, quae eius arma sunt, inter illos portavit, ut Ioannes testatur. Goliath inter idolatras Palestinos fortissimum interemit. Christus diabolum, qui gentibus dominabatur, evangelii vulgatione contrivit. Palestini Davidem fugiunt, ut in illum rursum armentur. Gentiles (138 r.) ecclesiae

Christianae persecutionem parant nolentes recipere Christum. Palestini quippe oris confusiones interpretantur. Quid autem gentilium errore confusius deos innumeros colentium? Interpretantur etiam ora maleatorum, quia martyres Christi persecutionem maleis tundere aggressi sunt. David cum Ionatha, Saulis filio, init amicitiam et eius revelationibus a Saulis invidia salvatur. Ionathas columbae donum interpretatur, quod spiritus sancti donum est. Spiritus autem sancti dono Iudeis lex data est; ideo Ionathas Saulis est filius, cuius regis revelatione patuerunt mysteria Christi, quae in illa continentur sub velamine figurarum. Hinc nos ipsorum Iudeorum propriae scripturae non credentium manifestam cernentes insaniam pericula occidentis litterae vitamus et spiritui qui vivificat adhaeremus. Ob hoc Ionathas, id est spiritus sanctus, donum nostrae fidei favet et eorum reprobat perfidiam. Saul tamen Davidem praeficit militibus et Iudei initio patiuntur, ut plebem doceat Christus et magister eorum. Quum autem Saul vidisset praeferri sibi Davidem laude virtutis, odio eum habuit et vitae illius insidiari coepit. Sic Iudeorum principes, quum cernerent plebem abire post Christum et miracula (138 v.) eius praeditare, invidentes quaesierunt eum interficere. Saepenumero cum Davide in gratiam se redire simulat Saul et Iudei Christum tentantes blandius interrogant, non ut discant, sed accusent. Saul despondit Davidi filiam Michol pro praeputiis Palestinorum. Michol interpretatur aqua ex omnibus, quae est aqua baptismi inter omnes optabilior, qua a maledicto primorum parentum liberamur. Haec aqua sponsa est Christi, quia nisi Christo plena fide adhaeserimus, baptisma nihil nobis proderit. Saulis autem filia dicitur, quia a Iudeis coepit baptizante eos Ioanne et postea discipulis Christi, qui et ipsi Iudei erant. David pro sponsa Michol numerat Palestinorum praeputia, quia Christus in circumcisos conversos baptismo purificat. Saulem fugit; fugit Christus Iudeorum persecutionem, donec veniat hora eius regnandi in cruce. Qui quaeiebant Davidem a Michola delusi re infecta revertuntur ad Saulem. In discipulos Christi baptismi gratiam praedicantes Iudeorum furit dementia, sed qui in flagellis pro Christo susceptis gaudebant, cogi nequeunt, ut ipsum negent et illi spe sua decepti ad infidelitatem suam redeunt. David fugiens venit ad Samuelem; Christus litteram occidentem vitans aperit spiritalem sensum prophetarum, quia ventum suum praedixerant. (139r.)

[III] Missi Davidem comprehendere, coeperunt prophetare. Et satellites Iudeorum missi, ut Christum capiant, verbis eius stupefacti redeunt et aiunt: Nunquam homo sic locutus est. David fugiens ad Achimelech sacerdotem accipit panes sanctos et gladium Goliae Gethei. Christus fugiens Iudeorum perfidiam a sacerdotio eorum amovet gratiam panis in corpore suo sanctificati porrigitque discipulis; accipit gladium, quo Goliath periit, ut in eo vincat etiam nationes idolis deditas et Iudeis incredulis nihil prosit ablata diabolo potestas. David fugiens ad Achim, Getheorum regem, insaniam simulat; et discipuli Christi a Iudeis repudiati transeunt ad gentes et dum insanire putantur aiunt: Nos stulti propter Christum, sed stultum dei sapientius est

hominibus. Achis interpretatur frater meus et dominus ait: Qui fecerit voluntatem patris mei, qui in coelis est, hic frater meus et soror et mater mea est. Gethei dicuntur torcularia, quia gentiles conversi fuderunt sanguinis sui mustum pro confessione nominis Christiani instar torculorum. Venit David ad speluncam Odollam. Illic sui ad ipsum conveniunt. Deinde a Gad propheta monitus venit in terram Iuda. Odolla interpretatur testimonii approbatio. Ostendere se coepit Christus ad speluncam (139 v), id est obscuritatem scripturae prophetarum de se testantium. Deinde venit in terram Iuda, id est ad populum confitentem se novae legi adhaerentem, ad quam sui conveniunt. Sui enim sunt, qui in ipsum credunt. Sacerdotes Nobae a Saule caeduntur, quia Christo in carne veniente perire debebat Iudeorum sacerdotium. Abiathar, Achimelechi filius, fugit ad Davidem et ab eo benigne est susceptus, quia Christus sacerdos in aeternum, ne Iudeos quidem ad se venientes repudiat, nemini claudens ianuam salutis.

[III] Ceila a Palestinis obsidetur, a Davide liberatur. Ceila interpretatur sustollens se ipsam. Fidelis persecutionem passi ab idolatris a Christo liberantur et ad coelum tolluntur donati corona martyrii. David venit in Ziph. Ziph dicitur flores germinans, quia ad quem venit Christus, hic affectibus floret piis et germinat operibus virtutum. Sed quum multi etiam a perfectionis culmine corruunt, David a Zipheis proditur et a Saule circumdatur. Sed Saul, quum audisset hostes in regnum irruisse, a Davide recessit. Christus ad Iudeos venerat, ex quibus Iudas Zipheus erat, apostolatus dignitate floret, sed vitio subversus vendidit Christum Iudeis, qui quum ipsum comprehendere parati essent, timuerunt plebem et recesserunt. David venit in Engadi, quod interpretatur (140 r.) oculus tentationis. Et Christus dominus ductus est in desertum, ut tentaretur a diabolo, tunc diabolus tentavit illum per oculum tentationis, quum ostenderet ei regna mundi. David latet in spelunca, Sauli oram clamidis abscindit et Saul desinit eum persequi Christus latebat in obscuritate veteris scripturae, in qua Iudei caecutiebant. Sed illis quos convertit ostendit oram clamidis abscissam, id est sensum scripturae spiritalem et agnoscere coeperunt salvatorem. Samuel moritur et David venit in Pharam. Vaticinia de Christo finem accipunt et evangelium inter ferocissimas gentes vulgatur. Phara enim ferocitas interpretatur. David in Nabalem iratus per Abigailem, eius conjugem, placatur. Nabal stultum sonat et fatuum; Abigail – pater me exaltans. Christus oderat idola colentium fatuitatem; perire merebantur nisi deus exaltasset ancillam suam virginem immaculatam, ipsam filii sui constituens matrem, ut ipsius meritis placaretur Christus et converteretur mundus et fatuitas in sapientiam mutaretur.

[V] Mortuo Nabale Abigailem sibi coniunxit. Extirpata Iudeorum stultitia Christus ecclesiam sibi sponsam fecit et quae demoniis serviebat, facta est uxor Christi per fidem. David superinduxit (140 v.) Achinoen; haec interpretatur fratris decus. Fratres Christi Iudei erant; ex his elegit apostolos, qui ipsum

praedicando et exaltando facti sunt eius decus. Saul iratus Davidi Micholam, eius sponsam, traditit Phalto. Diximus per Michol baptismum significari. Phalti autem interpretatur liberatus. Iudei ergo quamvis Christo infensi avertere ad illa niterentur sponsam eius ecclesiam baptismo consecratam, tradere tamen illam non poterant, nisi per baptismum liberato. Fidelium enim coetu constat Christi ecclesia. Saul Zipheis prodentibus Davidem obsedit in colle Achillae. Achila interpretatur susceptio eius. Ziphei ergo, id est florentes, non virtute sed malitia, accusant Christum coram principibus Iudeorum et illi vitae eius insidiantur et eiusdem susceptores persequuntur. David noctu ingressus tentorium Saulis tulit cyphum et hastam, ipsum vero interimi prohibuit; ob hoc Saul placatus abiit. Ingreditur Iesus Saulis tentorium, dum aperit Iudeis abdita scripturarum et sensuum noctem sua expositione facit lucescere; Saulem dormientem non permittit interimi, Iudeos incredulos non statim punit, sed interim, donec convertantur, aufert ab eis cyphum et hastam, quia nec calicem sanguinis domini bibere, nec hasta defensionis veritatem tueri possunt, qui (141 r.) adhuc non credunt. Saul hoc videns placatus abiit. Iudei quippe, qui dormiunt, placari nequeunt, qui vident, illi placantur. Non enim viderent nisi crederent; increduli caeci sunt. David proficiscitur ad Achim in Palestinam et habitat in Sicelech et ipsos Palestinos occulte praedatur. Transit Christi praedicatio ad gentiles et Christus habitat in Sicelech, quod interpretatur defecatio vocis adductae, hoc est, habitat in illis qui vocem extenuant in consensione unius dei, quam dilataverant in plurimorum deorum cultu et errorum suorum fecem expurgantes veritatis puritatem admittunt. Tunc autem David occulte praedatur Palestinos, quum Christus intimis inspirationibus ad se trahit peccatores sive incredulos gentiles.

[VI] Palestini armantur in Saulem, Romani in Iudeam. Periiit Saul cum filiis. Infideles Iudei non recipientes Christum lapsi sunt in interitum sempiternum. Flevit Christus praevidens eorum eversionem, sicut David Saulis necem et Israelitarum cladem. Palestini ascendunt in Iezrahel, id est, gentiles accesserunt ad videntes deum. Sic enim interpretatur Iezrahel. Videntes autem deum dicuntur prophetae. Porro vincere aliter Iudeorum errorem non potuissent, nisi scripturarum veterum autoritate eos refellissent; suo illos telo confoderunt. David rediens in Sicelech comperit eam (141 v.) ab Amalechitis vastatam et uxores suas inde captivas abductas. Corrit post inimicos et recuperat praedam. Sicelech interpretavimus esse gentiles conversos. Ad quos Christus rediens invenit heresum incursionibus subversos et uxores suas, id est ecclesias, alias abisse post Arrium, alias post Photinum aut Manicheum et caetera perfidiae monstra. Sed cum veritatis praedicatoribus consurgens subiugavit errores et recuperavit praedam et ecclesiae, quae iam dicebantur Arriannae, factae sunt Christianiae. Et reversus est in Sicelech, id est ad conversos suos in fide solidandos. Israelitae in Gelboe prostrati ceciderunt et Saul cum filiis periit et civitates a Palestinis occupatae sunt et Iabitae sepelierunt Saulem cum

filiis. Gelboe sonat acervum pluviarum. In acervo pluviarum gratiae divinae gentes ad Christum conversae victoria potitae sunt et Iudei in suae incredulitatis obstinationem perierunt cum filiis, id est cum omnibus erroris sui sectatoribus. Ciuitates occupatae, id est ecclesiae a Christianis aedificatae. Sed Iabitae id est intelligentes; Iaba enim intelligentia dicitur. Saulem et filios eius sepelierunt; quia gentiles scripturae sensum bene intelligendo dixerunt lex et prophetae usque ad Ioannem. David dolore afficitur ob interitum Saulis et Ionathae et populi Israhel; quia Christus flebat eos perire, pro quibus ipse mortem passurus advenerat. Mortis eorum autorem (142 r.) diabolum interimi iubet, dum eius potestatem sua passione compescit.

[VII] David ascendit in Hebron, ungitur in regem. Benedicit Iabitis, qui sepelierunt Saulem. Hebron dicitur visio sempiterna. In hac visione Christus regnat. Benedicit evangelii doctoribus, qui finem statuerunt legi, quae ipsum venturum significabat, quaeque finiri debuit, quum ipse venisset. Filius interim Saulis Isboseth biennium regnat in Ierusalem Abnero autore, quia Iudei post Christi passionem regnarunt, donec a Romanis deleti sunt, et hoc Abnero autore, id est diabolo qui regnantes obcaecabat, ne Christo crederent. Abner enim interpretatur lapis lucidus. Lucidus quippe erat ante peccatum, postea obstinatione induruit ut lapis. Iesboseth autem interpretatur coaequatus mihi, quia Iudei submittere se Christo noluerunt, quin pares illi. David regnat in Hebron annos septem. Per septenarium universorum summa denotatur. Semper enim Christus in visione regnat aeterna, quod est in Hebron. Adduntur menses sex, fortasse quia in sexta aetate apparuit nobis in homine assumpto. Abner, Isbosethi dux, et Ioabus, dux Davidis, inter se pugnant. Superior tamen evadit Ioabus, quia legi praevalet evangelium. Neque enim Ioab semper in malam partem est accipiendus. (142 v.) Azahel tamen frater Ioabi ab Abnero interficitur. Azahel videns deum designat. Multi enim fidei oculis vident deum, sed voluptatibus superati praecepta fidei non sequuntur. Hos Abner, id est diabolus, in aeternum trahit interitum, si in tempore non se correxerint. Sepelitur in Bethlem, id est in ecclesia tanquam fidelis, quia de occultis ecclesia non iudicat; licet ille dei iudicio damnetur. Ioab revertitur in Hebron, id est post carnis vel diaboli pugnam victor ad coelestium contemplationem redit. In Hebron Davidi nascuntur filii. Qui enim Christi divinitatem humanitatemque recipiunt, filii dei vocabuntur, non ex sanguinibus, sed ex deo nati. Isboseth cum Abnero rixatus restituit Davidi Micholam et Abnero autore Israhel, id est omnes reliquae tribus receperunt Davidem regem. Isbosethus, cui coaequatus dicitur, Iudeum designat prius superbum, qui deinde contra legem, quam non intellexerat, indignatus currit ad baptismum, quod est Davidi restituere Micholam. Et Abner, qui hoc loco legem significat, quum et ipsa sit lapis lucidus in tabulis lapideis digito dei descripta, omnibus per spiritalem sui sensum suadet, ut se Christo regi submittant, si salvi esse cupiunt. Isbosethum filii Renon dormientem interimunt, caput afferunt Davidi (143 r.) in Hebron

et ipsi Davidis iussu interficiuntur et caput Isbosethi in Hebron sepelitur. Isbosetum Iudeum ad Christum conversum diximus, sed plerique conversi erroribus postea ab hereticis impluati sunt. Renon enim ecclesia vel congregatio interpretatur, de qua in psalmo dicitur: Odivi ecclesiam malignantium et cum impiis non sedebo. Qui tunc caput interempti ad Davidem deferunt, quum se de sectae suae multiplicatione iactant, sed ob hoc iustius ipsi Christi iudicio damnantur. Tunc autem et caput interempti sepelitur, quum error illorum finem accipit. Et id, quod in Hebron, ut ubi deus videtur, inde fugiat diabolus. David venit in Hierosolymam, expulit Iebuseos, arcem Syon munivit et appellata est Davidis civitas. Hierosolyma interpretatur pacifica vel visio pacis, quia Christus venit in pace, et deus homo factus est. Expulit Iebuseos, qui interpretantur conculcatio mea; quia non possunt habitare cum Christo qui dei mandata contemnunt et arogantiae suae pedibus conculcant. Syon munivit, id est ecclesia veritatis, doctrina firmavit et vocari coepit ecclesia Christi.

[VIII]. Hiram, rex Tyri, mittit Davidi materiam ad domum aedificandam. Hiram vigilantem significat, Tyrus fortitudinem. Qui Christo vigilat, rex (143 v.) Tyri est, quia in tentationibus fortis est. Praemittit Christo materiam bonorum operum ad construendam aeternam domum in coelis. David accipit adhuc alias uxores, quia Christus multas nationes fidei unius consortio sibi copulavit. Palestinos vicit in Raphidim. Iterum eos in se insurgentes eodem loco concidit. Palestini designant gentiles idolatras. Raphidim interpretatur tentatio vel laxae manus. Gentiles cum Christo pugnant, quum Christianos persequerentur, sed dum tentant Christi nomen delere et ad martyres per tendos laxant manus, victi sunt; quia visis miraculis conversi sunt. Et rursum a Christo caesi sunt, quum pro Christo mori non dubitarent; et qui multos contra Christum occiderant, iam et ipsi pro Christo mortem subire non detrectabant. David reduxit arcam a Palestinis redditam, quia Christus reparavit gratiam primorum parentum culpa amissam. Tunc autem arca a Palestinis Davidi redditur, quum gentiles conversi Christo obedire incipiunt. Oza arcam tetigit et mortuus est; quia sacra manibus contrectare sacerdotibus licet, aliis non licet. Qui non consecratus hostiam sanctam palpat, animae mortem incurrit, sicut Oza corporis. Arca primum ducitur in domum (144 r.) Obededon et ei prospere caedunt omnia. Quando Christi sacramentum reponitur in domo cordis Obededon, id est servientis ruffo, id enim Obededon interpretatur, in domo animae servientis Christo ruffo, cui dicitur: Quare rubrum est indumentum tuum, tunc anima illa virtute sacramenti illius prosperatur. Nam a peccatis praeteritis purgatur, a praesentibus abstinet, a futuris cavet et virtutibus proficit. Demum arca ducta est in Hierosolymam et postea sub Salomone pacifico in templo collocata, quia de Christi sacramento est dictum: Pro pace inventus est locus eius et: Beati pacifici, quoniam filii dei vocabuntur. Regem ante arcam domini ludentem derisit uxor et sterilitate damnatur. Christum iriderunt Iudei et bonorum fonte contempto virtutis

fructum proferre nequiverunt. Templum dei aedificare non Davidi permittitur, sed eius filio Salomoni, quia ille bellator fuit, hic pacificus. Pacifici ergo dei templum sunt. Uterque prae se fert personam Christi, sed in Davide Christus est disputans cum Iudeis et contendens cum gentibus. In Salomone in cruce moriens, ut corporis sui sacrificio nos deo reconciliet et triduo excitet templum Iudeorum perfidia destructum et pulcher hoc quidem Nathan nunciare inducitur. Nathan (144 v.) enim interpretatur donans donum vel donatus gratiae. Non enim nostris meritis hoc factum est, sed per gratiam spiritus sancti divinaeque largitatis donum. Sed hunc ad Davidem unde discesserat, redeat oratio. David cecidit Palestinos, a Moabitibus exegit tributum et a Syris; fregit Adadezerum, regem Sobae, equos eius subnervavit et cum spoliis victor Hierosolyman rediit. Palestini ore contundentes interpretantur. Hos David caedit, quia Christus maledicos damnat. Moabitae de patre genitos sonant. Syria in sublimitatem transfunditur. De deo patre omnes geniti sumus, quia ipse creator omnium. Syri autem sumus quum superbia efferimur. Ab omnibus Christus obedientiae tributum exigit et humilitatis, ut deum patrem confitendo ab illo nos creatos esse testemur et Christo obediendo gratiam referamus salvatori. Adadezer praecipuus separator interpretatur, Soba serra secans. Separatores nostri heresiarchae fuerunt, serra erroris desecare nitentes, quod catholicae ecclesiae adhaerebat per fidem, sed Christo vincente illi perierunt. Christus enim equos eorum id est argumenta, quibus confidebant, veritatis gladio subnervavit, eaque concidere fecit ostendens nullam esse in eis vim, qua nixa stare possent et cum spolis, id est cum conversis, qui (145 r.) prius aversi erant, rediit in domum pacis destructo errore, qui veritati repugnabat. Tunc conversi deo gratias agunt. Ideo Thou, rex Emath, gratulatum misisse Davidi dicitur de victoria adversus Adadezer. Thou amens vel errans dicitur; Emath formidans eos. Ante enim filii formidinis et erroris erant, postquam resipuerunt, iam non erant Thou neque Emath, sed veraces in credendo et audaces in Christum confitendo. David percussit Idumeos. Idumei interpretantur ruffi, rubei, terreni, sanguinei; ruffi iracundos significant, rubei invidia inflammati, terreni eos qui terrenarum rerum curis implicati nihil de coelestibus cogitant, sanguinei crudeles, quos nulla movet erga proximos pietas. Tales Idumeos iustus iudex in malo perseverantes damnat.

[IX] David Miphibosetum, Ionathae filium, bonis paternis donat et mensae suae participem facit et Sibam servum cum filiis terram eius colere iubet. Miphiboset os confusum, os verecundum interpretatur. Qui de malo erubescit haud facile ad peccata prolabitur et quoniam talis erubescencia de dono spiritus sancti venit, ideo Miphiboseth est filius Ionathae, qui columbae donum interpretatur. Siba agros eius (145 v.) cum filiis colere iubetur. Siba interpretatur conversio. Conversionis filii sunt sensus nostri. Quum ad deum convertimur, de peccato verecundamur et sensus a turpi voluptate aversos ad excolendum animae agrum compellimus et ubi abundabat peccatum, super-

abundat gratia atque ita mensae Christi efficimur participes, corpori et sanguini eius communicantes. Annon, Ammonitarum, rex male accipit Davidis legatos. Ioab adversus eum missus percussit Syros eius conductitios. David quoque percussit Syros ab Adadozero missos et Sobabum, principem militiae interemit. Christus, David noster, misit legatos suos apostolos ad gentiles convertendos, sed Annon, qui interpretatur gratificationis murmurans. Ammonitis autem imperans, qui interpretantur comprimentes me. Murmurare infideles coeperunt et eos persequi et per milites suos comprimere. Sed Ioab, qui interpretatur inimicus, hoc est diabolus, percussit Syros, id est superbos; Syria enim in superbiam vertitur. Quia persecutores adversum Christianos potestati diaboli traditi erant. Hos et David noster damnat, ideo et ipse caecidisse Syros refertur, qui ab Adadozero missi erant, id est a separatore, qui a Christo separat; hi sunt vel heretici vel demones vel idolatrae persecutores. Sobabum, (146 v.) Adadozeri ducem, interimit; damnat enim Christus, morte aeterna eos, qui suppliciis afficiunt Christianos, nisi et ipsi convertantur. Soba enim serra secans interpretatur. Ioab vastat fines Ammonitarum et obsidet Rabbam. Quia diabolus, humani generis inimicus, genti infideli dominatur et idem obsidet Rabbam. Rabba interpretatur indicium. Nam et illos diabolus infestat, qui iudicio in bonis malisque discernendis utuntur, dum nititur mentem eorum pervertere. David cum Bersaba Uriae adulterium committit et ipsum Uriam occidi facit; penituit illum et deus mortis aeternae poenam presentium adversitatum commutavit. Viduam Bersaben David duxit uxorem. Absit, ut Davidem peccantem Christi personam gessisse dicamus, qui peccatum non fecit nec dolus inventus est in ore eius. Citra peccatum tamen fortasse non inepte intelligere possumus Bersaben sanctam scripturam esse. Bersabe enim interpretata est fons septimus, fons iuramenti, puteus satians, puteus saturitatis. In ea est fons septimus, id est fons quietis et fons iuramenti, id est pactum aeternae salutis praecepta eius moralia servantibus; puteus satians et puteus saturitatis, de quo satiantur qui fide plena ad eum accedunt. Quae enim alia scriptura (146 v.) id efficere potest, ut satiet, nisi ista in qua est aeternae beatitatis promissio? Scriptura ista Uriae erat uxor. Urias interpretatur lux mea dei sive lumen meum domini vel dominus ignis meus aut dominus incendium meum. Sola est enim quae mentem credentis illuminat, sola quae ipsam charitatis igne accendit. Illuminatorum igitur et charitate ardentium uxor est Bersabe. Hanc adamavit Christus dicens: Scrutamini scripturas, ipsae enim sunt quae testimonium perhibent de me. Huius primogenitus filius mortuus est, secundus regnavit; primi Iudei incredulitate perierunt, secundi gentiles in fide Christi dominantur. Amisit ipsa primum virum Iudeos et secundo iuncta est Christo, qui non venit solvere legem, sed adimplere. Seponamus interim crimen adulterii et homicidii a Davide nostro et inveniemus, quia Bersabe adultera erat sub Iudeis ipsam non recte observantibus; postea Uria mortuo, id est dei luce in Iudeis extincta, iuncta est Christo domino et per eum genuit filios qui in illa Christum prophetatum fide re-

ceperunt. Adversa patitur David et Christus in iuventute sua in laboribus fuit; ex hac genitus est Salomon pacificus, quia ipsa nasciturum praedixit salvatorem. Ioab expugnaturus (147 r.) Rabbam vocat Davidem, illi caedens victoriae gloriam. Diabolus quippe tentare potest conversos, qui dicuntur Rabba, vincere non potest, nisi ipsi consenserint, ut vincantur. Christus autem tunc conversos superat, quum ipsi non sinunt superari se a diabolo. Hinc David tulit regis diadema, populum serra disecuit et carpentis contrivit. In quibus videlicet ante conversionem regnabat diabolus, post conversionem regnat Christus; qui tunc serra secantur et carpentis conteruntur, quum per supplicia ad martyrii gloriam perveniunt; et tunc David revertitur Hierosolyman, quum Christus martyribus suis largitur pacis aeternae coronam.

[X]. Ammon, Davidis filius, vitiat Thamaram, Absalonis sororem, et rex ex eo tristatur. Ammon interpretatur filius populi mei. Hic mihi videtur personam habere apostolorum, qui filii erant Hebreorum. Hi prius adama-verant Thamaram, Absalonis sororem, id est synagogam Iudeorum. Thamar enim dicitur amara; quod illi convenit quae adhuc sub maledicto erat. Quam postquam apostoli cognitam refutarunt sequentes Christum, Iudei eos persequi coeperunt; horum Iudeorum personam Absaloni tribuendam censeo, quum patris luctus interpretetur id est quibus pater (147 v.) per prophetam queritur dicens: Filios enutrivit et exaltavi et ipsi spreverunt me. Displicuit Christo suscitata seditio adversus apostolos et ait: Si me quaeritis, sinite hos abire. Absalon, id est pharisei fugiunt in Gessur, quae interpretatur applicans lumen. Haec est lex, quae rite intelligentibus applicat lumen veritatis, non intelligentibus tenebras erroris. Tunc ergo Iudei fugerunt in Gessur, quum nihil spiritualiter intelligentes clamabant: Legem habemus secundum legem nostram debet mori. Ioab, qui dicitur inimicus, blanditur Absaloni, id est Iudeos per blandimenta decipit et eos per mulierem Thecuitem cum Christo reconciliare nititur; per somnia terrens uxorem Pilati, ita ut illa suaderet marito dimittere Christum. Thecua tuba interpretatur; Pilati itaque coniux tuba erat, quam inflabat Ioab inimicus, ut passionem Christi orbi salutiferam futuram impediret. Absalon autem incendit Ioabi messem, quando Iudei non consenserunt dimitti Christum sed crucifigi. Absalon inde regnum auferre nititur Davidi patri, quia Iudei de Christo dixerunt: Nolumus hunc regnare super nos et qui se regem facit contradicit Caesari. Absalon abutitur concubinis patris; hoc est Iudei pervertunt sensum veteris scripturae, litteram, quae (148 r.) occidit sequentes, non spiritum qui vivificat. Fugit David Absalonem, et Christus Iudeos fugiens per medium illorum ibat, quia nondum venerat hora eius. Mittitur Ioab cum exercitu contra Absalonem. Semper Ioab contra impios mittitur, quia impii semper sub potestate diaboli sunt. Defecit Absalonis virtus et per capillos implicatus a Ioabo transfigitur. Iudei erroribus implicati diabolo subduntur. David luget Absalonem; Christus deflet Iudeos et pro illis sollicitus orat patrem, ut ignoscat eis. Et quoniam Christi mysteria

divino succedebant consilio, ideo Absalon secutus dicitur consilium Chusi, qui interpretatur arcanum sive profunditas. Iudicia enim dei abyssus multa. Achitophel vero quia Chusi consilium suo preaelatum vidit, suspensio sibi vitam eripuit. Hic est Iudas, qui tradens sanguinem iustum, quum se pecasse animadverteret, de venia desperans suspendit se et crepuit medius. Porro Achitophel non solum facto Iudam figurabat, sed etiam nomine. Interpretatur enim frater meus ruens, nam qui apostolus Christi erat, proditor factus est Christi et corruit in infernum. Caeterum quum fugeret Absalonem David clivum olivarum flens ascendisse dicitur, et Christus flevit (148 v.) super Hierosolymam videns futurum eius excidium.

[XI]. Venit ad Davidem Siba cum muneribus et dominum suum Miphibosetum accusavit defectionis. Quamobrem David asscripsit ei bona domini sui. Sibam diximus interpretationem conversi habere. Sic gentibus conversi sortiti sunt bona aeterna Iudeis ante promissa, quos Iudeos Miphiboseth hoc loco figuravit. Os enim confusum interpretatur. Est autem confusio etiam ad mortem, ut ait scriptura. David venit in Baurim et patitur maledicta Semei. Baurim interpretatur electi. Venit Christus inter electos suos discipulos et maledicatur ei a Iudeis. Quos ideo designat Semeus, quia interpretatur: audi mihi. Hoc illis congruit, qui suam, non dei voluntatem sequuntur. Victo Absalone David revertitur in Hierusalem. Christus confusis Iudeis per resurrectionem suam redit ad patrem ascendens in coelum. Davidi a proelio victori revertenti prima occurrit tribus Iuda.

[XII]. Et Christo gentiles per praedicationem apostolorum conversi primi occurrerunt non passibus, sed fidei confessione, quae dicitur Iuda. Occurrit et Siba cum filiis, qui et ipse (ut dictum est) interpretatur conversus. Occurrit et Miphiboseth, sed habitu tristis et expostulavit in Sibam servum, qui per dolum sua praeripuerat. (149 r.) Miphiboseth Iudeos significare diximus, qui quoniam occurrisset Christo dicitur, de his qui conversi fuerant intelligere debemus, alioquin Christo occurrere non potuissent. Iudei isti dolebant hereditatem suam translatam esse ad gentiles. Christus vero, qui non erat acceptor personarum, sed meritorum, ibi dividi iubet haereditatem, ubi aequalem videt fidem. Berzelaum Galaditem ut secum habitaret, invitavit David, sed ille excusavit se et reliquit ei Chamaam filium, quem David grante accepit. Berzelai dicitur fortitudo mea; Chamaan fidelis vel fidelitas populi interpretatur. Fortitudinis quippe filius est, qui fideliter credit. Haec est enim victoria (ut apostolus ait) quae vincit mundum fides vestra. Et talem quidem Christus amplexatur, ut David Chamaam. Altercantur tribus Israhel cum tribu Iuda. Hodie quoque infideles Iudei Christianis contendunt. Iuda est quicumque confitetur Christum. Seba seditionem movit contra Davidem; Seba interpretatur eloquentia. Seba igitur heresiarchae sunt, qui eloquentiae suae viribus freti adversus evangelii fidem latrabant. Rex ingressus Hierosolymam concubinas ab Absalone pollutas a se separat. Concubinas Davidis vetus

testamentum diximus significare; quod quia a plerisque (149 v.) Iudeorum male intellectum erat, ab Absalone pollutum dicitur, quod Christus evangelio succedente exclusit. David ducibus praecipit, ut persequantur Sebam, seditionis autorem. Et Christus ecclesiae suae doctores dedit, qui veritatis argumentis persecuti sunt hereticorum errorem. Ioab Amasam per amicitiae simulationem peremit et cum Abisa fratre Sebam obsedit in oppido Abela. Amasa (ut supra est dictum) interpretatur indignans ei. Et in proverbiiis dicitur: Stultum interimit iracundia. Blanditur iracundis diabolus, ut vindictam appetant, et sic deceptos in aeternum trahat interitum. Seba obsidetur in oppido Abela, quae interpretatur commissio eius. Tunc hereticus in Abela obsidetur, quum ab his, quibus divino nutu commissum est, impugnatur. Mulieris prudentis suasu occiditur, quum divinae scripturae convincitur testimoniis; et tunc ab eius persecutione Ioab recedit, quum iam illum sua obstinatione damnatum videt. Famem triennem sustinet populus pro Saulis crimine, qui contra Iosuae iusiurandum occidit Gabaonitas. Davidis iussu satisfactum est Gabaonitis septem hominibus traditis de genere Saulis, in quibus duo filii erant Saulis ex Respha coniuge. Hos illi suspendio necaverunt, Respha ab (150 r.) eis non recessit, donec sepelirentur. Gabaon interpretatur vallis moestitiae; Saul abutens, Respha currens velox; Saul abutens foenerator est. Domestici Saulis foeneratoris haeredes sunt, qui et Resphae filii sunt, id est avaritiae. Quae ideo velociter currens dicitur, quia cito eos ditat, qui foenore non abstinere. Sed quoniam foenore parta restitui debent spoliatis, qui Gabaonitae, hoc est vallis moestitiae, appellantur, quia supra sortem usuram solvendo tristantur. Noster ergo David Cristus tradit illis foeneratoris heredes, qui male partam hereditatem dispensare neglexerunt. Et ipsi eos suspendere dicuntur, quia ipsorum causa damnantur. Respha, id est avaritia, mater usque ad suspendium eos comitatur. Quibus damnatis fames cessat in populo, quia sublata usura et illicitis contractibus legis poena repressis, cessat auri sacra fames, ex qua omne malum oriri solet. In proelio cum Palestinis commisso Iesbenodob Palestinus percussurus Davidem exceptus est telo Abisai et interemptus. Iesbonodob interpretatur coaequatus mihi spontanee. Abisa dicitur pater salutis. Palestini igitur, id est gentiles idolatrae, impugnabant religionem Christi et Iesbenodob aliquis eorum imperator Christianos caedendo putabat se aequalem (150 v.) esse deo. Abisai autem telo, qui est pater salutis, percussus periit ob errorem et saevitiam ad inferos damnatus. David ultra non est permissus ire in proelium, id est Christianorum persecutio ab idolastris fuit aliquantisper intermissa. Secundo bello Sabochus interemit Zaphum. Saboch interpretatur irretinens conversio; Zaph illuminatio. Mihi videtur Saboch iste eum designare conversum, qui vel adhuc de religione dubitat, vel a peccatis non abstinere, ideo irretinens conversio dicitur, et fidei lumen, quod est Zaph, in se interimit; quia fides sine operibus mortua est et de fide dubitans infidelis est. Tertio bello Adeodatus interimit Goliam. Adeodatus Latinum nomen esse, non Hebreum, puto et eos significare, qui per fidem

ex deo nati dicuntur. Hi Goliath interimunt, dum superatis diaboli tentationibus deo vivunt. Quarto bello Ionathas, Samae filius, hominem XXIII digitos habentem interficit. Ionathas (ut dictum est) spiritus sancti donum significat. Et quoniam sextus digitus in manibus et pedibus naturae superfluitas est, ideo talem hominem superat Ionathas, qui enim spiritus sancti charismata possidet superflua abiicit et tantum necessariis contentus deo servit.

[XIII]. (151 r.) David ab omnibus inimicis liber gratias agit domino; morti proximus psalmos decantat, futura de Christo praedicit. Et Christus in evangelio: Gratias tibi, inquit, ago, pater, qui revelasti ea parvulis. Idem hymno dicto ascendit in montem olivarum et de sua passione et resurrectione futura discipulos praemonet et de secundo suo ad iudicium adventu. David numerando populos peccat et pestilentia vastat regnum; penitendo et orando sedavit dei indignationem. Christus humani generis peccata assumpsit, supplicia patitur, orat pro populo patrem et perfidiae pestilentia fidei illustratione fugatur. David statuit altare domino in area Areunae, quam emit. Obtulit holocausta et deus propiciatus est terrae. Christus obtulit corporis sui holocaustum in ara crucis. Ara ista posita fuit in area Areunae. Areuna interpretatur arca vel repositio. Quia crucis mysterium in arca consilii divini repositum erat ab initio, vel in arca aut area, id est in hoc mundo, quem a deo alienatum Christus suo sanguine redemit et ecclesiam suam in eo aedificavit. Davidem senectute frigentem Abisach Sunamitis puella suis amplexibus calefacit. Abisach interpretatur (151 v.) patris mei incensum vel patris mei holocaustum. Abisacham hanc Mariam virginem matrem esse existimo, cuius precibus Christus dominus nobis iratus placatur et amore erga genus humanum magis incalescit. Ipsa patris incensum est, dum orat iuxta illud. Oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Ipsa patris est holocaustum, dum sua erga peccatores pietate accensa deum etiam patrem illis placat, ut vindictam differat et penitentiam expectet peccatorum. David non cognovisse eam dicitur, qui virgo peperit et virgo post partum remansit.

[XIII]. Postremo Adonias; Davidis filius ex Agita, appetit regnum, sed vota eius frustrantur Salomone in regnum succedente. Adonias domini donatio interpretatur; Agita festiva vel solemnis; Salomon pacificus vel retributor. Adonias Iudeos figurabat, qui erant domini donatio, quia dicti sunt populus dei. Hi Agith, id est festorum et solemnium filii erant, dum lex vetus vigeret. Sed quoniam nova quoque lege succedente a veteribus institutis ceremoniis desistere volebant, ideo regnum expetisse dicuntur. Succedente autem Salomone pacifico, id est lege evangelica, quae maledictum vertit in benedictionem et dissipatum est Adoniae veteris regnum et novus Salomon dominari coepit in cordibus populi fidelis et id quidem (152 r.) Bersabe procurante; hoc est scripturis futurum praedicentibus, et Nathano, id est dono dei, adiuvante. Ergo Salomon, id est lex evangelica, in solio sedit Davidis,

et inter credentes regnare coepit, Davide iubente, id est Christi virtute, qui talem novitatem dedit nobis. Fugit igitur Adonias, cessarunt vetera et Salomon sedit in solio, nova facta sunt omnia. David moriens dat praecepta Salomoni, ut deum colat, ut Ioabum puniat, ut Semeum coarcerat, ut Berzelai filios charos habeat. Obiit et sepultus est in Syon. Regnavit annos XL. Sic Christus passioni proximus dedit praecepta apostolis, ut diligant invicem et potestatem dedit eis contra demonia, quod est Ioabum punire. Iussit eos evangelium praedicare gentibus, quod est Semeum coercere Davidi maledicentem. Berzelai filios charos habere est in fide constantes diligere; Berzelai enim, ut diximus, interpretatur fortitudo. David sepelitur in arce Syon, quae interpretatur speculatio. In illis enim habitat Christus, qui divinitatem eius contemplantur, et in homine deum adorant. David regnavit annos XL. Sed Christus in terra versatus est annis XXXIII, quia longiora sunt legis veteris tempora, quam novae, quae data est in fine saeculorum. Sic mihi Davidis historiam (152 v.), quam carmine complexus sum, exponere libuit. Si quis huic scripturae magis congrua monstraverit, eius sententiae adhaerere non me pigebit. Interim et mea contentus ero dummodo a religionis nostrae fide nusquam aberretur. Hoc autem a lectoribus nostris postulo, ut inconcinitati verborum meorum parcant et ad divina altius quam a me explanata sunt, contemplanda suoapte ingenio insurgant. Talibus enim occupari in deo vivere est, cui laus et gloria semper. Amen.

EXPLICIT HOC MARCI MARULI PATRICII SPALATENSIS DAVIADIADIS INSIGNE CARMEN LIBRI QUATTUORDECIM UNA CUM TROPOLOGICA DAVIADIADIS EXPOSITIONE IMPRESSUM ZAGREBIAE TYPIS AC SUMPTIBUS ACADEMIAE JUGOSLAVICAЕ SCIENTIARUM ET ARTIUM ANNO MILLESIMO NONGENTESIMO QUINQUAGESIMO QUARTO MENSE IUNII CURA ET STUDIO JOSEPHI BADALIC

A

SUMMARIUM

Marcus Marulić (Marulus) Spalatensis (1450–1521) litteraturae croaticae, in cunabulis tunc versantis, fundamenta solida iecit patrisque nomen meritis est carmine heroico *Iudith* («Judith»), quo gesta nobilis viduae ex Biblia (Vetus Testamentum) lingua croatica tam mire descripsit condicionibusque proprii temporis applicavit, ut brevi tempore tribus editionibus divulgatum (a. 1521 et a. 1522) maximi influxus litterarii et politici fuisse constet.

Litterarum agitatio et momentum Marci Maruli fines patriae longe lateque excedebat. A coetaneis et aequalibus summis laudibus extollebatur operum ascetico-moralium gratia, quae opera saeculis praesertim XVI et XVII editionibus latinis et versionibus bohémica, germanica, gallica, hispanica, italica, etc. per totum Occidentem diffundebantur.

Poetae latini et quidem »Vergilii christiani« nomen obtinuit carmine heroico *Davidias*, quod typis non impressum longo tempore deperditum fuisse censebatur, excepto »Davideidos lib. I«, sub hoc titulo in civitate Spalatensi invento et primo cantu deperditae Davidiadis proclamato. Novissime tamen in quodam codice Bibliothecae Nationalis Taurinensis (Codex G VI 40) opus completum Davidiadis, in quattuordecim cantus (libros) dispertitum, 6750 hexametros comprehendens, repertum fuit et nunc prima vice proelo mandatur.

Attento et critico examine ad sequentes conclusiones pervenimus, scilicet: manuscriptum Taurini servatum autographum esse eruitur collatione facta cum florilegio »*Collecta*« aliisque scriptis manu propria Marci Maruli exaratis. Fragmentum Spalatense »*Davideidos liber I*« alius poetae Spalatensis eiusdem temporis esse videtur. Deinde, epos Davidias latine necnon epos Judith croatice scripta, inspirationem ex libris S. Scripturae Bibliae (Vetus Testamentum) ducunt, hoc ex libro Iudith, illud ex libris Regum, Davidi regis gesta describentibus. Animadvertendum vero est inspirationem et fundamentum carminis biblica esse, compositionem et elaborationem ingenii sollertiam et libertatem demonstrare.

SUMMARIUM

Epos natura sua notam allegoricam prae se fert, in quo David typus Christi, religionis christianae fundatoris, exhibetur. Auctor etiam nonnullarum personarum biblicarum, quod in Commentario (»Tropologica Davidiadis expositio«) expresse dicitur, cum religionis christianae primas partes agentibus res rationesque iungebat. Comparationes autem et interpretationes nominum personarum earumque actionum, quibus in explicatione alegorica poeta usus est, non semper cum vera catholicae fidei doctrina congruunt, immo vero ab ea discrepant. Qua de causa »criticorum ronchos et subsanationes invidiorum« excitaverunt (Davidias 1 r). Haec sunt illa, quae rem causamque continent: licet hoc carmen cardinali Grimmani, tam eminentissimae personae hierarchiae catholicae, dedicatum sit, tamen typis commendari censura prohibitum esse videtur.

Sub ratione poetico-formali carmen considerantes Marco Marulo exemplo fuere aurei et argentei periodus litteraturae latinae summi poetae uti v. gr. Ovidius, praepimis vero Vergilius. Non est tamen praetermittendus influxus Georgii Sisgorei (Juraj. Šižgorić) Sebenicensis, collectionis »Elegiae et carmina« scriptoris, Venetiis 1477, necnon Jacobi Boni (Jakov Bunić), Ragusini, carminis »De raptu Cerberi« auctoris, a. 1500 Venetiis typis editi.

Ex omnibus expositis patet *Davidiadem* partem praeclaram litteraturae christianae saeculi XVI esse, atque argumentum manifestum de mutuis relationibus et influxu croatarum latine carmina condere excellentium praebere.

SADRŽAJ

BADALIĆ JOSIP: MARULIĆEVA DAVIDIJADA	5- 40
MARULIĆ MARKO: DAVIDIAS	41-212
<i>Lib. I.</i>	45- 56
<i>Lib. II.</i>	57- 69
<i>Lib. III.</i>	70- 82
<i>Lib. IIII.</i>	83- 94
<i>Lib. V.</i>	95-106
<i>Lib. VI.</i>	107-118
<i>Lib. VII.</i>	119-130
<i>Lib. VIII.</i>	131-142
<i>Lib. VIII.</i>	143-154
<i>Lib. X.</i>	155-167
<i>Lib. XI.</i>	168-178
<i>Lib. XII.</i>	179-190
<i>Lib. XIII.</i>	191-201
<i>Lib. XIII.</i>	202-212
MARULIĆ MARKO: TROPOLOGICA DAVIDIADIS EXPOSITIO	213-224
SUMMARIUM	227-228

Tehnička redakcija i grafička oprema
RADOSLAV N. HORVAT
Korekturu izvršila
prof. BRANKA HORVAT
Štampano u tiskari
Izdavačkog zavoda Jugoslavenske akademije
Strojni slog
M. ADAMEK, A. VOĆANEC i L. SMREKAR
Prijelom VL. GMAJNIČKI
Štampao Z. VANDEKAR
Uvezano u knjigovežnici
Izdavačkog zavoda Jugoslavenske akademije

